
KAYIP GÖLGELER KENTİ
NAZLI ERAY

NAZLI ERAY

Ankara'da doğdu. İngiliz Kız Ortakokulu, Arnavutköy Kız Koleji, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okudu. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nda tercüman olarak çalışmaya başladı. İkiz kızları doğunca çalışma hayatına son veren Eray, yaşamını bundan sonra içinde asıl akan nehre, yani yazarlığa bıraktı. Ortaokuldayken ilk öyküleri *Varlık*'ta yayımlanan yazarın, 1975'te ilk kitabı *Ah Bayım Ah* çıktı. Eray, *Güneş*, *Cumhuriyet*, *Radikal* ve daha sonra da *Akşam* gazetelerinde köşe yazarlığı yaptı. 1978'den bu yana Türkiye Yazarlar Sendikası bünyesindedir. ABD Iowa Üniversitesi onursal üyesidir. Uluslararası PEN üyesi de olan Eray, Edebiyatçılar Derneği'nin de kurucusudur. *Yoldan Geçen Öyküler*, 1988 Haldun Taner Öykü Ödülü'nü, *Aşkı Giyinen Adam*, 2002 Yunus Nadi Roman Ödülü'nü almıştır. 1986'da öykülerinden bir seçki Almanya'da yayımlandı. Yazarın *Orphee* adlı romanı ABD'de İngilizce olarak 2006 yılında yayımlanmıştır. Eray'ın öyküleri ve yazıları İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca, Japonca, Çekçe, Urduca, Hintçe, İsveççe ve Arapçaya çevrildi. İngilizce ve Fransızca bilen yazarın öyküleri ortaokul ders kitaplarında yer almaktadır.

© Nazlı Eray / Turkuvaz Kitapçılık Yayıncılık A.Ş. (2008)

Her hakkı saklıdır. Tanıtım amaçlı kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Genel Merkez: Barbaros Bulvarı, No: 153, Kat: 3
34349 Beşiktaş / İstanbul
Yayınevi: Barbaros Bulvarı, Ufuk Apt. C2 Blok 58/4
34349 Beşiktaş / İstanbul
Tel: 0212 288 50 68 Faks: 0212 288 50 67
www.turkuvazkitap.com.tr

Genel Yayın Yönetmeni İlknur Özdemir
Editör Senem Kale
Düzeltİ Ayten Koçal

Kapak Tasarımı Melis Rozental
Kapak Uygulama Gamze İçhedef
Grafik Bilgi Erdoğan
Birinci Basım Temmuz 2008, İstanbul
İkinci Basım Temmuz 2008, İstanbul
Üçüncü Basım Ağustos 2008, İstanbul
Dördüncü Basım Eylül 2008, İstanbul
Genel Yayın 167 *Edebiyat Dizisi* 83
Isbn 978-605-4069-10-1
Basıldığı Yer Pasifik Ofset Ltd. Şti (0212) 422 44 45

Turkuvaz Kitap bir TURKUVAZ MEDYA GRUBU kuruluşudur.

Nazlı Eray

KAYIP GÖLGELER KENTİ

Roman

TÜRKÜVAZ
KİTAP

Akça ve Yaman için…

Ankara'da soğuk bir akşamüstü. Öyle bir gün ki, geçmişimle geleceğim birbirine karışmış; yaşamım hiç tanımadığım bir kişinin ördüğü kırçıllı yün kazağın arka yüzü gibi belleğime ve yüreğime yapışmış sanki. Ne tuhaf bir gün, yitirdiğim insanlar bana yakın, hayattakilerse daha uzakta görünüyor.

Yalnızım.

Tunalı'daki pasajdan içeriye, bir hayvanın yeraltındaki yuvasına girdiği gibi girdim.

Eski sahaf dükkânı oradaydı.

Belki de kendimi arıyordum tozlu kitapların arasında. Akşama kadar orada kaldım.

Josef Stalin'le ilgili toz içinde kalmış, sayfaları sararmış kitabı bulduğumda daracık dükkânın ölü ışığı çoktan yanmıştı.

Bir yandan kitabı okuyor, bir yandan da oraya buraya serpiştirilmiş eski fotoğraflara bakıyordum.

...Yakov. Josef Stalin'in büyük oğlu. 1941'de Almanlar tarafından savaş esiri olarak yakalanıyor. Üç fotoğraf peş peşe karşımda. Yakov başına gelecekleri hissediyor. Alman subay sevinç içinde. Yakalanan Stalin'in oğlu. Stalin'e:

"Yakov'u esir bir Alman generaliyle değiştirelim," diyorlar.

"Hayır," diyor Stalin. "Bütün savaş esirleri benim oğlum. Hayır."

Kitabın içine dalmış gitmişim...

Ertesi gün kararımı vermiştim. Nedenini tam bilemesem de Prag'a bir uçak bileti aldım. Eski dünyaya gitmek istiyordum. Girişimi oradan yapmaya kararlıydım. Zamanın sildiği, yok ettiği izleri koklayan bir av köpeği gibi...

Nazlı Eray
Mart 2008, Ankara

Genç doktorun nöbet odasındaki gece yarısı intiharı sarsmıştı beni. Tuhaf bir haberdi bu, nöbetçi olduğu gece, koluna taktığı zehirli bir serumla kendini öldürmüştü. Onu hiç tanımıyordum, gene de etkilenmiştim işte; olayın ayrıntılarına son bir kez göz attıktan sonra, bana bakan yüzünü buruşturmamaya çalışarak, gazeteyi önümdeki koltuğun arkasındaki cebe katlayıp koydum.

Yerimden kalkmış, siyah anorağımı giyiyordum ki, ani bir kararla, gazeteyi alıp çantamın kenarına sıkıştırdım. Beni etkilemiş olan bu dramatik haberi besbelli bir kez daha okumak istiyordum, ya da hiç tanımadığım bu insanın dramını orada bırakmak istememişti yüreğim, bilemiyorum duygularımı; sanırım acımıştım ona. Ayrıca intiharda dikkatimi çeken bir tuhaflık vardı, fakat düşünmeye zamanım yoktu şimdi. Kalabalığın içine karışarak, uçaktan körüğe geçmiş, bir süre sonra da Çek Cumhuriyeti'ne girişimi tamamlayıp, bavulumu alarak, havaalanından dışarıya çıkmıştım.

Yol kenarındaki sıradan bindiğim taksiye otelimin adını söylemiş, arkama yaslanarak ilk kez gördüğüm bu dünyayı izlemeye başlamıştım. Taksi şehre doğru yol alırken karlı bir dünyaya geldiğimi anlamıştım. Her yer bembeyazdı, yolun kenarındaki ağaçlar incecik beyaz danteller gibiydi, çalılar güzel kadınların ellerindeki tüllü yelpazeleri anımsatmıştı bana, Prag karlar içinde olmalıydı. Oturduğum yerden, bu bin bir desenli dantelin içinden geçerken gördüğüm renk oyunlarına bakıyor, tek tük atıştıran kar taneleriyle ruhumu bir an için çok uzaklara, tanımadığım, bilmediğim bir gökyüzüne hafifçe fırlatıyordum sanki.

Bu mevsimde çok soğuk olacağını biliyordum Prag'ın, ama karlar içinde, beyaz kürkünü giymiş bir kadın gibi beni karşı-

layacağını aklıma getirmemiştim. Kürkün içinde incecik, bembeyaz uçuşan bir tuvaleti vardı; geçmişte yaşayan bir kadındı burası, anlamıştım. Yavaş yavaş yol kenarındaki terk edilmiş görünen, sessiz ve kimsesiz bahçeli evleri geçerek, şehrin nabzına doğru yol alıyordum.

Bavulumun bir köşesinde yola çıkmadan bir gün önce Ankara'dan, İzmir Caddesi'nin köşesindeki çorapçıdan aldığım paçalı yün don ve kalın, kollu yün fanila vardı. "Otele gidince giyerim içime," diye düşündüm. Oradan bir çift siyah yün çorap da almıştım. Daha sonra, İzmir Caddesi'nin civarında dolaşırken girdiğim Kocabeyoğlu Pasajı'nda daha değişik, yakası dantelli yün fanilalar görmüştüm ufak bir tezgâhta. Daha hoşuma gitmişti bunlar, bir tanesini ince karton kutusundan çıkartıp bakmak istemiştim.

Tezgâhın başındaki tesettürlü genç kadın bana yardımcı olmuş, kollu ve kolsuz iki modelini göstermişti.

"Bunlar sıcacık tutar sizi. Belinizi de korur."

"Yandaki dükkândan aldım bir tane."

"Olsun, beğendinizse bundan da alın. Buna hiçbir şey olmaz. Soğuk suda yıkarsanız yepyeni kalır," demişti bana.

Yaşını tam kestirememiştim kızın. Yüzü çok güzeldi, ilgimi çekmişti. Ufak bir ağzı, kahverengi yumuşak gözleri vardı. İnce parmaklı elleriyle uzun kollu yün fanilayı ustaca katlayıp kutusuna yerleştirmişti.

"Kısa kolluyu alın. Rahattır, omuzlarınızı da korur."

"Soğuk bir ülkeye gidecektim de..." diye mırıldandım.

"Daha iyi ya," dedi. "Rahat rahat giyersiniz. Sıcacık."

Konuşkandı.

Çocukken sapsarı bukleli saçlı bir bebeğim vardı. Arada onun başına bir şey örter, saçlarını saklar, öyle yatırırdım ufak tahta karyolasına. Bu tezgâhtar kız biraz ona benziyordu sanki hamarat bir saksağan gibi tezgâhı derleyip topluyor, bir yandan da kollu yün fanilanın beni çok rahat ettireceğini tekrarlıyordu.

"Alıyorum bunu da," dedim. "Herhalde giyerim."

Memnun olmuştu. Paketi çabucak yaptı.

"Ayak bileklerine kadar olan yün çamaşır da var," dedi. "Görmek ister miydiniz?"

"Yok, yok," dedim. "Sağ olun. Sıkıntı verir onlar bana."

Parayı verip, paketi almıştım.

Tesettürlü başıyla beni selamlamış, tezgâhın arka taraflarına çekilmişti kız. Kim bilir kente akşam karanlığı çöktüğünde, pasaj kapanınca ne tarafa gidiyor, şehrin labirentlerle dolu dehlizlerine girip yarı aydınlatılmış bir odada hangi hayatı peşinden sürüklüyordu.

"Uğrarım gene," dedim.

"Güle güle kullanın."

Yumuşak kahverengi gözleriyle beni süzüyordu. Saçlarının rengini merak etmiştim. Acaba çocukluğumdaki bebeğimin saçları gibi sarı mıydı saçları? Olabilirdi de. Hiçbir şey belli değildi. Bir doğu tiyatrosundaki oyuncu gibi gözlerini ustalıkla kullanıyor, ince parmaklı elleriyle durmaksızın yün donlara, içliklere ve fanilalara şekil veriyordu.

Tezgâhın başında bir piyanist gibiydi. Bir an öyle gördü gözlerim onu. Yünden çamaşırlara dokunarak Rachmaninoff'tan bir konçerto çalıyordu sanki, kafam piyano sesiyle dolmuştu. Havasız pasajdan dışarıya çıktım.

Ankara ayazı beş parmağını o an yüzüme yapıştırdı.

Hızlı hızlı yürüyerek caddeye vardım.

Prag'ın merkezine doğru yol alırken düşünmüştüm o kızı, şimdi gene tezgâhın başında olmalıydı. İnce, uzun parmaklı elleriyle don ve fanilaların arasında küçük bir prelüt çalıyordu belki de.

Oysa yavaş yavaş yakınlaşmaya başladığım bu yeni kent çok farklıydı. Bir soyluydu besbelli. Beyaz kürkünü çıkartıp atmıştı şimdi. Uçuk morlu, beyazlı, pembeli tülden tuvaleti havada uçuşuyor; eski, unuttuğum rüyalarımı hatırlatıyordu bana sanki.

Kar durmuştu. Hafif bir sis yakınlaşmakta olduğum sarayları ve kuleleri örtmüştü. Sonradan bu sisin, kentin sabah ve

akşam makyajının bir parçası olduğunu öğrenecektim. Onun yanına yaklaşırken, sessiz ve hüzünlüydü Prag. Tuhaf atmosferi beni kıskıvrak yakalayıvermişti. Gözlerim uzaklara gidiyor, bir kule, bir saray parçası, bir değişik gökyüzü dilimi yakalamaya çalışıyordum taksinin içinden, oturduğum yerden.

Az sonra kalacağım otele vardık. Panorama Hotel. Yeni bir binaydı bu, eski şehrin biraz dışındaydı.

Aynalı, geniş lobi ferahtı. Dipte hediyelik eşya satan bir iki dükkân gözüme çarptı. Dönerek yükselen bir ahşap merdivenle çıkılan asma katta ışıkları, arada yavaşça parlayıp sönen bir 'Casino' yazısını gördüm.

Lobideki geniş deri koltuklar, tepedeki kristal avizeler, duvarların tahta kaplı uzun bölmeleri eski dünyanın o zor yakalanan yarı loş havasını ustalıkla yansıtıyordu. Uzaktan bir yerden hafif bir vals çalıyordu, Viyana valsi olmalıydı. Kristal avizeler aynalardan yansıyor, otelin girişine bir balo salonu görünümü veriyordu.

Anahtarımı alıp odama çıktım. Şöyle bir çevreme bakındım. Temiz ve geniş bir odaydı; bir solukluk, bir geçmiş zaman köhneliği de vardı odada. Ama ben bu atmosferi sevmiştim.

Tül perdeleri açıp dışarıda uzanan şehre bakmak istedim. Şehrin üstüne hafif bir sis inmişti. Pek kendini göstermiyordu. Havaalanı yolundan çıktıktan sonra kar kesilmişti. Prag dışarıda, onu aramam, ona dokunmam, onu hissetmem için sanki beni bekliyordu.

Havada dondurucu bir soğuk vardı. Pek alışık olmadığım bir soğuktu bu. Bavulumu açıp, Kocabeyoğlu Pasajı'ndaki tesettürlü kızdan aldığım kollu yün fanilayı içime giydim. Niyetim hava kararmadan kenti şöyle bir dolaşmaktı, geldiğim bu gizemli dünyaya bir giriş yapmak istiyordum.

Çantamın kenarına sıkıştırdığım gazetenin ucundan, nöbetteyken intihar eden genç doktorun bana vesikalık fotoğrafından sakin sakin bakmakta olan gözlerini gördüm bir an. Besbelli iyi ve umutlu bir günündeyken çektirmişti bu vesikalık fotoğrafı. Onu büyütüp gazete haberinin başına koymuş-

lardı. Gazeteyi çantamdan çıkartıp, köşedeki alçak masanın üstüne bıraktım.

Aşk mıydı acaba bu intiharın nedeni? Olay karanlıktı, polis pek aydınlatamamıştı o gece olanları.

Anorağımı giymiş, başıma yün başlığımı geçirmiştim. Kapıyı çekip otel odasından çıktım. Otelin önünde bekleyen siyah taksiye atladım.

"Yahudi mahallesine..."

Taksi hareket etti.

Franz Kafka'nın dünyasına doğru yol almaya başlamıştım. Prag'ın ruhunun içine doğru yol alırken aklıma birden Seul geldi. Güney Kore.

Orası da çok soğuktu. Bir sabah esen rüzgâra yakalanmış, yüz felci olacağız diye koşarak kaldığım otelin lobisine, dönen kapının arasından adeta sıyrılarak kendimizi atmıştık. President Hotel tıklım tıklım doluydu. Dört asansör aynı anda yukarı katlara inip çıkıyor, lobideki uçuk bej renkli koltuklara yaşlı Koreli kadınlar yan yana oturmuşlar, birbirlerine hararetli hararetli bir şeyler anlatıyorlardı. Ortalıkta beyaz gelinlik giydirilmiş, kâküllü bir kız çocuğu dolaşıyor, paytak paytak bir o yana bir bu yana koşarak koltukta oturan yaşlı kadınları güldürüyordu. Az sonra lobide Liu ile buluşmak için sözleşmiştim. Köşedeki beyaz kuyruklu piyanoya gözlüklü, genç bir Koreli piyanist oturmuştu. Chopin'den prelütler çalmaya başladı. Odam yirmi üçüncü kattaydı. Hava kararınca penceremden olağanüstü aydınlık bir kent görüyordum. Çevredeki tüm yüksek binalar ışıklandırılmış oluyordu. Kore gecesi aydınlık ve değişikti. Bir ejderha gibi insanı ısıran soğuk gece dışarıya çıkmış oluyordu; ürküyordum bu kırbaçlayan havadan doğrusu; karşımda oturan Liu'nun cildi de bir porselen bebeğinki gibi bembeyaz ve pürüzsüzdü. Kapıdan içeriye süzülmüş ve karşımdaki koltuğa oturmuştu. Başında şık beyaz bir bere vardı. Hafif yana eğik takmıştı. Beyaz paltosunun yakası kalkıktı, simsiyah çekik gözleriyle bana bakıyordu.

"Ne içelim Liu?"

"Kahve içelim. Durun, ben söyleyeyim," dedi.

Uzun boylu ve incecikti.

"Porselen bebek," diyordum ona içimden. "Ya da saydam camdan bir biblo bu kız."

İki cappucino söyleyip karşıma oturmuştu Liu. Çevirilerden konuşacaktık. Bir yudum aldım kahvemden.

"Ne zaman başlayabilirsin çeviriye Liu?"

"Elimdeki kitabı bitirdikten hemen sonra," dedi. "Çok kısa bir süre içinde."

"Kimi çeviriyorsun şimdi?" diye sordum.

"Kafka çeviriyorum, Franz Kafka."

İlgiyle baktım ona.

"Franz Kafka."

"Evet," dedi Liu. "Prag ve Franz Kafka."

Seul'deki Budist tapınağı ilgimi çekiyordu. İlk fırsatta oraya gitmek istiyordum. Eski tapınak kentin ortasında bir yerdeydi; yüksek binaların, gökdelenlerin arasına sıkışmıştı.

"Kaç tane tapınak var Seul'de?"

"Dört beş tane var. Ama en büyüğü bu."

Ertesi gün gitmiştik tapınağa.

Ayakkabılarımı dışarıda çıkartıp tapınağın içine girdim. İçeride üç tane altın renkli dev Buda heykeli başköşeye oturmuşlar, tapınağa gelenleri karşılıyorlardı sanki. Tapınak tıklım tıklım doluydu. İnsanlar yere diz çökmüşler, süregelen ayini dinliyorlardı. Tapınağın içinde güçlükle ilerleyebiliyordum. Taş zemin çok soğuktu. Yanı başımda, yaşlı bir kadın yere serdiği bir örtünün üstünde namaz kılıyordu. Şişman bir Koreli kadındı bu. Yavaş yavaş kenardaki boşlukta ilerliyordum. Yandaki setin üstünde, içi meyve dolu taslar, portakallar, mandalinalar vardı. Meyvelikler tepeleme doluydu. Şişelerde sular vardı. Vazo dolusu çiçekler duvar boyu yerleştirilmişti. Yanan tütsülerin, meyve kabuklarının ve çiçeklerin kokusu birbirine karışıyordu. Bunlar besbelli bereket için konmuştu. Belki de tanrılara sunulan yiyecekler ve içeceklerdi bunlar. Dev beyaz mumlar yanıyordu her tarafta. Titreyen alevleri şimdiki za-

manla geçmişi harmanlayıp birbirine karıştırıyor, rüya ile gerçek arası bir dünya oluşturup, insanın içinde yaşama ve ölüme aynı anda giden bir yolda olduğunu hissettiriyordu.

Heykellere biraz daha yaklaşmıştım şimdi. Yakılan buhurların kokusu daha yoğun olarak burnuma dolmuştu. Buda heykellerinin ayaklarının dibindeki kapağı kapalı ufak kavanozları gördüm. Bunlar ölülerin külleriydi. Tapınağa tanrıların ayaklarının dibine korunmak için konmuşlardı. Üstlerindeki ufacık etiketlerde ölünün adı yazılı olmalıydı.

Liu'ya sormuştum.

"Seul'de mezarlık nerede Liu?"

Porselen biblo kız bana çekik, siyah gözleriyle uzun uzun bakmıştı.

"Seul'de mezarlık yok."

Şaşırmıştım.

"Niçin?"

"Yer yok Seul'de ölülere."

"Peki ölüler ne oluyor?"

"Yakında ufak bir yer var. Şehir dışında. Bir köy gibi... Ölenlerin külleri kavanozlara konup oraya götürülüyor. Orada raflarda duruyorlar."

"Ziyaret ediliyor mu ölüler?"

"Edilir," dedi Liu. "Bekçi de var. Hepsinin yerini bilir. Bazen bir mektup yazılıp bırakılır bir kavanozun yanına ölü okusun diye, bazen bir çiçek."

Büyülenmiş gibi dinliyordum Liu'nun bana anlattıklarını.

Bir ölüler kenti. Uzakta. Yapayalnız. Raflarda binlerce kavanoz, bir yaşlı bekçi... Bırakılan kurumuş çiçekler, bir iki mektup...

Sessizlik.

"Oraya gitmeliyim Liu," dedim.

"İlginizi mi çekti?"

"Evet. Görmeliyim orayı."

"Sizi götürürüm," dedi Liu. "Ama uzak buraya. Çok uzak."

"Olsun gidelim."
"Pekiyi. Götüreceğim sizi o kavanozlara."

Otel odamdaydım. Pencereden dışarıya şöyle bir baktım. Yüksek binalardaki ışıklar yanmıştı. Gündüz gördüğüm sarı yapraklı ağaçların renkleri koyulaşıp gecenin içine karışmışlardı sanki.

Yatağıma uzanıp gözlerimi yavaşça kapattım.

Seul'deki tapınağı, tapınağın bahçesindeki gülen Buda heykelini ve yandaki tahtadan yapılmış, şans, sağlık ve uzun ömür bilezikleri satan dükkânı gördüğümde, gazete haberinden tanıdığım genç doktor hayattaydı. Yiyor, içiyor; hastalarını muayene ediyor, hastanenin koridorlarında dolaşıyor, akşam olunca arabasına binip, evine gidiyordu.

Benim gibi, şu dünyanın içinde yaşıyordu. Kendini öldürmemişti daha. Onun adını bile bilmiyordum. Fotoğrafı henüz gazeteye basılmamıştı.

Ama şimdi bir ölüydü. Trajik bir yolla yaşamına son vermiş, gazete haberinde çıkınca, tuhaf bir şekilde benim hafızama da girmişti.

Artık yoktu. Gazete Panorama Hotel'de, odamdaki alçak sehpanın üstünde duruyordu.

Prag.

Bu kentin bana sunduğu şeyler şaşırtıcıydı. Böyle bir tarihi mirasın, böylesine bir duygu yoğunluğunun, hüzün ve yaşamın birbirine bu kadar karıştığı bir ortamın içine gireceğimi beklemiyordum. Köşesinde bucağında sakladığı sıradan antikacı dükkânlarının içine girdiğimde bile kent bir saniyede avucunun içine alıveriyordu beni. Eski dünyayı yüzündeki gülümsemeyle bana yansıtan bir porselen biblo, bir köşeye bırakılmış tozlu albümler ve yapraklarını çevirirken içindeki sararmış fotoğraflardan bana bakan genç kızlar, düğün fotoğraflarındaki ince bıyıklı damatlar, dantel gelinliklerin içinde mutlulukla gülümseyen gelinler, profilden çekilmiş üniformalı asker portreleri; kalın, biçimli bıyıklı büyükbabalar, yeni doğmuş çocuklar, belki evde kalmış solgun bir kız.

Toz içindeki sararmış albümlere sıkışmış bu geçmiş, yaşanmış ve bitirilmiş hayat görüntüleri kuşkusuz bu kentin bir parçasını oluşturuyordu. Sarsıcı ve hüzünlüydüler.

Acaba niçin burada, antikacı dükkânındaydı bu eski aile albümleri?

Kent el değiştirmiş ve acı çekmişti; bunu havaalanından şehre doğru yol alırken hemen algılamıştım.

Gecesi fazla aydınlık değildi. Binaları, gördüğüm en güzel eski Avrupa yapılarıydı. Arnavutkaldırımlı caddeler vakur ve ödün vermeyen bir güçle dört bir yana uzanıyorlardı.

Neşeli vitrinler, zengin mağazalar görememiştim henüz. Ama soğuğun da etkisi vardı bunda. Dondurucu hava insanı sınırlıyor, şehrin sunduğu eşsiz tarihi anılara ve güzelliklere ulaşmasını engelliyordu.

Yahudi mahallesinde taksiden indiğimde, yerlerin incecik bir buz tabakasıyla kaplanmış olduğunu gördüm.

Kenti ikiye bölen Vltava Nehri ve üstündeki Charles Köprüsü turistleri çeken mekânlardı; soğuğa rağmen turist kafileleri, başlarında yün şapkalar, ağızlarını yün atkılarıyla örtmüş büyük bir kalabalık, günün her saatinde oralarda dolaşıyor, köprünün iki yanındaki heykellerin arasında fotoğraf çektiriyor, ufak hediyelik eşyalar alıyorlardı.

Ama bugün, benim gezmeyi seçtiğim eski Yahudi mahallesi o kadar kalabalık değildi. Gene de müze haline getirilmiş sinagogların içi doluydu. Isınabilmek için birinden çıkıp birine giriyordum. Gri bir kasvet hâkimdi buralara. Yokluk içinde yaşamış insanlardan kalma tuhaf, benim bilmediğim eski eşyalar cam vitrinlerin içinde sergileniyordu. İbranice, uçları erimiş kitap sayfaları, bir kadın elbisesi, bir çocuğun vaftiz takkesi bunların arasındaydı. Eski, kocaman yemek kaşıkları bile görmüştüm dolaşırken vitrinlerin arasında. Biraz ısınınca, çıkıp öteki kapalı bölmeye giriyordum.

Aldığım bilete dahil olan son mekân eski Yahudi mezarlığıydı. Öldürülen Yahudilerin isimlerinin mini minicik harflerle duvarlara yazılı olduğu, iç içe odalardaydım şimdi. İpince

desenli bir duvar kâğıdıyla kaplanmış gibiydi bu odaları çevreleyen duvarlar. Yakından bakınca bu duvar kâğıdının binlerce insanın adından, doğum ve ölüm tarihinden oluştuğunu görüyordu insan.

Ağır bir atmosfer vardı burada. Herkes bu bölümleri gezerken daha sessizdi. Fotoğraf çekmek yasaktı.

Ufak banklar, oturacak yerler konmuştu köşelere. İsteyen oturup biraz dinlenirken karşısındaki duvardaki isimler ve tarihlerden oluşmuş bu görüntüyü bir süre seyredebilirdi.

Eski Yahudi mezarlığına bu bölme geçildikten sonra çıkılıyordu. İsimler galerisinde daralmıştım, kendimi dışarıya attım. Hava anlatamayacağım kadar soğumuştu. Eski mezarlık bir parkın içindeydi. Yerlerde kar vardı. Eğri büğrü, sanki topraktan dört bir yana fışkırmış gibi duran, çoğu yosunlu, sararmış, kimi sağa, kimi sola yatmış kalabalık mezar taşlarının arasında bir grup turist donmamaya çalışarak hızla ilerliyordu.

Bu kadar karanlık mıydı bu şehir? Bu kadar kasvetli ve hüzünlü müydü?

Hiç değildi. O soğuğa rağmen hayat dolu sokaklar, aşkların bir anda doğuverdiği cafe'ler, yüzlerce oyun makinesiyle dolu casino'lar, dünyada eşi az bulunan saraylar, müzeler ve parklarla donanmış bir şehirdi.

Belki de benim ruhum onun geçmişle yüklü, acılı yanını algılayıvermişti. Panorama Hotel'deki odamdan her sabah dışarıya baktığımda, şehrin üstünde gördüğüm o gizemli sis, geçmişle bugünü ayıran bir perde gibi beni etkiliyor; Prag, sokaklarında dolaştıkça kimi zaman hüzünlü, kimi zaman çok renkli görüntülerle ruhumda bambaşka bir yer ediniyordu.

Babamın bana anlattığı bir Prag vardı ki, onu hiç unutamam. Bu şehrin babamın üstündeki etkisini ne güzel gözler önüne seriyordu.

Genellikle az konuşan babam, yıllar önce, Frankfurt'ta bir cafe'de karşılıklı oturmuş kahve içerken bana Prag ile ilgili bir anısını şöyle anlatmıştı.

"Prag'a indim. Yeni istila edilmişti. Gece kaldığım otel de bir garipti. İçime, kente iner inmez bir huzursuzluk çökmüştü zaten. Rahat uyuyamadım o gece. Otelin koridorunda sert ayak sesleri duyar gibi oldum. Gıcırdayan kapılar, bir kadının gülüşü... Otel odamın perdelerini açınca karşıdaki binanın üstünden, baştan aşağıya uzanan dev bir Stalin resminin bana baktığını gördüm. Tüylerim ürpermişti. Perdeyi kapamaktan çekindim. Tuhaf bir duygu bu. Stalin'in delici bakışları otel odamda beni yakalamış, her yaptığımı takip ediyordu sanki.

Tedirgin olmuştum. Otelden çıktım dışarıya. Garip bir atmosfer süregeliyordu her tarafta. İn cin yoktu çevrede. Bu kentte insan kolayca kim vurduya gidebilirdi. Bunu hissetmiştim. Sessizdi sokaklar, insanlar evlerine çekilmişlerdi.

Bir cafe'ye oturdum. Sıcak bir şey içeyim, dedim. Birden karşımda dev Stalin'i yeniden gördüm. Binanın tüm yüzünü kaplamıştı. Gözleri gözlerimdeydi. Ne tuhaf şey, içtiğim kahve boğazımda düğümlenmişti sanki. Kalktım.

Yürüyorum sokaklarda. Her tarafta Stalin var. Sessizlik ve dev Stalinler. Ruhumda bir baskı oluşmuştu. Büyük bir sıkıntı duyuyordum. Bir kristalciye girip bir süre içeride oyalandım. Dükkândan çıktığımda, bir başka köşede Stalin gene karşıma çıktı. Bütün şehir onunla kaplanmıştı sanki. Boğucu bir şeydi bu. Zor nefes alıyordum.

Akşam otelime dönünce perdeyi yüzüne zor kapattım."

İşte babamın bana, uzun yıllar önce bir akşamüstü anlattığı bambaşka Prag.

Kore akşamında tapınak dönüşü girilen bir kalabalık sokak. Harika bir yerdi bu sokak; iki yanı daha önce hiçbir yerde görmediğim lambacılar, tahtadan yapılmış maskeler satan adamlar, kuşçular, mini mini tapınak çanları, parlak satenden üstü işlemeli gece çantaları, çeşit çeşit yelpaze ve değişik biblolarla dolu dükkânlar. Aniden bastıran yağmur. Bir sürü tahta bilezik; uzun ömür, şans, para ve iyi hayat için. Kaderi açan

kilitler, havada uçuşan tahta kuşlar, gelin ve gülen adam maskeleri, rengârenk giysili Kore bebekleri. Hepsi ilgimi çeken, bin bir renkli ilginç şey. Dua çubukları. Köşe başında yaşlı bir Koreli adamın sattığı sarı ve yeşil benekli şemsiyeler.

Bir çayhane.

Daracık tahta merdivenlerden üst kata çıkıyorum. Kurumuş otlardan, bilmediğim mantarlardan, yamru yumru köklerden, eskimiş kır çiçeği demetlerinden oluşan bir dekor. Yerler ve masalar tahta. Koyu renk tahta masanın üstünde bir mum yanıyor. Titriyor alevi ben hapşırdıkça. Hava rutubetli. Tısır tısır bir yağmur yağıyor dışarıda. Sokak sanki daha kalabalık.

Bakıyorum, değişik çaylar var. Gribi geçiren çay, rahatlatıcı çay, uyarıcı çay, yasemin çayı, hapşırıyorum peş peşe. Gözlerimden yaşlar akıyor. Tapmakta üşüdüm. Korkunç nezleyim. Sağ kulağım çınlıyor.

"Gribi geçiren çaydan iç," diyorlar.

"Olur," diyorum.

Koyu renkli, zehir gibi bir şey geliyor kupanın içinde. Bir yudum alıyorum her gece. Korkarım ben bunu içmeye. Midemi deler. Yüzümü buruşturuyorum.

"Beğenmedin sen bunu."

"Beğendim, beğendim."

"Arpa çayı getirsinler."

Arpa çayı geliyor. Kan rengi bir şey.

Ondan da bir yudum alıyorum. Tuhaf bir tadı var. Otele gidince ilacımı alırım. Çevreye bakıyorum. İki üç kere hapşırıyorum. Ne güzel bu çayhane. Daha önce hiç görmediğim bir dünya.

Yağmur hafif hafif yağıyor dışarıda.

Bir 'gülen adam' maskesi alıyorum.

Az sonra otelimdeyim. Muslukta burnumu yıkayıp yüzüme bakıyorum. Gözlerim kızarmış, titriyorum. Grip oluyorum.

President Hotel'in penceresinden Kore gecesine bakıyorum şöyle bir.

Pırıl pırıl aydınlık bir gece var dışarıda. Yirmi üçüncü katta olduğumu hiç hissetmiyorum, rahatım. Türkiye'den getirdiğim elektrikli cezveyle bir Türk kahvesi yapıyorum kendime. Camın kenarında yudumluyorum onu.

Şu yan tarafta Hotel Lotte var. Karşıda Seven Eleven. Oradan su alıyorum her gece. Kore'de ekmek yok, şeker yok. Paketten bir hurma alıp yiyorum. Kimse şeker ve ekmek yemiyor burada.

Birazdan toparlanır, yatar uyurum.

Perdemi açık bırakacağım. İçeriye girsin aydınlık.

Eski Yahudi mezarlığında, sanki mantar gibi topraktan dışarıya fışkırmış, eğri büğrü mezar taşlarının arasındaki dar patikada yürüyorum. Bu mezarlık iki yüz yıllıkmış ve burada yüz bin kişi gömülüymüş. Yersizlikten bir mezara on iki veya on dört kişi üst üste gömülmüş. Ürküten bir park, tuhaf bir gezi alanı burası. Hava biraz daha sıcak olsa, bana rahat dolaşma izni verse, taşların üstündeki bazı ilginç şekilleri daha yakından inceleyebileceğim. Ama insan biraz yerinde dururbut donabilir burada. Sürekli hareket ediyorum, hızlı hızlı yürüyorum. Mezarlıkta büyük bir sessizlik var. Bir ara bu eğri büğrü taş karmaşasının içinde kayboldum. Patikayı kaybettim. Sanki hep aynı yerden geçiyorum. Solgun güneş çoktan kayboldu. Eldivenlerimin içinde parmak uçlarım buz gibi, başım ve yüzüm yün atkıyla sarılı. Donmak üzereyim. Gelen turistlerin sesini duydum. Sol taraftaki taşların arasından çıktılar. Onlara takılıp hayatımda hiç unutmayacağım bu mezarlıktan dışarıya çıkabildim.

Yolun karşısında bir tabela çarptı gözüme.

Kafka Cafe yazıyordu üstünde.

Yolun karşısına geçip camlı kapıyı iterek girdim içeriye. Dip tarafa doğru yürüyerek bir masaya oturdum.

Loş bir mekândı burası, eski bir Avrupa kahvesiydi. Duvar-

lar koyu renk ahşap kaplamaydı, pencereler hafif buğulanmıştı, duvarlarda Prag'ın eski halini gösteren siyah beyaz fotoğraflar vardı. Köşedeki barın arkasında ince uzun bir garson dikkatle adisyonları yazıyordu. Orta duvarda, tepede bir yerde Franz Kafka'nın çerçeveli bir fotoğrafı asılıydı.

Eldivenlerimi ve yüzümü saran yün atkıyı çıkartmış, çevremi inceliyordum. Gezdiğim sinagoglar, duvarda yazılı ufacık isimler, doğum ve ölüm tarihleri ve taşların adeta üst üste bindiği eski Yahudi mezarlığı etkilemişti beni. Garson gelmişti. Bir palaçinka söyledim. Önümdeki listede tanıdığım tek yiyecek buydu.

Çok eskiden anneannemin bana her sabah yaptığı, içi reçelli palaçinka.

Az sonra gelmişti palaçinkam. Sıcacıktı. Mis gibi kokuyordu. İçine bir top vanilyalı dondurma koymuşlardı, güzel bir böğürtlen reçelinin kokusu burnuma geldi. Palaçinkanın üstü krem şantiden küçücük buklelerle süslenmişti.

Bir lokma aldım. Nefis bir şeydi bu.

Kafka Cafe.

Yirminci yüzyılın edebiyatına damgasını vuran Franz Kafka'nın yazılarını yazdığı cafe'ydi burası.

Isınmıştım. Palaçinkamın üstüne bir kahve söyledim. Oturduğum yerde arkama dayanmış, Kafka'nın dünyasını dikkatle izliyordum. Acaba yazılarını yazarken hangi masada oturuyordu?

Kafka'nın *Günlükler*'i...

Aklıma bu kitap gelmişti. Eski Şehir'de bir kitapçı bulup günlüklerin İngilizcesini edinmeliydim.

Kahvemi yudumluyordum bir yandan. Kafamdan günlükleri şöyle bir geçirdim. Bildiğim kadarıyla 1910-1923 tarihleri arasını kapsıyordu günceler. 40 yaşında, öldüğü tarihten bir yıl öncesine kadar tutmuştu günlükleri. Bu yazılar bize, olağanüstü iç dünyasını yansıtan, en açıklayıcı belgelerdi bence. Belki de acılarından kurtulmak amacıyla, korkularını, yalnızlığını, düş kırıklıklarını, suçluluk duygularını, dışlanmışlık du-

yumsamalarını açıklıyordu burada. Aralarında gerçek yaşama atılan kısa bakışlar, taptığı babasıyla ilgili anılar ve evlenemediği kadınlar...

Franz Kafka'nın *Günlükler*'i.

Kafamda bir an önce onları bulmak düşüncesiyle Kafka Cafe'den dışarıya çıktım.

Artık gece olmuştu. Fazla ışıklı olmayan, solukça bir Prag gecesiydi bu.

Yahudi mahallesinin bulunduğu yer daha da sessizdi. Turistler de gitmiş, insanlar evlerine çekilmişlerdi. Buz gibi soğuk sokaklarda kimseler yoktu.

Bir taksi bulabilmiştim. Bu tenha sokaktan bir taksinin geçmesi şanstı. Binip arkama dayandım, otelimin adını söyledim.

Taksi şimdi eski Yahudi mezarlığının yanından geçiyordu. Kalın bir taş duvar dalga dalga kapatmıştı mezarlığı. Titredim arabanın içinde. Bu akşamüstü az kalsın donup kalıyordum o tuhaf mezarlığın taş karmaşasının arasında.

Az sonra otele geldim. Lobi sıcacıktı. Döner kapıdan koşarcasına girdim içeriye. Lobide, derin koltuklardan birine oturdum, biraz çevreyi izledim.

Tepedeki kristal avizeler yanıyor, Panorama Hotel'in geniş girişi çevresindeki duvarları süsleyen aynalarla daha da ferah görünüyordu.

Yarın ilk işim bir kitapçı bulmak olacaktı kentte. Kafka'yı yeniden okuyarak bu şehri daha iyi anlayabileceğimi hissetmiştim. Lobinin dip tarafındaki hediyelik eşya satan dükkânların vitrinine bir göz attım. Renk renk, çeşit çeşit kristaller vitrini doldurmuşlardı. Değişik ışıklar saçıyorlardı çevreye. Çok güzeldiler.

Asıl ilgimi çeken incecik porselen kahve fincanlarını, ertesi sabah asma kattaki büyük kahvaltı salonuna giderken gördüm.

Köşede çok şık bir vitrin vardı. İçine saydam porselenden çay ve kahve fincanları özenle yerleştirilmişti. Zevkli bir dük-

kândı; içeride yaşlı bir kadın, ufak bir masanın başında günün işlerini düzenliyor gibiydi.

Vitrinde, önde duran kahve fincanı hoşuma gitmişti. Üstünde çok güzel bir kadın resmi olduğunu gördüm. Kadının şuh bir bakışı, hafif dağınık taranmış kızıla çalan saçları, bedeninin yarısını saran tülden bir bluzu vardı.

Dükkândaki yaşlı kadın, ilgilendiğimi görünce dışarıya çıktı. Bir anahtarla camekânı açıp fincanı bana uzattı.

"Mucha," dedi. "Mucha."

Birden anladım. Fincanın üstündeki, ünlü ressam Alphonse Mucha'nın kadınlarından biriydi. Fincanı hemen satın aldım.

"Başka var mı?"

Kadın İngilizce bilmiyordu ama ne sorduğumu anlamıştı.

"Yarın," der gibi bir işaret yaptı.

Odama çıkıp, fincanı inceledim. Resimdeki kadın harikuladeydi. Mucha'nın 'Art Nouveau' kadınlarından biriydi.

Alphonse Mucha çizdiği kadınlarıyla büyük üne kavuşmuş bir Çek ressamdı. Renkli bir yaşamı olmuştu, ünlü oyuncu Sarah Bernhardt'ı Cleopatra olarak çizen ilk sanatçıydı. Ünlü ressam Paul Gauguin Tahiti'ye gitmeden önce Mucha ile tanışmış, Tahiti'den dönüşünde de Mucha'nın stüdyosunu paylaşmıştı. Prag ve Münih Akademileri'nde eğitim gören Mucha, uzun yıllar Viyana ve Paris'te yaşamıştı.

Sarah Bernhardt ona tiyatrosu için dekorlar ve kendi posterlerini çizdirmişti.

Elimdeki fincana bakıyor, kadının ne kadar güzel olduğunu düşünüyordum.

Artık sabahları kahvemi bu fincanla içecektim.

Otel odamdaki o hafif ve külüstür havayı seviyordum. Tam tarif edemeyeceğim bu köhnelik bana hiçbir iç sıkıntısı vermiyor, bilakis şu an içinde bulunduğum şehrin yaşadıklarını, tanık olduğu anıları, geçmiş günlerin, ayların ve yılların eşyanın üstünde bıraktığı izleri anımsatıyor, bu odanın içinde yaşadığım dakikaları ve saatleri daha anlamlı kılıyordu sanki.

Neydi bu köhnelik? Elle tutulur bir şey değildi. Farkına

varmak güçtü onun, ama fark etmiştim işte, banyonun fayansındaki ince bir çatlak, yatak örtüsünün hafif solukluğu, pencereyi örten perdenin gülkurusu renginin aynada yansıması ve belki de duvar kâğıdının belirsizliğinden oluşan bir karmaşaydı bu. Prag şehrinin yakın geçmişte yaşadıklarının sanki ufak bir izdüşümüydü bu, otel odasında ruhumun yakaladığı eski dünyaya ait o solgun beniz.

Burayı sevmiştim.

Yaşlı kadından satın aldığım kahve fincanının üstündeki kızıl saçlı güzel kadın bana bakıyordu.

Yarın sabah kentte büyük bir kitapçı bulmalıydım. Bunları düşünerek yatağıma yattım.

Kore'ye giderken uçak kalabalıktı. Upuzun bir uçuş vardı önümde, geceden güne doğru uçacaktım, on saati aşacaktı uçuş mutlaka. O gün henüz Seul'ü de, Prag'ı da görmemiştim. Yalnızca Seul'ün nasıl bir yer olabileceğini düşünmeye çalışıyordum. Uçağa bindiğimde iki bölümden oluştuğunu görünce biraz rahatladım. Arkadaki ikinci bölümdeydi benim yerim. Çevremdeki tek tük Koreliler yerlerine oturur oturmaz uyumaya başlamışlardı ama ben heyecanlıydım. Bir süre elimdeki dergi ve kitaplarla oyalandım. Bu uzun uçuşta zaman geçirtecek güzel düşünceler dolaşıyordu kafamda. Dediğim gibi Seul'ü henüz görmemiştim. Liu'yu tanımıyordum daha. Akşam yemeklerindeki acılı midye çorbasının ve kimçi'nin tadına bakmamıştım henüz. Prag'ı hayatımda görmemiştim. Orasıyla ilgili hiçbir görüntü, hiçbir düşünce yoktu beynimde.

Yaz sonu gördüğüm Sicilya'yı düşündüm uçuşun başında. Etna Yanardağı'nın dibindeki Catania'yı, nefis otelim Manganelli Palas'ı, otelin önündeki ufak meydanı, yol kenarlarındaki iki yüz yıllık binaları, kiliseler sokağını, havanın sıcaklığını, Etna'nın kente nasıl da değişik bir hava verdiğini düşündüm.

Manganelli Palas'taki odamın panjurlarını hafifçe açık bırakıyordum gece yatarken. Yüksek tavanlı, çok geniş bir odaydı burası. Gündüz panjurları aralık, perdeyi de yarı açık tuttu-

ğum için enfes bir yaz havası doluyordu odaya. Sıcak bir dünyadaydım. Soğutucuyu hafifçe çalıştırıyordum; kitaplarım, defterim aynanın önündeydi.

Bir gece gök gürültüsüyle uyandım. Yavaşça pencereye gidip dışarıya baktım. Burnuma toprak kokusu geliyordu, gün ağarmamıştı henüz. Sanki gök yarılıyordu. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor, arnavutkaldırımlı caddeden aşağıya seller akıyordu.

Bir an ürktüm. Acaba Etna harekete mi geçmişti? Kentte her an böyle bir şeyin beklendiğini laf arasında söylemişlerdi. Gece, gök gürültüsüyle ilk uyandığım anda yanardağın canlanmış olabileceğini düşünmüş, korkmuştum.

Balkon kapısını ardına kadar açtım şimdi. Hafif bir serinlik doldu içeriye. Çakan şimşekler gökyüzünü aydınlatıyor, gece zamanı Catania'nın kimsesiz sokakları ılık yağmurla pırıl pırıl yıkanıyordu.

Bu kentteki üniversite eski bir manastırdı. Çok etkileyici bir binaydı burası. Bir kısmı Etna'nın püskürttüğü lavlardan yapılmıştı. Bir akşamüstü, hava nispeten serinlemişken elimi duvara değdirmiştim, sıcaktı. Tuhaf bir şeydi bu.

O gece tekrar yatağıma dönmüş, uykumun arasında odayı dolduran gök gürültüsünü ve yağmuru sağa sola savuran rüzgârın sesini dinlemiştim.

İşte şimdi Seul'e uçarken oturduğum yerde biraz bunları düşünüyor, bu uzun yolculukta zamanı geçirmeye çalışıyordum. Yemek servisi başlamıştı. Önümdeki tepsiyi açtım. Canım sıcak bir kahve istiyordu. 'Yemekten sonra hem kahvemi içer, hem film izlerim,' diye düşündüm. Uçak hafifçe sallandı. Pilotun anonsu duyuldu.

"Hafif bir türbülansa girdik. Şimdi çıkacağız. Lütfen yerlerinize oturup, kemerlerinizi bağlayınız."

Heyecanlanmıştım. Önümdeki tepside duran plastik bardağın içindeki su oynuyordu. Dökülmesin diye içtim.

Çevreme şöyle bir baktım. Uyuyan Koreliler uyanmamışlardı bile.

Bu türbülans bana havada olduğumu hatırlatmıştı.

Bir süre daha Sicilya'yı, Catania'yı, gündüz dolaştığım çok değişik sokakları, ünlü yönetmen Pietro Germi'nin filmlerinin geçtiği içi karanlık evleri, aralıkları, Marcello Mastroianni'yi, onun dümdüz arkaya taranmış siyah saçlarını, Stefania Sandrelli'yi düşündüm. Uçak türbülanstan çıkmıştı. Kemeri çözüp saatime bir göz attım.

Prag'da sabaha karşı uyandım. Hava aydınlanmaya başlamıştı. Yavaşça yatağımdan kalkıp pencereye yaklaştım. Şehir ışıkları yanıyor, Prag henüz uyuyordu. Sis gene ince bir cibinlik gibi şehri örtmüştü. Pencerenin kenarına oturdum.

Bakalım bugün şehirde ne kadar ilerleyebilecektim? Ne kadar yol alabilecektim o dondurucu soğukta? Yahudi mahallesine yeniden gitmek istiyordum. O buz tutmuş sokaklarda yeniden dolaşmak, yeniden biraz üşümek, ağzımı siyah yün atkımla kapatmak, eski Yahudi mezarlığındaki karmakarışık taşların arasındaki dar, karı erimemiş patikada yeniden dolaşmak istiyordum.

Sinagoglara giriş için bilet kesen yaşlı, yün pelerinli kadınlar herhalde her sabah saat dokuzda gelip, camekânlı bölmelerinin arkasındaki yerlerine oturuyorlardı. Ayaklarının dibinde onları ısıtan elektrikli sobalar vardı mutlaka.

Bir süre daha uyanmaya başlayan şehri seyredip giyindim. Anahtarımı alıp aşağıya kahvaltıya indim.

Asma katın başında porselenci kadın beni bekliyordu. Görünce elini salladı, dükkândan içeriye girdim.

İki yeni kahve fincanı daha gelmişti, ufak cam masanın üstünde duruyorlardı. Üstlerinden iki değişik Mucha kadını bana bakıyorlardı.

İkisi de birbirinden farklıydı.

Fincanları sardırıp aldım; yukarıya odama çıktım.

Üç fincanı yan yana koydum, aynanın önündeki masaya. Ne kadar güzeldiler üstlerindeki kadınlar. Birinin kestane rengi saçları ufak buklelerle tepesinde toplanmıştı, arkasındaki beyaz zambakların ışığı yüzüne yansıyordu sanki. Diğeri sarışın-

dı. Deniz dalgası gibiydi saçları. Sanki bir çiçek nehri akıyordu saçlarının arasından. İlk aldığım kızıl saçlıyı ortaya koymuştum.

Yeniden kahvaltı salonuna indim. Neredeyse bütün masalar doluydu. Bir köşede yer bulabildim kendime. Besbelli Japon ve Yunanlı turist kafileleri gelmişti. Birbirleriyle konuşuyorlar; çay, kahve içiyorlar, az sonra Prag sokaklarına dağılmaya hazırlanıyorlardı.

Zengin Bohemya kahvaltısı hoşuma gidiyordu. Ufak kızarmış sosislerden, sütle çırpılmış yumurtadan ve delikli peynirden almıştım.

Kahvaltımı bitirip, odama çıktım. Sıkı giyinmeliydim, sanki biraz daha soğuktu bugün hava. İyi ısıtılmış olduğu halde kahvaltı salonunda biraz üşümüştüm.

Casino'nun önünden geçtim. Kapalıydı. Kapısının üstünde Casino Ambassador yazıyordu. Gece bir ara uğramaya niyetlenmiştim. Bir iki makineyi deneyecektim.

Oda kapımı açıp, girdim içeriye. Bir anda dalgınlıkla yanlış odaya girdiğimi anladım.

Kapının yanında bir kadın duruyordu.

"Özür dilerim," dedim. "Ne tuhaf şey. Anahtarım kolayca açtı kapıyı, oysa... Bağışlayın."

Kadın hafifçe yana çekilmişti. Odanın içinde bir başka kadın daha vardı. Yatağın üstüne oturmuştu.

"Sizin odanız burası," dedi kapının yanındaki kadın. "Yanlış gelmediniz."

Hayretle yüzüne bakıyordum. Sanki porselenden yapılmıştı. Odanın içine bakınca üçüncü bir kadının da, köşedeki ufak yazı masasının başına oturmuş, önündeki mektup kâğıtlarına bir şeyler yazdığını gördüm.

Kapıdaki kadın,

"Sarah Bernhardt," dedi. "Ünlü aktris. Rolünü ezberliyor."

Sarah Bernhardt oturduğu yerden başını kaldırıp bana doğru döndü.

"Bir mektup yazıyordum," dedi. "Kaleminizi kullanıyorum."

"Kullanın," dedim. "Orada başka kalemler de olacak. Mor mürekkepli de var."

"Bu iyi," dedi Sarah Bernhardt.

Odadan içeriye girdim. Odamdaki bu üç kadın Mucha'nın kadınlarıydı, anlamıştım.

Bulut gibi, duman gibi güzeldiler. Fincanların üstündeki hallerinden daha değişik görünüyorlardı. Yatağın üstündeki en güzelleriydi, hafif balıketindeydi. Üstündeki dantelli, tüllü elbise uçuk krem rengiydi, saçlarında taze çiçekler vardı.

Kapının yanında duran uzun boylusu, kızıl saçlı olandı. Geriye doğru toplamıştı buklelerini, hafif bir parfüm kokusu geliyordu burnuma.

İnanılması güç bir şeydi bu, ama işte karşımda duruyorlardı; üçü de etten kemiktendi, bir Prag sabahını otel odasında yaşamaya başlamışlardı.

"Sizler kimsiniz?" diye fısıldadım.

"Biz Mucha kadınlarıyız," dedi yatağın üstünde oturan. "Bizi siz seçtiniz."

"Evet," dedim. "Ben seçtim sizi, ben beğendim, doğru."

Sarah Bernhardt da bana doğru dönmüştü şimdi. Ünlü Fransız aktrisin öteki kadınlardan yaşlı olduğunu fark ettim. Boynu fırfırlı dantelli bir üst giymişti. Lavanta rengi parlak kumaştan kabarık etekliği bir bulut gibi yere kadar uzanıyordu.

"Bu hava bana dokunuyor," dedi. "Dizim çok ağrıyor."

Hafifçe yüzünü buruşturdu.

"Dayanılmaz bir ağrı var dizimde. Soğuktan."

"Hemen ağrınızı hafifletecek bir şey vereyim size," dedim.

"Nasıl bir şey?" diye sordu.

"Bir Advil. İbuprofen türü bir ilaç. Romatizmaya karşı..."

Sarah Bernhardt ilgiyle bakıyordu bana.

"Aspirin mi? Şu yeni mucize ilaç?" diye sordu.

"Hayır, Advil bu. Daha kuvvetli bir hap."

Yeşil, likit Advil'i ufak ilaç kutumdan çıkartıp uzattım ona.

"Bunu hiç görmemiştim," diye mırıldandı.

Bardağa su koydum.

"İçin Bayan Bernhardt. İyi gelecek bu size."

Sarah Bernhardt ilacı alıp, bu saydam yeşil kapsüle uzun

uzun baktı. Sonra onu ağzına atıp, bardaktaki suyu bir dikişte bitirdi.

"Teşekkür ederim," dedi. "Şu sıralar çok ağrı çekiyorum bacağımdan."

Başımı hafifçe salladım.

İleride bacağı dizden aşağı kesilecekti. Yanlış bir tedaviydi bu. Ama Sarah Bernhardt kendini çabuk toparlayıp, takma bir bacakla sahneye çıkmaya devam edecek ve yaşlılık yıllarında da sahneyi bırakmayacaktı.

Şimdi modern tıbbın ışığında dizkapağındaki ağrının iltihaplı bir romatizmadan ileri geldiği bilinmekte. Basit bir antibiyotik tedavisi ve birkaç iğneyle kontrol altına alınabilecek bu durum o yıllarda teşhis ve tedavi edilememiş, Sarah Bernhardt'ın bacağı kesilmişti.

Hiç sesimi çıkartmadım. Diğer iki kadın da bana yaklaşmışlar, ilgiyle Sarah Bernhardt'a verdiğim ilaca bakıyorlardı.

"Benim de arada başım ağrır," dedi kızıl saçlısı.

Köşedeki koltuğa oturdum.

"Bu sabah niyetim şehirde dolaşıp bir kitapçı bulmak, bazı kitaplar almaktı," dedim. "Ama şimdi sizi bırakıp gitmek istemiyorum."

Gerçekten de onları bırakıp gitmek istemiyordum. Ben onları fotoğraflarda, posterlerde, kartpostalların üstünde ve fincanlarda ararken, bu üç kadın ete kemiğe bürünüp sabah sabah otel odama gelmişlerdi.

Hepsi bir ağızdan:

"Siz gidin, gezin şehri," dediler. "Biz burada otururuz."

Kızıl saçlısı:

"Wenceslas Meydanı'nda büyük bir kitapçı var," dedi. "Luxor Kitap Sarayı. Biliyor musunuz Wenceslas Meydanı'nı?"

"Bilmiyorum. Şoföre söylerim. Hiçbir yeri bilmiyorum henüz."

"Yeni şehirde," dedi kadın. "Heykelin olduğu meydan. Kitapçı Hotel Europa'nın az aşağısında."

"Hotel Europa mı?" diye sordum. "Orayı da görmek isterim. Eski bir otel. Acaba hâlâ duruyor mu?"

"Duruyordur," dedi kadın. "Neden durmasın Hotel Europa?"

"Çok eski bir otel," diye mırıldandım. "Değişik bir dünya olmalı."

"Çok güzel bir oteldir," dedi kadın. "Geçen gün oradaydım. Girişteki cafe'si harika. Prag'ın bütün aydınları uğruyorlar oraya bir *café latte* içmeye, birazcık soğuktan kaçmaya."

Sarah Bernhardt:

"Siz gezin. Alın kitaplarınızı," dedi. "Tiyatro kitapları ikinci katında olmalı kitapçının."

"Siz özel bir kitap, bir oyun ister miydiniz, Bayan Bernhardt?"

"Bana modern bir oyun getirirseniz okurum," dedi.

O zamana kadar çok az konuşmuş olan genç kadın:

"Belki Charles Köprüsü'nde ufak bir yürüyüş yaparsınız," dedi. "Vltava Nehri'nin üstünde, çok kalabalık olur orası."

Siyah anorağımı giydim. Ucu ponponlu siyah yün kukuletamı aynanın karşısında özenle taktım.

Kadınlar dikkatle siyah, parlak anorağıma, ponponlu şapkama, altı tırtıklı kalın botlarıma bakıyorlardı.

"Gidiyorum şimdi," dedim. "Öğleden sonra dönerim."

"Yahudi mahallesine uğrayacak mısınız?"

"Belki yolum düşer. Dün oradaydım ama," dedim, "gene gitmek istiyorum."

Kapıyı yavaşça çekip çıktım.

Az sonra otelin önünde bekleyen siyah taksilerden birine binmiştim.

"Wenceslas Meydanı'na gidecektim," dedim.

Kore sokaklarında Liu ile birlikte yürüyorduk. Bir saat sonra, Liu'nun bildiği yerden bir minibüs bizi alıp akşam yemeğini yiyeceğimiz restorana götürecekti. Bir pastane görmüştüm, hemen içeriye girdim. İçerideki ufak camekânda çikolatalı pastalar, pembe pötifurlar, çilekli pastalar vardı.

"Yemeyin şimdi," dedi Liu. "Hem tatlı sizin için hiç iyi değil. Bir saat sonra yemeğe gideceğiz."

"Aman Liu," dedim. "Benim vücudum şeker ister. Buna ihtiyacım var. Ufak bir pasta yiyeceğim. Sen de yer misin?"

"Ben hiç pasta yemem," dedi Liu.

Çilekli ufak bir pasta seçmiştim. Oracıkta, ısıra ısıra yiyordum. Harikaydı. Seul'de bulunduğum sürede çok özlemiştim böyle tanıdık, tatlı bir şey yemeyi. Utanmasam bir tane daha yiyecektim. Liu bana çok kötü bir şey yapıyormuşum gibi bakıyordu.

"Çok güzel Liu. Harika bir pasta."

"Ama zararlı. Akşam yemek var."

Çıktık pastaneden.

"Liu beni Ölüler Kenti'ne götür," dedim. "Kavanozdaki küllerin saklandığı yere."

"Orası uzak," dedi Liu. "Bugün olmaz."

"Tapınağa gidelim."

"Olur, tapınağa gidebiliriz," dedi. "Tapınak yakın."

Gene rutubetliydi hava. Kalabalığın içine girmiş yürüyorduk. Porselen kız Liu incecikti. Sıfır beden olmalıydı. Gene beyazlar giymişti. Siyah dalgalı saçları omuzlarına dökülüyordu bugün. Üstleri altın sarısı yapraklarla donanmış ağaçları geçmiş, tapınağın kapısına varmıştık. Gülen Buda heykelinin çevresi doluydu. Birkaç turist fotoğraf çekiyorlardı.

Ayakkabılarımızı dışarıda çıkartıp tapınağa girdik.

Ayin yoktu. Tapınağın içinde beş altı kişi dolaşıyordu. Onlar da mekânın genişliği ve tam karşıda oturan üç tane dev altın Buda heykelinin heybeti karşısında gölge gibi, köşelerde yok oluyorlardı.

Geçen geldiğimde gördüğüm dolu meyve tabakları, dolu su ve içki şişeleri, vazolardan taşan çiçekler aynı yerlerinde duruyorlardı.

"Buda'ya sunulan çiçekler ve meyveler," dedi Liu. "Hem de bolluk ve bereketi simgeliyorlar."

Bugün loştu tapınağın içi, orada burada gölgeler uzuyordu. Budist rahipler arka taraflarda bir yerlerde olmalıydılar, görünürde pek kimseler yoktu.

Liu'nun peşinden gidiyordum. Altın Buda'lara yaklaşmıştık.

"Bak," dedi Liu. "İşte burada da senin merak ettiğin o kavanozlardan var."

"Hani, nerede?"

"İşte," dedi Liu.

Gösterdiği yere baktım, sıra sıra dizilmiş ufak kavanozları gördüm. Çevrelerine buhur çubukları dikilmişti. Buda heykellerinin ayaklarına doğru beyaz yuvarlak mumlar yakılmıştı.

"Ölüler..." dedi Liu.

"Bu kavanozlar niye Ölüler Kenti'nde değil Liu?"

"Bazıları burada kalır. Özel kişilerin külleri..." dedi Liu.

"Sen gider misin Ölüler Kenti'ne ziyarete Liu?"

"Giderim."

Güzel yüzünden yoğun bir hüzün bulutu geçmişti.

"Onu görmeye giderim," diye mırıldandı. "Çiçek götürürüm bazen."

"Kimi?" diye sordum yavaşça.

Dalmıştı. Yanımda, tapınakta değil de, çok uzaklardaydı sanki.

"Nişanlımı," diye mırıldandı. "Onu ziyarete giderim."

Liu'nun nişanlısının öldüğünü bilmiyordum.

Sessizce duruyordum. Buda heykellerinden bir ağırlık çökmüştü sanki üstüme. Buhurların ağır kokusu da başımı döndürüyordu.

"Birlikte gidelim ona istersen," dedim.

"Olur, gidelim," dedi Liu. "Özel çiçekler bulmam gerekiyor. Onun her zaman bana getirdiği çiçeklerden... Bir de mektup yazmalıyım ona. Olan bitenleri anlatmalıyım."

Başımı salladım.

"Yarın gidelim," dedi Liu.

"Olur, yarın gidelim."

Tapınaktan çıkıp minibüsün bizi alacağı yere doğru hızlı hızlı yürümeye başladık.

Birazdan, otlardan, köklerden, mantar ve soya filizlerinden

oluşan, deniz yosunlu değişik bir akşam yemeği yemeye hazırlıyordum kendimi.

Gece, President Hotel'deki odamda elektrikli cezvemde pişirdiğim Türk kahvemi içer, üstüne birkaç hurma ve kuru kayısı yerdim. Etrafta kimse olmazsa, koşarak yolun karşısına geçer, oradaki Amerikan dükkânından şekerli bir çörek alabilirdim.

Wenceslas Meydanı'nda indim taksiden. Geniş bir caddeydi burası. İki yanda yüksek binalar vardı, aşağıya doğru yürümeye başladım.

Unutmuştum soğuk havayı, hemen kendini hatırlattı bana. Garip bir ayaz adeta burnumu, yanaklarımı ısırdı. Ellerimi anorağımın cebine sokmuştum. Luxor kitapçısını bulmak için, sağa sola bakınarak aşağıya, meydanın içine doğru yürüyordum. Hediyelik eşya satan ufak dükkânlar gözüme çarptı. Bunlar dükkân değil de sanki pazar tezgâhlarıydılar. Çok değişik şeyler bulabilirdi insan buralarda. Herkesin ağzından dumanlar çıkıyordu. Bir yerden bir bardak sıcak içki alan, caddeye doğru yürüyordu. Sosisçinin başı kalabalıktı. Tahta eşyalar, kuklalar, oyuncak cadılar satan bir tezgâh ilgimi çekmişti. Yandaki bölmede duran billurdan heykelcikler cılız güneş ışığında parlıyor, gözümü alıyordu. Benim tezgâhta bir at nalı bulmuştum. Birkaç kuron verip, aldım.

Yıllar önce Ankara'ya ilk geldiğimde, Eymir Gölü'ne giden yolun başında bulduğum at nalını hatırlatmıştı bana. Yıllardır odamda sakladığım ve bana şans getirdiğine inandığım at nalımı bir gün kaybetmiş ve çok üzülmüştüm. O, Ankara'da uzun zaman önce başladığım yeni hayatımın perçiniydi sanki.

İşte şimdi Prag'da, Wenceslas Meydanı'nda bulduğum bu at nalı onun tıpkısıydı. Anorağımın cebine yerleştirdim onu. Karnım açtı ama sosisçiden bir şey yiyip yememekte tereddüt ediyordum. Ateş üstünde yumuşak hamurdan halkalar dönüyor, bir başka yerde dilim dilim bir et kesilip ekmeğin arasına konuyordu.

Soğuk dayanılmaz bir hal almıştı. Kitapçıyı bulsam, girivecektim içeriye. Acaba yolun üst kısmında mı kalmıştı?

Birden Hotel Europa'yı gördüm. Değişik bir demirden örme kapısı, Art Nouveau tarzında süslenmiş bir girişi vardı. Hotel Europa yazısı solgun solgun parlıyordu kapının üstünde. Kendimi içeriye attım.

Beyoğlu'ndaki eski Elhamra Pasajı'na benzeyen bir pasajdan bu eski otelin lobisine giriliyordu. Tepede ufak bir kristal avize yanıyor, çevresi tahtayla döşenmiş bu pasajı aydınlatıyordu. İlerideki tahta kaplama eski bankoda sarışın, yaşı geçkince bir kadın oturuyordu. Yan taraftan Hotel Europa'nın pastanesine bir giriş gördüm. Kapı kuru bir iki çiçekle süslenmişti. Belki yaklaşan yeni yılın süsleriydi bunlar.

İçine girdiğim bu pastane çok değişikti. Genişti. Tavandan sarkan gösterişli kristal avizeler içerideki yarı karanlık havayı bölüyor, çevreye tatlı, çay rengi bir aydınlık yayıyordu. Pastanenin duvarları cilalı kiraz ağacı kaplamaydı; pastanenin bir de üst katı vardı. Daha doğrusu tahtadan galeri gibi bir bölme gözüküyordu. Gidip, kenardaki bir masaya oturdum.

Az sonra ısmarladığım sıcak çikolatayı içmeye başladım. Biraz ısınmıştım.

Hotel Europa'nın bu belki yüzyıllık pastanesini ve çevremi dikkatle inceliyordum. Geride bir yerde, bir camekânın içinde ufak çikolatalı pastalar, böğürtlenli turtalar vardı. Pastane kalabalık değildi. Hotel Europa, bir zamanların gözbebeği olan bu mekân belki artık unutulmaya yüz tutmuştu.

Yan masalardan birinde yaşlı bir çift oturmuş, çay içiyordu.

Gene gelmeye niyetlenmiştim buraya. Böyle bir eski dünya parçasını bir daha kolay kolay bulamayabilirdim. Parayı ödeyip, Wenceslas Meydanı'na doğru yeniden yürümeye başladım. Köşe başında kart satan bir dükkân gördüm. Mucha kadınları kartların üstünden tüm albenileriyle bana bakıyorlardı. Tülden elbiseler içinde, saçları çiçeklerle bezenmiş, rüya gibi kadınlardı bunlar. Kartlara teker teker baktım.

Benim üç kadın hiçbir kartın üstünde yoktu. Sarah Bernhardt'a da rastlayamadım. Şimdi otel odasında ne yapıyorlardı acaba? Gerçekten görmüş müydüm onları, yoksa soğuk havanın beynimdeki etkisi miydiler? Ama gerçektiler. Düşünün-

ce, gerçek olduklarını anlıyordum. Uçuk parfümleri odayı doldurmuştu, hatırlamıştım; bakışları, gözlerinin hareketleri, saçlarındaki çiçeklerin kokuları, gölgeli kirpikleriyle aktris Sarah Bernhardt ve öteki iki Mucha kadını gerçektiler.

Heyecanlıydım. Kitabevini bulmalıydım. Aklım Franz Kafka'nın anılarındaydı.

Güneş gitmiş, hava kararmaya başlamıştı.

Aslında çilek reçelli sıcacık bir palaçinka yemeye ihtiyacım vardı. Şöyle, yıllar önce, Ankara'ya ilk geldiğimde anneannemin bana devlet dairesine giderken her sabah pişirip sıcacık yedirdiği, çilekli ve pudra şekerli palaçinkadan. Tadı damağımdaydı. Cafe Colosseo diye bir yerin önünden geçiyordum. Girdim içeriye, üst kata çıkan dar merdivenleri tırmanarak cafe'ye girdim.

Yandaki masada bir kadınla bir erkek öpüşüyordu.

Otel odamın kapısını yavaşça açtım. Kim bilir kadınlar ne yapıyorlardı içeride? Oda sessizdi, belki de uyuyakalmışlardı. Kartı yerine soktum, bütün ışıklar yandı.

Oda boştu. Koltuklara baktım, yatağın üstüne... Kimse yoktu. Kadınlar gitmişlerdi. Koştum, masanın üstündeki kahve fincanlarına baktım. Oradaydı üçü de. Fincanların üstünde üç Mucha kadını. Üstünde Sarah Bernhardt olan fincanı elime almış dikkatle resimdeki değişik giysisine, saçlarının kıvrımlarına, yanaklarının üstüne düşmüş halka halka buklelere bakıyordum ki, banyodan bir ses duydum.

Sifon çekildi. Musluk açıldı. Birisi iki kere hapşırdı.

Korktum bir an. Banyoya bakmak hiç aklıma gelmemişti. Sifon bir kere daha çekildi, banyo kapısı yavaşça aralandı.

Gözlerimi kapıya dikmiş, oracıkta kalmıştım.

"Kim var orada?" diye bağırdım. Bütün gövdemi bir titreme kaplamıştı.

"Kim var orada?"

"Benim," dedi gür bir erkek sesi. Bir saniye sonra banyo kapısı ardına kadar açıldı.

Kapıda Josef Stalin duruyordu. Başında şapkası, üstünde

yere kadar uzanan gri kaputu vardı. Aradan görünen siyah çizmeleri pırıl pırıl parlıyor, kaputunun çift sıra metal düğmelerinin ışıltısı gözümü alıyordu. Pos bıyıkları gür, delici bakışları acımasız ve sertti.

Olduğum yerde donup kalmıştım.

"Yoldaş Stalin," diye bir mırıltı çıktı ağzımdan.

Sert adımlarla odaya girmişti Stalin, gidip koltuğa oturdu.

"Bağışlayın," dedi "Banyonuzu izinsiz kullandım. Dışarıdan, soğuktan geliyorum."

"Rica ederim Yoldaş Stalin," dedim. "Tabii kullanacaksınız. Çok soğuk dışarıda hava, ben de çok üşüdüm."

Stalin beni süzüyordu.

"Turist misiniz?" diye sordu.

"Turist olarak geldim."

"Soğuk mevsimde gelmişsiniz. Moskova, Varşova ve Prag bu mevsimde böyle soğuk olur," dedi.

"Soğuk ama çok güzel. Çok etkileyici bir şehir," dedim.

"Öyle mi düşünüyorsunuz?" diye sordu Stalin.

"Evet, kesinlikle," dedim. "Gördüğüm şeyler çok etkiledi beni. Eski Yahudi mezarlığı, o parkın içindeki karmakarışık taşlar..."

Stalin sözümü kesti.

"Demek oralara gittiniz?"

Ne söylediğime dikkat etmem gerekiyordu besbelli. Karşımda oturan tarihin en kanlı diktatörü, acımasız Gürcü köylüsü, Rusya'nın 'Kızıl Çar'ı Josef Stalin'di.

Ama o birden sakinleşmişti. Az önceki kızgın havası gitmiş, yüzüne bir hüzün gelmişti sanki.

Kaç yaşında olduğunu kestirmeye çalışıyordum. Elli beş olmalıydı. Vardı elli beş. Ben hiçbir erkekten bu kadar güç fışkırdığını hissetmemiştim daha önce. Ezilip kalmıştım karşısında. Öyle bir heybeti vardı ki, gölgesi insanın üstüne düşse, titretirdi.

Şimdi iyice anlamıştım hakkında yazılanların hepsinin gerçek olduğunu.

Pencereden dışarıya, karanlığın yavaşça sarıp sarmaladığı şehre bakıyordu.

"Heykelimi görmediniz," dedi.

"Görmedim Yoldaş Stalin. Yarın hemen gidip bakarım."

"Yarın baksanız da göremezsiniz artık onu. Dünyanın en büyük heykeliydi. 17 bin tonluk bir heykel. Önde ben, arkada işçiler. 1952'de yapılmıştı. Vltava Nehri'nin az ötesindeki tepede. Bütün şehre kuşbakışı bakıyordum. Ama 1962'de heykeli yıktılar. Dinamitle parçaladılar," dedi Stalin.

Ayağa kalkmıştı.

"Gidiyorum," dedi.

"Nereye gidiyorsunuz?" diye ağzımdan kaçırdım.

"Heykelin bulunduğu yere bir gidip bakacağım."

"Gene geleceğim," dedi.

Oda kapısını açıp dışarıya çıktı.

Kendimi toparlayınca banyoya koştum. Her şey yerli yerindeydi. Havlunun kullanılmış olduğunu gördüm. Besbelli elini silmişti Stalin havluya.

Ne düşüneceğimi bilmiyordum. Heykeli merak etmiştim. Bilmiyordum böyle bir heykeli olduğunu Stalin'in Prag'da.

Demek 1962'de gözden düşünce halk parçalamıştı heykeli. Yarın sabah heykelle ilgili bilgi toplamalıydım.

İçinde bulunduğum şehir şaşırtıcı bir biçimde kendini bana tanıtmaya devam ediyordu.

Josef Stalin.

Otel odama gelmiş, tuvaleti kullanmıştı.

Elektrikli cezvemle kendime Türk kahvesi hazırladım. Fincanlardan birine doldurup içmeye başladım.

Odam sessizdi. Gelen giden yoktu.

Aşağıda, çekme kattaki casino'ya indim. Niyetim biraz makinelerde oynamak, günün tuhaf olaylarını beynimden şöyle bir geçirmekti.

Girişteki kadına pasaportumu bırakıp oyun salonundan içeriye girdim.

Otelin casino'su ufaktı. Bir iki blackjack masası, altı tane de oyun makinesi vardı duvarın kenarında. Makinelere şöyle bir

göz attım, bir tanesi bildiğim, oynamayı sevdiğim bir makineydi. Onun önüne oturdum; delikten içeriye kâğıt iki yüz kuronu yavaşça kaydırıp makinenin canlanmasını bekledim.

Hemen canlanmıştı makine. Işıkları yanıp sönüyordu. Bir düğmeye basıp istediğim oyunu seçtim.

Açılan kırmızı güller, boğalar ve toreadorlarla dolu bir oyundu bu. Üç boğa gelince sayı kazanıyordum, güller gelince, parasız oynama şansım doğuyordu. Toreadorlar görününce, makine "Olé" diye bağırıyor, karşıma iki kapı çıkıyordu. Bir tanesini seçip açınca, kapının arkasından beliren rakam kazanç haneme yazılıyordu.

Böyle bir oyundu işte. İki yüz kurona beni iki saat kadar oyalayabilir, bazen bir iki yüz kuron daha kazandırabilirdi. Dinlendiren bir makineydi. Oynarken düşüncelere dalıyordum. Garson kız yanıma ufak bir içki bırakmıştı. Dokunmadan ona, bir kahve istedim, düğmelere basmaya devam ettim.

Prag.

Bu büyülü, tuhaf şehri düşünüp duruyordum.

Şehrin bana Josef Stalin'i çağrıştırması ilginçti. Dünyanın en büyük Stalin heykelinin bir zamanlar Prag'da, Vltava Nehri'nin yakınında olduğunu bilmiyordum. Prag halkı için çok ürkütücü bir şey olmalıydı bu heykel, Stalin'in dediğine göre tüm şehre hâkim bir tepedeydi.

Yarın kitapçı dükkânını bulduktan sonra, heykelin olduğu yere de gitmeyi planlıyordum. Belki bir park vardı şimdi orada, belki hiçbir şey yoktu, ama görmek istiyordum orayı. Mutlaka turistik bir yer olmuştu şimdi.

Toreadorlar çıkmıştı. Makine "Olé" diye bağırdı.

İki kapı belirmişti ekranda. Sağdaki kapının üstüne dokundum. Kapı yavaşça açıldı. Genç bir kadın belirmişti kapının arkasında.

Oyun değişmiş miydi acaba? Bir düğmeye daha bastım. Kadın oradaydı, hâlâ hiç kıpırdamadan olduğu yerde duruyordu. Siyah saçlı, güzel bir kadındı bu. Beyaz tenliydi, masum bir yüzü vardı. Yerinde hafifçe kıpırdayıp konuşmaya başladı.

"Ben Kato," dedi. "Stalin'in ilk karısıyım. Terzilik yapıyor-

dum. Bakü'de oturuyorduk. 1907 Ağustos'u. Hava o kadar sıcak ki, dayanamıyorum. Bakü'nün kirli ve sıcak havasına dayanamıyorum. Bebek içeride uyuyor. Bakü," diye mırıldandı kadın. "Ahlaksızlığın, despotluğun, haydutluğun kol gezdiği bir şehir. Sis, duman ve hüznün hüküm sürdüğü bir alacakaranlık dünyası. Soso için 'Petrol Krallığı'. Zenginlik ve fakirlik iç içe bu kentte. Tatarlar, İranlılar dağlardan gelmiş kürk şapkalı Yahudiler, Batılı milyonerler, petrol zenginleri..."

Bir an durdu kadın.

"Çocuğumuz on yedi aylıktı," dedi. "Soso geceleri çok geç gelirdi eve. Bazen sabaha karşı. Bir ev erkeği değildi o. Parti, yeraltı çalışmaları... Gelene kadar yatmaz, beklerdim onu. Tutuklanacak diye ödüm kopardı. İyi bir baba, iyi bir koca olamıyordu ama beni çok sevdiğini biliyordum." İçini çekti.

"Bütün Bolşevik kadınlar gibi bu hayata razıydım. Onu seviyordum. Çizilmiş bir yolu vardı. Çok gençti. Sonra... Düzensiz beslenme, az uyku, stres ve o korkunç sıcak hava. Beni gün geçtikçe zayıflattılar; yatağa düştüm. Eriyordum adeta. Tifüs mikrobu kapmışım. Tüm vücudumda kırmızı lekeler belirdi. Sonradan siyaha döndüler..."

Kato susmuştu.

Ekrandaki kapı yavaşça kapandı. Stalin'in ilk karısı gitmişti.

Oyun makinesinin bütün düğmelerine rasgele basıyordum. Kato'nun sonunu merak etmiştim.

Ne olmuştu Kato'ya? Stalin'in hayatında çok az bilen vardı Kato'yu.

Ufak bir yazı çıkmıştı ekranda. Gözlüklerimi çantamın içinde bulup okumaya başladım.

... Stalin koştu Kato'nun başına. Ona büyük bir şefkatle baktı. Çok acı çekiyor, Kato'nun hastalığından kendini suçlu buluyordu. Ama artık çok geçti. Kato 22 Kasım 1907'de Stalin'in kollarında öldü. Henüz 22 yaşındaydı. Bütün aile Stalin'i suçluyordu. Stalin, "Kalbimdeki bütün yumuşaklık Kato ile öldü," demişti. Cenaze toprağa verilirken kendini çaresizlikle mezarın içine atmıştı.

"Benim taş kalbimi bir tek o yumuşatabilmişti," dedi bir ara.

Adamlar çekip çıkardılar onu karısının mezarından.

Birden Okrana[1] *ajanlarının yavaşça mezara doğru yaklaştığını görmüştü Stalin. Ok gibi mezarlığın arka tarafına doğru gitti, parmaklıkların üstünden atlayarak gözden kayboldu.*

Yazı gitmişti.

Yeniden toreadorlar, kırmızı güller ve boğalarla dolu oyun başlamıştı ekranda.

Heyecanlıydım. Soğumuş kahvemi içip bitirdim. Kalktım yerimden, casino'dan çıktım.

Şöyle bir göz attım lobiye. Gecenin bu saatinde çok canlıydı. Bir grup turist gece turuna çıkacaklardı besbelli. Bankonun yanında bekleşiyorlardı.

Odama çıktım. Kartı yerine taktım, bütün ışıklar yandı. Banyoya baktım, hiç kimse yoktu. Fincanlar masanın üstünde yan yana duruyorlardı.

Soyunup yatağıma yattım. Ufak bir ışığı açık bıraktım. Günün yorgunluğuyla dalıp gitmişim. Rüyamda kürkler içinde bir kadın gördüm. Parfümünün kokusu burnuma doluyordu.

"Bana bir tane daha verir misin o haptan?" diyordu. "Yeşil haptan. Bağışla uyandırıyorum seni ama, oyuna yetişeceğim, dizim çok ağrıyor, dayanamıyorum."

Birden kendime geldim, gördüğüm rüya değildi, gerçekti.

Saralı Bernhardt kürkler içinde yatağımın yanında duruyordu. Yattığım yerden doğruldum. Makyajı çok güzeldi. Kolları ve yakası beyaz vizondan, yere kadar uzanan bir ermin kürk giymişti. Başında yine beyaz vizondan şapkası vardı.

"Uyandırdım, çok özür dilerim," diyordu.

Yatağımdan kalktım.

"Dayanılmaz oldu ağrı. Az sonra sahneye çıkacağım," dedi.

Saatime bir göz attım. Henüz gecenin dokuz buçuğuydu. Demek öyle dalıp gitmişim.

"Hemen vereyim ilaçtan," dedim. "Yatınca uyuyakalmışım."

Çantamdan bir Advil çıkartıp Saralı Bernhardt'a uzattım.

Teşekkür ederek aldı hapı, bir bardak suyla yuttu.

---

1 Rusya'da gizli polis örgütü.

"Hangi oyun?"

"Kamelyalı Kadın," dedi. "Koşarak inmem gerek aşağıya. Araba kapıdan alır beni az sonra."

Kürkünü savurarak çıkmıştı odadan.

Kalktım yatağımdan. Uykum açılmıştı. Bir süre pencerenin yanındaki koltuğa oturup karanlıktaki Prag'ı seyrettim.

Üstüme bir şey giyip casino'ya indim yeniden.

Şimdi daha kalabalıktı casino. Blackjack masalarında oynayanlar vardı. Üç makine doluydu. Baktım benim makinem boş. Oturdum başına.

İki yüz kuronu yavaşça aralıktan içeriye kaydırdım.

Makine canlanmıştı.

Aynı oyunu seçtim, oynamaya başladım.

Şehir, insanları, geçmişi, anıları ve o değişik hüzünlü görünümüyle beni yavaş yavaş tuhaf bir biçimde sarmalıyordu.

Ekrandaki kırmızı güller gitmişti. Yeni baştan bir yazı çıktı. Bekliyordum bu yazıyı. Belki de aşağıya, casino'ya bu yazıyı okuyabilmek umuduyla gelmiştim.

Çantamdan gözlüklerimi alıp yazıyı okumaya başladım.

... "Artık özel yaşantım parça parça," diye hıçkırıyordu Stalin. Derin bir sessizliğe gömülmüştü. Hiç konuşmuyordu, hiç kimse de onunla konuşmaya cesaret edemiyordu.

"Artık sosyalizmden başka hiçbir şey beni hayata bağlamıyor," dedi Stalin. "Kendimi ona adayacağım."

Yaşlılığında arkadaşlarına Kato'dan sevgiyle bahsederdi. Oğlunu anneannesine bırakmış, on iki yıl görmemişti onu. Belki Laddie ona bu korkunç, trajik olayı anımsatıyordu.

Yazı bu kadardı.

Düğmelere bastım.

Makine kararmıştı.

Yeniden odama çıktım. Her şey yerli yerinde ve sessizdi.

Yavaşça soyunup yattım. Yaşadığım olaylar yormuştu beni besbelli.

Derin bir uykuya dalmışım.

Kore gecesi.

Yeni yıl yaklaşıyor. President Hotel'e yakın bütün yüksek binalar lacivert ve beyaz binlerce ampulle aydınlatılmış, President Hotel'in kapısı da ışıl ışıl. Tapınak bu dev binaların arasına sıkışmış. Ondan loş bir ışık sızıyor dışarıya gece zamanı.

Ayakkabılarımızı çıkartıp alttan ısıtılmış yer sofrasına oturduk. Yemek ne kadar uzun sürüyor Kore'de. Adeta bir seremoni her yemek. Ama ben ne bir cins acı turşu olan kimçi'yi, ne mantar haşlamalarını yiyebiliyor, ne de içi kabuklu midyeli, zehir gibi acı çorbaları içebiliyorum. Hiç alışkın olmadığım yiyecekler bunlar, buğday çayını da içmiyorum. Bulgurun üstüne yumurta kırılmıştı, öyle karışık bir şey geldi. Onu severek yedim.

İdare ediyorum. Tanımadığım deniz ürünlerine dokunmuyorum.

Yavaş yavaş yeniyor yemek.

Yemekten kalkınca ayakkabılarımızı giyip çıkıyoruz lokantadan.

"Bugün götüreceğim seni oraya," diyor Liu.

"Ölüler Kenti'ne mi gideceğiz?"

"Evet," diyor. "Ona dün gece mektubu yazdım."

Elinde tuttuğu ufak zarfı gösteriyor bana.

Uzunca bir otobüs yolculuğu. Yanımızdan akan Han Nehri'ne bakıyorum. Çevredeki sapsarı yapraklı sonbahar ağaçlarına...

Otobüs dolu değil. Önden birkaç sıra dolu, arkalar boş.

"Bugün ölüleri ziyarete giden fazla kişi yok Liu," diyorum.

"Belli olmaz o," diyor Liu. "Buraya başka otobüs de var."

Otobüs duruyor. İniyorum. Yanımda Liu.

Ağaçlık, güzel bir yerdeyiz. Ağaçların arasında büyük bir tapınak gördüm.

"Gel," dedi Liu.

Tapınaktan içeriye girdik.

Tapınağın içi yarı karanlık. Gözüm duvarlara kayıyor. Duvarlar yüzlerce raf ve bölmeye bölünmüş. Ufak kavanozları

görüyorum. Yüzlerce ufak kavanoz. Raflara yan yana yerleştirilmişler.

Bu tuhaf mezarlık şaşırtıyor beni. Alışmaya çalışıyorum içinde bulunduğum yere. Garip bir duygu ruhumu sarmalıyor. Hüzün ve bir iç sıkıntısı duyuyorum. Kavanozların içindeki kararmış küllere bakıyorum.

Bir tapınak bekçisi dolaşıyor etrafta. Bazı mumları yakıyor, kurumuş çiçek demetlerinin kimini ayıklayıp atıyor.

Ölümü böyle hiç alışmadığım bir biçimde; sıra sıra kavanozların içinde görmek sarsıyor beni. Hiçlik duygusu geliyor bir an içime.

Yavaş yavaş, içi kül dolu kavanozların arasında yürümeye başlıyorum.

Prag'daki otel odamda uyandım. Bir an nerede olduğumu anlamaya çalıştım. Gece açık bıraktığım ufak ışık her zaman bana yardımcı olurdu böyle sabahlarda.

Dışarıda hava çoktan aydınlanmıştı. Yatmadan önce çektiğim tül perdenin ardında puslu bir Prag sabahı süregeliyordu. Yatağımda yan dönüp bir süre sabahı dinledim. Sessiz bir sabahtı.

Az sonra kalkıp giyinmiştim. Ankara'dan; İzmir Caddesi'ndeki pasajdan aldığım iki yün fanilayı üst üste giyiyordum. Ayağımda yün çoraplarım, kalın botlarım vardı. Eski Yahudi mezarlığını yeniden ziyaret etmek, Franz Kafka'nın yaşadığı evi görmek ve Wenceslas Meydanı'ndaki Luxor Kitap Sarayı'nı bulmak için hazırdım.

Kahve fincanlarım yerli yerinde duruyorlardı. Üstlerindeki kadınlar çok güzel ve kıpırtısızdılar. Üstünde Sarah Bernhardt olanı elime alıp bu olağanüstü kadının resmine bir kez daha yakından baktım. Ne kadar güzeldi tuvaleti, tepesindeki topuzu, yanlardan bukleler halinde dökülen saçları... Bir kartpostalını da bulursam almaya niyetliydim.

Mucha'nın çizgilerine hayrandım. Kadınları bu kadar güzel, yumuşacık, pastel renklerle ve çiçekler içinde çizen bir adam onları mutlaka çok iyi anlıyordu.

Oda kapısına bir kart sokuldu. Temizlikçi kız gelmiş olmalıydı. Çıkmak üzereydim odadan, birden içeriye girenin Josef Stalin olduğunu gördüm. Kapıyı kartla açıp girmişti içeriye.

Büsbütün şaşırmıştım, çok gençti. Dün gördüğüm Stalin'den çok farklıydı. Otuz yaşında olmalıydı. Kitaplarda gördüğüm fotoğraflardaki Stalin'den değişikti. Gür simsiyah saçları vardı. Parlak gözleri bal rengiydi. Kalın, geyik postundan, abaya benzer uzun bir ceket vardı sırtında.

Onda, benim odamın kartının olması şaşırtmıştı beni.

"Selam Yoldaş Stalin," dedim.

"Selam," dedi. Kapıyı açtığı kartı rahatça masanın üstüne koydu.

"Kureika'dan geliyorum," dedi. "Sibirya'dan. Korkunç soğuk. Gece kerosen lambayı yakıyorum, yanımda yalnızca köpeğim Tiçka. Dışarıda kurt sürüleri uluyorlar. Kureika'da bir izbedeyim. Elimde tüfeğim, ava çıkıyorum. Sürgündeyim."

Köşedeki koltuğa oturmuştu. "Sibirya," diye mırıldandı. "Buzlar içinde bir alacakaranlık dünyası. Köylüler arada uluyan delirmiş kurtları vururlar, silah sesleri yankılanır. Unutulmuşluğun, yok oluşun adı Kureika. Buzda açılan yuvarlak delikten oltayı sarkıtıp balık tutmayı bile öğrenmiştim."

Koltukta arkasına yaslanmıştı.

"Bir gün nehrin kenarında tipiye yakalandım. İşte o gün ölüyorum sandım," dedi. "Ostyak[2] arkadaşların gerisine düşmüştüm. Ellerimizde avladığımız balıklar, dönüyorduk. O anda tundranın kör edici kar fırtınası purga aniden başladı. Kureika uzaktaydı. Tuttuğum balıkları bırakmak istemiyordum, birkaç haftalık yiyeceğimdi onlar benim. Karda bata çıka, tipiden hiçbir şey görmeden bu beyaz cehennemde ilerlemeye çalışıyordum. Birden uzakta birtakım insanları görür gibi oldum.

Ama baştan aşağıya bembeyazdım, buz kesmiştim adeta. Beni öyle, o halde gelirken görünce çığlıklar atarak kaçmaya başladılar. Beni şeytani bir ruh, bir cin sanmışlardı.

---

2 Obi Irmağı havzasında yaşayan Batı Sibirya halkına verilen genel ad.

En sonunda bir kulübeye ulaşabilmiştim. Kapıdan içeriye yığıldım.

Oradaydılar.

'Osip! Bu sen misin?' diye bağırdılar.

'Benim,' diye karşılık verdim. 'Bir orman cini değilim!'

Sonra on sekiz saatlik derin bir uykuya daldım."

Bana Sibirya'yı anlatıyordu, bu buzdan kefeni ondan dinlemek çok ilginçti. Canlı anlatımıyla bir sıcaklık katıyordu bu uzak, hiç bilmediğim dünyalara. Besbelli oradaki serüvenlerini hiçbir zaman unutmamıştı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Kremlin'deki sarayında, yemeklerden sonra kodamanları Beria ve Kruşçev'e bazı Sibirya anılarını anlattığını okumuştum bir kitapta.

"Kayaklarımla donmuş Yenisey Nehri'nin üstünde kayarak, belimde silahım, keklik avına çıkıyordum," diye anlatıyordu. "Bir ağacın donmuş, bembeyaz dalında on iki tane keklik gördüm. On ikisini de vurup belime taktım. Kayaklarla buzun üstünde uçuyordum adeta. Isı belki de eksi kırktı," diye mırıldandı. "Acımasız tipi gene başlamıştı. Sonunda silahımı ve keklikleri bırakmaya mecbur oldum. Ümidimi yitirmiştim. Donuyordum artık. Ama buldular beni. Kendimden geçmişim," dedi.

Birden kalktı oturduğu yerden. Kartı masanın üstünden alıp cebine attı.

"Çıkıyorum," dedi. "Heykele bir bakacağım. Gene gelirim."

Kapı arkasından kapanmıştı.

Şaşkındım. Kendimi toparlayıp kapıya koştum. Koridor boştu, asansör aşağıya doğru iniyordu.

Yeniden döndüm odama.

Kafam karışıktı. Ne düşüneceğimi bilemiyordum. Otel odama rahatlıkla giren Stalin, anlattıklarıyla beynimi, ruhumu karıştırıyordu. Oysa kenti gezmek için her sabah güzel bir plan yapıyordum. Wenceslas Meydanı'na gidecektim. Eski Yahudi mezarlığında bir tur attıktan sonra, büyük kitapçıyı bulup, Kafka'nın anılarını alacak, Kafka Cafe'ye uğrayıp çilek re-

çelli bir palaçinka yedikten sonra kuklacı dükkânına gidecektim.

Ama Josef Stalin pat diye odama geliyor, kafamı karıştırıyordu. Onda da benim odamın kartı vardı. Resepsiyona sorayım mı diye düşündüm, ama sonra vazgeçtim.

Ne diyecektim?

"Stalin odama geliyor. Ona da aynı karttan mı verdiniz?"

Kendi kendime güldüm.

İnmiştim aşağıya. Otelin önündeki boş taksiye bindim.

"Wenceslas Meydanı'na," dedim şoföre.

Renksiz caddelerden geçiyorduk. Şoför İngilizce biliyordu. Önünden geçtiğimiz birkaç tarihi binayı gösterdi bana.

"Burası Gar Binası. Şurası Konser Salonu... Bakınız, sol taraftaki Güzel Sanatlar Akademisi."

"Şu bina nedir?"

"İki yüzyıllık bir hastane orası. Bir akıl hastanesi."

Bir tünelden geçiyorduk.

"Bu tünelin adı Sessizlik Tüneli," dedi şoför.

"Sessizlik Tüneli mi? Ne tuhaf bir isim. Niçin Sessizlik Tüneli?"

"Leonid Brejnev hiç gürültü duymak istemezdi."

Dikkat kesilmiştim.

"Şuradaydı ofisi."

Sol taraftaki saray gibi bir binayı gösteriyordu.

"Bu tünelden geçen arabaların korna çalması, herhangi bir gürültü çıkartması yasaklanmıştı. Sese tahammül edemezdi," dedi.

Geride kalmıştı Sessizlik Tüneli.

Wenceslas Meydanı'nda inmiştim taksiden. Kart ve mecmua satan dükkân yanı başımdaydı. Hemen girdim içeriye, Mucha kadınlarının sıra sıra durdukları raflara bir göz attım. Bulmuştum Sarah Bernhardt'ı. Kartı satın alıp sardırdım. Dükkânda Bohemya kristalinden yapılmış biblolar, rengârenk, pelerinli, altın taçlı, elinde asa tutan 'Infant of Prague' bebekler, üflenmiş camdan balerinler vardı. Bunlar o kadar güzeldiler ki, sanki şampanya köpüğünden yapılmış gibiydiler. Sırçadan kabarık balerin etekleri köpük köpüktü.

Bir tanesini çok beğenmiştim. Onu da alıp çıktım dükkândan dışarıya.

Wenceslas Meydanı kalabalıktı. Bir turist grubu meydanın başındaki heykelden aşağıya doğru yürüyordu.

Hotel Europa'nın kapısı önümde belirivermişti. İçeriye girip bir cappucino içmek istedi canım. Hem de biraz ısınmış olurdum.

Söylemiştim yaşlı garsona cappucino'mu; oturduğum yerden gözüm tavandan aşağıya sarkan kristal avizelere, duvardaki aynalara, kiraz ağacıyla kaplanmış bölümlere, çevrede oturan bir iki kişiye takılmış, dalmış gitmiştim.

Kim bilir neler yaşanmıştı Hotel Europa'nın bu tarihi pastanesinde? Acaba kimlerin yüzü bu duvardaki aynalara yansımış, kim bilir benim şimdi oturduğum şu tahta iskemleye kimler oturmuştu?

10 Mart 1948'de Prag darbesiyle Rusya'nın Çekoslovakya'ya hâkimiyeti. Soğuk savaş yılları... Bu şehre ayak bastığımdan bu yana, çoktandır geçip gitmiş olan yılların izlerini üstümde yoğun bir şekilde hissediyordum.

Şehrin sokaklarında, acımasız soğuk havanın kıskacında dolaşırken de, otel odamdayken de, bir cafe'de çilek reçelli palaçinkamı yerken de bu tuhaf atmosferden kurtaramıyordum kendimi. Arada, soğuktan donmuş gri bir kaput gibi kavrıyordu Prag beni.

Şehir bunun için çekiyordu beni kendine, şu Hotel Europa'nın pastanesinde otururken bile beynimden bin bir düşünce geçiyor, beni yaşamadığım, hiç bilmediğim zamanların içine sürüklüyordu.

Cappucino'mu içip bitirmiştim. Yan taraftaki Titanic Restoran'a geçtim. Bir buzula çarpıp batan Titanic transatlantiğinin büyük yemek salonunun bire bir aynısıydı burası. Kurulmuş masaların, yerli yerine konmuş gümüş çatal ve bıçakların, porselen yemek tabaklarının arasında yürüdüm bir süre. Geminin yemek salonundaki avizelerin tıpatıp benzerleri aydınlatıyor-

du restoranı. Şu saatte boştu burası. Şef garson koşarak yanıma geldi.

Uzakta bir müzik çalmaya başlamıştı restoranda. Sanki bastığım yer hafif hafif sallanıyordu. Bana öyle gelmişti herhalde.

'Bir gece buraya gelip yemek yemeliyim,' diye düşündüm. 'Belki bu gece yemeğimi burada yerim.'

Kalabalık, kahkahalar, insan sesi, çakan çakmakların alevi, çatal bıçakların çıkarttığı o hafif tını, burası ne kadar güzel oluyordu kim bilir geceleri.

Çevrede dolaşan garsonlar, gümüş tepsilerde dilimlenmiş kuzu etleri...

"Bu gece buraya geleceğim," dedim kendi kendime.

Cafe Europa. O benzersiz pastane. Acaba kimler oturup kahve içti az önce oturduğum o kristal avizeli salonda?

Babacığım, seni düşündüm birden. Belki de Prag'daki bütün günlerimin içinde sen varsın. Bana uzun yıllar önce anlattığın Prag, seni şehrin her yanında gözleriyle takip eden dev Stalin resimleri, içine düşen sıkıntı ve Prag'dan almış olduğun kesme kristal içki takımı.

Yıllarca evdeki salonun köşesindeki büfenin içini süslemişti kristal şarap bardakları, ince ayaklı şampanya kadehleri. Sonradan bir ikisini ben aldım onların, Ankara'daki evimde, eski dolapta dururlar.

Babacığım,

Seninle konuşmak isterdim Prag'ı. Şu an yaşadıklarımı sana anlatmak, senin bu tuhaf şehirde yaşadıklarını bir kez daha dinlemek isterdim. Mutlaka Cafe Europa'da oturmuşsundur. Bu şimdi aklıma geldi.

Acaba, ilk senden mi duydumdu orayı, bilmiyorum.

Kim bilir ne için gelmiştin 50'li yılların başında buraya?

Hüzün mü anlatmıştın bana, sıkıntı mı? Keşke seninle yeniden konuşabilseydim. Bu şehri paylaşabilseydik.

Belki de bu soğukta dolaştığım için azarlardın beni tatlı tatlı, belki de hiç bilmediğim, gizemli yerleri anlatırdın bana Prag'da.

Bir zamanlar bu hafif sisli gökyüzünün altında sen de dolaşmıştın. Charles Köprüsü'nün üstünde yürümüştün mutlaka.

Senin o zamanlar gördüğün Prag, bambaşka bir Prag olmalıydı. Vltava Nehri'nin üst kısımlarında bir yerde, bütün şehre tepeden bakan 17 tonluk Stalin heykelini görmüştün herhalde.

Etkilemişti bu şehir seni babacığım, biliyorum. Çok konuşan bir adam olmadığın halde, çocukken bazen "Çekoslovakya, Prag..." diye anlattığını duyardım evin içinde. Bizim İstanbul'daki evdeki eski salonda mutlaka Prag'dan bir şeyler vardı.

Sıkmıştı bu şehir seni, baskıyı hissetmiştin, kim bilir kaç gün kalmıştın buralarda? Şu arnavutkaldırımlı caddelerde, sessiz binaların arasındaki yollarda sen de yürümüştün.

Mutlaka Cafe Europa'da oturup bir çay içmiştin babacığım.

Bundan eminim artık. Oraya bir dahaki gidişimde senin oturmuş olduğunu tahmin ettiğim bir masaya oturacağım.

Cam kenarında, sokağı gören bir masa.

Seul'de bir eczanenin içindeyim. Hava çoktan kararmış, vakit geç, ama eczane açık. Liu ile birlikte girdik eczaneye. Soğuk algınlığına karşı bir şey istiyorum. Liu eczacı kadına söylüyor. Hapşırıyorum, gözlerim sulanıyor. Dün gece President Hotel'deki odamda zor nefes alıyordum. Şiddetli bir soğuk algınlığı geçiriyorum, ama gündüz her yere gidiyorum, bu bir daha görme şansım fazla olmayan, dünyanın bir ucundaki şehri iyice tanımaya çalışıyorum.

Han Nehri şehrin ortasından akıyor. Kalabalık Seul. Trafik sık sık tıkanıyor, Han Nehri'nin üstündeki, gündüz o kadar güzel görünmeyen çelik köprüler gece olunca pırıl pırıl aydınlatılıyor ve şehir bir ışık yumağına dönüyor.

Eczacı kadın bir kutu hap uzatıyor bana. Liu'ya bir şeyler söylüyor.

"Bundan hemen iki tane alacaksın," diyor Liu. "Geçiriyormuş nezleyi."

Eczanede rafları sıra sıra dolduran bitkisel ilaçlara, ginseng haplarına, kavanoz içinde birtakım tuhaf köklere, yamru yumru şeylere bakıp, duruyorum.

"Hadi," diyorum Liu'ya. "Şu hapı yutayım. Toparlasın beni."

"Toparlayacak, toparlayacak," diyor Liu.

Ne kadar canlı dışarıdaki sokak. Kalabalık, tıklım tıklım. İki yanda aydınlık, rengârenk dükkânlar. O geçen günkü hediyelik eşya satan dükkânların bulunduğu sokaktayız.

Vitrinlere gözüm kayıyor. Maskeler ne kadar değişik. Tahta maskeler. Bir tane gelin maskesi alıyorum. Çirkince, al yanaklı, tahta suratlı bir gelin.

Buzdolabına yapıştırmak için sıra sıra rengârenk ufak Kore bebekleri. Bir kadın, bir erkek yan yana.

"Gel, şurada bir şeyler içelim," diyor Liu.

Gene ince uzun merdivenler. Daracık bir girişten yukarıya çıkıyoruz. Başka bir çayevi burası. Büyük bir çay odası. Fazla aydınlık değil. Sanki bir rüya rengi. Tahta masaya oturuyoruz. Yasemin çayı geliyor bana.

Bir bardak su istiyorum. İlaçtan iki tane yutuyorum.

Merdiven başında, bir sepetin içinde doğal ürünler var. Sabunlar, süngerler, cilt için maskeler.

Maskelerle ilgileniyorum.

"Bu neli? Nedir bu?"

Soruyorum.

Kadın Liu'ya anlatıyor.

"Bu yosun ve ginseng maskesi. Yüzü temizliyor, pürüzsüzleştiriyor. Şu papaya ve kavun maskesi, cildi yumuşatıyor ve parlatıyor."

"Şu nedir?" diye soruyorum.

Liu maskeyi eline alıp üstünü okuyor.

Yavaşça:

"Bu kadınlar için özel bir maske," diyor. "Mahrem yerleri yumuşak tutmak için."

Tahta masaya dönüyoruz gene. Yasemin çayımı yudumluyorum.

Gece, President Hotel'deki odamda daha rahatım. Hurmamdan yiyip bir bardak su içiyorum. Burnumun şişliği biraz inmiş gibi.

Tapınak aklıma geliyor. Bir kere daha gidebilsem oraya. Bütün ayrıntıları görebilsem! Yolları öğrenemedim henüz. Seul'de kendi başıma gezmem olanaksız. Her an kaybolabilirim. Sokak isimlerini anlamıyorum, kimse İngilizce konuşmuyor.

Banyodaki aynanın karşısında yüzüme bakıyorum. Nezle yormuş beni. Saçlarım biçimsizleşmiş.

O gece rahat uyudum.

Sabah uyanır uyanmaz odamdan aşağıya, şehre bakıyorum.

Limon sarısı yapraklı ağaçlar, birbiriyle kesişen caddeler, şu saatte akan trafik rahatlıkla görünüyor.

İnerim şimdi kahvaltıya. Bir yumurta, biraz peynir ve bir dilim ananas yerim.

Canım hep tatlı bir şey istiyor. Bir parça çikolata, bir tatlı bisküvi, bir kek.

Ama Seul'de bunlar hiçbir yerde yok. Bugün öğlen özel yemeğe götürecekler beni. Kore mutfağından değişik tatlar... Kökler, mantarlar, acılı kimçi turşusu ve denizanası çorbası.

Kapıdaki siyah, sade giyimli, sarışın orta yaşlı kadına pasaportumu bırakıp Casino Ambassador'dan içeriye girdim. Yanıma yaklaşan garson kızdan sütlü bir kahve isteyip makinenin başına oturdum. Her zamanki makinemdi bu, boş bulduğuma sevindim. İki yüz kuronu yassı aralıktan içeriye ittim. Makine parayı çekmişti, birden canlandı. Işıkları yanıp sönmeye başladı. Düğmelere basıp istediğim oyunu seçtim. Toreadorları, boğaları ve gülleri seçmiştim gene.

Rahatça yerleştim koltuğuma, 'oyuna başla' düğmesine bastım. Ekranda üç kırmızı gül, adeta birbirlerinin peşinden koşarak üç köşeden kayboldu.

Ufak bir yazı belirmişti ekranın orta yerinde. Hafifçe eğilerek okudum:

"Sibirya. Kureika. Tanrı'nın unuttuğu yerler," yazıyordu.

Çantamdan gözlüklerimi alıp baktım, yazının devamını okudum.

Stalin 7 Haziran 1915'te, polis şefi Beletski'nin İçişleri Bakanı'na bildirdiği gibi yakalanmış ve 4 yıl Sibirya'da sürgüne mahkûm edilmişti. Donmuş bir alacakaranlık, medeniyetin unuttuğu insansız, vahşi ve yapayalnız bir dünya...

Turukhansk. St. Petersburg'dan Krasnoyask'a ulaşmak bir haftadan fazla alıyordu. Oradan daha kuzeye Turukhansk'a yirmi dokuz günde varmıştı.

İşte bu dünya, dört yıl Stalin'in evi olmuştu. Bu alacakaranlık ev onun kalbine girmiş ve orayı bir daha hiç bırakmamıştı.

Turukhansk'ta günlük yaşam sonsuz bir mücadeleydi. Turukhansk aslında yavaş ölüm biçimiydi. Sürgünlerin çoğu aşırı sert hava koşullarından ötürü ölüp gidiyorlardı.

Sibirya.

Çarın mahkûmlarının fırlatıldığı ve unutulduğu o garip dünya.

Kasımın ilk yarısında -33° olan ısı, -50°'ye düşüyordu bir ay sonra. Tükürük dudakta donuyor, nefes kristale dönüşüyor, ciğerler acıyor, saç buzdan bir başlık gibi başa yapışıyordu.

Merakla okuyordum ekrandaki yazıyı.

Yazı, kar ve tipinin altında kalmış gibi yavaş yavaş silindi.

Başka bir yazı belirmişti.

Bu gece, on ikiden sonra Stalin ve Glamourpuss, yazıyordu. Yazı yavaş yavaş silinip yok oldu. Rasgele düğmelere basıyordum. Yazıyı bir daha yakalayamadım. Şimdi boğalar, güller ve toreadorlar yeniden ekranı doldurmuşlardı.

Turukhanks cehennemi gözlerimin önünde beliriyordu sanki.

'Stalin ve Glamourpuss.'

Merak etmiştim.

Kimdi acaba Glamourpuss? Gece saat on ikiden sonrayı beklemem gerekiyordu anlaşılan.

Biraz daha oynadım makinede ama kendimi oyuna veremedim. Saat on ikide aşağıya inmek üzere çıktım odama.

Odam sessizdi. Şöyle bir baktım çevreye, her şey yerli yerindeydi.

Üstümdekilerle yatağa uzandım.

Oyun makinesinde okuduklarım bir programın parçası mıydı, yoksa beynimin bir oyunu muydu?

Beynimin bir oyunu olamazdı, çünkü okuduğum şeyleri daha önce bilmiyordum, ilgilendiğim şeyler değildi bunlar. Ama şimdi merak içindeydim. Stalin'in hiç bilmediğim gençliği, o ürkütücü Sibirya ilgimi çekmişti.

Prag seyahatimin, şehrin ve peşinde sürüklediği tarihin bir parçasıydı bunlar. Anlamıştım.

"Glamourpuss," diye mırıldandım. "Ne anlama geliyor acaba Glamourpuss?"

"Süslü kedi," dedi bir ses.

Banyodan geliyordu ses. Yattığım yerden doğruldum. Odanın içi loştu, başucumdaki ışığı yaktım.

"Kim var orada?" diye seslendim.

"Benim," dedi bir kadın sesi.

"Kimsiniz?" diye sordum.

"Ellerimi yıkayıp saçımı düzeltip geliyorum, bir dakika."

Az sonra banyo kapısı açılmış. 22-23 yaşlarında, kahverengi saçlı, gri yumuşak gözlü bir kız belirmişti kapıda.

"Glamourpuss siz misiniz?"

Kız şaşırmıştı.

"Hayır, Glamourpuss değilim ben," dedi. "O da kim?"

"Bilmiyorum. O gelir diye tahmin etmiştim."

"Tanımıyorum Glamourpuss diye birisini," dedi kız. "Adım Tatiana Sukhova. Eski bir mahkûmum ben, bir sürgün."

Dikkatle izliyordum onu. Sade giyimliydi. Saçları ensesinde toplanmıştı.

"Josef Stalin'in gençliğinden kalma bir yüzüm ben," dedi. "Onu ilk gördüğüm günü anlatmaya geldim buraya."

"Buyurun, sizi dinliyorum," dedim.

"Başka sürgün arkadaşlarla evimde oturuyordum. Yeni bir grup mahkûmun geldiğini haber verdiler bize. Bakü'den bir yoldaş, aralarında bir anahtar kişi olduğunu da söyledi. Bir profesyonel. Josef adlı biri.

Az sonra içeriye girmişti. Ayağında parlak uzun çizmeler, sırtında siyah bir palto vardı. Paltosunun içinden siyah saten bir gömlek görünüyordu. Astragandan kara bir kalpak giymiş-

ti. Omzuna, Kafkasların yaptığı gibi beyaz bir pelerin atmıştı.

Çok etkileyiciydi. O an öylece sessiz durmuştu. İşte ilk kez onu öyle görmüştüm," dedi Tatiana Sukhova.

"Şöyle oturun," dedim kıza.

Karşımdaki koltuğa oturmuştu.

"Onun gençlik yıllarını bilen kadınlardanım," dedi. "Onu bir sürgün, bir mahkûmken tanıyanlardan."

Hafifçe arkasına yaslanarak devam etti.

"Kadınlar onu yakışıklı bulurlardı. Belki de çekici. Onlarla olan ilişkilerinde başarılıydı çünkü. Bal rengi gözleri vardı. Çok güzeldiler."

Durdu bir an.

"Zayıf bedenli bir erkekti ama güçlü ve enerjikti. Gür siyah saçlar ve parlak gözler... Küstahlığı, acımasızlığı, yırtıcı bir kediyi andıran havası, tutkuyla çalışması, sürekli kitap okuması ve zekâsı onu kadınlar için çok çekici kılıyordu. Gariplikleri eksantrik davranışlar olarak tanımlanabilirdi. İlgisizliği belki de karşı cinse büyüleyici gelen yanlarından biriydi. Kendine bakabilmekten yoksun olması, tüm hayatı boyunca, çevresindeki kadınlarda ona bakma isteği uyandırmıştı.

Yalnız bir adamdı ve alıngan.

Kadınlar peşini bırakmıyorlardı ve tabii bir Gürcüydü," dedi Tatiana Sukhova.

"Gürcülerin ihtiraslı ve romantik oldukları bilinir," diye ekledi.

"Stalin de şarkılar söyler, dans eder, kızların güzel elbiselerini hemen dikkatini çeker, onlara ipek mendil ya da çiçek armağan ederken de bunu dile getirirdi.

Tuhaftı, dediğim gibi eksantrikti, hiç empatisi yoktu. Kendi fiziğiyle, ailesiyle ilgili kafasında çözemediği birtakım şeyler vardı. Mesela birbirine yapışık ayak parmakları hakkında çok hassastı," dedi kız.

Şaşırmıştım.

"Ayak parmakları birbirine mi yapışıktı?" diye hayretle sordum.

"Tam yapışık değildi," dedi kız. "Bir ördeğin parmakları gibi, aralarında deri vardı."

"Bunu hiç duymamıştım," diye mırıldandım.

"Öyleydi ayak parmakları," dedi kız. "Ne bileyim ben, bir palet gibi..."

"Demek öyleydi."

"Evet," dedi kız. "Kendi çıplaklığından utanırdı. Rus hamamı banya'da bile. Tutuk kolu da her zaman kamufle ettiği bir şeydi. Doğuştan sol kolu tutuktu. Sertti. 'Kadınlarla rahat dans edemiyorum bu yüzden,' demişti bir kez.

Eşli danslarda bir kadını belinden kavrayamıyordu."

"Çok ilginç bunlar," dedim. "Hiç bilmiyordum. Yani, tarih kitaplarında pek yazmaz..."

"Evet, yazmaz bunlar," dedi kız. "İlk karısı Kato'nun da fark ettiği gibi, bazen ulaşılması çok zor ve uzak bir kişiliği vardı. Yumuşak ve şefkatli olduğu zamanların dışında, birdenbire buzdan bir uzaklık, aşırı bir duygusallık ve alınganlık öne çıkardı."

"Bana verdiğiniz bilgiler son derece ilginç Tatiana," dedim.

Kız hafifçe gülümsedi.

"Söyledim size. Onun geçmişinden bir yüzüm ben. Gençliğindenim yani.

Annesine benzeyen güçlü kadınlardan uzak dururdu. 'Birtakım' fikirleri olan kadınlardan da nefret ederdi; parfümlü, süslü kadınları bazen küçük görürdü.

Gençleri, on altı-on yedi yaşındaki kızları tercih ederdi, ya da şişmanca, anaç köylü kadınları. Belki daha kolay ilişki kurabiliyordu onlarla. Ama hep çok genç, çocuk yaşta kızlarla olduğunu sanmayın," dedi kız. Oturduğu yerden kalkmıştı.

"Bazı sevgilileri de kendinden yaşça büyüktü. 1930'larda kendine eşit, entelektüel, asil kadınlardan ve sosyal açıdan ondan üstün kadınlardan da seçmeye başlamıştı sevgililerini... Birazdan gideceğim," dedi kız.

Pencerenin yanında ayakta duruyordu şimdi. Şehrin üstüne çökmüş dumana şöyle bir baktı.

"Odasında ziyaret ederdim onu," dedi. "Fakirlik içinde yaşıyordu. Tahtalardan yapılmış bir kerevetin üstünde uyurdu. Yastığı bir saman torbasıydı. Bunalımdaydı o zamanlar. Karısı Kato'nun ölümünün üstünden henüz birkaç ay geçmişti. Bazen odasına gündüz uğradığımda bile, onu kerevetin üstüne uzanmış bulurdum. Onun asıl konforu ve sarayı her zaman kitaplardı. Paltosunun üstüne yatıyordu ama çevresi kitap doluydu."

Kız hafifçe başını eğip, selamladı beni.

"Gidiyorum," dedi. Hoşçakalın.

"Gene gelin," dedim. "Tatiana, gelin gene. Konuşalım."

Tatlı tatlı gülümsedi.

"Olur, gelirim," dedi.

Oda kapısını açıp çıkmıştı dışarıya.

Eski bir sürgün, Josef Stalin. Gençliğinden bir yüz, kadınlarından biri. Tatiana Sukhova.

Ardında hiçbir iz bırakmadan otel odamdan dışarıya süzülüp gitmişti.

Bu gece Casino Ambassador'daki girişin sağındaki ikinci oyun makinesinde gece yarısından sonra Glamourpuss olacaktı.

Saatime baktım, henüz erkendi.

Liu ile tapınağın duvarındaki kat kat bölmelere yerleştirilmiş içi kül dolu kavanozların arasında yürüyorduk. Liu durgunlaşmıştı, o her zamanki neşesi, o güzelim kristalden biblo hali yok olmuştu sanki. Yüzüne hafif bir yaşlılık, gözlerine bir hüzün gelmişti. Elinde bir demet pembe yabani karanfil vardı. Çantasını karıştırıp bir zarf çıkarttı.

Tuhaf bir koku vardı tapınağın içinde. Bunun kavanozların içindeki küllerden kaynaklandığını sanmıyordum. Başka bir şeydi bu; durgun zamanın, havasızlığın ya da küfün kokusuydu sanki.

Liu hissetmişti ne düşündüğümü.

"Koku rahatsız etti mi seni?" diye sordu.

"Bilmem. Tuhaf bir koku."

"Çok kavanoz var burada. Kemik kokusu," dedi Liu.

Dev bir kütüphanede, bir 'lokman hekim'in dükkânında ya da eski bir laboratuvarda yürür gibi hissediyordum kendimi.

Liu bir yerde durdu. Kavanozların arasından bir tanesini gösterdi bana.

"İşte geldik," dedi.

Pembe karanfilleri özenle kavanozun yanına koydu. Mektubu zarfından çıkartıp kavanozun kenarına bıraktı.

"Yazdım ona," dedi. "Hayatı. Yaptıklarımı. Yaşadıklarımı."

Durdu bir an.

"Okur," dedi. "Bu gece okur."

Dikkatle kavanozun içindeki küllere, Liu'nun nişanlısına bakıyordum.

Yan taraftan, gölgelerin arasından bir rahip belirmişti. Başını hafifçe eğerek Liu'yu selamladı.

Liu'ya nişanlısının niçin öldüğünü soramıyordum bir türlü. Şimdi iyice içine kapanmıştı.

"Çoktandır gelememiştim," diye mırıldandı. "Bazen korkarım gelmekten. Onu böyle görmekten..."

Sessizce, bu tuhaf dünyada bir kenarda durmuş, çevremi dolduran kavanozlara bakıyordum.

Rahip kavanozların arasında dolaşıyordu.

"Hadi gidelim," dedi Liu.

Yavaş yavaş yürüyerek tapınaktan dışarıya çıktık. Kış güneşi gözlerimi kamaştırdı bir an.

"Hotel Lotte'ye gidelim Liu," dedim. "Alt katındaki yemek yenen avluda dolaşalım."

"Demek orayı biliyorsun?" dedi Liu.

"Evet. Otelimin yanında olduğu için, kolayca gittim. Bütün katları, otelin içindeki şık dükkânları dolaştım. En alt kata inince her çeşit lokantanın bulunduğu yemek avlusuna rastladım."

"Değişiktir orası."

"Çok değişik. Çok güzel," dedim.

"Hadi gidelim,"

"Karides yiyelim."

"Olur. Karides yeriz."

Bizi getiren otobüse bindik. Otobüs biraz bekledi, bir iki kişi daha bindikten sonra hareket etti.

Eski tapınak, kavanozlardaki ölüler, kurumuş çiçekler, bırakılmış mektuplar, o tuhaf koku geride kalmıştı. Gene de hafif bir ağırlık çökmüştü üstüme. Tapınağın içindeki yüzlerce ölü, kül yığınları halinde kavanozların içinde gözle görünür şekilde dizili duruyorlardı.

Daha önce hiç böyle bir şey görmediğim için manzara sarsmıştı beni.

Kavanozlara kapatılmış olmak ölülere tuhaf bir kimlik kazandırmıştı sanki. Tanrı'nm aktar dükkânı gibi bir yerdi gittiğimiz tapınak.

Uzakta Han Nehri görünene kadar pek konuşmadım, otobüsün koltuğunda düşüncelere dalmıştım.

Casino Ambassador.

Ufak ampullü ışık yanıp sönüyor, bir mıknatıs gibi beni casino'ya çekiyordu.

Girişteki kadın değişmişti. Genç, güzel bir kız vardı yerinde, pasaportumu ona bırakıp içeriye girdim.

Benim oyun makinesi doluydu. Orta yaşlı bir adam oturmuştu makinenin başına, toreadorlu oyunu oynuyordu.

Canım sıkılmıştı. Glamourpuss'u görmek için sabırsızlanıyordum. Bu adam şimdi kalkmazdı yerinden. Dalgın dalgın düğmelere basıyordu.

Bir süre bara oturup, izledim onu. Ekranda Glamourpuss'la ilgili bir yazı filan çıkmıyordu.

Adam sayıyı bitirmişti. Kalkıp yandaki makineye geçti. Hemen koşup makinenin başına oturdum.

Üç yüz kuronu yassı deliğin ağzına yerleştirdim. Seçtim oyunu, düğmelere basmaya başladım.

Bir süre çok iyi gitti oyun, sürekli kazanıyordum. Ekranda kırmızı güller dökülüyor, boğalar çıkıyor, kapılar açılıyordu bana.

Ama herhangi bir yazı veya Glamourpuss belirmemişti ekranda. Acaba başka bir düğmeye mi basmalıydım? Bütün düğmelere rasgele basmaya başladım.

Glamourpuss yoktu.

Bir süre sonra kazandığım kuronları alıp kalktım. Çok geç olmuştu, yorulmuştum. Yukarıya, odama çıktım.

Odamın kapısında bir karaltı gördüm. Birisi kapının yanındaki duvara dayanmış, öylece bekliyordu. Biraz yaklaştığımda bunun genç ve güzel bir kadın olduğunu gördüm. Ayağında çizmeler, üstünde eski bir siyah palto vardı. Üşür gibi sımsıkı sarılmıştı paltosuna, koyu kahve saçları paltonun yakasına dökülüyordu. Yorgun bir yüzü vardı, yakından bakınca onun o kadar da genç olmadığını anladım. Bitkin görünüyordu.

"Glamourpuss!" dedim. "Çok mu beklediniz burada? Ben sizi başka yerde arıyordum oysa."

"Ben Glamourpuss değilim," dedi kız. "Adım Nataşa Kirtava. Batum'daki hapishaneden tanıyorum Stalin'i; Sibirya'ya sürgüne gitmeden önce bana haber yollamıştı.

'Sürgüne yollanıyorum. Hapishanenin civarında bir yerde buluşalım,' diye yazmıştı. Ben de yeni çıkmıştım hapisten. Ona on ruble ve biraz yiyecek bulabildim. Ama o uzun sürgün yolculuğuna, Rus kışının o acımasız derinliklerine hafif bir Gürcü abası giyerek dalmıştı. Ayağında çizme, elinde eldiven yoktu."

Durdu bir an.

Kapıyı açmıştım.

"Gelin içeriye," dedim.

Nataşa Kirtava odaya girip kendini köşedeki koltuğa attı.

"Kız arkadaşıydım. Beni Batum Hapishanesi'nde korudu. Çar II. Nikola'nın cezaları ezici ve öldürücüydü," dedi kız. "Bir sigara içebilir miyim?"

"Buyurun, tabii," dedim.

Siyah çantasından paketini çıkartıp bir sigara yaktı.

"Batum Limanı'ndaki mahkûm gemisine doğru yürütülürken, rıhtımdaydım. Onu yolcu ettim. Sibirya sürgününe," de-

di. "Yıllar yıllar önce," diye mırıldandı. Sigarasından derin bir nefes çekti. Gözleri uzaklara dalmıştı.

"Âşık mıydınız ona?" diye sordum. Birden geçmişten kopup yanıma geldi sanki.

Hâlâ dalgın bakışlarla bakıyordu.

"Aşk değildi herhalde," dedi. "Dünü ve yarını olmayan bir adamdı o. Öyle bir adama bir kadın kolayca tutulabilir. Doğru, tutulmuştum ona. Batum Hapishanesi'nde bir ayrıcalığı vardı. Hissettirirdi bunu. Bir liderdi daha o zamanlar. O korkunç şartlarda bile.

Ama sürgüne giden bir erkekti o. Uçsuz bucaksız, sonsuz ve yarınsız bir yolculuğa çıkıyordu.

Gidenlerin çoğu yollarda ölüyorlardı. Soğuk, hastalık, bazen de kaçınılmaz depresyon yakalarına yapışıyordu.

Dediğim gibi, o gün, buharlı gemiye bindirilirken rıhtımdaydım. Onu geçirmeye gitmiştim. Sırtındaki incecikti, o yolculuk için kalın bir paltosu bile yoktu. "

Kız susmuştu.

Bana dikkatle baktı.

"Siz ne arıyorsunuz buralarda?" diye sordu.

"Turist olarak kenti gezmeye geldim."

"Gerçekten güzel bir şehir burası," dedi kız. "Hotel Europa'yı bilir misiniz?"

"Biliyorum," dedim. "Bugün öğlen oradaydım. Cafe'sinde oturdum."

"Mükemmel," dedi. "Şimdi oraya gidiyorum. Birisiyle buluşacaktım."

"Siz onunla ilgileniyor musunuz?" diye sordu.

"Onun hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Veya herkesin bildiği şeyleri. Başa geçtikten sonraki hayatını biraz biliyordum. Ama gençliği, sürgün ve hapishane yıllarını hiç bilmiyordum gerçekten... Kente ayak bastığımdan beri bana bu yaşam diliminden bölümler parça parça anlatılıyor. Ben de değişik, kararlı ve cesur buluyorum bu gençlik yıllarında onu," dedim.

"Hep kadınlar anlatıyor onu."

"İlginç," dedi kız. Sigarasını söndürmüştü.

"Onun asıl izleri Kremlin'de, Moskova'da, Batum'da ve Sibirya'da," dedi. "Bu şehirde bunların olması ilginç."

"Bilmem ki," dedim. "Bu şehirde anlatılıyor bana o."

Kolundaki saate baktı.

"Hotel Europa'ya geç kalıyorum," dedi. "Hoşça kalın. Görüşürüz."

"Görüşelim gene," dedim.

Kapıyı çekip çıktı.

Sicilya ne kadar sıcaktı. Hotel Manganelli Palas'taki odamda sürekli soğutucuyu çalıştırıyordum. Öğleden sonra şehirde 'siesta' saati olurdu. Bütün dükkânlar kapanıyor, sıcakta herkes evlerine çekiliyordu.

Vincente Bellini Parkı'nın tam karşısında, kaldırımın yanında camekânlı bir cafe vardı. Oraya iyiden iyiye alışmıştım. Limonata içip serinliyor, çevremdeki yüz, iki yüz yıllık binalara bakıp Etna Yanardağı'nın dibine kurulmuş şehri daha iyi tanımaya çalışıyordum.

Sokaklar kalabalıktı. İnsanlar çok canlı ve neşeliydiler. Ada insanının sıcaklığı her yandan fışkırıyordu sanki. Gece olunca arabalarla tur atanlar, yalnız kadınlar peyda oluyor, gençler tıklım tıklım sokaklarda toplanıyorlardı. Öyle yoğun, nabız gibi atan bir kalabalık oluşturuyorlardı ki aralarına girmek bile zordu. Kimi motosikletliydi, kimi sevgilisinin beline sarılmıştı.

Roma'da ise en çok Via del Corso'yu sevmiştim ben. Nereye benzetmiştim orayı bilmiyorum, acaba Beyoğlu'na mı benziyordu biraz, belki... Karanlık, kara kuru bir caddeydi aslında Via del Corso. İki yanı yüksek binalarla kaplı, daracık kaldırımlı. Zaten bir bölümü trafiğe kapalıydı. Sanki bir İtalyan erkeği gibiydi. Gölgeli yüzlü, çekici ve evli.

Roma'nın bambaşka bir atmosferi vardı, tarihi zenginliği şaşırtıyordu insanı. Vatikan'a gittiğimde bir ayini yakalamış, camdan bir koruma kutusunun içinde Papa Benedict'i uzaktan

görmüştüm. Meydan çok kalabalıktı o sabah, iğne atsan yere düşmezdi. Dört bir yandaki dev ekranlardan halk papayı ve kardinallerini rahatça izleyebiliyordu. Ben de herkes gibi durmadan fotoğraf çekiyordum. Papa konuşuyor, gelenleri selamlıyordu.

St. Peter Meydanı'ndan çıkış, bir stadyumun boşalması gibiydi. Turnikelerden geçip çıkmıştık dışarıya. Yolun iki yanı hediyelik eşya satan dükkânlarla doluydu. Ufak heykelcikler, tişörtler, tabaklar, melekler, İsa ve havarileri, tespihler, madalyonlar, buzdolabı mıknatısları, takvimler ve kartlar... Geçen yıl Efes'te antik kentin alt kapısında bir dükkânda yaşadıklarım gelmişti aklıma. Efes çok sıcaktı o gün. Turist kafileleri bu muhteşem antik dünyayı geziyor, kapısından çıkınca hediyelik eşya satan dükkânlara girip ufak tanrı başları; bereketi simgeleyen Kibele heykelleri; çini tabaklar; sarı, pembe, kırmızı ve camgöbeği pullu, parlak dansöz elbiseleri ve kartlar alıyorlardı. Meryem Ana'ya çıkan yollardaki ormanlar bir süre önceki yangında yanmıştı. Tepeler çıplaktı.

Bir köşede faytonlar müşteri bekliyor, taksiciler turistlerle pazarlık ediyorlardı.

Bir dükkâna girdim.

Buzdolabı süslerine bakıyor, gördüğüm birkaç yüzüğü orta parmağıma takıp deniyordum. Buzdolabım için İmparator Hadrian'ın ufak bir mıknatıslı büstünü seçmiş, dükkânın arka tarafındaki dar bölmeye geçmiştim.

Birden korkunç bir gürültü, bir şangırtı oldu. Dükkânın girişindeki bir iki heykel kırılmıştı. Tepede asılı tabaklar yere düşüp tuzla buz oldular.

Çok korkmuştum. Kapının ağzında jandarmayı gördüm, halk toplanmıştı.

Dükkânın içine biri girmişti anlaşılan. Bir terörist olmalıydı bu. Birkaç turistle birlikte arka bölmede, olduğumuz yerde kalmıştık. Kaçmamıza imkân yoktu.

Dükkân sahibi:

"Aman kıpırdamayın. Durun," diyordu bize.

Kırılan bibloların ve çini tabakların şangırtısı devam edi-

yordu. Yandaki üstü örtülü uzun masanın altına bir şey girmişti, bulunduğumuz yere doğru hızla yaklaşıyordu.

Korkmuştum çok. Turistler kıpırdamadan bekliyorlardı. Elinde sopa olan bir adam, masayı örten kumaşa vurup, onu dalgalandırıyordu.

"Ne var orada?"

Dükkân sahibi hiçbir şey söyleyemiyordu. Bir yılan olabilirdi belki de. Aklıma ilk o gelmişti. Bir an, boşluktan yararlanıp tüm gücümü topladım ve sürekli hareket edip bir türlü görünmeyen o şeyin yanından geçip koşarak dışarıya çıktım.

Dışarısı tıklım tıklımdı. Jandarma ön sıradaydı. Tüfekli bir adamın içeriye girdiğini gördüm,.

Bir silah sesi duyuldu. İnsanlar çığlıklar atıyordu.

Bense bir ağacın dibinde öylece duruyordum. Oradan çıkamasaydım, korkudan ölürdüm herhalde.

Silahlı adam çıkmıştı dükkândan şimdi, bir kilime bir şey sarıyorlardı.

"Nedir? Nedir o?"

"Tilki. Tilki. Yukarıdan gelmiş. 'Fırt' diye girmiş içeriye."

Ölü tilkiyi sürükleyerek çıkartmışlardı dışarıya.

Kalabalık, tilkinin ölüsünün peşinden gidiyordu. Turistler heyecanla kendilerini dükkândan dışarıya atmışlardı. Dükkân sahibi çevredeki kırıklara bakıyor, uğradığı zararı düşünüyordu.

"Tilki yuvası yandığı için şaşırıp buralara indi," dedi bir adam.

Roma, Vatikan'dan çıkış, hediyelik eşya satan dükkânlar bana Efes'i hatırlatmıştı. O sıcak öğlen zamanını ve tilkinin öldürülüşünü...

Via del Corso ne güzeldi. İçine daldığım eski filmler satan dükkân ve plakçılar...

Buñuel'in bulabildiğim bütün filmlerini ve Pietro Germi'nin Sicilya'da geçen *İtalyan Usulü Boşanma*'sını oradan almıştım.

Sicilya'da Manganelli Palas'taki kepengin güzel bir loşluk verdiği odamda bunları düşünüyordum.

Prag.

Gene oradaydım.

Dışarıdaki puslu kente şöyle bir baktım. Sabaha yakındı zaman. Yattığım yerde dönmüş, Stalin'in gençliğinin kadınlarını düşünüyordum. İlk karısı Kato, Tatiana Sukhova, Nataşa Kirtava. Yoksul kadınlar, hapishaneden onu tanıyanlar. Kaçakken evinde kaldığı kadınlar. Ve henüz göremediğim Glamourpuss. Son konuştuğum iki kadın da güzeldiler. Tuhaf bir havası vardı ikisinin de. Gençtiler, zor, yoksul ve acılı bir zamanın içinden çıkıp gelmiş kadınlardı. Şimdilerde çevremde görmeye alışık olduğum kadınlardan farklıydılar. Nataşa Kirtava'nın bakışları ne kadar dalgın ve buğuluydu. Acaba kiminle buluşacaktı Hotel Europa'da?

Oranın atmosferini sevmiştim. Kitapçıya giderken, Cafe Europa'ya gene uğrayıp bir kahve içmeye, içeriye sinmiş olan geçmiş zamanı dinlemeye niyetliydim.

Çoktan sabah olmuş, şehirde kilise çanları çalmaya başlamıştı. Bir süre yattığım yerden dinledim onları.

Nataşa Kirtava. Ortadan ayırıp hafifçe ensesine doğru attığı saçları, ince uzun parmaklı elleri ve sigarasını tutuşuyla hâlâ gözümün önünde duruyordu.

Hotel Europa'nın kapısından girip yan taraftaki cafe'ye geçtim. Bu saatte tenhaydı burası, çay içen bir iki kişi vardı dipteki masalarda; garson çevrede dolaşıyor, pırıl pırıl yanan kristal avizeler, duvarlardaki aynalarda yansıyordu.

Bir çay söyledim garsona; çevreme bakınıyor, sabahın bu erken saatinde, bu eski pastanenin atmosferinin daha değişik olduğunu hissediyordum.

Gözlerim Nataşa Kirtava'yı arıyordu çevrede. Buraya geleceğini söylemişti. Ona bir şeyler anlattırabilirdim belki, sanki uzaklardaki bir şeyi izleyen dalgın gözleri, siyah paltosuna sarılışı, Stalin'den söz ediş şekli etkilemişti beni.

Ama Nataşa Kirtava yoktu meydanda. Belki çoktan gelip gitmişti Cafe Europa'ya.

Yanı başımdaki iskemle usulca çekildi.

Dönüp baktım. Yemyeşil gözlü, sarı saçlı, uzun elbiseli, siyah paltosunun önü açık bir kadın bana hafifçe gülümsedi.

"Oturabilir miyim beş dakika?"

"Buyurun oturun," dedim.

Çok değişik bir havası vardı, çekici bir kadındı bu.

"Adım Olga," dedi kadın. "Olga Alliluyeva."

"Çok memnun oldum," dedim. "Bir şey içer miydiniz?"

"Çay içebilirim."

Garsona işaret ettim, bir çay söyledim.

Glamourpuss bu muydu acaba? Olabilirdi. Bir takma addı Glamourpuss. Böyle birisi olmalıydı. Alımlı.

Kadın çok hoştu, havalıydı. Garsonun getirdiği çayını hafifçe karıştırıp bir yudum aldı.

"Size biraz geç ulaşabildim," dedi.

"Ne gibi?" diye sordum hayretle.

"Otelinizi bilmiyordum," dedi. "Bir karışıklık oldu. Her neyse. Gece uğrayacaktım oysa."

Sustu bir an.

"Nasıl buldunuz şehri?" diye sordu.

"Harika bir şehir burası. Beni çok derinden etkiledi. Aslında pek fazla bir yerini de göremedim daha, otelimdeyim hep. Wenceslas Meydanı'nı biliyorum. Eski Yahudi mahallesini, Küçük Şehir'i gezdim bir de," dedim.

Olga Alliluyeva bana bakıp, tatlı tatlı gülümsedi.

"Çok yer var daha gezip görmeniz gereken," dedi. "Ama şehrin ruhunu bir şekilde yakalamışsınız. Yeni Prag'ı uzun yıllar boyunca baskısı altında tutan güçleri, insanların korkularını hissetmişsiniz."

"Evet," dedim. "Söylediklerinizi doğru. Hissettim bütün bunları."

"Şu Cafe Europa ne kadar güzel..." diye mırıldandı kadın. Çevresine, tavandan sarkan kristal avizelere, tahta kaplama duvarlara şöyle bir göz attı.

"Eski dünya," diye mırıldandı.

"Evet," dedim. "Yüz yıllık var burası."

"Belki daha çok," dedi kadın.

"Siz buralı mısınız Olga?" diye sordum.

"Hayır," dedi kadın. "Ben Rusum. Moskovalıyım. Eski bir yüz..."

Kadının güzel yüzüne, derin yeşil gözlerine baktım.

"Eski bir yüz müsünüz?"

"Evet," dedi. "Çok eski bir yüzüm ben."

Durdu bir an. Merakla ne söyleyeceğini bekliyordum.

"Stalin'in kayınvalidesiyim ben," dedi.

Şaşkınlığımı görünce ekledi.

"İkinci karısı Nadya'nın annesiyim."

"Nadya?"

"Evet. Nadya," dedi kadın. "Stalin onu tanıdığında çocuk sayılırdı daha Nadya."

"Nadya..." diye mırıldandım.

"Çocuklarının annesi Nadya," dedi kadın.

"Nerede Nadya?" diye merakla sordum.

Kadın hiç sesini çıkartmadı. Duymamıştı sorumu.

"Çok teşekkür ederim çay için," dedi. "Bir tanıdığım geçiyor dışarıdan. Yetişmeliyim ona. Hoşçakalın."

Kalkmıştı masadan. Paltosunun kemerini bağlıyordu bir yandan. Hızlı adımlarla Cafe Europa'dan dışarıya çıktı. Gözden kaybetmiştim onu.

Garsonu çağırdım, hesabı istedim. Beş dakika sonra tahta oymalı, şık bir kutunun içinde hesap geldi. Kutunun içine yüz kuron koydum.

Garson kutuyu alırken yavaşça kulağıma doğru eğildi.

"Olga Alliluyeva," dedi. "Alman asıllı. Marksist bir vamp. Stalin'le aile oldular ve cezaevlerinin, hücrelerin, cinayetlerin ve ölümün dünyasından çıkıp, gücün doruğuna ulaştılar. Ondan sonra yeniden cezaevlerinin, hücrelerin, cinayetlerin ve ölümün dünyasına geri döndüler. Hem de Stalin'in kendi elleriyle.

Ne ilginç, değil mi efendim. Hayat ne garip. Olga Stalin'le birlikte olmuştu. Beğeniyordu Stalin'i. Bu birliktelik, Stalin Olga'nın kızı Nadya'yla evlenince su yüzüne çıkmıştı. Hatta bir dedikoduya göre Nadya, Stalin'in kızıydı. Bilemem artık. Hayat çok garip, dediğim gibi. Bu yaygın dedikoduyu ikisi de duymuşlardı. Ama şu da bir gerçek ki, Stalin aileyi tanıdığında Nadya üç yaşındaydı."

Garson içini çekti.

"Üstü kalsın," dedim.

"Çok teşekkür ederim efendim, her zaman bekleriz. Umarım beğendiniz Cafe Europa'yı?"

"Eşsiz bir yer burası," dedim. "Bir benzeri daha olamaz."

Garson gülümsedi.

"Olamaz efendim. Bu bir gerçek. Akşamları da gelin. Değişik misafirler gelir," dedi.

Eğilerek uzaklaştı.

Cafe Europa'dan dışarıya çıkmıştım. Duyduğum şaşırtıcı şeyleri düşüne düşüne Wenceslas Meydanı'nın alt köşesindeki, at nalını aldığım ufak tezgâhın bulunduğu bölüme doğru ilerledim.

Birden kaç gündür aradığım kitapçı dükkânını gördüm. Heyecanla daldım içine. Dev bir mağazaydı burası. Birkaç katlıydı. Aşırı kalabalıktı. Hayranlıkla raflardaki kitaplara bakmaya başladım. Ortada büyük kitap yığınları vardı. Yürüyen merdivenlerden biri alt kata iniyor, diğeri üst kata çıkıyordu.

Kore'de gezdiğim kitapçı kadar büyüktü burası. Liu ile dolaşmıştık. Hayran kalmıştım mekânın genişliğine ve bir kitapçının bu kadar kalabalık olmasına. Fotoğraf makinem için yeni bir kart almıştım oradan.

"Bak," dedi Liu. "Bu Kore'nin dünyaca meşhur opera sanatçısı."

"Adı ne?"

"Sumi Jo. Soprano. Nefis bir sesi var."

"Alayım o zaman."

Sumi Jo.

Siyah beyaz kapaktan bana pırıltılı, çekik gözlerle gülümseyen Uzakdoğulu kız.

Kasanın önünde upuzun bir kuyruk vardı.

"Bayılacaksın Sumi Jo'ya," dedi Liu. "Onu dinleyince hep Seul'ü, burada geçirdiğin günleri hatırlayacaksın."

Şimdi de Wenceslas Meydanı'ndaki Luxor Kitap Sarayı'ndaydım. Yürüyen merdivenle alt kata indim. Balta girmemiş bir kitap ormanı içinde gibiydim. Çeşidin çokluğu, baskıların güzelliği şaşırtmıştı beni. İstediğim, aradığım bütün kitapları bulabilirdim burada.

Franz Kafka'nın *Günlükler*'ini çekip aldım raftan.

Oracıkta, rasgele açtığım bir sayfadan Kafka'nın dünyası akmaya başlamıştı ruhuma.

Bu çok değişik, karanlık, ürkek, suçlu, duygusal ve kırılgan dünya bir anda yakalayıvermişti beni.

Ne kadar değişikti satırların arasından bana seslenen bu adam. Parasızlık, genç yaşta yakalanmış olduğu verem, beğendiği ama hep kaçtığı kadınlar, yayıncısı Max Brod, Prag'da yaptığı yürüyüşler, Yahudi mahallesi; hem bir Alman hem bir Yahudi olmanın ona taktığı o çelme, kız kardeşi, yazıları, romanları, projeleri, çiziktirdiği öykü parçaları, nişanlısı çirkin Felice, âşık olduğu çevirmeni Milena.

Kitabı alıp koşar adım çıktım kitapçıdan.

Az sonra Cafe Europa'ya varmıştım. Girdim içeriye, her şey aynıydı, garson bile sanki onu son gördüğüm köşede duruyordu.

Her zamanki masama oturup bir sütlü kahve söyledim. Kafka'nın *Günlükler*'i önümdeydi. Günlüklere bu şehirde sahip olmak sanki daha ayrıcalıklı bir şeydi. Kafka'nın Prag'ındaydım işte, geçen gün buz gibi havada gezdiğim Yahudi mahallesi onun dünyasının bir parçasıydı.

Benim çok sevdiğim bu kenti, sabah binaların ve köprülerin üstüne çöken o tuhaf pusu, Vltava Nehri'ni, Charles Köprüsü'nü, bu şehrin acımasız kış ayazını, arnavutkaldırımlı yolları, parkın içindeki, taşları sanki yeryüzüne doğru fırlayan es-

ki mezarlığı, her şeyi ama her şeyi yaşamıştı; çok iyi biliyordu bu dünyayı Kafka. Onun tarihinin ve coğrafyasının içindeydim.

Aklıma Kafka Cafe'de yediğim palaçinka geldi birden. İlk fırsatta orayı bir daha görmeliydim. Kafka'nın oturduğu masaya oturup, *Günlükler*'i orada okumalıydım aslında.

Garson kahvemi getirmişti. Hafifçe karıştırıp bir yudum aldım. Yanımdaki iskemle yavaşça çekildi. Birisi usulca masama oturdu.

Sakince dönüp baktım.

Hiç tanımıyordum yanı başıma sessizce gelip oturan bu kadını. Hiçbir kitapta, dergide fotoğrafını görmemiştim. Sepya bir fotoğraf gibi silikti yüzü, anı gibiydi, daha önce gelen kadınlara pek benzemiyordu.

Eski bir gazete haberinden, bir yazının içinden çıkmış olabilirdi, öyle bir havası vardı. Yavaşça konuşmaya başladı.

"Ben Stefania," dedi hüzünlü bir sesle.

"Stefania Petrovskaya. Stalin'in gençliğinden bir yüzüm ben."

"Memnun oldum. Bir şey içmez miydiniz?"

"İçmeyeyim," dedi Stefania. "Size önemli bir şey söylemek için beş dakikalığına oturdum masanıza. Josef'le ilgili..."

Durdu bir an.

"Onu çok seviyordum, delice tutulmuştum ona. Bana evlenme teklif etti. Öylesine. Nişanlandık. Nişanlısıydım ben. Birlikte yaşıyorduk," dedi kadın. "Onun için önemliydim. Ama karmakarışık bir dünyanın içinde yaşıyorduk. Yeraltı, ajanlar, hapishane koşulları, sürgün haberleri, katiller, hırsızlar, Çar'ın gözcüleri... 23 Eylül 1910 tarihinde Bakü Valiliği'nden 'Mahkûm Josef Stalin'in Stefania Petrovskaya'yla evlenmesine izin çıkmıştır,' diye bir yazı geldi. Her şey hazırdı. Bu mutlu haberi gardiyanlar Stalin'in hücresine götürdüklerinde, o gitmişti," diye inledi kadın. "O sabah Vologda'ya sürgüne yollanmış. Böylece ne evlilik gerçekleşti, ne de bir daha yüzünü gördüm. Tundraların, polis gözaltılarının, içki içerek kendini öldüren sürgünlerin arasında, o karanlık nehrin için-

deydi artık. Bir haber alamadım. Böyle gidişlerde kimse geriye dönüp bakamıyordu; musluktan akan suyun küvet deliğinin karanlıklarına karışması gibi bir şeydi bu gidişler. Bir evliliğin eşiğinden dönmüştüm. Bir süre hayata tutunamadım."

Derin bir iç çekişle kalkmıştı masadan.

"İşte benim hayatım," dedi.

"Belki de daha iyi olmuş," dedim. "O sıkıntılı zamanlar, yanı başınızdan katran gibi akıp giden olaylar..."

"Hayır, hayır," dedi kadın. "Onlar önemli değildi benim için. Anlamıyor musunuz, tam sevdiğim erkekle evlenmek üzereydim. Büyük bir talihsizlik bu benim hayatımda," dedi.

Uzaklaşmıştı masadan. Ben de oturduğum yerde düşüncelere dalmıştım.

Ne zaman Cafe Europa'ya gelsem kadınlar bırakmıyorlardı peşimi. Bu son hikâye hüzünlendirmişti beni. Besbelli kadın çok sevmiş ve unutamamıştı Stalin'i. Tam birkaç kuron bırakmış kalkıyordum ki masadan, bir el koluma dokundu. Başka bir kadın gelmişti şimdi.

"Bağışlayın," dedim. "Şu an Stalin'in geçmişinden bir yüzle konuşmaya hazır değilim. Bu sesler, yüzler, anlatılanlar tarif edemeyeceğim kadar çok etkiliyor beni. Yarın konuşsak olur mu? Ne olur, yarın gene gelin."

Kadın bana dikkatle bakıyordu.

"Ben Franz Kafka'nın nişanlısı Felice'yim," dedi. "İki kere nişanlandık. Olmuyor bir türlü. Neden olmuyor, bilmiyorum. Yarın burada olun lütfen," dedi. "Hayatımda Franz'la ilgili çözemediğim şeyler var. Belki bana yardımcı olursunuz. Adım Felice Bauer."

Kafka'nın nişanlısı Felice'yi tanımıştım.

"Felice," dedim. "Yarın gene geleceğim Cafe Europa'ya."

"Sizi bekleyeceğim," dedi Felice.

Çıktım Cafe Europa'dan. Hava ayazdı. Yürüyecek halim yoktu. Kafamın içinde düşüncelerle otele döndüm. Odamın kapısına yaklaşınca içeriden sesler, kahkahalar geldiğini duydum. Kapıyı açıp içeriye girdim.

Bütün ışıklar yanıyordu. Mucha'nın kadınları, o güzelim dökümlü ipek elbiseleri, çiçekler içindeki saçları, kollarındaki ve parmaklarındaki eşsiz takılarıyla odanın içinde dolaşıyorlardı.

Sarah Bernhardt köşedeki koltuğa oturmuş, bir şeyler anlatıyor, diğer iki kadın da gülüşerek onu dinliyorlardı.

Beni görünce sustular.

Bunlar renkli ve süslü kadınlardı; diğer kadınlara benzemiyorlardı, başka türlüydüler. Zengin yaşamları olan, mutlu kadınlardı. Böyle düşünüyordum onlar için.

Otel odama gelen ve Cafe Europa'da rastladığım diğer kadınlar daha gerçektiler sanki. Acı çekmiş, hüzünlü ve ihtiraslıydılar. Odamdakiler çok başkaydılar. Kimi sürgündü, kimi hapishaneden yeni çıkmıştı. Hepsi de bir inancın peşindeydiler.

Mucha'nın kadınları neşeli, pembe-beyaz ve yumuşacıktılar. Saçları özenle kıvrılmış, gözleri ve dudakları ustalıkla boyanmıştı. Hiç yıpranmamış kadınlardı bunlar.

Sarah Bernhardt,

"Evet," diye konuşmaya devam etti. "Her gece bir tabutun içinde uyurum ben. Ölümü daha iyi anlayabilmek için."

Sicilya'da bir pazar günü. Meydandaki deniz mahsulleriyle ünlü lokantada bir şeyler yemiştik. Midyeli spagetti, saf zeytinyağlı bir domates salatası.

Dışarıda, meydanın ortasında dev bir fil heykeli var. Onun pek çok fotoğrafını çektim.

Hava inanılmayacak kadar sıcak. Gözümde siyah güneş gözlüklerim, iniyoruz boş caddeden aşağıya.

Bir meydana geldik.

Catania'nın tiyatro binası sol tarafta. Görkemli bir yapı. Fotoğraflarını çekiyorum onun. Tam karşımda Savunma Bakanlığı'na bağlı bir birim. Üstünde asker kabartmaları, yanda da silah deposu gibi bir yer. Geri geri yürüyerek fotoğraflar çekiyorum, bütün meydanı almaya çalışıyorum.

"Denizi hiç görmedik..."

"Doğru limanı bulalım."

Yürüyoruz dar sokaklarda.

Kaybolur insan buralarda, ama ne zararı var. Ufak bir yer Catania. Denizi gördük sonunda. Deniz kenarından elektrikli tren geçiyor. Ben düş kırıklığına uğradım. Kentin yoksul bir mahallesi olmalı burası. O kiliseler sokağındaki görkem, o manastırın gizemli havası yok burada. Gürültüyle bir tren geçti önümden. Balkonlardan aşağıya çamaşırlar sarkıyordu.

"Gene öbür tarafa gidelim," diyorum.

Yol üstündeki ufacık bir kiliseyi geçiyoruz. Meryem Ana'nın ellerine pembe karanfiller bırakılmış.

Fotoğraf makinesi nerede? Deli olacağım? Makine yok. Nerede kalmış olabilir? Biz en son nereye girdik?

"Bangladeşli internetçiye. Mesajlarımıza bakmaya."

"Orada unuttuk fotoğraf makinesini. Bak, gördün mü! Gitmiştir."

Deli gibi koşuyorum. Ne uzun kadar yol gelmişim. Meryem Ana heykelli kiliseyi geçiyorum. Asfalta yapışacağım neredeyse.

İşte Bangladeşlinin dükkânı. Ok gibi giriyorum. İçerisi sessiz. Makine masanın üstünde duruyor.

Alıyorum, koşarak çıkıyorum dışarıya. Bangladeşli iç bölmede. Dükkâna girdiğimi görmüyor bile.

"Sicilya'da unuttuğun bir fotoğraf makinesini bulmak az rastlanır bir şey!"

"Evet, öyle."

Mutluyum. Evirip çeviriyorum makinemi.

"Demek bizden sonra kimse girmemiş oraya. Girse, giderdi."

Gece, Manganelli Palas. Klima açık, odayı serinletiyor. Uzaktan gök gürültüsünün sesini duyuyorum.

Yatağımın üstünde mecmualar... Sosyete haberleri. Bir düğünden resimler, gelinin buketi hoşuma gidiyor. Damat bıyıklı. Kayınvalide özenle bir elbise diktirmiş.

Mini buzdolabımdan naneli dondurma çıkartıp yiyorum.

Prag'dayım.

Elimde Kafka'nın *Günlükler*'i; Cafe Europa'daki masamda oturuyorum. Garson sütlü kahvemi getirdi.

Birazdan Felice geliyor. Kafka'nın nişanlısı. Güzel bir kız değil Felice. Kafka satırların arasında, Felice'yle ilk karşılaşmasını, onu şöyle tarif ederek anlatıyor.

Fraulein Felice Bauer. 13/8'deki apartmandan içeriye girdiğimde bir masada oturuyordu. İlkin bir hizmetçi kız zannettim onu. Onun için hiç merak etmedim kim olduğunu, ama onun orada olması da beni rahatsız etmedi. Kemikli, boş bir yüz, yani bomboş duruyor. Boşluğu hemen belli oluyor. Uzunca bir boyun. Bluzu sanki aceleyle üstüne geçirilmiş. Yavan bir giyim tarzı. Evcil bir duruş. Burun sanki kırık gibi. Sarı, çirkin bir saç. Çıkık bir çene.

Yerime otururken ona bir kez daha bakmış, görünüşü hakkında kararımı vermiştim.

Kafka bu tarihi karşılaşmadan sonra Felice'yi oteline kadar götürmüştü.

Tam yoldayız, birdenbire o yarı ayık, yarı rüyada hallerimden birine giriverdim. Öyle bir ruh hali ki bu, kendi işe yaramazlığım dışında başka hiçbir şeyi tanımıyorum o zaman. İnci Sokağı'na vardığımızda, bana nerede kaldığımı sordu. Belki beni o tuhaf suskunluğumdan sökmek için sordu bunu. Herhalde evim onun otelinin yolunun üstünde mi diye sormuş olmalı, ben saftoriğin tekiyim, ona kendi adresimi verdim. Almanya'dan yeni gelmişti, Filistin'e gidecekti. Bana hemen mektup yazmak istermiş gibiydi sanki, adresimi verdim.

Asansöre binerken Felice, Kafka'ya fısıldadı.

"Almanya'ya gel. Her şeyi bırak ve Almanya'ya gel."

Bu olaydan sonra Kafka ve Felice Bauer birbirlerine beş yüzü aşkın mektup yazdılar, birbirlerini çok az gördüler ama iki kere nişanlandılar. Evlilikleri hiçbir zaman gerçekleşmedi. Aynı evde oturmadılar hiç. Kafka evlilikten korkuyor, onun sanatını, yazarlığını etkilemesinden çekiniyordu.

Yanımdaki sandalye yavaşça çekildi, birinin oturduğunu hissettim. Felice Bauer gelmiş olmalıydı. Dönüp baktım.

Genç bir kız oturmuştu sandalyeye. Felice değildi gelen, bambaşka birisiydi bu. Çocuk denecek yaştaydı. On altı on yedi yaşında olmalıydı. Çok güzel bir yüzü vardı. Gözleri ışıl ışıldı. Kahverengi saçları süslü bir tokayla tutturulmuştu. Yakası incecik kürklü bir ceket giymişti. İnce uzun bacakları, siyah bağcıklı botları vardı. Neşeliydi. Uzun parmaklı narin ellerini masanın üstüne, yan yana koymuştu.

"Glamourpuss?" dedim.

"Evet, benim," dedi.

Hemen anlamıştım Glamourpuss olduğunu. Başka birisi olamazdı. Stalin'in küçük sevgilisi. Belki de ilk kez gerçek anlamda tutulduğu kadın. Şimdi iskemlede arkasına yaslanmıştı. Geçmişe şöyle bir göz gezdirir gibiydi.

Onun hakkında bazı şeyler öğrenmiştim. Zengin bir adamın kızıydı. Totma Gimnazyumu'nda bir öğrenci. Chizikou adlı bir adamla ilişkiye girmişti. Chizikou Vologda'ya sürülünce, onunla birlikte kaçmış, hapishaneden Chizikou'nun arkadaşı olan Stalin'le tanışmıştı.

Okullu bir asiydi o. Stalin'i etkisi altına almayı başarmıştı. Soso tam bir ayını, onun yanında başka işleri ve tutkularıyla uğraşmadan seve seve harcamıştı.

"Onu hep Josef olarak bildim," diye anlatmaya başladı Glamourpuss. "Evde birlikte oturduğumuzda çok mutluyduk. Dışarıdayken de, gölgeli ağaçlarla çevrili yollarda yürüyorduk. Sessizce kitaplar okurduk birlikte. Edebiyata düşkün olduğumu biliyordu. Kitaplardan konuştuğumuz çok olurdu. Birlikte öğlen yemeği yer, şehirde saatlerce yürüyüp kütüphaneye uğrar, bol bol şakalaşırdık."

Durdu bir an.

"Çok gençtim," dedi.

"Böyleydin..."

"Böyle. Soso bana William Shakespeare'i anlatırdı, Paris'te Louvre Müzesi'nde gördüğü resimleri anlatırdı. Ama asıl kalbini açmıştı bana," dedi kız. "Ölen karısı Kato'yu, onu nasıl sevmiş olduğunu, o ölünce nasıl kendini vurmak istediğini,

arkadaşlarının silahını sakladığını anlatırdı. Kato'nun diktiği güzel elbiseleri, oğlu Yakov'u..."

Glamourpuss bu Gürcü adamı, birçok kadından daha iyi anlamıştı, bu gerçekti. Akıllıydı, neşeliydi. Delidolu bir hali vardı.

Herhalde Stalin'in hayatındaki, onunla dalga geçebilen tek kadındı; gariplikleriyle alay etse de Stalin ona açılmaktan çekinmiyordu. Bu alıngan ve sert adam Glamourpuss'un yaramazlıklarından hoşlanıyor, belki de farkında olmadan ona bağlanıyordu.

"Bana Polya adını takmıştı," dedi kız. "Ben de ona Garip Osip derdim."

Glamourpuss onun bir gün gideceğini her zaman biliyordu.

"Gideceği gün onu geçirmek istedim ama takip edildiğini söyleyerek bana mani oldu. 'Bana seni hatırlamam için bir şey ver' dedi Osip."

Glamourpuss boynundaki gümüş haçı çıkartıp verdi ona. Haçı almadı ama zincirini aldı, saatinin üstüne taktı.

"Ben de ondan bir fotoğrafını istedim," dedi Glamourpuss. "Ama Stalin yeniden gizli yaşamına dalmak üzereydi: 'Benim fotoğrafımı kimse çekmez, yalnızca hapishanelerde çekilir fotoğrafım: Önden ve yandan. Sonra başını belaya sokar bu,' dedi."

"Bir daha hiç birbirimizi görmedik," diye ekledi. "Bana bir kitap armağan etti. Gitmeden görmeye gelmişti beni. Ama hep yazıştık. Mektupları zekâ doluydu ve çok espriliydi. Hayatın zor anlarında da güzel şeyler yazabiliyordu. 1915'te sürgüne yollandığında, onunla olan iletişimim ebediyen kesilmişti."

Glamourpuss sessizleşmişti.

"Bana çok güzel kartlar yollardı," dedi. "Üstünde sevişen heykel resimleri bulunan erotik kartlar. Saklıyorum onları..."

Yavaşça kalktı yerinden.

"Gidiyorum," dedi.

"Gene gel, Glamourpuss."

Döndü ve gülümsedi.

"Gelirim," dedi.

Ben de bir süre sonra çıktım Cafe Europa'dan.

Yolda yürürken Glamourpuss'un anlattıklarını düşünüyordum. Garip Osip ve Polya. Glamourpuss. Ağaçlıklı yollarda, kütüphanelerde, dar tahta yemek masalarında yaşanmış bir aşk.

Liu'yla yemek yiyeceğimiz aşevine doğru yürüyoruz.

"Bu gideceğimiz lokanta çok özel," diyor Liu. "Alttan ısıtılmış olacak mekân. Üşümeyeceğiz."

"Tatlı patatesle çorba isteyelim mutlaka Liu," diyorum.

Açlıktan ölüyorum ama hiçbir şey yiyemiyorum.

Gülüyor Liu.

"Onlar mutlaka mönüde vardır," diyor.

Yiyebildiklerim sadece bunlar. Onun için söylüyorum Liu'ya bunları. Önceki gün makarna zannedip yediğim saydam şeyin denizanası rendesi olduğunu öğrenince çok tuhaf olmuştum.

Girdik içeriye. Bir kat yukarıya, tahtadan trabzanlı bir merdivenle döne döne çıktık. Yere gömülü, odaya benzer ahşap bölmeye girmeden önce ayakkabılarımızı çıkarttık. Yer sıcacıktı. İçim ısınmıştı. Yaz günü deniz kenarında sıcak kumda yürür gibiydim. Çoraplı ayaklarımızla sıcak tahtalara basarak, alçak bir masaya kurulmuş sofranın kenarındaki tahta çıkıntılara oturduk.

İlkin bir sürahinin içinde koyu renkli buğday çayı geldi.

Liu çantasını karıştırıyordu.

"Mendil arıyorsan, bende var."

"Yok, mendil aramıyorum."

Çantasından bir kavanoz çıkartmıştı. Yavaşça oturduğu yerin yanına koydu onu. Ölüler kasabasındaki kavanozlara benziyordu sanki kavanozu.

"Liu..."

"Evet," dedi. "Onu buraya yemeğe getirdim. En sevdiği lokantaydı burası. Birlikte gelirdik buraya."

Şaşırmıştım.

"Tapınaktan nasıl aldın, nasıl dışarıya çıkardın onu Liu?" diye merakla sordum.

"Rahip görmeden yavaşça raftan aldım," dedi. "Onu orada çok yalnız gördüm bugün."

Tedirgin olmuştum.

"Peki ne yapacağız şimdi?"

"Yemekten sonra gene götürüp tapınaktaki yerine koyarız," dedi Liu.

"Daha önce de çıkarttın mı onu tapınaktan?"

"Hayır, ilk kez bugün yanımda, bizim dünyamızda."

'Ne büyük aşk,' diye düşündüm. 'Ne büyük bir aşkmış bu. Ama Liu bana ondan hiç bahsetmiyor.'

Kimdi acaba bu, kavanozda külleri aramızda duran erkek? Liu'nun ölü nişanlısı kimdi?

Yemekler teker teker gelmeye başlamıştı sofraya. Suda fokurdayan mantar ve kökler. Lahana kimçisi ve yemyeşil bir püre.

Hiçbir şey yiyemedim, durmadan su içiyordum. Yanı başımdaki kavanoz da ürpertiyordu beni.

Prag. Narodni Caddesi'nde yürüyorum. Wenceslas Meydanı'na doğru giden yolun yukarısında. Yeni keşfettim bu sokakları. Vltava Nehri'ne yaklaşıyorum yavaş yavaş. Ulusal Tiyatro binasının hemen yanında bir cafe çarpıyor gözüme.

Cafe Slavia yazıyor kapının üstündeki tahta çıkıntıda. Giriyorum içeriye.

Burası Hotel Europa'nın cafe'sine benzemiyordu pek. Genişti, oldukça aydınlıktı. Masa ve iskemleler daha değişik biçimde yerleştirilmişti. Art Deco tarzına uygun bir şekilde restore edilmişti.

Tam karşımda neredeyse tüm duvarı kaplayan bir tablo vardı. Yanına gidip adını okudum.

"*Absent İçen Adam.* Viktor Oliva," yazıyordu altında.

Viktor Oliva'nın *Absent İçen Adam* tablosunun tam karşısındaki masaya oturdum. Tablo ilgimi çekmişti. Yalnız başına bir

adam masada oturuyordu. Masanın kenarına, çırılçıplak, saydam, yeşil renkli bir kadın oturmuştu. Bir hayal, bir rüyaydı sanki.

Yanı başımda bir garson peyda oldu.

"Viktor Oliva'nın ünlü tablosu," dedi. "Yeşil kadın adamın içtiği absenti temsil ediyor."

"Ne kadar ilginç," diye mırıldandım. "Masanın kenarına oturan bir hayal kadın."

İster istemez Cafe Europa'daki masamı, yanıma gelen kadınları anımsamıştım. Ve işte şimdi karşımda bu tablo duruyordu: Şaşırıp kalmıştım.

Bu şehrin bir cafe'sinde yaşadığım olaylar, iki adım ötedeki bir başka kahvede karşıma tablo olarak çıkmıştı.

"Sıcak bir çikolata lütfen," dedim garsona.

Karşımdaki tablodan alamıyordum gözümü.

Adam yalnız başına oturuyordu masada. Kadın adama doğru dönmüştü. Çırılçıplak yeşil bedeni duman gibi buğulu, sis gibi gizemli ve yarı saydamdı. Mutlaka bir şeyler anlatıyordu ona.

Viktor Oliva.

Yavaşça bu ismi kendi kendime tekrarladım.

Bu Cafe Slavia büyülü bir yerdi kuşkusuz. Benim için büyülüydü. Viktor Oliva'nın tablosunun karşısına oturmuş, bütün yaşadıklarımı düşünüyordum. Akıl almaz şeylerdi pek tabii, bu şehri benim için vazgeçilmez kılıyorlardı, birden Prag'ın bende bağımlılık yapabilecek bir şehir olduğunu fark ettim. Gittiğim her köşesinde, geçmişten, bugünden bana böyle şeyler fısıldayabilen bir kent beni sımsıkı kendine bağlayabilirdi.

Bu şehrin eski zamanlarını da görmek, yaşamak istedim. 68 ilkbaharında Rus tankları şehre girdiklerinde neler olmuştu? Üç yüz bin kişi kaçıp gitmişti Prag'dan. Çok uzun yıllar acı çekmişti insanlar. İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra da komünist rejim Prag'a gelmişti. Baskıdan, bitmeyen dehşetten, yıllar süren terörden daha yeni kurtulmuşlardı. Bunlar Prag şehrine dokunamamıştı, her şey ne kadar güzeldi. O rüyalar-

da veya masallarda görülen kuleler, köprüler, birbirine yapışık güzel evler, arnavutkaldırımlı sokaklar... Ama ruhlara dokunmuştu besbelli, insanlar suskundular. Noel yaklaştığı halde fazla bir aydınlatma yoktu geceleri şehirde. O tüle benzeyen pus birtakım şeyleri örtüyordu sanki. Eski Yahudi mahallesindeki hüzünse bambaşkaydı.

Ama Prag, içime işleyen, konuşan, kendini anlatan bir şehirdi benim için. Belki de dünya yüzünde gezdiğim hiçbir şehirde yanı başımda böyle bir kalabalık olmamıştı.

Görünmeyen bir kalabalıktı bu. Anlatacak ne çok şeyleri vardı. Tıpkı karşımda duran, Viktor Oliva'nın *Absent İçen Adam* tablosunda olduğu gibi.

Yeşil bir buluttan ya da dumandan oluşan çıplak kadına bakıp duruyordum. Bu tablonun bir fotoğrafını çekmeliydim. Yarın bu cafe'ye mutlaka gelecektim.

Cafe Slavia.

Hava iyice ayaza çekmişti dışarıda. Metro istasyonuna kadar yürüyüp kendimi metroya atabilirsem, tam otelimin önünde inebilecektim.

Sora sora buldum metro istasyonunu. Çok kalabalıktı istasyonun içi, giren çıkan birbirine karışıyordu. Akın akın insanlar yürüyen merdivenlere doğru koşuşturuyorlardı. Aralarına katıldım. Dar, dik bir merdivenle aşağıya iniyorduk şimdi. Önümden bir insan nehri akıyordu. Pişman olmuştum, korkuyordum ama dönemezdim artık. İn in bitmiyordu. Sanki yeraltının korkunç girişiydi burası.

Sonunda trenlerin kalktığı platforma varmıştım. Herkes çok süratliydi, trenler duruyor, kalkıyor, kapılar açılıp kapanıyordu. Panik duygusu sarmıştı içimi, ter içinde kalmıştım. Hemen yukarıya çıkan merdivenlere attım kendimi. Bu kadar derine inmek ürkütmüştü beni. Trene binemeyeceğimi anlamıştım.

Yukarıya çıkan merdivende, ortada bir yerdeydim. Çık çık bitmiyordu. Ne kadar derine inmiş olduğumu, yukarıya çıkarken anlamıştım. Kalabalık boğucuydu, sokaklarda görmedi-

ğim kalabalık, metroya dolmuştu. Sonunda çıktım yeryüzüne. Derin bir nefes aldım. Yolun karşısında bulduğum bir taksiye binip otelimin adını söyledim.

Sol bacağıma bir kramp girmişti. Soğuktan olmalıydı.

Otele varınca rahatladım. Kalabalık lobide vakit geçirmeden odama çıktım. Kartı yerine takıp ışıkları yaktım.

Odam sessiz ve sakindi. Şöyle bir göz attım çevreye, her şey yerli yerindeydi. Üstlerinde Mucha kadınlarının resimleri olan kahve fincanları masanın üstünde yan yana duruyorlardı. Anorağımı çıkartıp elimi yüzümü yıkadım. Ayağımdaki kalın botları çıkartıp bir çift ince ayakkabı giydim.

Casino Ambassador'a indim. Henüz kalabalık değildi casino, bu saatte hiç kimse yoktu. Bütün makineler boştu.

Her zamanki makineme oturdum. Tuşa dokunup değişik bir oyun seçtim bu kez.

Şampanya şişeleri, kadehler, rujlar, öpücük yollayan kırmızı dudaklar...

Bir süre oynadım makinede. Rahatlamıştım. Şampanya şişeleri 'Plop! Plop!' diye açılıyor, sayılar birikiyordu. Pembe ve kırmızı ruj izleri yan yana geliyor, dudaklar kaç sayı kazandığımı söylüyordu. Keyifli bir oyundu. Toreadorlardan daha çok sevmiştim bunu. Çok eskiden oynadığım bir makinedeki oyunu hatırlatmıştı bana.

Birden oyun durdu. İlkin makine takıldı zannettim, ama bir ara verilmişti oyuna. Ekran boşalmıştı bir an.

Bir tesettürlü kadın belirmişti ekranda.

"Merhaba abla," dedi bana.

Şaşırmıştım. İçinde bulunduğum atmosferin o kadar dışında bir görüntüydü ki bu! Tam çıkartamamıştım ama gözüm bir yerden ısırıyordu onu.

"Beni hatırladın mı?" diye sordu. "İzmir Caddesi'ndeki, Kocabeyoğlu Pasajı'na, dükkânıma gelmiştin."

Birden hatırladım onu. Yola çıkmadan önce yünlü iç çamaşırları aldığım dükkândaki kızdı bu.

"Merhaba, hatırladım seni," dedim.

"Merak ettim abla. O aldığın yünlü iç çamaşırı, külotlu çorap tuttu mu seni? Yün fanilanın yarım kollusunu almıştın, keşke uzun kollusunu alsaydın," dedi.

"İyi ki almışım o çamaşırları," dedim. "İki fanilayı üst üste giyiyorum. Çoraplar gayet iyi. Bunları almasayımışım, gezemezdim sokaklarda."

"Çok soğuk mu oralar?"

"Çok soğuk. Dondurucu."

"İyi ki almışsın o zaman. Güzel mi peki?" diye sordu.

"Akıl almaz bir yer burası," dedim. "Çok güzel, çok tuhaf..."

"Aman dikkatli ol ablacığım. Kendini soğuktan koru. Burada da kuru ayaz var. Geceleri otobüse yürürken donuyorum," dedi.

Birden ekrandan kayboldu. Şimdi gene pembe ruj izleri, şampanya kadehleri gelmeye başlamıştı peş peşe.

Oyuna biraz daha devam edip kalktım. Pasaportumu kapıdaki yaşlı kadından alıp yukarıya, odama çıktım.

Pencereyi örten tül perdeleri hafifçe yana doğru çekip bir süre Prag'ı izledim. Şehir uzakta, eski bir yağlıboya tablo gibi duruyordu, gökyüzünde hafif bir pembelik vardı. Sanki bir kartpostala bakıyormuşum gibi geldi bir an. Havada uçuşan kar tanelerini görür gibi oldum. Demek hava yumuşuyordu, kar yağacaktı.

Arkamdan hafif bir ses duyup hızla döndüm.

Koltukta bir adam oturuyordu. Saçı sakalı birbirine karışmıştı. Üstünde fare grisi bir kaput, ayağında çamurlu eski çizmeler vardı. Sağlıksız yüzü, şiş gözkapakları dikkatimi çekmişti. Ürkmüştüm ondan, bir sokak serserisine benziyordu, şişkoydu, adam benim tedirgin olduğumu hissetmiş olmalı ki, hemen kendini tanıttı.

"Bakü. Bailou Hapishanesi'ndeki koğuştan geliyorum," dedi. "Yıl 1908. Stalin'in koğuş arkadaşıyım. Adım Mdivani, Fıçı derler bana. Çok yakındım Soso ile, korkmayın benden, bir iki hapishane anısı anlatmaya geldim size," dedi.

Hafifçe öksürüp koltuğa iyice yerleşti.

"Genç Stalin'i iyi tanıyanlardanım," dedi. "Bailou cehennemini birlikte yaşadık. Aynı koğuştaydık. 400 kişi için yapılmış koğuşlarda 1500 kişi kalıyordu. Adım atacak yer yoktu sizin anlayacağınız. Gene de bu kalabalığın içinde geceleri; satranç, tavla, at yarışı oynardık biz mahkûmlar. Bit yarıştıranlar vardı. Soso satrancı sevmezdi ama sabaha kadar Ordaho ile satranç oynadığı olurdu.

Arkadaşlardan Simon bakın nasıl bir portresini çizdi Soso'nun. Bu gerçeğin ta kendisiydi. Bu arada Stalin üç numaralı hücredeydi. Şöyle demişti Simon:

'Onun sertliğinden ve şeytanlığından nefret ediyorum. Ama elimde olmayarak onun o sonsuz özgüvenine, cevval aklına, bir makineninkini andıran belleğine ve soğukkanlılığına hayranım.'"

"Evet ya," diye devam etti mahkûm Mdivani; "dışarıda avluda bir adam asılırken bile rahatça uyuyabilen tek mahkûm oydu hücrede. Onun dengesini bozmak imkânsızdı, hücredeki hırsızları ve canileri ayaklanma çıkartmak için örgütlemekte bir ustaydı o.

Hücre çok havasız olurdu. Herkes neredeyse üst üsteydi. Soso'nun akciğerinde bir leke vardı, sıcakta nefes almakta zorlanırdı. Ben onu omuzlarıma alır, kaldırırdım. Yüksekteki pencereden biraz nefes alıp verirdi. Hücredekiler bu görüntü karşısında, 'Hadi Fıçı. Hoppa!' diye bağırırlardı. Adım 'Fıçı'ydı hücrede. Biraz nefes aldıktan sonra indirirdim onu.

Yıllar sonra Kremlin Sarayı'na gittiğimde de, her zaman onu,

'Soso Hoppa!' diye bağırarak selamlardım," dedi.

Fıçı Mdivani yavaşça doğruldu koltuktan.

"Dönüyorum ben," dedi.

"Nereye?"

"Hücreye dönüyorum. Bu gece tavla maçı var. Kaçırmak istemiyorum."

Ben de kapıya doğru ilerlemiştim.

"Ne iş yaparsınız?" diye sordum.

"Bolşevik teröristiyim. Hem de aktör."

"Gene gelirim," diye ekledi Fıçı. "Anlatacak çok şey var. Bailou Hapishanesi anlatmakla bitmez."

Hafifçe eğilerek selamladı beni. Az sonra koridorda kaybolup gitmişti.

Kapıyı kapatıp girdim içeriye.

Yatağımın ayakucunda bir köylü kadın oturuyordu. Kat kat giyinmişti, belli ki soğuktan geliyordu.

"Evladım ben Keke," dedi. "Josef'in annesi. Biricik oğlumu Bailou Hapishanesi'nde ziyarete gittim. Nasıl güzel karşıladı beni. Ah, içim yandı onu orada öyle görünce. Ama o bana, 'Anne bir devrimcinin hayatında hapishane olağan bir şeydir,' dedi. Teselli etti beni. Tam iki saat oturup konuştuk. Özlemişim evladımı, doğduğunda ufaktı, zayıf bir çocuktu. Daha önce doğan iki kardeşi de ölmüştü. Nasıl dua ettim Soso yaşasın diye, kayınvalidem falcılara dadanmıştı, bir kurban kesmiştik..."

"Ah, ah," diye içini çekti yaşlı köylü kadın. Parlak, simsiyah cin gibi gözlerini otel odasında gezdiriyordu.

"Çiçeklere çok düşkündü. Ufacık bir çiçek bile mutlu ederdi onu. Bir düğüne götürdüğümüzde gelinin buketine saldırır, hemen alırdı onu eline. Çok zayıftı bünyesi. Hastalıklar, böcekler hep onu bulurdu. Ama sonradan toparlandı. Üstüne titriyordum. Bir gün okuldan baygın getirdiler eve. Aklımı kaçıracaktım. Bir fayton çarpmış. Sol kolu öyle kaldı Soso'nun. Kocam Beso ayakkabıcıydı. Çok içki içerdi. Alkolik oldu. Oğlum on yaşındayken çiçek salgını başladı. Yakalanmıştı evladım hastalığa ama kurtuldu. Gözleri kapalı ateşler içinde yandı durdu, ağzında ıslak bez gezdirirdim. Yüzünde çiçek hastalığının izleri kaldı. Ama ne zararı var. Çok yakışıklı bir delikanlı oldu sonraları. Cesur. Aklına koyduğunu yapan. Kızlar hep peşindeydi."

Keke susmuştu.

"Size ne ikram edebilirim?" diye sordum.

"Hiçbir şey," dedi Keke. "Sağ olun. Hiçbir şey istemem."

"Bir gazoz ikram edeyim size," dedim. Odamdaki ufak

buzdolabından bir portakallı gazoz çıkartıp açtım. Bardağa koyup Keke'ye uzattım.

Keke teşekkür edip aldı bardağı. Bir yudum içti.

"Bu ne güzel şey!" diye şaşırdı. "Nedir bu?"

"Basit bir gazoz."

"Hiç içmemiştim daha önce."

"Afiyet olsun Bayan Keke," dedim.

Keke yatağın yanına bırakmış olduğum çantama baktı.

"Çok güzelmiş çantanız," dedi. "Üstündeki taşlar pırıl pırıl, yıldızlar gibi parlıyor."

Keke'nin beğendiği çantayı bir gece zamanı, Catania'daki anacaddede tezgâh açan bir zenciden almıştım. Çok ustaca yapılmış bir taklit Fendi'ydi. Çok sevmiştim çantamı, aldıktan hemen sonra koluma takıvermiştim.

Sıcak bir geceydi. Arada ılık bir yel esiyordu. İki büyük anacaddede dolaşıyor, kentin gecesini içime çekiyordum.

Kalabalıktı Catania. Yavaş yavaş yürüyen bir gece seli caddelerde dolaşıyordu. Bütün dükkânlar açıktı. Gündüz gördüğüm dilenciler kaybolmuştu.

Beyaz kilisenin bulunduğu meydanda bir kutlama yapılıyordu. Havai fişekler atılıyor, bir bando meydanı dolaşarak müzik çalıyordu. Gündüzün kavuran sıcağı geçip gitmişti; gece gizemli ve eğlenceli bir şekilde süregeliyordu. Kiliseler, meydan, hükümet binaları ışıklandırılmıştı. Girdiğim bir cafe'de böğürtlenli rulo yemiştim. Otelimin bulunduğu Manganelli Meydanı'nda lokantalar kaldırımlara masa, iskemle atmış, müşteriler de oturmuş yemeklerini yiyorlardı.

Benim sevdiğim naneli dondurmaları satan dükkân biraz daha aşağıdaydı. Gece otelime dönmeden oraya uğrayıp bir kutu dondurma almaya niyetliydim.

Bu gece gene gök gürültülü bir yağmur yağabilirdi. Gece yağmurlarına alışmıştım Sicilya'nın. Balkonumda oturup yoldan aşağıya doğru akan yağmur sularını izlemek, havadaki toprak kokusunu içime çekmek hoşuma gidiyordu. Sanki Etna Yanardağı'ndan gelen bir kokuydu bu.

Prag'dayım. Sabah dışarıya çıkmak için hazırlanıyorum odamda. Çantamı kontrol ettim, atkımı boynuma sardım. Başımda siyah yün kukuletam.

Oda kapısı vuruldu. Gidip açtım.

Fıçı Mdivani kapıda duruyordu.

"Ben Bolşevik terörist Mdivani," dedi. "1908 – Bakü Bailou Hapishanesi'nden."

"Tanıdım sizi," dedim. "Buyurun."

"Hiç girmeyeyim," dedi Mdivani. "Eldivenlerimi burada mı unuttum acaba?"

Dikkat etmemiştim.

"Siz girin içeriye, beraber bakalım," dedim.

Mdivani girmişti içeriye. Üstünde eski fare grisi kaput, ayağında tozlu siyah çizmeleri vardı yine.

"Hah! İşte şuraya bırakmışım eldivenlerimi," dedi. Televizyonun arkasına sıkıştırmıştı onları. Hemen buldu.

"Bu bilgiler," dedim. "Bana anlattığınız şeyler çok ilginç. Hapishane anıları..."

"Daha neler var, neler," dedi Mdivani. "Yeni arşivler açıldı biliyorsunuz, Moskova'da, Tiflis'te, Batum'da, St. Petersburg'da, Bakü ve Vologda'daki bütün arşivler. Aynı zamanda Sibirya, Berlin, Stockholm, Londra ve Paris'teki arşivler de ilk kez açılıyor. Yüz yıldır kapalı, gizli olan arşivler gün yüzüne çıkıyor. Çok bilgi var, çok," dedi eski terörist.

"Ama asıl anılar var. Bunlar hep gizli şeylerdi, biliyorsunuz," diye ekledi. "Gizli tutulurdu eski zamanlar, yaşanmış olaylar, Stalin'in gençliği. Oysa şimdi gün yüzüne çıktı hepsi. Bilhassa da hapishane arşivleri," dedi.

Şöyle bir baktı bana.

"Ama benim özel arşivim, belleğimde. Yüreğimde. Geçmiş günler... Hepsi bende saklı," dedi Mdivani. "Hayat bu, kolay değil."

İçini çekti.

"6 Nisan 1902," dedi.

"Batum Hapishanesi. Stalin'in hapishaneyle ilk tanışması. Ne kodestir orası da," dedi Fıçı. "Hapishane Soso'yu derinden

etkiledi ve bütün hayatı boyunca da onunla kaldı. Çok sonraları, 'Ben yalnızlığa hapishanede alıştım,' demişti, ama hapishanede hiç de yalnız değildi. Popülerdi. Güçlü kişiliği, aklı ve küstahlığı onu diğer mahkûmlardan sıyırıp hapishanede lider yapmıştı. İşte Nataşa Kirtava'yla da Batum Hapishanesi'nde tanışmıştı," dedi Mdivani. "Kız arkadaşı. Bilirsiniz..."

"Evet, biliyorum," dedim. "Geldi bana."

"Demek geldi size?" dedi. "Soso'ya hayrandı. Âşık oldu ona. Büyük aşk..." diye mırıldandı. "Soso da onu hep korudu Batum Hapishanesi'nde. Bütün gün kitap okurdu o hapisteyken; okur, yazar. Gayet sakin, buz gibi. O zamanlar uzun siyah sakalı vardı, taranmış siyah saçları. Her neyse," dedi. "Bu muhabbet bitmez. Gene uğrarım."

Almıştı eldivenlerini, kapıdan çıkıp gitti.

Cafe Europa'nın yolunu tutmuştum. Her gün ilk uğradığım yer burası oluyordu. Her zamanki masamda oturup sıcak çikolatamı içerken günün bana getireceklerine hazırlanır, bir yandan da ısınırdım.

İşte gene oturmuştum masama. Üstü kremalı sıcak çikolatam gelmişti.

Kulağım kirişteydi. Her an yanımdaki sandalyenin hafif bir gıcırtıyla çekilmesini bekliyordum.

Sıcak çikolatamı bitirmiştim. Yanı başımdaki sandalye hâlâ boştu. Gelen giden olmamıştı.

Tuhaf bir boşluk hissediyordum. Niye kimse gelmemişti acaba bugün? Garip bir yalnızlık duygusu kaplamıştı içimi. Cafe Europa'da yapayalnız oturuyordum.

Kulağıma gelen o her zamanki fısıltılar, o iç dökmeler, o paylaşmalar yoktu bu sabah.

Bir süre daha oturup bekledim. Bir kadının usulca iç çekişi, oyuncu oyuncu bakan bir çift göz, fısıldanan eski bir sır, bir aşk tutanağından ufak bir bölüm, bir dedikodu...

Hiçbiri yoktu bugün.

Kendimi boşlukta hissediyordum. Saatime baktım. Acaba yanlış bir saatte mi gelmiştim cafe'ye. Saatim 10.30'u gösteri-

yordu. Her zaman bu saatte gelmiştim oysa. Biraz daha oturdum. Çevreyi inceliyor, duvarlardaki aynalara göz atıyordum.

Bu saatte kimse yoktu cafe'de. Masanın üstüne birkaç kuron bırakıp çıktım dışarıya.

İçimi bir endişe sarmıştı. Acaba Cafe Slavia'ya mı gitmeliydim? Hızlı adımlarla Cafe Slavia'ya doğru yürüdüm.

Sabah kahvesinde, yanı başımda duyduğum kadın seslerine iyice alışmış olduğumu anlamıştım. Bağlanmıştım onlara. Ama bugün tuhaf bir sessizlik hüküm sürüyordu. Sonunda vardım Cafe Slavia'ya. Girdim içeriye, Viktor Oliva'nın *Absent İçen Adam* tablosunun önündeki masalardan birine oturdum. Daha aydınlık bir mekândı burası. Oturduğum yerden sokaktan geçenleri izleyebiliyordum. Yakalamış olduğum bir bağlantının, iletişimin bir kısmını yitirmiş miydim acaba?

Felice Bauer'i beklemiştim, gelmemişti. Olga meydanda yoktu. Stefania yeniden gelebilirdi ama görünmüyordu.

Glamourpuss'tan da bir ses yoktu. Ben mi çok aceleciydim? Bir an bunu düşündüm. Ben mi çok alışmıştım onlara, her an bekler olmuştum gelmelerini.

Cafe Slavia'da da yanımdaki sandalye boştu.

Kalktım. Şehir bu acı soğukta sanki biraz anlamını yitirmişti. Otele dönmeye karar verdim.

Odama girdiğimde her şey yerli yerindeydi. Oda hizmetçisi yeni temizlemiş olmalıydı odayı. Banyoya yeni havlular, güzel kokulu sabunlar konmuştu. Pencerenin kenarındaki koltuğa oturdum.

Bende bir şey vardı galiba. Acaba grip mi oluyordum? Duyarlılığım mı azalmıştı? Bir algı merkezim mi tıkanmıştı?

Tek başımaydım. Elektrikli cezvemle bir Türk kahvesi yaptım kendime. Mucha kadınlı kahve fincanlarımdan biriyle içtim kahvemi.

Hâlâ hiç kimse gelmemişti odama.

Eğer yakaladığım o dünyayı yitirdiysem, buna dayanamazdım. Ne renkli bir dünyaydı o; ne değişik bir kalabalık! Öğrenecek çok şeyim vardı daha.

Yapayalnız kalmıştım. Sıkılmıştım.

İnsan yalnız başına ne yapabilirdi ki bir şehirde?

Her an kapı vurulacak diye bekliyordum.

Vurulmuyordu.

Ne olmuştu?

Bu değişik, tuhaf, büyülü dünyaları; eski, yok olmuş hayatları; aşkları; unutulmuş hapishaneleri; anıları bana anlatmak için gelen insanları yitirmiş miydim?

Niçin? Niçin?

Hiç ses yoktu odada.

Casino Ambassador'a indim. Benim makine boştu. Bu saatte casino'da kimse yoktu. Geçip oturdum makineye. Parayı ittim delikten içeriye, canlandı makine. Şampanya şişeli, dudak izli, kadehli oyunu seçtim yine. Düğmelere basmaya başladım. Bir yandan da çevremden ruhuma yansıyan bu sessizliğin, bu iletişim kopukluğunun nedenini çözmeye çalışıyordum.

Belki de algı noktalarımdan birini körleştirmiştim. Bir virüs etkisi bile olabilirdi bu. Düşünmek dahi korkutuyordu beni. Acaba viral bir şey geçirdiğim için, şehirdeki bu zengin, alışılmışın dışındaki dünyayı algılamam durmuş muydu? Sol kulağım da yanıyordu, hafif bir çınlama vardı. Endişe içindeydim.

Aklıma bir şey gelmişti.

Acaba başka birini mi bulmuşlardı? Başka birine mi gidiyorlardı? Bu da olabilirdi, akla yakındı.

Ne yapacağımı kestiremiyordum. Önümdeki düğmelere rasgele basıyordum. Biraz sayı da yapmıştım ama oyun ilgimi çekmiyordu artık. Bir süre sonra kalktım makineden, Casino Ambassador'dan ayrıldım.

Yeniden şehre inip Cafe Europa'ya girdim; başka bir masaya oturdum bu sefer. Düşünmeye çalışıyordum. Şehir üstümdeki etkisini mi yitirmişti? Onun için mi bu eski sesler, insanlar geri çekilmiş, yok olmuşlardı?

Acaba bilmediğim manyetik bir alandan mı geçmiştim?

Şehir hâlâ çok güzel ve büyüleyiciydi. O gizemli atmosferden hiçbir şey eksilmemişti.

Yanımda beliren garsona bir bitki çayı söyledim.

Bu sessizlik, bu yalnızlık, yakalamış olduğum o değişik dünyaları yitirmiş olabileceğim düşüncesi ürkütüyordu beni.

Prag'da yapayalnızdım. Algılarım körleşmişti, bana bir şey olmuştu besbelli.

Yavaşça yanımdaki sandalyenin çekildiğini hissettim. Heyecandan yüreğim fırlarcasına atmaya başladı. Dönüp baktım.

Şimdiye kadar hiç görmediğim on üç, on dört yaşlarında bir kız çocuğuydu bu.

Onu görünce içimi bir sevinç kapladı. O gizemli dünyalarla bağlantım yeniden kurulmuştu.

"Kimsin sen?" diye sordum ona.

"Adım Lidia," dedi. "Josef'in çocuk sevgilisiydim. Kurcika. Sibirya'dan eski bir yüzüm ben. Gece çökünce usulca onun kaldığı izbeye giderdim. Sordular bana yıllar sonra, size de söyleyeyim; beyaz iç çamaşırı giyerdi, üstüne de çizgili bir gemici atleti."

Şaşırmıştım.

"Lidia, yalnız mıydın orada?"

"Hayır, yedi kardeştik. Yetimdik. Bir ineğimiz vardı."

Bir yandan da onu inceliyordum. Hiç de sıkılgan bir hali yoktu.

"Geciktim," dedi. "Çünkü sansüre takıldım."

"Hangi sansüre?"

"Stalin'in sansürüne," dedi. "Polis peşimdeydi. Yaşım tutmuyordu çünkü. Ama birlikte yaşamaya başlamıştık. Bizim izbeye taşınmıştı Josef. Sibirya orası; bambaşka bir dünya. Kırık camları kâğıtla yapıştırmıştı. Onu seviyordum. Hamile kaldım. Polis kapıya dayandı. Bu hep gizli kalmış, kapatılmış bir olay. 21. yüzyılda arşivler açılınca açığa çıktı. 1914 yılı Aralık ayında bir oğlan çocuk doğurdum. Alexander. Josef'in oğlu."

Durdu bir an.

"İçki içerdik birlikte. Dansa giderdik. Dans etmeye bayılırdı," dedi. "Yeniden hamile kaldım."

"O ne yapıyordu?"

"Yanımdaydı. Polisten kaçıyordu. Bu bir tecavüz sayılıyordu, anlıyorsunuz ya. O yıllar. Çarlık Rusyası. Sibirya'da da olsak bir suçtu bu. Josef, yaşım gelince benimle evleneceğini

söylemişti. Nişanlanmıştık. O küçük izbenin içinde sekiz kişiydik, o geceleri kerosen lambasının ışığında okuyup yazardı. Çocuk ağlayınca zor olurdu çalışması biraz."

Onu hayretle dinliyordum.

"Sonra ne oldu?"

"Mutlu zamanlar geçirdik," dedi Lidia. "O 34 yaşındaydı o zaman. Ben çocuktum. Dünyanın en zor şartları altında bir aşk yaşadım. İnsansız, unutulmuş, donmuş Sibirya. Sürgünler... Tipi, fırtına, öldüren soğuk, açlık, kardeşler; bazı gün lahana çorbası, bazı gün sadece açlık.

O bize baktı. Balık tutuyordu. Pişirip birlikte yiyorduk."

Durdu biraz. Düşünüyordu.

"Bir aşk, bir oğlan çocuk... Bir erkek. Bir dünya," dedi. "Bir kadının istedikleri bunlar değil midir?"

"Doğru," diye mırıldandım.

"Hepsi vardı," dedi. "Bir erkeğim, bir çocuğum, o acımasız Sibirya'da bir dünyam..."

Düşüncelenmiştim.

Lidia'nm sarı saçlarına, güzel bir kedinin gözlerine benzeyen gözlerine bakıyordum.

"Gece gündüz çalışıyordu; yazıyor, okuyordu," dedi. "Benim erkeğimdi Josef Stalin. Sonra bütün hayatını izledim. 1952 yılında anılarımı anlattım. Stalin bir yarı tanrı gibiydi o yıllar. İnsanlar tapıyorlardı ona. Ben evlendim. Sibirya'da bir ev kadını oldum," diye devam etti Lidia.

"Çocuk? Çocuk ne oldu?"

"Alexander büyüdü. Çok yakışıklı oldu oğlum."

Tuhaf duygular içinde onu dinliyordum.

Birinci Dünya Savaşı patlamış, Arşidük Franz Ferdinand Saraybosna'da bir suikasta kurban gitmişti. Avrupa'nın bütün ışıkları teker teker sönerken, Stalin Sibirya'da, yaşı tutmayan bir nişanlı ve bir oğlan çocukla birlikte bir izbede, bir hiçliğin ortasındaydı. Büyük güçler çarpışırken kar, güneşi ve dünyadan gelen haberleri örtüp kapatıyordu.

Stalin, Sibirya kışında kaybolmuştu.

Lidia kalktı.

"Uğrayacağım size yeniden," dedi. "Bugünlük bu kadar."

"Gene gel Lidia," dedim.

Duyduklarımı emiyordu beynim sanki. Ne yaşamlardı bunlar...

Garson masama gelmişti.

"Size bir kahve getireceğim efendim," dedi. "Özel bir kahve. İhtiyacınız var."

"Gerçekten ihtiyacım var," dedim. "Kafamı toparlayabilmek için. Nereden anladınız?"

Garson hafifçe güldü.

"Efendim," dedi. "Benim uzmanlığım insan sayılır artık. Kırk yıldır burada garsonluk yapıyorum. Hissederim, anlarım."

"Sağ olun."

Yavaşça kulağıma eğildi.

"Bir başka misafiriniz daha var," dedi. "Az sonra gelecek. Haber gönderdi. Müsait misiniz, efendim?"

"Müsaidim," dedim. "Kimmiş o?"

Ama garson kahveyi yapmak için gitmişti bile.

Prag, şehir, hayat yeniden yanı başımdaydı. Sabahki halim geçmişti. Rahatlamıştım. Mutluydum. Bu şehrin ne kadar yüklü olduğunu gittikçe daha iyi anlıyordum.

Yanı başımdaki sandalye hafifçe çekildi.

Dönüp baktım.

Felice Bauer gelmişti.

Kafka'nın nişanlısı.

Yemek bitmişti. Yerimden zorla doğruldum. Sıcak tahtalar, üstüne oturduğum zemin gövdemi ısıtmış, beni gevşetmişti. Bol bol su içmiştim. Yediğim biraz tatlı patates, bir de pancar olduğunu tahmin ettiğim bir yumruydu sadece. Sofraya gelenlerin gerisi benim için ya çok acı ya da ne olduğunu kestiremediğim şeylerdi. Mantar yoktu bu kez. Yosun ağırlıklıydı yemek. Kabuklu deniz ürünlerini de sevmiyordum. Ama Liu'ya pek bir şey belli etmemiş, idare etmiştim durumu.

"Sen pek sevmiyorsun bu yemekleri."

"Hayır Liu. Gayet sağlıklı bir sofra. Koreli kadınların nasıl böyle incecik olduklarını şimdi daha iyi anlıyorum."

Gülüyordu Liu.

Aramızdaki kavanoz tedirgin ediyordu beni. Biraz midem de bulanmıştı. Tatlı patatesi yerken o tarafa bakmamaya çalışıyordum.

Liu kavanozu eline almıştı.

"Biraz dolaşalım mı, nehrin kenarında?" diye sordu. "Şu şehrin içinden geçen kısmı çok güzeldir, ortasından su akan caddeyi gördün mü?"

"Hiç görmedim."

"Gel, oraya yürüyelim, eminim hoşuna gidecektir," dedi.

Kavanozu rahatça, el çantasını tutarmış gibi tutuyordu.

Caddeye gelmiştik. Derenin etrafı yemyeşildi. Ufak ağaçlar, geniş yapraklı bitkiler ve değişik bir çalılık kaplıyordu, çağlayarak akan derenin kıyılarını. İki yanına yürüyüş için kayraklardan iki yol yapılmıştı. Merdivenler, inişler, çıkışlar, oturma yerleri, derenin karşısına geçmek için yapılmış tahta köprüler çok güzeldi.

Yürüyen çoktu bu yolda. Daha çok gençler, kol kola girmiş âşıklar ve grup halinde yaşlı kadınlar vardı.

Gerçekten çok hoşuma gitmişti bu dere yolu, yürürken akan suyun sesi kulaklarımı dolduruyordu, daha önce hiçbir yerde, böyle bir yolda yürümemiştim.

"Gençlik Yolu," dedi Liu.

"Âşıklar Yolu gibi," dedim.

"Belki de," diye mırıldandı Liu. "Biz de birlikte çok yürürdük bu yolda."

Elinde tuttuğu kavanoza bir göz attım. İçindeki küller ne kadar sessiz ve çaresizdi. Liu'nun ölüyü elinde taşıması da tuhafıma gidiyordu ama bir şey söyleyemiyordum.

Şu ortasında gürüldeyerek su akan caddeden yürümek ve Budist tapınağını görmek için bile Kore'ye gelinebilirdi. Alıştığım dünyanın öyle dışında bir yerdi ki burası!

"Bir tuvalete gitsek Liu."

"Dur, şurada eski bir otel var."

Az sonra eski bir otele girmiştik. Üçüncü sınıf bir otel olmalıydı burası, garip renkli perdeler, lobide rengi solmuş koltuklar vardı.

Yosma tavırlı üç Koreli kadın kıkırdayarak içeriye girdiler. Omuzlarında sansar kürkleri vardı. Gıdıklanmış gibi kahkahalar atıyorlardı.

"Felice!" dedim.

Bir kitapta gördüğüm resmi geldi aklıma: Kafka'yla ikinci nişanında çekilmiş olan resmi. O resimde de sade ve çirkinceydi. Kafka yanında mutlu ve heyecanlı görünüyordu, kor gibi yanan siyah gözlerinde, içindeki o sonsuz ve öldürücü fırtınanın, o önüne geçilmez endişenin tuhaf pırıltıları görünüyordu.

"Bu kez uygunsunuzdur umarım," dedi ve hemen masasına yerleşip kaldığı yerden anlatmaya devam etti:

"Her şey çok zor," diye mırıldandı. "O kadar zor ki! Franz'la karşı karşıya gelip etten kemikten bir ilişki kurmak belki de olanaksız. Artık anladım bunu. Mektuplar. Mektuplar. Sabah yazılan mektuplar, gece yazılan mektuplar, aşk ve tutku dolu mektuplar... Her şey mektupların içinde. Tuhaf bir şey bu. Arzu, ihtiras, cinsellik onlarda. Her şey satırların içinde. Bazen telgraflar. Ben sessiz kalınca çektiği kızgın telgraflar. Ona ulaşmak, onu tutmak imkânsız.

Belki kendisi de, kendini, bedenini bir kabuk olarak görüyor, intihar eğilimli, suçluluk duygusuyla kıvranan, cendere içinde bir ruh!" dedi. "Onu seviyorum."

"Ama Kafka bu Felice," dedim. "Franz Kafka bu."

Yavaşça başını salladı.

"Biliyorum," dedi. "Evlenmeyi hem istiyor, hem de müthiş korkuyor evlilikten."

"O bir uçurum, kendi içinde bir 'Ceza Sömürgesi', her gece kâbuslar gören bir adam," dedim. Karanlık fantezileriyle dünya edebiyatına damgasını vurmuş bir yazar. Cezalı bir ruh sanki. Acı çekmek, azap, onun için yaşamak..."

Felice dikkatle baktı bana.

"Onu çok iyi tanıyorsunuz," dedi.

"Tanıyorum," dedim. "Yazdıklarından ve güncelerinden. Biliyor musun Felice, bu şehrin büyük bir parçası o," dedim.

"Kaldırımlarda yürürken, evlerin yüzüne bakarken onu hissediyorum."

"Size açıldığım iyi oldu," dedi Felice. "Belki bu konuşmalar bana yardımcı olacak."

Birden Kafka'nın verem olduğu aklıma gelmişti. İlk kez kan tükürdüğünde otuz yaşındaydı. Önemsememişti bunu o zaman. Felice'ye bir şey söylemedim. Kuşkusuz biliyordu bu durumu. Ama Kafka'yla çok az beraber olmuştu.

Belki bir kez. Belki birkaç kez.

"Onunla evlenmeyi düşünüyorum," dedi kız. Masanın üstünden çantasını almıştı.

"Ne olur, buluşalım gene."

"Olur. Burada veya Cafe Slavia'da," dedim.

"Olur. Buraya veya Cafe Slavia'ya gelirim."

Felice masadan kalkıp yavaşça sandalyelerin arasından geçerek, dışarıya çıktı.

Bense düşüncelere dalmıştım.

Luxor Kitap Sarayı'na uğrayıp Kafka'nın romanlarını da almaya niyetlenmiştim. Onları Prag'dan almış olmak başka bir değer katacaktı bu kitaplara. Masanın üstüne beş on kuron bırakıp çıktım cafe'den.

Bu kentin zenginlikleri, bana düşündürdükleri, ruhumda açtığı koridorlar o denli çok ve sınırsızdı ki.

Wenceslas Meydanı'ndan aşağıya doğru yürürken yeniden Yahudi mahallesine gitmeye karar verdim. Parkın içindeki o garip mezarlığı kentin bu saatteki ışığında bir kez daha görmek, buz tutmuş arnavutkaldırımlarında yürümek istedim.

Bu ayaz büsbütün mahvetmiş olmalıydı Kafka'nın ciğerlerini.

Birbirinden tamamıyla farklı iki erkek, bu kentte, benim ruhumda buluşmuşlardı. Sanki iki ayrı dünya, iki ayrı ruh, iki ayrı hayat.

Varmıştım eski Yahudi mezarlığına. Demir kapıdan içeriye girdim. Kimseler yoktu civarda. Ayaz yüzümü şamarlayıp duruyordu.

Gezdim oraları bir kez daha. Dar patikalardan hızlı hızlı yürüdüm, yosun tutmuş eğri büğrü taşlara iyice baktım. Kaybolacağım diye korktum bir an, ama çıkmıştım işte dışarıya. Yolun karşısındaki Kafka Cafe'ye girip gerilerde loca gibi bir yere oturdum. Bir çilek reçelli palaçinka söyledim garsona.

Casino Ambassador. Işıklarını yakmış, bekliyordu beni. İlkin odama çıkıp yün atkımı, eldivenlerimi ve anorağımı çıkartacaktım. Bir ruj sürmeliydim dudağıma.

Kapıyı açıp girdim içeriye. Her şey yerli yerinde duruyordu. Mucha'nın kadınları fincanların üstündeydiler.

Bir an tül perde oynadı gibi geldi bana. Perdenin yanında duruyordu. Prag'a gelirken, gazetede fotoğrafını gördüğüm, kendine ilaç zerk ederek, nöbet odasında intihar eden genç doktordu bu.

Korkmuştum birden.

Anladı çok korktuğumu.

"Korkmayın," dedi. "Zararsızım ben."

Durdu bir an.

"Çok pişmanım," dedi. "Çok yazık oldu. Bir anlık bir şey işte. Çok pişmanım. Şuradan, tül perdenin arasından şehri seyrediyordum. Duman gibi bir sis çöktü binaların üstüne. Gidiyorum şimdi," dedi.

Oda kapısını açıp dışarıya çıktı.

Sarsılmıştım. Bir süre televizyonun yanındaki koltukta oturdum.

İlk okuduğumda da bu haber etkilemişti beni. Haberi yazan gazete bavulumun yanında, Prag'a ilk geldiğim gün onu bıraktığım yerde duruyordu.

Oda kapısı hızlı hızlı vuruldu. Fırladım yerimden, gittim kapıya.

"Kim o?" dedim.

"Ben," dedi bir erkek sesi. "Bolşevik terörist Mdivani. Bakü Bailou Hapishanesi'nden."

Açtım kapıyı.

Gri kaputuyla kapının dışında duruyordu.

"Haber vermeye geldim," dedi. "Casino Ambassador'da, iki numaralı makinede düğün başlamak üzere. Keke Ana heyecandan ölecek."

"Kim evleniyor?" diye merakla sordum.

"Soso evleniyor," dedi. "Terzi güzeli Kato ile. Hadi çabuk olun! Nikâh birazdan kıyılacak."

Çantamı alıp fırladım dışarıya. Mdivani koşarak merdivenlerden aşağıya inmişti bile.

Casino Ambassador'a girdim. Sağdan ikinci makine boştu. Yerleştim koltuğuma. Üç yüz kuronu deliğe doğru sürdüm. Makine parayı emiverdi. Işıklar yanıp sönüyordu.

Rasgele bir oyun seçtim. 'İnkaların Altını' diye bir oyundu bu. İnka maskeleri, altınlar ve piramitler geliyordu ekrana.

Düğmelere basıyordum. Acaba geç mi kalmıştım düğüne?

Ekran yavaşça açıldı.

Gelin ortada duruyordu. Ufacık bir kadındı. Çok güzeldi. Kaşları, gözleri elle çizilmiş gibiydi. Simsiyah saçları uzundu. Şöyle demişti Stalin kızı Svetlana'ya yıllar sonra:

"Çok tatlı ve güzeldi. Kalbimi eritmişti."

Kato Stalin'e tapıyordu. Bir yarı tanrıydı Stalin onun için. Anlıyordu onu, Stalin'in fikirleri onu büyülüyordu. Çok yumuşaktı ona karşı Stalin. Ama Kato onun sert mizaçlı ve kendini inancına adamış bir adam olduğunu biliyordu.

Bir kilise düğünü istemişti Kato. Soso da kabul etmişti. Oysa kendisi bir ateistti. Birçok papaz Stalin'in nikâhını kıymaya yanaşmadı, çünkü kâğıtları sahteydi. Düzenlediği banka soygunlarından aranıyordu, her türlü kâğıt vardı üstünde. En sonunda Peder Kita onları evlendirmeye razı oldu. Yalnız nikâhı sabah saat ikide kıyacaktı.

Önümdeki ekranda mum ışıklarıyla aydınlatılmış ufak bir kilise belirdi. Stalin damat giysileri giymişti; herkes neşeliydi, gülüyorlardı. Soso da kendine gülüyordu. Kato masal gibiydi. Bir içim suydu.

Seyrettiğim sahne inanılır gibi değildi. Josef Stalin'in ilk evliliğini izliyordum ekranda.

Birbirlerine âşık oldukları belliydi. Bu ufak düğün töreninde hem tılsımlı hem de dokunaklı bir hava vardı.

Stalin şarkılar söylüyordu. Mutluydu. Genç çift dans etti nikâhtan sonra.

Monoselizde dedi ki:

"Hayretler içindeyim, işinde ve arkadaşlarına karşı böylesine katı ve sert olan Stalin, karısına karşı ne kadar yumuşak, şefkatli, ilgili ve sevgi dolu."

Kato çok yakında Stalin'in metresinin devrim olduğunu anlayacaktı.

Balayı yoktu. Stalin geceleri canlanıyordu. Tehlikeyi seven, her an tetiği çekmeye tutkulu bir varoluştu; o böyleydi, bütün hayatı boyunca da bu sürecekti.

Onları izliyordum. Müthiş mutluydular. Stalin'in şarkıları Rus gecesinin içine ve yıldızlara karışıyordu. Kato harikulade dantel gelinliğinin içinde peri kızlarını andırıyordu. Mumlarla süslü kiliseyse insanın çok eskiden gördüğü bir rüyanın parçası gibiydi.

Çok az insanın şahit olduğu bu düğün sahnesini dikkatle izliyordum.

Bitmişti düğün.

Rus halk şarkılarının sesi geliyordu kulağıma. Bir süre sonra onlar da uzaklaşıp gittiler.

Ekrandaki oyun gene açıldı. Birkaç dakika oynadım. Kendimi veremiyordum oyuna.

Pasaportumu casino'nun kapısındaki yaşlı kadından alıp yukarıya, odama çıktım.

Perdeyi çekip ışıkları yaktım. Soyunup yatağıma yattım.

Rahat uyumuşum o gece.

Sabah uyanır uyanmaz odamda yabancı birilerinin olduğunu hissettim. Anlatması zor bir duyguydu bu. Oda sessizdi. Ama birilerinin içeride olduğunu hissetmiştim. Yattığım yerden kalkmadan yavaşça yan dönüp gözlerimi araladım, odamın içinde şöyle bir gezdirdim.

Victor Oliva'nın *Absent İçen Adam* tablosundaki mavi-yeşil, çırılçıplak bulut kadın, hayal kadın, bacak bacak üstüne atmış,

televizyonun yanındaki koltukta oturuyordu. Çok güzeldi; vücudu, bacakları çok muntazamdı. Bir sigara dumanından oluşmuş, erotik bir nem, uçucu bir hayal gibi yarı saydamdı. Yeşil bir içki olan absenti temsil ediyordu. Oturduğu yerde hafifçe saçlarına dokundu. Kendi halindeydi. Sanki dinleniyordu. Uyandığımı fark etmemişti.

Bir sabah görüntüsüydü bu. Yattığım yerden onu merak ve hayranlıkla izliyordum. Odadaki ufak tıkırtılar, sabah sesleri artmıştı.

Mucha kadınlarının da hareketlenip odanın içinde dolaştıklarını fark ettim. Kızıl saçlısı sessizce banyodan çıkmıştı. Başında çiçekten bir taç olan en gençleri yatağın ucuna oturmuş, kemik bir tarakla uzun saçlarını tarıyordu.

Sarah Bernhardt ayaktaydı; uzun yakalı, dantel bluzunu düzeltiyordu.

Sabahın bu erken saatinde, bu dört değişik kadın otel odasının içinde sessizce yeni başlayan güne hazırlanıyorlardı besbelli.

Mavi-yeşil hayal kadın yerinden kalkıp banyoya girmişti şimdi. Kızıl saçlı onun yerine oturmuştu; yavaşça eğilmiş, ayak tırnaklarındaki kırmızı ojeyi tazeliyordu.

Banyodan hafif bir su sesi geliyordu, yeşil kadın yıkanıyordu herhalde. Hafif, çok hafif bir parfüm kokusu geliyordu burnuma. Sarah Bernhardt bir aşağı bir yukarı sessizce yürüyordu halının üstünde. Sessizce bir rol ezberliyordu sanki.

Bu gürültüsüz sabah kadınları büyülemişlerdi beni, yattığım yerden gözlerim yarı açık izliyordum onları. Mucha kadınlarının ipek elbiseleri ne kadar güzel, yumuşak kıvrımlı ve dökümlüydü.

Yeşil kadın banyodan çıkmıştı. Bir havluya sarılmış olduğunu gördüm. Yavaşça gelip televizyonun öteki tarafındaki koltuğa oturdu bu sefer. Bu sessizlik, bu sabah zamanı, bu görüntüler ne kadar etkileyiciydi.

Bir yandan kadınları izliyor, bir yandan da bugün nerelere gideceğimi planlıyordum.

İlk durağım her zamanki gibi Cafe Europa olacaktı mutlaka.

Yavaşça yatağımda doğruldum. Kadınlar hareket ettiğimi görünce oraya buraya sessizce kaçıştılar.

Kalkıp pencereye doğru yürüdüm. Kadınlar fincanların üstündeki yerlerini almışlardı.

Yalnızca duman yeşili kadın yerinde kalmıştı. Televizyonun yanındaki koltukta, bacak bacak üstüne atmış oturuyordu. Bakışları dalgındı, başka yerdeydi. Bir canlı gibi nemliydi, muhteşem bir buluttu o, bir pustu; bir ilkbahar sabahı yolda görülebilen çiğ damlaları gibiydi. Ona hayran olmuştum.

Birden yan taraftan genç doktor belirmişti. O da görmüştü koltukta oturan bu saydam kadını, dikkatle bakıyordu ona.

"Bir ruh mu?" diye sordu bana yavaşça. "Bir ruh olmalı o da..."

Yavaş bir sesle konuşuyordu, hareketsiz oturan kadını ürkütmemeye çalışıyordu.

"Bir ruh değil o," dedim. "Bir tablonun parçası. Tablodan çıkmış. Canlı gibi."

"Hangi tablo?" diye sordu doktor, çok ilgiliydi bulut kadınla, anlamıştım.

"Victor Oliva'nın bir tablosundaki masanın kenarında oturan kadın bu," dedim. "Yeşil içki absenti anlatıyor belki de."

"Ne kadar ilginç," diye mırıldandı doktor. "Böyle bulut gibi, duman gibi görünenlere ruh derlerdi..."

"Sanmıyorum ruh olduğunu. Tabloda da aynı böyle," dedim.

"Siz gördünüz mü tabloyu?" diye sordu doktor.

"Dün sabah gördüm."

Şaşırmıştı.

"Nerede?"

"Şehirde, Cafe Slavia'da. Bütün bir duvarı kaplayan bir tablo."

"İlginç," dedi doktor. "Ben de gidip bakmalıyım o cafe'ye. Adı neydi?"

"Cafe Slavia," dedim. "Wenceslas Meydanı'nın alt tarafında sanıyorum. Oralara yakın. Sorarsanız, gösterirler."

"Niçin konuşmuyor?"

"Belki konuşmayı bilmiyor," dedim. "Hep sessiz."

Kadın şimdi bize bakıyordu. Gözlerinde çok küçük bir ilgi ışığı yanıp söndü.

"Kimin tablosu demiştiniz?"

"Victor Oliva adlı bir Çek ressamın. O cafe'ye çok sık gidermiş. Absent içermiş orada. Belki tablodaki adam da kendisi," dedim.

"Gerçekten çok merak ettim," dedi doktor. "Hemen bugün giderim oraya."

"Ama bu daha canlı, daha insana yakın, daha hareketli," dedim.

"Hiç konuşmuyor."

Doktor yavaşça duman kadına doğru ilerledi.

Besbelli kadın onu etkilemişti.

"Adınız... Adınızı sorabilir miyim?" dedi kadına nazik bir şekilde.

Kadın başını hafifçe kaldırdı.

"Eva," diye fısıldadı.

"Konuştu!"

"Evet, konuştu. Adı Eva."

Kadın tedirgin olmuştu bunca ilgiden. Yavaş yavaş dağılan bir duman, açılan bir sis gibi yok olmaya başladı.

"Gidiyor!" diye bağırdı doktor. "Kaçıyor."

Kadın yavaşça yitip gitmişti.

"Gitti işte," dedi umutsuzlukla. "Kayboldu."

"Gene gelir," dedim. "Belki korktu."

"Neden? Neden korktu?"

"Sizin ilginizden korkmuş olabilir."

"Keşke ismini sormasaydım," dedi doktor. Canı sıkkındı.

"Şimdi gideceğim Cafe Slavia'ya," dedi. "Onu bulacağım orada."

Bana döndü.

"Görüşmek üzere," dedi.

Dolabın kapağının yanından kayboldu.

Cafe Europa'nın yolunu tutmuştum. Gene acımasız bir ayaz vardı dışarıda. Sol bacağıma iki kere kramp girmişti.

"Unutmayayım da, bunu bir daha gördüğümde genç doktora sorayım," dedim kendi kendime. Kan dolaşımıyla ilgili bir şey olabilirdi bu. Ya da basit bir kas kasılması.

Cafe Europa'dan içeriye girmiştim. Kukuletamı ve boynumdaki kalın atkıyı çıkarttım.

Her zamanki masama oturmuştum. Çevredeki aynalara, duvarları kaplayan koyu renkli parlak tahtalara, cafe'yi aydınlatan kristal avizelere bir göz attım. Her şey aynıydı ve çok güzeldi. Garson masamın yanında belirmişti.

"İki misafiriniz var efendim bu sabah," dedi. "Çok beklediler sizi."

"Kim olduklarını biliyor musunuz?"

"Bilmiyorum efendim. Tek tek mi kabul edeceksiniz?"

"Teker teker konuşayım, daha iyi olur," dedim. "Birbirlerini tanıyorlar mı?"

"Herhalde tanımıyorlar efendim," dedi garson. "İlk gelen konuğu alıyorum masanıza."

Yanımdaki iskemlenin usulca çekildiğini duydum.

Dönüp baktım.

Genç, narin bir kadın oturuyordu sandalyede. Bana bakarak gülümsedi ve hafifçe selam verdi. Tanıyordum onu, bu yüzü çok iyi biliyordum ama birden çıkartamamıştım kim olduğunu. Yaşadığım yoğun olaylar kafamı karıştırıyor, ruhumu allak bullak ediyordu. Bu sessiz şehir her geçen dakika daha çok şaşırtıyordu beni. Ne kadar da kalabalıktı.

Genç kadın,

"Ben Milena," dedi.

"Milena!"

Tanımıştım onu. Kafka'nın 'Sevgili Milena'sı, âşık olduğu kadın, Çek çevirmen Milena.

Daha yakından baktığımda renginin ne kadar soluk olduğunu gördüm, gözlerinin altı da hafif gölgelenmişti Milena'nın. O da Kafka gibi tüberkülozun pençesine düşmüştü. Işıldayan nemli gözleri hastalığını ele veriyordu, oturduğu

yerde durmadan kıpırdanıyor, çantasını karıştırıp, birtakım kâğıtlar çıkartıyordu.

Milena. Bütün o mektupların yazıldığı kadın.

"Onun hastalığının bu kadar ilerlemiş olduğunu bilmiyordum," dedi Milena. "Ancak bir avuç insan vardı onu Prag'da tanıyan; çünkü kendi kabuğunda yaşıyordu, dünyadan gözü korkmuştu, tüberkülozluydu; yıllar yılı birlikte çektik bu hastalığı," diye ekledi. "Bir yandan iyileşmeye çalıştıysa da, diğer yandan kafasında besledi, büyüttü, geliştirdi onu. Ürkek, çekingen, yumuşak ve iyicil biriydi, ama acımasız ve acılı yapıtlar kaleme aldı. Dünyaya, korumasız insanı parçalayıp yok eden şeytanın kol gezdiği bir yer gözüyle baktı hep. Hayata tutunamayacak kadar duru görüşlü, savaşamayacak kadar güçsüzdü: Yenilgilerinde kendini yeneni utandıran o soylu insanlar gibi güçsüz."

Susmuştu Milena.

Dediklerini düşünüyordum. Güçsüz Kafka'yı ve onun dünyasını yeni baştan kafamın içinde çevirip duruyordum. Evet, 'güçsüz'dü Kafka. Sancıları, kâbusları, aşırı duyarlılığı, kaçışları. Kendine ettiği işkenceler... Ama yazdığı dünyada, edebiyatında ne kadar güçlüydü. Bütün eserlerini aklımdan geçiriyordum. *Şato, Dava, Amerika, Metamorfoz, Ceza Sömürgesi, Büyük Çin Seddi...*

Tartışılmayacak şekilde yirminci yüzyıla damgasını vurmuş en önemli yazarlardan biriydi. Belki de dünya edebiyatında bir çığır açmış, birçok ünlü yazar, düşünür ve ressamı, mesela Orson Welles gibi bir dehayı bile kendine hayran bırakmıştı.

Milena bilemezdi bunları. O, sürekli yazıştığı, çekingen, güvensiz, cendere içinde yaşayan, cinsellikten kaçan ve kan kusan bir Franz Kafka tanımış, ona yaklaşmıştı.

"Bütün yazdıklarımı, ölümümden sonra yak," demişti Kafka yakın arkadaşı ve yayıncısı Max Brod'a.

Max Brod onun sözünü dinlememiş ve eserlerini ölümünden sonra toplayarak dünya edebiyatına bu devi kazandırmıştı.

Güçsüzdü Kafka. Kendi günlük yaşamında derin bir kuyu gibiydi. Her an intihar edebilecek bir ruh halindeydi.

Mektuplar. Mektuplar... Belki de onu hayata bu mektuplar bağlamıştı.

"Nasılsınız Milena? Siz nasılsınız?" diye sordum yanımda oturan genç kadına.

"Ben de rahatsızım ne yazık ki. Franz'ın son yılları sanatoryumlarda geçti," dedi hüzünle. "Parası fazla yoktu. Ama elden geldiğince iyi bakıldı ona. Gene de o korkunç sondan kaçamadı."

Susmuştu Milena.

Üstüme bir üzüntü, bir durgunluk çöküyordu Kafka'yı düşününce. Yaşamı bir eziyet, katlanılan bir kâbus olarak yaşayan bu adamı düşündükçe sıkıntıya kapılıyordum.

Milena hafifçe öksürdü.

"Artık yepyeni ilaçlar var Milena," dedim. "Tüberkülozdan ölen yok. Tüberküloz bile yok artık dünyada."

İnanmayan gözlerle baktı bana.

"Yok," dedim. "Olunca da bir haftada kurutuyorlar."

"Öyle mi gerçekten?" diye fısıldadı.

"Evet. Dediklerim gerçek."

"Bana o ilacın adını verir misiniz?"

"Birçok ilaç var. İğne var. Yarın hepsini öğrenip söylerim sana."

"Demek bulunabiliyor bu ilaçlar..."

"Kuşkusuz. Her yerde var. Hemen bir doktora git," dedim. "Ama günümüzdeki bir doktora."

Bir an gülümsedi.

"Bugünün doktorları beni muayene edip iyileştirir mi ki?" diye sordu.

"Denemende yarar var," dedim.

Belki geçmişten bir gölgeydi o, ama şu an yanımda oturuyor, nefes alıp veriyordu.

"Gideceğim doktora," dedi.

Durdu bir an.

"O zaman Franz'a yazık oldu."

"Evet, yazık oldu ona. Kötü bir zamanda tüberküloz oldu. 1900'lerin başında," dedim. "Hiçbir şansı yoktu."

Milena kalkmıştı.

"İzin istiyorum," dedi. "Başınızı ağrıttım. Üzdüm sizi. Ama bugün hemen bir doktora gideceğim. Yarın haber vereceğim size."

"Tamam," dedim. "Bekliyorum."

Uzaklaştı masadan.

Garson yanı başımda hemen beliriverdi.

"Öteki konuk bekliyor. Gelsin mi efendim?" diye sordu.

"Gelsin."

Karşımda esmer, simsiyah parlak gözlü, boylu poslu bir kadın belirmişti. Gençti, değişik bir havası vardı.

"Ben Nadya," dedi. "Stalin'in hem gençliğinden hem son zamanlarından, diktatörlük yıllarından bir yüzüm."

Bekledi bir an, sonra devam etti.

"Josef Stalin'in ikinci karısıyım. Yirmi yıllık eşi ve iki çocuğunun annesiyim."

Karşımda bir zamanlar Sovyetler Birliği'nin taptığı ve tanrılaştırdığı adamın karısı, Rusya'nın 'first lady'si duruyordu.

Ne kadar gençti şu an.

"Buyurun, oturun Nadya Stalin," dedim.

President Hotel'deki odama çıktım. Hemen ısıyı yükseltip, perdeleri açtım. Seul gecesi pırıl pırıldı dışarıda. Üstü çikolatalı iki donat almıştım karşıdaki Amerikan bakkalından. Suyumu da oradan alıyordum her gece. Hurma bitiyordu ama donatı keşfetmiştim. Elektrikli cezveyi fişe takıp Türk kahvesi yaptım.

Liu cama yakın olan koltuğa oturmuştu. Ona hurma ikram ettim.

"O çarşıya gene gidelim Liu," dedim. "Bir tane tahtadan gülen adam maskesi almak istiyorum."

"Yarın gideriz," dedi Liu.

Kahvesini içip bitirmişti.

"Kalkayım artık," dedi. "Yarın seni Hotel Lotte'nin alt katı-

na götüreceğim. Büyük bir yemek avlusu var. Sonra istersen üst katlara da çıkar, çantalara ve kürklere bakarız. Kore'de kürk güzel ve ucuzdur. Yabancılar çok alırlar. Eşsiz ermin kürkler vardır."

"Olur, bakarız," dedim.

Kalktı. Onu kapıya kadar geçirdim.

Yorulmuşum. Bütün gün dolaştık. Görebileceğim kadar çok yer görmek istiyorum Kore'de. Seul dünyanın bir ucu. İnsan bir daha kolayca gelemez buralara...

Fincanları yıkayıp kaldırdım. Cezvenin fişini sardım. Bir hurma attım ağzıma. Koltukları düzeltiyorum. Birden gördüm onu. İçi kül dolu kavanozu.

Liu onu koyduğu yerde, pencerenin önünde unutmuştu.

Ne yapacağımı şaşırdım bir an.

Kavanozdaki ölüyle baş başa kalmıştım. Bu çok tuhaf bir duyguydu. Ona bir kavanoz fıstık ya da reçel gibi de bakabilirdim, ama yapamıyordum. İçimi bir tedirginlik kaplamıştı. Kavanozun üstündeki ince beyaz bantta Korece bir şey yazıyordu. Ölünün adı olmalıydı bu.

Hemen Liu'yu cep telefonundan aradım. Fazla uzağa gitmiş olamazdı. Yorgunluk ve dalgınlıkla ölü nişanlısını odamda, kavanozun içinde unutmuştu.

Cep telefonu kapalıydı.

Dışarıdaki ışıklı Kore gecesi birden üstüme üstüme geldi.

Kavanoz orada, gözümün önündeyken uyuyamazdım dünyada.

Acaba onu banyoya mı koysaydım?

Bir kavanoz kahve, bir kavanoz zerdeçal veya bir kavanoz biber gibi düşünmeliydim onu. Kavanozun içindekinin bir ölüye ait küller olduğunu düşününce korkuyor, tedirgin oluyordum.

Hiç tanımadığım bir ölüydü. Adını bile bilmiyordum. Seul'de, otel odamda benimleydi. Onu alıp banyoya götürmek istiyor ama bir türlü kavanozu elime almaya cesaret edemiyordum.

Nadya yanımdaki iskemlede oturuyordu.

"Birer kahve içelim mi?" diye sordu bana.

Hemen garsonu çağırdım. İki kahve söyledim.

Siyah gözlü Nadya diğerlerinden farklıydı: Ciddi bir kadındı. Onun hakkında fazla bir şey bilmiyordum, daha çocuk yaştayken o sıralar evlerinde kalan Stalin'e âşık olmuştu. Evi çekip çeviriyor, temizlik yapıyor, yemek pişirebiliyordu. Annesi şuh Olga böyle şeylerden uzaktı. Stalin uzunca bir süredir ailenin yanında kalıyordu. Stalin'le Nadya bu sırada yakınlaşmışlardı. Düşmanları Nadya'nın Stalin'in kızı olduğunu söylüyorlardı.

Nadya Stalin'e ölen karısı Kato'yu hatırlatıyordu. 1917 yılında birlikte olmaya başladılar.

Nadya kahvesini yudumluyor, bir yandan da çevreye bakıyordu.

"Soso'yu tanıdığımda üç yaşındaydım," dedi. "Daha doğrusu ben üç yaşındayken ilk defa bizim eve gelmiş..."

"Uzun yıllardır tanıyorsunuz onu," dedim. "Bu güven verir insana."

Simsiyah gözlerini gözlerime dikmişti. Bakışları tedirgindi.

"Öyle mi düşünüyorsunuz gerçekten?" diye sordu.

"Bilmem. Öyle düşünüyorum sanırım. O sizin için bir liman; siz de onun için bir son duraksınız herhalde. Artık çocuklarınız da büyümüş. Vasiliy ve Svetlana."

"Bilmiyorum," diye mırıldandı Nadya. "Bilmiyorum gerçekten. Size buraya açık kalplilikle şunu söylemek için geldim. Onun bana olan sevgisinden hiçbir zaman emin olmadım."

Şaşırmıştım.

"Çok genç ve güzelsiniz Nadya," dedim. "Ve Stalin'in iki çocuğunun annesisiniz. Böyle bir şeyi nasıl düşünebilirsiniz?"

İçini çekti. Kahvesini bitirmiş, fincanın kenarındaki kaşıkla oynuyordu.

"Ben bütün gün bunu düşünüyorum ve sinirlerim bozuluyor," dedi. "İnanın bana, bu düşünceler deli edecek beni. Depresyonlara giriyorum."

"Stalin yüzünden mi?"

"Evet," dedi kadın.

Stalin'i büyük bir çaresizlik içinde kıskandığını anlamıştım. Ne söyleyeceğimi kestiremiyordum.

"Çok konuştum, bağışlayın," dedi Nadya.

Toparlanmış, yerinden kalkmıştı. Mutsuzdu. Birden fark etmiştim bunu. Çok mutsuzdu. Elleri titriyordu.

"Saçma şeyler söyledim size. Unutun bunları rica ederim," dedi.

"Bir dahaki sefere daha güzel şeyler konuşalım."

Masadan uzaklaşıyordu. "Aramızda kalsın bunlar," dedi. "Bazen çok daralıyorum. Sıkıntılar içindeyim."

"Lütfen rahat olun Nadya," dedim. "Farz edin benimle hiç konuşmadınız."

Gülümseyerek başını salladı.

Tuhaf bir kadındı, anlamıştım. Europa Cafe'nin kapısından dışarıya çıkmış, sokağın kalabalığına karışmıştı şimdi.

Garson boş fincanları almaya geldi.

Yavaşça kulağıma eğildi.

"Nadya 35 yaşında, Stalin'se 53'ünde," dedi. "Bolşevik Partisi'nin Genel Sekreteri ve Sovyetler Birliği'nin Başkanı. Nadya'dan 22 yaş büyük ve iki çocuğunun babası. Dünyanın en korkulan ve en güçlü liderlerinden biri. Her bakımdan benzersiz, çok yönlü bir adam. Bakmayın köylü havasıyla piposunu tüttürdüğüne," diye de ekledi garson. "Şu an açlık var Rusya'da. Kıtlık. İnsanlar sapır sapır ölüyor. Gelelim Stalin'e. O bir çelikten adam. Zaten Stalin de çelik demek. Biliyor muydunuz?"

"Bilmiyordum," dedim. Söylediklerini ilgiyle dinliyordum.

"Politbüro'dan haber geldi: 'Yoldaş Stalin sokakta yürümesin, tehlikeli olabilir,' diye. O günden beri çevresindeki güvenlik olağanüstü artırıldı. Ama o gene de birkaç yıl halkın arasında dolaşmaya devam etti. Büyük cesaret vallahi. Kızıl Meydan'da kendisine yaklaşan bir dilenciye de on ruble vermişti bir gün."

Hafifçe öksürüp genzini temizledi.

"Sfenks gibi dehşetli yüceliğiyle meşhur o," dedi. "Duygularını ve düşüncelerini anlamak imkânsız. Bu tuhaf sakinliğin altında, ölümcül hırs, kızgınlık ve mutsuzluk girdapları yatar. Ama onları kimse göremez. O, çelik bir kılıfın içinde sanki. Kronik bademcik şişliği, sedef hastalığı ve Sibirya'daki günlerinden kalma romatizma ağrıları var. İyi bir şarkıcı. Hayatındaki bütün aşklarını politika için harcayan bir mutsuz sevgili. Gülleri ve mimozaları seven bir romantik. Bir şair. İyi bir baba ve iyi bir koca olmaya çalıştığı halde bunu başaramayan bir erkek. İnsani her sorunun çözümünü öldürmek olarak gören bir paranoyak... Ne bileyim ben. Bunların hepsi işte o," dedi garson.

Garsonun Stalin hakkındaki bu bilgileri ve yorumları beni hayrete düşürmüştü.

"Ya Nadya?" diye sordum.

"Kolay değil onların arasındaki ilişki. Hep kavga, hep kavga. 1926'da iki çocuğu alıp evi terk etti Nadya ama Stalin yalvarınca döndü. Pek güzel değildi. Donuk. Kronik bir kıskanç, korkunç baş ağrıları çekiyor; bunlar hep asabiyettendi. Depresyon ve histeri krizleri de cabası. Stalin kasasında bir akıl hastalığı raporunu saklıyordu Nadya'nın. Şizofreni gibi bir şey... 1926'da bir kürtaj, ondan sonra bazı kadın hastalıkları. Kalp kapakçığında bir bozukluk vardı, ağrılar. Ama o kıskançlık, o buhranlar. Kolay değildi onunla yaşamak."

Garson, bu eşsiz bilgileriyle beni masadaki yerime mıhlamıştı sanki.

"Doğru mu bütün bunlar Allah aşkına?" diye sordum.

"Hepsi doğru, efendim. Niye yalan söyleyeyim."

"Bu kadar derin bilgilere sahip olmanız şaşırttı beni doğrusu," dedim. "Nadya'nın kürtajı, Stalin'in kasasında sakladığı delilik raporları... Bunlar daha önce hiç duyulmamıştı."

"Duyulmamıştı ama duyuluyor artık işte," dedi. "Arşivler açıldı efendim. Demirperde devrinde kapatılan, örtülen her şey, şimdi gözler önünde."

"Gene de bütün bunları ayrıntılarıyla bilmeniz şaşırttı beni."

"Ben meraklıyım bu işlere, daha değişik şeyler de anlatırım size boş vaktinizde."

Toplamıştı boş fincanları, mutfağa doğru yürüdü.

Masanın üstüne hesabı koyup kalktım. Tam çıkarken kapıdan döndüm. Garsona yüklüce bir bahşiş bıraktım.

Adam ayaklı tarih arşivi gibiydi. Hayretler içinde kalmıştım doğrusu.

President Hotel'deki odamdayım. Gece ilerliyor. Uykum kaçtı, yatağımda dönüp duruyorum. Az önce Liu'nun ölen nişanlısının kavanozdaki küllerini banyoya koyup kapıyı kapattım. Şimdi de zararsız bir ölünün küllerinden korktuğum için vicdan azabı çekiyorum. Soğukkanlı olamadığım için kendime kızıyorum. Ama ölmüş bir insanın küllerinin kavanozda olması ve bu kavanozun da benim gece uyumaya çalıştığım otel odasında durması beni anlatamayacağım bir şekilde tedirgin ediyor.

Banyodan bir gürültü geldi. Dondum kaldım.

Banyo kapısı yavaşça açıldı.

Korku filmi gibi her şey. Yatağımda dehşet içinde doğruldum. Bekliyorum.

Genç bir erkek başını uzattı banyo kapısının kenarından.

"Rahatsız etmiyorum ya sizi?" diye sordu.

"Hayır," diye mırıldandım.

İnsan sesi duyunca tuhaf bir şekilde rahatlamıştım.

Genç adam meydana çıkmıştı şimdi. Koreli bir erkekti bu.

"Siz Liu'nun nişanlısı mısınız?" diye sordum.

"Evet, Liu nişanlımdı," dedi. "Kendisi nerede şimdi?"

"Bir iki saat önce birlikteydik," dedim. "Yarın sabah beni otelden almaya gelir. Az önce aradım, cep telefonunu kapatmıştı."

"Demek kapatmıştı," dedi adam.

Sakin bir görünüşü vardı. Bir hukukçu, bir eczacı olabilirdi.

Aklımdan geçenleri okumuş gibi,

"Mesleğim illüzyonistliktir," dedi. "Sihirbazlık."

"Ne kadar ilginç!" diye bağırdım. "Ne renkli bir meslek."

"Öyle mi sizce?" diye sordu.

"Öyle," dedim. "Çocukluğumdan beri illüzyonistler büyülemiştir beni. Siz ne tür illüzyonlar yapardınız en çok?"

Bir an düşündü.

Hafifçe güldü.

"Kaybolmak ya da bir kişiyi kaybetmek. İçi su dolu camdan, işkence odasından son anda kurtulmak. Böyle şeyler," dedi.

"Çok ilginç."

Tatlı tatlı gülümsedi.

"Biraz tehlikeli numaralar bunlar. Ama çok severek yaptığım şeyler," dedi.

"Uçmak?" diye sordum.

"Belki, bir yere kadar uçabilirim de. Ama asıl usta olduğum alanlar, az önce de söylediğim gibi, kaybolmakla ilgili," dedi.

"Serbest mi yoksa bir sirkte mi çalışıyordunuz?"

"Hayır, hayır," dedi. "Bir şirketim var. İllüzyon şirketi."

"Enteresan bir şey," dedim.

Liu'nun ölen nişanlısının böyle renkli bir işi olduğunu hiç tahmin etmemiştim nedense.

"Adı neydi şirketin?"

"Kaybolan Hayaller."

Büyük bir merak ve hayranlık içindeydim.

"Kaybolan Hayaller mi?"

"Evet, Kaybolan Hayaller Sihirbazlık Şirketi, İllüzyon Limited."

"Demek 'Kaybolan Hayaller,' dedim. "Şiir gibi bir isim. Olağanüstü."

"Çok teşekkür ederim," dedi. "Hoşunuza gitti."

"Çok beğendim gerçekten. Şu içi su dolu cam işkence odasından çıkabilmek de müthiş bir numara."

"Evet, ellerim ve ayaklarım zincirleniyor. Zincirlerden kur-

tulup kilitlerini açmak ve süratle cam kapaktaki asma kilidi de kırıp dışarıya çıkmak gerek."

Dinlerken bile tüylerim ürpermişti.

"Kaç saniyede çıkabiliyorsunuz?"

"Dünyadaki ilk on illüzyonistten ikinciyim," dedi. "Nefesinizi tutun. Derin bir nefes alıp tutun şimdi."

Derin bir soluk alıp tuttum. Fazla dayanamadım. Kısa bir süre sonra, 'Pof!' diye söndüm.

Güldü.

"Yirmi saniyeden az dayanabildiniz," dedi.

"Siz kaç saniyede açıyordunuz ellerinizdeki, ayaklarınızdaki kilitleri?"

"En fazla yirmi üç saniyede. Rekor peşindeyim," dedi.

"Ya açamazsanız?"

"Felaket işte o zaman. Ölürüm."

"Ölen oluyor, değil mi?"

"Maalesef olur bazen," dedi. "Bir kaza, bir takılma. Müdahale ederler ama cam kavanoz içten kilitlidir."

Ne renkli bir erkekti. Liu'nun ondan hiç bahsetmemesi şaşırtmıştı beni.

"Çok memnun oldum tanıştığımıza," dedi.

"Gene gelin," dedim. "Bana yaptığınız numaraları anlatın."

"Olur, uğrarım," dedi.

Odanın ortasına doğru yürüyordu.

"Bir hurma ikram edeyim size."

Hurma paketini tuttum. Bir tane aldı.

Birden yok oldu.

Yatağımın üstüne oturmuş, bu sürprizlerle dolu kişiliği düşünüyordum. Bir dahaki gelişinde ona dünyadaki bazı ünlü illüzyonistleri, Salvano'yu, Prenses Tenko'yu ve Hans Moretti'yi soracaktım. Prenses Tenko ünlü Japon illüzyonistti. Güney Kore Cumhurbaşkanı II. Kim Jong'un prenses Tenko hayranı olduğunu duymuştum.

Prenses Tenko da su dolu işkence odasından kurtulma numarasıyla meşhurdu.

Banyoya gittim.

Kavanoz bıraktığım yerde duruyordu. Kapağı açılmıştı. İçi boştu.

Geçmişti bütün gerginliğim. Yatağıma yatıp illüzyonistlerin renkli dünyasını düşündüm bir süre.

Sonra derin bir uykuya dalmışım. Uyandığımda sabah saat sekizdi.

Liu az sonra beni otelden almaya gelecekti.

Yüzümü yıkarken baktım, kavanoz aynı yerde duruyordu. Kapağı açıktı. Küller gitmişti.

"Liu, dün gece kavanozu burada unutmuşsun! Uyuyamadım bir süre. Çok korktum, tedirgin oldum," dedim.

Liu beyazlar giymişti bugün. Bembeyaz bir palto, başında yanlamasına taktığı beyaz bir bere vardı. Bir biblo gibi ince ve güzeldi.

"Ödüm koptu. Tuhaf bir duygu bu Liu. Aradım seni, telefonun kapalıydı."

Kapkara üzüm gözleriyle bir an gözlerimin içine baktı.

Bir kahkaha patlattı.

"Kızma bana sakın," dedi. "Söz ver kızmayacağına."

"Ne oldu?"

"Söz ver."

"Söz veriyorum. Kızmayacağım."

"O bir oyundu," dedi Liu. "O kavanozda nişanlımın külleri filan yoktu. Yok öyle bir şey yani. Sen, Ölüler Kenti ve kül dolu kavanozlarla çok ilgilendiğin için böyle bir oyun hazırladım sana. Kavanozu mahsus odanda bıraktım gece. Bakalım ne yapacaksın diye!"

Şaşkınlıktan dilimi yutacaktım.

"Ama nasıl olur," dedim. "Bir erkek çıktı kavanozdan. Senin nişanlın. Bir sihirbaz, bir illüzyonist. Sihirbazlık şirketi var. Bana yaptığı numaraları anlattı. Bütün bunlar hayal değildi Liu," dedim. "Gerçekti o. Zincirlerin kilidini açarak nasıl su dolu işkence odasından kaçtığını anlattı bana. Özel numalarından bahsetti. Hatta bir rekor kırmak istiyormuş şu sıralar. Kaybolan Hayaller adlı bir sihirbazlık bile şirketi var."

Liu hayretle dinliyordu beni.

"Rüya görmüşsün," dedi.

"Hayır," dedim. "Rüya değildi. Gerçek. Koreli bir erkek. Gene gelecek."

"Ben o kavanozu aktardan aldım," dedi Liu. "Kuru otlar, baharatlar satan bir aktardan. İçindeki kül değil, toz halinde bir bitki olmalı," dedi.

"Ama kavanoz açılmış, içi de boş."

"İnanılacak gibi değil," dedi Liu. "Tabii Budist tapınakları etkiledi seni."

"Hayır," dedim. "Gördüğüm erkek gerçekti Liu. Bundan eminim."

Yürüyerek Hotel Lotte'nin alt katındaki yemek avlusuna gittik.

Cafe Europa'ya dadanmıştım adeta. Prag'ın gezmem gereken başka köşelerine, saraylara, müzelere fazla gitmiyordum. Hava soğuktu zaten. Öğlene doğru dalıyordum Cafe Europa'dan içeriye. Garson geldiğimi görür görmez kahvemi hazırlıyor, masama getiriyordu. Masaya gelen gidenler arasında kulağıma fısıldadığı tamamlayıcı bilgiler, yeni açılmış Sovyet arşivlerinden öğrendikleri beni büyülüyor, uzunca bir süre Cafe Europa'da kalıyordum.

Gene girmiştim Cafe Europa'nın kapısından içeriye, atkımı boynumdan sıyırıp çektim. Yün kukuletamı çıkarttım. Soğuktan burnum kıpkırmızı olmuştu. Geçtim, masama oturdum. Kahvem gelmişti, garson eğilip kulağıma fısıldadı.

"Kıyametler kopuyor," dedi.

"Hayrola," dedim. "Neler oluyor? Nerede kıyametler kopuyor?"

"Aman," dedi garson. "Neler oluyor, neler! Köylüler köpekleri, atları, kuru patatesleri, ağaç kabuklarını, yani ne bulurlarsa yiyorlardı. 1932-33 Holodomor Soykırımı," dedi. "Ukrayna bölgesinde suni olarak yaratılan kıtlıkla 5-10 milyon insanın yok oluşu. Soykırım işte. Sansür edildi, duyulmadı dışarıdan. Bana kalırsa Ukrayna nüfusunun dörtte biri o dönemde

hayatını kaybetti. Özellikle tarım ve kooperatif uygulamalarını kabul etmeyen Ukrayna köylüsü zorlamalar karşısında üretimi durdurdu. Yönetim bile bile hiçbir önlem almadı. Diğer direnişçi köylülere ibret olsun diye. Ya, işte böyle. İnsanlar açlıkla pençeleşti... Bir kahve daha getiriyorum." Koşarak mutfak tarafına gidip, elinde kahvemle hızla geri döndü.

"Yamyamlık olayları bile görülüyordu. Ama Moskova bu felaketi inkâr ediyordu, neylersin... İnsanlar yiyecek bulabilmek için en yakın tren istasyonlarına koşuyorlardı. Hiçbir zaman gelmeyecek olan treni ve kaçınılmaz ölümü beklediler. Şehri ziyaret edenler hiçbir hayat belirtisi görmeden gidiyorlardı, halk ya evlerinde güçsüz yatıyordu ya da çoktan çekip gitmişti. Şehrin sokakları cesetlerden geçilmiyordu."

Dehşet içinde dinliyordum garsonun anlattıklarını.

"Soykırım işte. Sarstı sizi. Stalin devrinde oldu diye anlatmıştım. Her neyse, başka kıyametler de kopuyor."

"Başka ne oluyor?"

"Nadya," dedi garson. "Nadya bunalımlar geçiriyor. Histeri krizleri. Stalin bazen kendini banyoya kilitliyordu. Nadya kapıyı yumrukluyor, bir yandan da haykırıp duruyordu. Yani," diye ekledi. "Stalin belki ona iyi davranmıyordu ama, Nadya da dengesini iyice yitirmişti. Şöyle bağırırdı banyo kapısını yumruklarken:

'Sen imkânsız bir adamsın! Seninle yaşamak mümkün değil!'"

"Ya," dedi garson. Elindeki yumuşak bezle şöyle bir siliverdi masayı.

"Delilerin gözlerine benziyordu gözleri Nadya'nın" dedi. "Melankoli krizleri de geçiriyordu. Doktorlar da bir şey yapamıyorlardı. Bazen içine kapanıyor, günlerce odasından çıkmıyordu. Düşünün ne zordu Stalin'in durumu. Bir de kadını idare et. Kolay değil," diye mırıldandı.

Mutfağa doğru gidip ortadan kayboldu.

Bugün, garsonun, masaya oturur oturmaz bana peş peşe anlattığı olaylar asabımı bozmuştu. Bu kadar kahve de dokunacaktı bana, ikinci getirdiği kahveyi yarım bıraktım.

Liu ile bütün gün dolaştık Seul'de. Yoğun trafiğe yakalandık bir ara. Han Nehri, üstündeki mavi çelik köprüleriyle sol tarafımızda uzunca bir süre eşlik etti bize. Değişik pasajlara girip çıktık. Bir Budist tapınağına daha gittik, ben çok istiyorum diye.

Altın Buda heykellerinin ayaklarının dibine bırakılmış, içi kül dolu kavanozlara dikkatle baktım.

"Yarın daha soğuk olacakmış," dedi Liu otele dönünce.

"Biraz lobide oturalım. Burası çok güzel."

Genç bir Koreli piyanist beyaz kuyruklu piyanosunda hiç duymadığım parçalar çalıyordu bu kez. Yaşlı Koreli kadınlar koltuklara oturmuşlar, bir yandan çay içiyor, bir yandan da aralarında gürültülü gürültülü konuşuyorlardı.

"Burası güzel," dedim. "Sıcak. Yorulmuşum bütün gün."

"Kitapçı güzeldi değil mi?"

"Harikaydı. CD'sini aldığım Koreli sopranoyu merak ediyorum."

"Müthiştir," dedi Liu. "Bayılacaksın. Sumi Jo."

O da yorgundu.

Lobide ayrıldık.

"Yarın sabah gelip seni alırım," dedi. "Hava çok soğuk olmazsa yeniden saraya gideriz."

Çıktım odama.

Bu egzotik ve kalabalık Uzakdoğu şehrinde daha kim bilir neler vardı görecek; gündüz bir yere takılıp kalıyordu insan, yemekler de çok uzun sürüyordu. Her biri birer tören gibiydi.

Açtım kapımı, girdim içeriye. İllüzyonist pencerenin yanındaki koltukta oturmuş, şehri seyrediyordu.

Geldiğimi görünce ayağa kalktı. Şaşırmamıştım onu görünce, geleceğini biliyordum sanki.

"Kafamda geliştiriyorum son numarayı," dedi. "Bütün öğleden sonra onu düşündüm. Birkaç saniye daha kazanabilmenin yollarını."

"İçi su dolu işkence odasından kaçış numarasını mı düşündünüz?" diye sordum.

"Evet," dedi. "En ilgi çeken numara o. En heyecan verici, en tehlikeli olan."

Elindeki kâğıtlara bir şeyler çizmişti.

"Bu bir kaçış numarası," dedi. "Ne kadar süratli hareket edebilirse insan, o kadar çabuk kurtulur. Ama çok fazla acele etmek de tehlikeli olabiliyor bu numaralarda. Anahtar karışıklığı, kilit takılmaları. Dikkat etmek gerek bunlara."

"Bu gerçek bir şey o zaman," dedim.

"Tabii gerçek."

"Yani bir yanıltma, bir illüzyon değil."

"Hayır değil! Gerçekten su dolu bir cehennemden kaçış bu."

"Korkmuyor musunuz?"

Baktı bana.

"Alıştım artık," dedi.

Adını bilmiyordum. Sordum.

"Adınız nedir sizin?"

"Jimmy benim adım," dedi.

"Jimmy, ünlü Japon sihirbaz Prenses Tenko'nun da böyle bir numarası vardı, değil mi?"

"Evet," dedi. "Prenses Tenko da, egzotik giysiler içinde işkence odasına giriyor ve kısa bir sürede kurtulmayı başarıyordu."

"Kaybolan Hayaller Sihirbazlık Şirketi nerede?"

"Büyük tapınağın arkasındaki sokakta."

"Dükkânların olduğu yerde mi?"

"Onun bir arkasında. Götürürüm sizi oraya isterseniz," dedi.

"Su tankı orada mı?"

"Her şey orada. Su tankı, pelerinler, şapkalar, zincirler, şapkadan çıkan güvercinler. Kaybolan insanlar."

"Kaybolan insanlar mı?"

"Evet, kaybolan insanlar da var orada."

"Görmek isterdim onları."

"Olur, gidelim."

Ayağa kalkmıştı.

"Bu gece olmaz," dedim. "Yorgunum. Bütün gün şehri dolaştım. Yarın..."

"Olur," dedi. "Yarın akşam götüreceğim sizi oraya."

Prag'da lapa lapa kar yağıyordu. Şehre geldiğimden beri yağmamıştı kar. Penceremden dışarıya havada uçuşan kar tanelerine baktım bir süre.

Havadaki ayaz kırılmıştı. Yolda yürürken kar taneleri yüzüme, kirpiklerime değiyordu. Şehir yavaş yavaş beyaza bürünüyordu. Ağaçların dalları ve kulelerin tepeleri çoktan bembeyaz olmuştu. Gökyüzü hafif pembeye çalıyordu.

Wenceslas Meydanı'ndaki bazı dükkânlarda ışıklar yanıyordu. Oysa daha öğle olmamıştı. Kapalıydı hava, kar artmaya başlamıştı.

Ellerinde plastik bardaklar, sıcak şarap içen bir grup önümden geçip gitti.

Yandaki dükkânın vitrininden, Mucha kadınları, kartpostallardan bana bakıyorlardı.

Yolun karşı tarafına geçip, Cafe Europa'ya girdim.

Garson masamın yanında belirmişti her zamanki gibi.

"Ne güzel kar yağıyor, değil mi efendim?" dedi.

"Gerçekten çok güzel."

Kahvemi getirdi, şöyle bir çevreye göz attım. Bir iki masa doluydu, cam kenarına oturan insanlar, dışarıda yağan karı seyrediyorlardı.

"Çok haberlerim var size," diye fısıldadı garson. "Birikti anlatacaklar. Kafamda bir plan yapıyorum size her şeyi düzgün ve sırasıyla anlatmak için."

Durdu bir an.

"Ama düzgün anlatmasam da olur bence," diye ekledi. "Her şey sırasıyla anlatılınca sıkıcı tarih kitabına benzer; oysa hayat oynak ve akıcı. Hiçbir şey de sırayla olmaz hayatta," dedi. "Öyle değil mi? Sonradan kitaplara sırayla koyuyorlar olayları efendim. Aslında hiçbir şeyin sırası yok gerçek hayatta. Bazen öyle, birden oluverir olaylar, bazen hiçbir şey olmaz, hayat düz bir ova gibi geçip gider. Sıkıcı ve tekdüze. Ama be-

nim anlatacaklarım hep hareketli olaylar. Ne bileyim ben, dünyaya yön vermiş olaylar sanki bunlar," dedi.

Bir an düşüncelere daldı.

"Evet, evet," dedi. "Bugünlere şekil veren olaylar her biri. Bilmem. Bence öyle."

Onu dikkatle dinliyordum. Yaşlı bir adamdı. Bir tiyatro oyunundaki anlatıcıya benziyordu sanki. Ona alışmıştım. Bana her gün bilgiler veriyor; ben de otel odamda ve şehri gezerken onun anlattıklarını düşünüp duruyordum.

"Şu kıtlık vardı ya," dedi.

"Evet, Ukrayna'daki kıtlık," dedim.

"Aynen öyle," dedi. "Ukrayna'daki kıtlık. Yıl 1932-33. 10 milyon kişi ölüme terk edilmişti. Terör tabii bu efendim, terör. Stalin bir kanun çıkarttı, aç köylülerden bir buğday başağına el uzatan olursa bile vurulacaktı."

"Ukrayna'yı kontrol etmekte güçlük çekiyordu," diye devam etti. "Bu kıtlık evliliğini de vurmuştu. Asıl olanlar orada oldu. Bir kahve daha getireyim mi?"

"Evet, alayım," dedim.

Garson hızla mutfak tarafına yönelmişti. Az sonra dolu fincanla geldi yanıma.

"Buyurunuz," dedi. "Ne diyordum? Evet, Nadya. Yani Stalin'in ikinci evliliği. Birbirlerine göre değillerdi," diye içini çekti. "Zordu aralarındaki ilişki. Nadya sinir hastasıydı. O sıralar ülkenin içinden geçtiği gerilim... Her şey korkunçtu. Nadya Moskova'ya erken dönmüştü. Belki de Sochi'deki gergin hava dayanılmaz bir boyuttaydı, kim bilir...

Baş ağrıları ve karnındaki ağrılar artmıştı. Tabii bütün bunlar Stalin'in sinirlerini de geriyordu ama, o çok daha güçlüydü. Hiçbir şey belli etmiyordu dışa karşı.

Soykırıma karşıydı Nadya, ülkedeki herhangi bir kriz derinden etkiliyordu onu. Fiziki olarak da hastaydı aslında, o dayanılmaz karın ağrıları 1926'daki kürtajdan kalmaydı, azmıştı bunlar son zamanlarda. Doktorlar bir çare bulamıyorlardı.

Acaba 31 Ağustos'ta Kremlevko Klinik'teki randevusuna giderken Stalin yanında mıydı?

'Üç dört hafta içinde ameliyat,' diye not düşmüştü doktorlar.

Ne ameliyatıydı acaba? Batın mı yoksa baş mı?

Ameliyat edilmedi ama."

Garson bir an camın dışındaki tipiyi seyretti.

"Hiç içki içmediği halde bir gece bir bardak içti Nadya. Rahatsızlandı. Stalin onu yatağına taşıdı.

Stalin'in gözlerine bakarak,

'Demek beni biraz seviyorsun,' demişti.

'Demek beni birazcık seviyorsun.'

Seviyordu Nadya onu. 'Adamım,' derdi ona. Ezici bir şekilde güçlüydü Stalin.

Annesine, 'Onun gücüne ve enerjisine şaşırıyorum. Ancak çok sağlıklı bir adam onun yaşadıklarını yaşayabilir ve yaptığı işleri başarabilir,' demişti.

Nadya'ysa zayıftı. Kırılacak, parçalanacak biri varsa, o da kendisiydi.

7 Kasım'da bir toplantı ve bir yürüyüş vardı. Hava dondurucuydu. Merasim bu soğukta dört saat sürmüştü. Lenin'in gri mermerden mozolesine gidilmişti. Pek çok insan Nadya'yı görmüştü o gün. Gayet iyi görünüyordu. Mutsuz ya da depresyonda gibi değildi.

Birden o korkunç baş ağrılarından biri tutmuştu. 'Başım başım,' diye inliyordu. Herkes merasimdeydi. Nadya, 'Adamım atkısını almamış,' diyordu. Kocası üşüyecek diye endişelenmişti. Öyle bir soğuk hava vardı o gün. Nasıl söyleyeyim, yakıcı bir soğuk.

Ertesi gün çocuklar Zubalova'ya tatile yollanmışlardı. Stalin her zamanki gibi, ofisinde çalışıyordu. Sonra Voroshiloular'a akşam yemeğine gidildi. Nadya da oradaydı. Gayet iyi görünüyordu.

Herhalde sabaha karşı olmalı, Nadya kardeşi Pavel'in ona verdiği ufak Mauser tabancayı alıp yatağına uzandı. İntihar Bolşevik tarzında bir ölümdü. 1930'da şair Mayakovski de protesto amacıyla hayatına son vermişti.

Nadya silahı göğsüne dayadı ve bir kez ateş etti.

Hiç kimse silah sesini duymamıştı. Kremlin'in duvarları kalındı.

Cansız vücudu yataktan yuvarlanıp yere düştü. Hemen ölmüştü Nadya."

Garson sustu.

Dehşet içinde dinlemiştim anlattıklarını.

"Demek intihar etti Nadya?"

"Evet, kim bilir..." dedi garson.

Dilinin altında bir şey vardı, hissetmiştim.

"Anlatsana," dedim. "Sonra ne oldu?"

"Hemen ölmüştü işte," dedi. "Zavallı kadın... Saatler sonra Stalin yemek odasında olanları anlamaya çalışıyor; baldızına, 'Bendeki eksik nedir?' diye soruyordu.

İntihar edeceğini söyleyince aile şok geçirmişti. Daha önce onun ağzından hiç duymadıkları bir sözdü bu. Onu yalnız bırakmıyorlardı, kendine bir şey yapmasın diye. Nadya'nın neden intihar ettiğini bir türlü anlayamıyordu Stalin. Niçin, niçin yapmıştı Nadya bunu ona? Bu yapılanın kendisini cezalandırmak için olduğunu anlayacak kadar zekiydi.

'Sevmedim mi onu?.. Kötü bir kocaydım... Onu sinemaya götürecek vaktim yoktu... Bütün hayatımı altüst etti.'

Nadya'yı muayene eden Profesör Kushnor ve yardımcısı şöyle not almışlardı odadaki, çocukların defterinden koparılmış bir sayfanın kenarına.

'Başı yastığın üstündeydi. Hafifçe sağa dönmüştü. Yüzü sakin, gözleri yarı açıktı. Yüzünün ve boynunun sağ tarafında hafif morluklar ve kızarıklıklar vardı...'

Stalin'in sakladığı bir şey mi vardı yoksa? Odaya dönüp Nadya'yla kavga etmiş, ona vurmuş ve sonra da öldürmüş müydü onu?

O gece orada olanlardan hiç kimse böyle bir şeyi dile getirmemişti. Ama fazladan bir ölüm, Stalin için imkânsız bir şey değildi.

İşte düşmanları böyle fısıldaşıyorlardı.

Bu notların yazılı olduğu kâğıt parçası bir daha hiç görülmedi. Yok olmuştu. Ama şimdi yeni açılan devlet arşivlerinde rahatlıkla görülebilir," dedi garson.

"Mamafih Stalin perişandı. Ne yaptığını bilmiyordu.

Nadya'nın intihar ettiği açıktı. Ama yandaşlar, Molotov, Sergo, içeriye girip çıkıyor, ne yapacaklarını kestirmeye çalışıyorlardı. Keşke gerçek söylenseydi halka. Nadya'nın intihar ettiği söylenseydi.

Ama söylenmedi. Apandisitten öldüğü söylendi. Böylece korkunç bir dedikodu da doğmuş oluyordu. Tabii doktorlar bu yalanın altını imzaladılar, başka ne yapabilirlerdi ki? Hizmetçilere o saatlerde Stalin'in Molotov ve Kalinin'le, daçasında[3] olduğu söylendiyse de tehlikeli dedikoduların ortalığı sarmasına engel olunamadı."

Susmuştu garson.

Anlatacakları bitmişti bugünlük.

Masamda sessizce oturdum bir süre. Hiç bilmediğim olaylardı bunlar; her birini ayrıntılarıyla öğrenince çok etkilenmiştim.

Masaya para bırakıp kalktım. Dışarıda tipi artmıştı. Göz gözü görmüyordu. Şehir bembeyazdı şimdi. Yolun kenarındaki bir taksiye atlayıp otele döndüm.

İçeriye girer girmez genç doktorla burun buruna geldim. Heyecanlı görünüyordu, beni beklemiş olduğunu anladım.

"Dışarıda müthiş bir tipi var," dedim. "Neredeyse göz gözü görmüyor. Yüzüm dondu, gözüme bir şey olacak diye korktum."

Siyah anorağımı çıkartıp dolaba astım. Yün başlığımın üstündeki kar tanelerini silkeledim.

"Doktor, bir şey soracağım size, aklımdayken," dedim. "Sol bacağıma bir kramp giriyor arada, bir de hafif hazımsızlık oluyor bazen midemde, bir şişkinlik, bir gaz. Acaba neden?"

"Bacakta ve ayaktaki kramp soğuk havadan ve magnez-

---

3 Rusya'da kentte oturanların hafta sonu ya da tatillerinde kullandıkları kırsal alanda yer alan genellikle ahşap yazlık küçük ev.

yum eksikliğinden olabilir," dedi doktor. "Magnezyum alın, düzelir. Hazımsızlık... Acaba çok kahve mi içiyorsunuz? Yoksa midenizi mi üşüttünüz? Masanızın üstünde vitamin kapsülleri gözüme çarptı. Bunlar da mide cidarını tahriş edebilir. Vitamini ve kahveyi kesin bir süre bakalım," dedi.

"Teşekkür ederim doktor," dedim. "Gerçekten kahveyi çok içiyorum."

"Azaltın."

"Azaltacağım," dedim. "Keserim bile. Cafe Europa'da kaçırıyorum kahvenin ölçüsünü..."

"Biliyorum," dedi. "Bir şey soracağım size."

"Sorun, buyurun."

"Garsonun anlattıklarını dinlediniz," dedi.

"Evet, dinliyorum onu."

"Son anlattıklarını..."

"Nadya Stalin'in ölümünü."

"Evet, Nadya Stalin'in intiharını anlattı size."

"Gerçekten ilginç bu," dedim. "Acaba bu bir intihar mı, yoksa Stalin bir münakaşa sonucu karısını hırpalayıp vurdu mu?"

"İşte bunu konuşmak istiyordum sizinle," dedi doktor. "Bence bu bir intihar. Kadın kendini büyük bir baskı altında hissediyordu. Fiziksel rahatsızlıkları da vardı. Baş ağrıları, karın spazmları."

"Evet, rahatsızmış," dedim.

"Garsonun söylediğine göre kocasının sevgisinden emin değilmiş," dedi doktor.

"Evet, onu sürekli kıskanıyor. Sevgi istiyor. Emin değil kocasından. Onu ilgisiz buluyor belki de."

"Bence öyle. Nadya Stalin'inki bir intihar. Her şey bunu gösteriyor."

"Ama," dedim. "Bazı dedikodular var. Boynundaki ve yüzündeki izler. Doktorların onu ölümünden sonra muayene ettiklerinde gördükleri..."

"Yataktan düşmüş. O zaman olmuş olabilir bunlar," dedi

doktor. "Olay bir intihar. Halka gerçek söylenmediği için, apandisitten öldü dendiği için kuşkular uyanmış."

"Öyle mi sizce?"

"Bence öyle. Bir doktor olarak bunu kesinlikle söyleyebilirim size."

Oda kapısı vuruldu.

"Buyurun, girin," dedim.

Kapı yavaşça açıldı. İçeriye koyu yeşil gözlü, güzel yüzlü genç bir kadın girdi.

Şöyle bir çevreye baktı. Doktor yavaşça odanın gerisine çekilmişti.

"Ben Zhenya," dedi kadın. "Stalin'in baldızıyım. Nadya'nın kız kardeşi..."

"Buyurun."

"Bazı şeyler anlatmak istiyordum," dedi kadın. "O geceye ve cenazenin kalktığı güne belki biraz ışık tutabilirim. Bunlar çok eski olaylar. O gün orada olanların dışında hiç kimse gerçekleri tam olarak bilemez. Ben de bilmiyorum. Ama tanık olduğum sahneleri anlatmak istedim. Bunlar hiç bilinmeyen ufak ayrıntılardır, o ölü evinin sessizliğinin ve garip atmosferinin içine sıkışmış. Bir cümle, bir bakış, bir ayrıntı... Bunlar belki o eski sahnelerin canlanmasına yardımcı olur."

"Çok iyi ettiniz gelmekle Zhenya," dedim. "Tuhaf, üstü kapatılmış, karanlıkta kalmış bir olay Nadya'nın ölümü."

Zhenya koltuğa oturdu.

"Bir kahve yapayım size."

"Olur," dedi.

Paltosunu çıkarttı, koltuğun arkasına attı. Hoş bir kadındı. Sonradan Stalin'e çok yakınlaştığını, hatta metresi olduğunu okumuştum bir kitapta. Yalnız kalan Soso'ya yakınlık göstermiş, onun bakımını üstlenmişti Zhenya.

Anlatmaya başladı.

"Stalin donmuştu. Nadya'nın ölümü onda şok etkisi yaratmıştı. Cenazenin nasıl kaldırılacağını bile yakınları ayarladı. Hiçbir şey yapamıyor, odasına kapanıyordu saatlerce.

Ayın onunda Nadya'nın cansız bedeni evden taşınırken

Stalin yanındaydı. Gözlerinden yaşlar akıyordu. Buz gibiydi hava ama eldivensizdi elleri. Nadya Kremlevka Kliniği'ne taşındı, yüzündeki ve boynundaki morlukların pudrayla giderilmesi için.

Ertesi gün cenaze sırasında, açık tabutunun içinde çok genç ve çok güzeldi Nadya. Oğlanlar yanına gidebiliyorlardı. Küçük kız Svetlana dışarıya çıkartılmıştı. O zamanlar altı yaşındaydı. Zubalavo'ya gönderilmişti hemen.

Annesinin intihar ettiğini on beş yıl sonra, inanılmaz bir şekilde *Resimli Londra Haberleri* gazetesinde çıkan bir yazıdan ve fotoğraftan öğrenecekti!

Stalin, Politbüro üyeleriyle katafalkın yanma gelmişti. Ağlıyordu. Oğlu Vasiliy elini tuttu.

'Ağlama baba,' dedi ona yavaşça.

Stalin onu sevmiş, ondan nefret etmiş ve onu cezalandırmış olan bu kadının yüzüne baktı. Gözyaşları yanaklarından aşağıya akıyordu.

'Beni bir düşman gibi bıraktı,' diye fısıldadı.

Daha önce kimse Stalin'in ağladığını görmemişti.

Tam tabutun kapağını kapatıyorlardı ki, Stalin bir el hareketiyle onları durdurdu.

Herkesin şaşkın bakışları arasında eğildi, Nadya'nın başını hafifçe kaldırarak onu deli gibi öpmeye başladı.

Cenazedekiler büyük bir hayret ve şaşkınlıkla bu sahneyi izliyorlardı.

Sonra cenaze alayı yola koyuldu."

Susmuştu Zhenya. Kahvesinden bir yudum aldı.

O gün gözlerinin önünden geçiyordu besbelli.

"Sonra durmadan şöyle diyordu. 'Çocukları bırak, onlar unuturlar; ama bana nasıl yaptı bunu? Beni sakat bıraktı.'

Sonra da tersini söylüyordu.

'Hadi beni bırak, çocuklarına nasıl yaptı bunu?'

Bu onun bir türlü anlayamadığı kişisel bir yenilgiydi. İstifa etmek istedi fakat Politbüro katiyen kabul etmedi bunu.

'Hayır, hayır. Kalmalısınız.'

Bir gün garip bir gürültü duyup odasına girdim. Divanın üstündeydi. Duvara tükürüp duruyordu.

'Ne yapıyorsun Josef?' diye seslendim ona.

Uzunca bir zamandır orada olmalıydı. Duvara baktığımda tükürüklerin aşağıya doğru aktıklarını gördüm."

"Nadya, ölümünden sonra dahi Stalin'in üstündeki etkisini sürdürdü," dedi Zhenya. "Nadya'yı tanıyan kime rastlasa, hep ondan bahsediyordu. Yüz binlerce taziye yazısı apartmanını doldurmuştu. Günümüzde sadece birkaçı kalmış durumda. Ölümünden on altı yıl sonra, bir heykeltıraş, Stalin'e Nadya'nın büstünü armağan etmek istemişti.

Başyaverine,

'Mektubu aldığını ve iade ettiğini bildir,' diye emretmişti."

Zhenya susmuştu. Bitmişti anlatacakları.

"Anlatacağınız daha pek çok şey olduğunu biliyorum Zhenya," dedim.

Kahve fincanını usulca tabağına koydu. Gözlerime baktı.

"Pek çok şey var tabii," dedi. "Ama bu kadarı yeterli."

Ayağa kalktı. Paltosunu giyip kapıya yöneldi.

"Teşekkür ederim Zhenya," dedim.

Gülümseyerek kapıyı açtı. Çıkıp gitmişti bir dakika sonra.

Zhenya pek çok şey anlatmıştı. Ama o bulut, o karanlık perde, geçmişin o acımasız sararmışlığı ve o kaldırılamayan sonsuz örtü Nadya'nın ölümünü sarmış ve kapatmıştı. Gerçeğin hiçbir zaman bilinmeyeceğini anlamıştım.

Masaya oturup, bir mektup kâğıdına şunları yazdım.

"Bu şehre ayak bastığımdan beri bambaşka bir kalabalığın içindeyim. Bunların hiçbiri benim insanlarım değil, ama hayatları, yaşadıkları şeyler, aşkları, ihtirasları tuhaf bir şekilde beni ilgilendiriyor. Stalin bütün hayatımı kaplamış vaziyette. Gün geçmiyor ki 'eski bir yüz' gelip bana onunla ilgili bir şey anlatmasın. Ne tuhaf!

Stalin rejiminin sıkılığını burada, otel odamda hissediyorum kimi zaman.

Ya Kafka'nın sevgilileri. Onun benzersiz yaşamı. Suçluluğu, korkuları, yaratıcılığı, kaçışları...

Bu şehir benimle konuşuyor, bana durmadan bir şeyler anlatıyor. Hem heyecanlandırıyor, hem yoruyor beni.

Ama çok güzel..."

Mektubu yarım bırakıp çıktım odamdan. Kafamı dağıtmak, biraz rahatlamak istiyordum. Dışarıda tipi devam ediyordu, tüm Prag bembeyaz bir örtünün altındaydı şimdi. Akşam erkenden çökmüştü. Güneşte kızarmış kayısı rengindeki gökyüzü uçuşan kar tanelerinin arasından zorlukla seçilebiliyordu. Çok güzeldi şehrin kar altındaki görüntüsü. İnsan saatlerce bıkmadan izleyebilirdi bu manzarayı.

Casino Ambassador'a indim. Sessiz ve sakindi casino bu saatte, makinem boştu. Hemen geçip oturdum başına. Üç yüz kuronu küçük delikten içeriye ittim. Şuh bir kadın gibi birden canlanıverdi makine. Işıkları yanıp sönmeye başladı.

Rasgele bir oyun seçtim, düğmelere basmaya başladım. Oyun başlamıştı. Ufaktan ufaktan bir şeyler kazanıyordum. Az bir sayı birikmişti kenarda. Kafam dağılıyor, rengârenk ışıklara baktıkça rahatlıyordum.

Birdenbire ekran dalgalandı, bir an bütün renkler silindi, boşalmış bir belleğe bakar gibi oldum. Sanki yaşlı bir insan belleğini ve anılarını yitirmişti; işte öyle bir duygu uyandırdı makine bende birkaç saniye. Sonra en sevdiğim manzaralardan biri belirdi ekranda.

İlkbaharda, Bodrum Akyarlar'daki deniz kenarındaki salaş kahvenin bir görüntüsüydü bu. Çok iyi bildiğim tekir kedi masaların arasında dolaşıyordu. Besbelli henüz kimse yoktu Bodrum'da, baharın başladığı ilk gündü belki de bu gördüğüm. Deniz masmavi ve pürüzsüzdü, kahve fincanım muşamba örtülü masanın üstünde, her zaman oturduğum yerimde duruyordu.

İlkbaharın renkleri ve kokusu sanki burnuma dolmuştu. Bu manzara bana her zaman, hayatta olduğumu, yaşadığımı hissettirirdi, gene öyle oldu. İçim coşkuyla dolmuştu. Elimi uzatsam, yaşamak istediğim hayat parçasına dokunabilecek-

tim sanki. Deniz ve çiçek kokusu gelmişti burnuma, yavaşça hayatı tutmak için elimi uzattım.

Ekrandaki görüntü birden kayboldu.

Bambaşka bir şey vardı şimdi karşımda.

Dev, içi su dolu bir tankın içinde, eli ayağı zincirlenmiş bir erkek, ana karnındaki cenin gibi duruyordu. Uzaktan bir ses saniyeleri sayıyordu. Suyun içindeki zincirli adam var gücüyle zincirlerinden kurtulmaya çabalıyordu.

Dikkatle bakınca Koreli Jimmy olduğunu fark ettim onun. Sanki benim ciğerlerim patlayacaktı, ter içinde kalmıştım, boğuluyordum sanki orada; "Jimmy!" diye haykırdım; suyun içi hava kabarcıklarıyla dolmuştu şimdi. Jimmy son bir hamle yapıp işkence odasının asma kilidini açmaya çalışıyordu.

"Hadi Jimmy!" diye bağırdım. Oturduğum yerde göğsüm sıkışmıştı, kulaklarım zonkluyordu.

Uzun sürmüştü asma kilidi açmaya çalışması, neredeyse ciğerleri patlayacaktı. Heyecanla yerimden kalktım.

Jimmy açmayı başarmıştı su dolu tankın kilidini. Kendini işkence odasından dışarıya fırlatıp attı. Şimdi yerdeydi; hızlı hızlı nefes alıyor, veriyordu. Oltanın ucundan kurtulmuş bir balığa benziyordu.

Beni görmüştü. Yattığı yerden doğrulup el salladı bana.

"Ödüm koptu Jimmy," diye seslendim ona. "Bir an dışarıya çıkamayacaksın sandım."

Gülüyordu.

"Asma kilidin anahtarı birkaç saniye tutukluk yaptı."

"Ne kadar korkunç!"

"Yedi saniye kaybettim. Oyaladı beni."

"Ürkütücü bir şey bu senin yaptığın."

"Biliyorum," dedi. "Korkma, bir şey olmaz."

Bir havluyla kurulanıyordu şimdi.

"Ne zaman gideceğiz 'Kaybolan Hayaller Sihirbazlık Şirketi'ne?" diye sordum.

"Bugün gideriz," dedi. "Ben otele gelirim."

Birden aklıma geldi.

"Ben Güney Kore'de değilim artık Jimmy," dedim. "Prag'dayım şimdi."

"Prag. Doğu Avrupa'dasın."

Bir yandan kulağına kaçan suyu çıkartmaya çalışıyordu.

"Hangi otelde kalıyorsun?"

"Şehrin biraz dışında bir oteldeyim. Panorama Hotel. Oda numaram 551," dedim.

"Bulmaya çalışacağım seni."

Ekran birden değişti.

Şimdi gökyüzünde adeta zikzaklar çizerek uçan bir uçak belirmişti. İlgiyle izlemeye başladım uçağı. Uçak ani dalışlar yapıyor, sonra birden burnunu havaya kaldırıyor, hiç görmediğim bir biçimde uçuyordu. Çılgın bir uçuştu bu, uçağı Jimmy kullanıyor olmalıydı. Her an düşecekmiş gibi oluyordu uçak, buğday tarlalarına yaklaşıyor sonra birden havalanıyordu. İçinde pilot yok muydu acaba? Bu uçağı seyrettikçe insanın aklına içindeki pilotun bayılmış veya belki de ölmüş olabileceği geliyordu.

Tedirgin olmuştum, korkutmuştu bu tuhaf uçak beni.

Jimmy'nin tehlikeli bir numarasıydı bu besbelli.

Uçak kayboldu. Ekrandan şuh bir kadın kahkahası yükseldi. Sarı bukleli, muhteşem göğüsleri yarı çıplak genç bir kadın kahkahalar atıyor, ona sarılmaya çalışan genci cilveli bir şekilde itiyordu.

"Yapma Vasiliy! Yapma, Ha! Ha! Ha!"

Esmer erkek onu belinden kavramıştı. Bir çekişte süslü bluzunun bütün düğmelerini koparttı. Yanlarında duran biri, ikisinin üstüne şampanya fışkırtıyordu.

"Nina, Nina," diye mırıldanıyordu sarışının kulağına erkek.

Birlikte bir divanın üstüne yuvarlanmışlardı şimdi. Adam kızın göğsünü ıslatan şampanyayı yalamaya başlamıştı.

Ekranın kenarındaki ufak bir karenin içinde bir kız belirmişti. Benimle konuşmaya başladı.

"Ben Martha Peşkova," dedi. "Svetlana'nın arkadaşıyım. Burası Zubalova. Annesi öleli on yıl oldu. Onun eviydi burası. Yazlık ev." Ekranda birbiriyle delice öpüşen çifti gösterdi.

"Vasiliy Stalin," dedi. "Stalin'in oğlu. Zubalova, artistler, senaryo yazarları, boşta gezenler, pilotlarla dolu şimdi. Vasiliy âlem yapıyor burada. En sevdiği şey, sarhoşken uçak kullanmak. Bir nevi Rus ruleti bu. Vasiliy hep sarhoş. Veliaht o. Kızlar, arının bala üşüşmesi gibi üşüşüyorlar onun üstüne. Bir zamanlar annesinin tertipli düzenli evi Zubalova, şimdi bir 'Tatlı Hayat' mekânı. Ama herkes bayılıyor buraya. Yiyecek, içecek bol. Bütün gece eğlence. Loş köşelerde cinsellik, herkes birini bırakıyor, ötekini alıyor. Vasiliy, Nina Karmen'e tutuldu. Kadın ünlü bir yönetmenin karısı. Her gece Zubalova'da. Vasiliy'nin kollarında."

Durdu bir an.

"Şu balerinler ne güzel!" diye mırıldandı. "Hepsi sanki birer kuğu. Şampanyaya bayılıyorlar. Dışarıda açlık ve savaş var. Zubalova'da aşk ve eğlence."

Vasiliy şişeyi ağzına dayamış lıkır lıkır şampanya içiyordu. Kız boynuna sarılıp öptü onu. Vasiliy fırlattı içki şişesini, yeniden kadife bir minderin üstüne devrildiler. Kuğu balerinler kapanın elinde kalıyorlardı. Birden ışıklar söndürüldü. Çığlıklar, kahkahalar birbirine karışıyordu. Zubalova'da çılgın bir sefahat hayatı vardı.

Ekran gidip geldi.

Ama hâlâ silah sesleri ve kristal şangırtıları duyuyordum. Savaşla ilgisi yoktu bu seslerin. Zubalova'da Vasiliy tabancasını çekmiş, kristal avizelere ateş ediyordu şimdi. Balerinler korku çığlıkları atıp yanlarındaki erkeklerin boyunlarına sarılıyorlardı. Gümüş bir tasın içinden Beluga havyarı kaşıklayan orta yaşlı, sarışın bir kadın göz kırptı bana. Vasiliy'i gösterdi.

"Taçsız Prens Vasiliy," dedi. "Hep sarhoş. Karısı ve çocuğu geldiler ama onun umurunda değil. Deli gibi âşık Nina Karmen'e."

Havyarı bitirmişti kadın, bir bardak şampanya içti üstüne. Hafif çakır keyifti.

"Nina Karmen'in kocası duyurdu olayları Stalin'e," dedi. "Kıyamet koptu tabii. Zubalova geceleri de bitti."

Işıklar birden kesilmişti.

Karanlıkta, kadın anlatmaya devam ediyordu.

"Eğlence bitti," dedi kadın. "Babası Vasiliy'i cepheye gönderdi. Tam o sıralarda ne öğrense beğenirsiniz, taptığı kızı, sevgili evladı Svetlana, henüz on altı yaşında olan bu kızıl saçlı, çilli, akıllı çocuk evli bir İngilize âşık olmuş. Hem de adam kırk yaşında. Karizmatik bir Kazanova. Stalin'in biricik kızını baştan çıkartmak da bir delilik, bir nevi intihar ama, adam da belki bu iyi yetişmiş, vaktinden önce gelişmiş kıza tutuldu. Kızıl Çar'ın kızı. Zubalova'ya geldiğinde tanışmıştı Svetlana'yla adam. Ona kitaplar getiriyordu, hem de yasaklanmış kitaplar, Hemingway'in *Çanlar Kimin İçin Çalıyor*'u mesela. Mektuplaşıyorlardı. Birlikte sinemaya bile gitmişlerdi. Stalin yakaladı Svetlana'yı," dedi kadın.

"Svetlana gayet iyi İngilizce biliyordu, çok okuyan bir çocuktu. Bir gün -Beria'nın evinde olmalı çünkü oraya sık giderdi- *Resimli Londra Haberleri* gazetesinin saklanmış çok eski bir nüshasını bulmuştu. Bir akşamüstü o evde, annesinin intiharını öğrendi. Gazete Nadya'nın ölümüne ve cenazesine büyük yer vermişti. Katafalkta yatarken açık yüzü görünüyordu. Svetlana bir şok geçirmişti.

'İçimdeki bir şey bozulmuş, yok olmuştu,' dedi Svetlana. 'Bu olaydan sonra, çok sevdiğim babamın her dediğine sorgusuz sualsiz uymakta güçlük çekiyordum."

"Şimdilik bu kadar," dedi sarışın kadın. "Bu arada unutmadan söyleyeyim Kapler, beş yıllığına Vorkuta'ya götürülmüştü. Siyah bir Packard arabayla aldılar onu."

Ekran dalgalanıp duruldu.

Yeniden masmavi göğüyle Bodrum belirmişti karşımda. İlkbaharda eşsiz bir öğleden sonra, Akyarlar'daki Küçük Hilmi'nin deniz kenarındaki kahvesini görüyordum. İskemleler oraya buraya serpiştirilmişti ama sezon açılmamıştı daha besbelli.

Ne güzel bir dünyaydı karşımdaki, dalgaların sesini duyuyordum; şıpır şıpır betonu yalayıp geri kaçıyorlardı. Tekir kedi gene oradaydı, bahar güneşinin altında uyukluyordu. Ha-

yatın yakalamak istediğim parçası tam karşımda duruyordu. Kendimi içeriye doğru fırlattım, attım.

Küçük Hilmi'nin sandalyelerinin üzerine yuvarlanmıştım, yavaşça kalktım yerden. Hiç kimse yoktu çevrede. Üstümü silkeleyip hasır koltuklardan birine oturdum. Bodrum'daydım. Oraya hiç bu kadar kolay gitmemiştim daha önce. Bunu düşündüm. Dokuz on saatlik bir araba yolculuğundan sonra varabiliyordum ancak, bu çok özlediğim kıyı kentine.

Şimdi birden asıl hayatın, yaşadığımı bana hissettiren dünyanın içindeydim işte. Bacaklarımı ve kollarımı ileriye doğru uzatıp gerindim. Deniz havasını içime çektim.

Prag'ın soğuğundan, o hüzünlü fakat çekici atmosferden, Stalin'in dünyasından, eski Yahudi mezarlığından ne kadar uzaktaydım şimdi. Kore, Seul'deki President Hotel, Sihirbaz Jimmy gözümün önünden gelip geçtiler.

Nasıl gelmiştim buraya, aklım almıyordu pek. Yerimden kalkıp yukarıya, yeni badanalanmış camiye doğru yürümeye başladım. Doğa çoktan uyanmıştı burada. Her yer yemyeşildi, yol kenarında gelincikler ve papatyalar açmıştı.

Yanımda ne beş kuruş para ne de evin anahtarı vardı. Başka bir dünyadan gelmiştim buraya. İzne çıkmış bir mahkûm gibiydim, ne tarafa gideceğimi düşünüyor, yazı karşılamaya hazırlanan Bodrum sahilinde, iyot kokusundan hafif sarhoş olmuş, başıboş dolaşıyordum.

Buzlar içinde Sibirya, kar ve tipi, Stalin'in kadınları, Prag'daki otel odam, kahve fincanlarım şimdi ne kadar uzaktılar bana.

Ama birden içime tuhaf bir tedirginlik çöküverdi. O özgürlük duygusunun yerini yavaş yavaş bir boşluk kaplıyordu.

Bir sıkıntı çöreklendi içime. Geri dönemeyebilirdim. O dünyalara dönüş yolunu bilmiyordum. Bana anlatılan hikâyeler bitmemişti; yaşamadığım olaylar, duymadığım anılar vardı daha. Tanımadığım kişiler, kulağıma fısıldanacak sırlar...

Belki de hepsini sonsuza dek yitirmiştim. Büyük bir acı duydum bir an. Sanki bir kitap, ben hepsini okuyamadan kapatılmış ve ulaşamayacağım yüksek bir rafa ebediyen kaldırılmıştı.

Ama ben, onun orada olduğunu biliyordum.

Ne yapmalıydım, nasıl dönebilirdim acaba geriye?

Bir arı gelmişti yanıma. Korkuyordum ondan. Yolun kenarından birkaç papatya ve gelincik koparttım. Gözlerimle masmavi, durgun denizi şöyle bir içtim.

Şehre giden bir dolmuş durdu yanı başımda. Atladım, arka koltuklardan birine oturdum. Dolmuş kalktı. Sarsıla sarsıla Turgutreis'e doğru yol almaya başladık. Çiçekli tepeler, mor begonviller, bulutsuz gökyüzü her zamanki gibi büyülemişti beni. Muavin yanıma yaklaştı. Cebimde bulduğum üç beş kuruşu eline tutuşturdum.

"Turgutreis'te ineyim," dedim. Cebimde taşıdığım üstü ojeli uğur paralarımı vermiştim ona.

Dolmuş durakta durdu. Bir kadın bindi. Şöyle baktı bana. Bodrum'un yerlisi olmalıydı.

Düşünüyordum. Belki ben hep Bodrum'daydım. İlkbahar için gelmiştim buraya. Havayı koklamaya, evi açmaya, bahçedeki bitkileri budatmaya gelmiştim. Çoktandır buradaydım.

Belki de Prag, Seul, Sicilya bir rüyaydı. Hiç gitmemiştim oralara. Hep Bodrum'daydım. En uzun yolculuğum buraya kadar olabilirdi.

Böyle miydi her şey acaba? Stalin'in hayatı, Kureika, Kremlin, Nadya'nın intiharı, Kato... Acaba bütün bunlar aslında yok muydu?

Dolmuş sarsılarak durdu. En uzun yolculuğum bu muydu acaba benim? Düşünceler içindeydim, kafam karışmıştı. Bir adam binmişti bu kez dolmuşa. Dikkatimi çekmişti. O da buralara yabancı gibiydi. Cebinde muavine vermek için bozuk para arayıp duruyordu.

Yanımda oturan kadın yavaşça kulağıma eğildi.

"Kirov," dedi. "Bu adam Kirov işte. Stalin'e karısı Nadya'nın ölümünden sonra en yakın olan erkek."

"Öyle mi?" diye mırıldandım.

Birden kaybettiğimi sandığım dünyanın içine yeniden girmiştim. Heyecanlıydım.

"Kirov," diye fısıldadım.

"Evet Kirov," dedi kadın.

"Kimdi Kirov?"

"Nadya'nın ölümünden sonra Kirov'la arkadaşlığı iyice pekişmişti Stalin'in," dedi kadın. 'Benim Kiriç' derdi ona. Onu gecenin herhangi bir saatinde Leningrad'a çağırırdı. Kirov'un apartmanındaki vertuşka[4] telefon hâlâ yatağının yanında görülebilir. Stalin ile Kirov iki birader gibiydiler. Birbirlerine takılırlar, pis hikâyeler anlatırlar, çok gülerlerdi.

Kirov ailenin bir parçası olmuştu adeta. Kirov Stalin'in apartmanında kalırdı çoğunlukla. Öyle ki artık çarşafların, yastık kılıflarının ve yatak örtülerinin nerede olduğunu bilir, yatağı yapar, sofada üstünde yatardı. Svetlana kukla oyunları sahneye koyardı. Bez kuklalarla hükümetin komik parodilerini yapar, Kirov çok gülerdi bunlara. Neşeli bir adamdı.

Karısının ölümünden sonra Stalin göçebe yaşamına tekrar dönmüştü. Yeniden bir yeraltı Bolşeviğiydi o. Alıştığı hayatı yaşamaya başlamıştı. Hareket halinde bir devrimci olduğu için, sürekli oradan oraya giden bir dinamoydu içeride bile. Evinde pek çok yatak vardı ama o hiçbir zaman yatakta uyumaz, her odada bulunan sert divanlarda okuyarak sabahlardı çoğunlukla."

"Hoşça kalın," dedi kadın birden. "Sakız Ana'da iniyorum ben."

Gürece'ye gelmiştik. Dolmuş yolun kenarında durdu. Kadın inmişti.

Kirov ile ikimiz kalmıştık dolmuşta. O önde oturuyor, geçtiğimiz yolları, Bodrum'u, yol kenarındaki gelincikleri, topraktan fışkıran ilkbaharı izliyordu.

Denizin kenarından gidiyorduk şimdi. Pencereyi hafifçe açtım. Saçlarım içeriye giren rüzgârda uçuşuyordu. Dolmuş bir dönemeci hızla döndü. Virajı alamamıştı. Dehşet içinde denize doğru uçtuğumuzu gördüm. Ne yapacağımı bilemiyor-

---

4 Sovyet Rusya'da, gizli polisin kullanımı ve denetiminde olan Kremlin Sarayı'na özel bir telefon sistemi.

dum, çığlık atmaya başlamıştım. Dolmuş havada uçarak mavi sulara gömüldü. Nefes alamıyordum. Her taraf suyla dolmuştu. Nefes alabileceğim ufak bir hava poşetinin bulunduğunu fark ettim. Ağzımı oraya dayadım. Kalan oksijeni içime çekmeye çalışıyordum. Ölmek üzereydim. Kirov'u gözden kaybetmiştim. Suya gömülen arabanın içinde hareket etmeye, dışarıya çıkmaya çalışıyordum. Öleceğimi anlamıştım.

"Gayret," diyen bir ses duydum.

"Kapağı kaldır. Kaldır kapağı şimdi."

Tanıyordum bu sesi.

"Ellerini yukarıya kaldır ve tavana bütün gücünle bastır."

Ellerimi kaldırıp tavana bütün gücümle bastırdım.

Tavan açılmıştı.

Derin bir nefes aldım. Kurtulmuştum. Jimmy yanı başımdaydı.

"İşte başardın!" diye bağırdı. "Su dolu işkence odasından çıkmayı başardın! Müthiş bir şey bu."

"Jimmy!" dedim. Şaşkındım.

"İşkence odasında mıydım ben?"

"Evet bir deney yaptık ve kurtulmayı başardın."

"Korkunçtu," dedim. "Ölüyordum. Bir kâbus gibiydi."

"Ama hava poşetini buldun. Kapağı itip açabildin."

Bana uzattığı havluyu almış, kurulanıyordum.

"Neredeyiz biz?" diye sordum.

"Kaybolan Hayaller Sihirbazlık Şirketi'ndeyiz," dedi Jimmy.

"Seul'de miyiz?"

"Seul'deyiz."

"Otelime dönüp üstümü değiştirmeliyim," dedim.

Birden köşede duran adamı gördüm. Kirov.

Kirov oradaydı.

Kafam iyice karışmıştı. Demek Bodrum gerçekti. Gerçekten bir ilkbahar öğleden sonrası Bodrum'da, bir dolmuştaydım az önce. Kaza da doğru olmalıydı. Kirov da benimleydi.

Jimmy'nin su tankına nasıl girmiştik, onu bilemiyordum.

"Prag'a dönmeliyim," dedim. "Eşyalarım, pasaportum, paralarım, hemen hemen her şeyim orada."

Kirov da yanıma yaklaşmıştı. Benimle gelmek istiyordu besbelli.

"Neydi otelin adı demiştin?" diye sordu Jimmy.

"Panorama Hotel," dedim. "Asma katında, üstü Mucha kadınlarıyla süslü harikulade kahve fincanları satılan bir otel. Şehrin dışında biraz."

Bir telefon çalmaya başladı. Kirov telaşlanmıştı.

"Saat kaç?" diye sordu.

"Saat geç. Sabahın ikisi."

"Telefon nerede? Yoldaş Stalin arıyor beni."

Telefon çalmaya devam ediyordu.

Kirov telefonu arıyordu sihirbazlık bürosunun her tarafında.

Sonunda bir köşedeki alçak komodinin üstünde eski zaman işi, siyah bakalitten telefonu bulmuştu. Hemen açtı.

"Alo?" dedi.

Karşı taraftan konuşan güçlü sesi duyabiliyorduk. Kirov'u çağırıyordu.

"Hemen gitmeliyim," dedi Kirov. "Uyumaz bu saatte. Yoldaş Stalin beni çağırıyor. Hemen gitmeliyim."

Çaresizlikle Kaybolan Hayaller Sihirbazlık Şirketi'nden nasıl çıkacağını kestirmeye çalışıyordu.

"Neredeyiz biz?" diye sordu.

"Kore. Seul'deyiz."

Şaşırmıştı Kirov.

"Gerçekten mi?"

Jimmy bordo kadife bir pelerin çıkartmıştı bir sandıktan. Sallayıp tozunu silkeledi.

"Geçin şunun arkasına," dedi.

"Ne yapıyorsun Jimmy?" diye sordum.

"Onu Stalin'in yanına yollayacağım."

Hayretler içinde kalmıştım.

"Yapabilir misin bunu?"

"Deneyeceğim."

"Ben de geçeyim pelerinin arkasına."

"Geç," dedi.

Kirov'la kadife pelerinin arkasına geçtik. Jimmy de değişik bir hamleyle pelerini sallayıp dalgalandırdı. Sol gözüme toz kaçmıştı. Kirov'la birbirimize bakıyorduk.

"Gel Kirov," dedi bir ses. Yan tarafa baktığımda Stalin'i gördüm. Geniş bir divanın yanında ayakta duruyordu. Korku ve heyecandan titredim. Ayağında parlak siyah çizmeleri, üstünde parti üniforması olduğunu tahmin ettiğim bir ceket vardı. Düğmeleri tepeden vuran ışıkta pırıl pırıl parlıyordu. Geniş, hafif kasvetli ama rahat bir ortamdı burası.

Kirov Stalin'in yanınaydı. Bense görünmemeye çalışarak hafifçe geride duruyordum. Bir el beni yavaşça koyu, kalın bir perdenin arkasına çekti.

Baktım, Zhenya'ydı bu. Güzel, akça pakça yeşil gözlü kadın. Stalin'in baldızı.

"Siz buraya gelin," diye fısıldadı bana. "Ne arıyorsunuz burada? Bir yabancı için tehlikeli bir yer burası."

"Nereye gidebilirim Zhenya?"

"Otelinize dönün," dedi kadın. "Ben gelirim size. Konuşuruz."

"Bu Kirov neyin nesi?"

"Soso'nun çok sevdiği bir adam," diye fısıldadı Zhenya. "Ama..."

Durdu bir an.

"Kirov'un kendisine rakip olduğunu hissedecek ve öldürtecek onu."

"Öldürtecek mi?"

"Ben öyle sanıyorum," dedi Zhenya. "Gelirim otele, konuşuruz. Hadi kaçın buradan."

Otele nasıl döneceğimi bilmiyordum. Kendime göre, günlerdir kurduğum bir dengem vardı. İyi kötü götürüyordum onu. Ama şimdi, şu Bodrum olayı çıkalı beri her şey karışmıştı. Stalin'le karşılaşmıştım. Kirov'u görmüştüm. İllüzyonist oradan oraya atıyordu beni. Olayların içine fazlasıyla girmiştim, korkuyordum.

"Şu merdivenlerden yukarıya çıkın," dedi kulağıma Zhenya.

"Nasıl öldürecek Kirov'u?" diye sordum. Aklıma takılmıştı.

"Anlatması uzun şimdi ama olaylar şöyle gelişti," dedi Zhenya. "Kirov'un Leningrad'a, işine dönmesi gerekiyordu. Bizzat Stalin onu trenine kadar geçirmiş, kompartımanında sarılarak veda etmişti ona. 1 Aralık'ta saat 4.30 gibi Kirov, ardında korumasıyla ofisine doğru yürüyerek yola çıktı. Koruması yaşlı Borisov biraz geride kalmıştı, kim bilir neden?

Merdiven ağzına gizlenen Nikolaev adlı bir genç adam Nagan marka bir tabancayla üç el ateş edip Kirov'u başından vurdu. Arkadan vurulmuştu Kirov. O anda ölmüştü herhalde.

Ondan sonra ortalık karıştı. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Görgü tanıklarının hepsi başka başka şeyler görmüşlerdi. Herkes değişik bir hikâye anlatıyordu. Olay yerine üç doktor geldi. Cansız olduğu halde Kirov'a 5.45'e değin suni teneffüs yapmaya çalıştılar. Biliyorsun, önemli ölüler korkutuyordu doktorları.

Herkes şimdi bu olayın Stalin'e nasıl haber verileceğini düşünüyordu."

Zhenya susmuştu.

Merdivenlerden yukarıya hızla çıktım. Önüme çıkan zemini koyu renk halıyla döşenmiş bir koridorda koştum. Nefes nefese kalmıştım. Adeta sürüklenerek koridorun sonundaki dönemece attım kendimi.

Casino Ambassador'un yanıp sönen ışıklı yazısını karşımda görmüştüm. İnanamıyordum gözlerime. Casino'dan içeriye girip makineme oturdum. Üç yüz kuronu itiverdim delikten içeriye.

Garson kız gelmişti yanıma.

"Bir cappucino," dedim.

Kahve kendime getirdi beni.

Makine canlanmıştı. Rasgele bir oyun seçip bir iki tuşa bastım. Her şey normaldi şimdi. Ekranda yeni bir oyun başlamıştı.

Karşımdaki parlak renklere daldım, gittim.

Odama döndüğümde saat oldukça geçti. Yaşadıklarım beni hem heyecanlandırmış, hem yormuştu. Elimi yüzümü yıkayıp banyodaki sırları hafif eskimiş aynaya bir göz attım. Mucha kadınlarından bir ses çıkmıyordu. Merak ediyordum kendi dünyalarında neler yaptıklarını. Onlar, masaya yan yana dizdiğim fincanların üstünde, çiçeklerin ve ipek giysilerinin içinde, şu son günlerde yaşamakta olduğum değişik dünyaya sessiz ve sakin bakıyorlardı. Bir çıtırtı duydum.

Garip bir adam gelmişti odaya. Televizyonun yanındaki koltukta oturuyordu. Yarı karanlıktı yüzünün çizgileri, gözlerinin bakışı ve yüzüne düşen gölgeler ürkütücüydü biraz. Beni görünce hafifçe yerinde doğruldu.

"Ben Demir Lazar," dedi. "Eski bir yüz."

"Buyurun hoş geldiniz," dedim.

"Hoş bulduk," dedi Demir Lazar. "Bazı şeyler vardır hayatta, insan unutamaz onları. Mesela ben de Kirov'un garip cenaze merasimini unutamam. Stalin sevmişti Kirov'u," dedi. "Tek taraflı bir şeydi bu. Tuhaftı. Onun bütün arkadaşlıkları, ergenlik çağında yaşanan sevgiler, tutulmalar gibiydi. Mesela her an görmek istiyordu Kirov'u. Onun yanında mutlu oluyordu. Aşk, hayranlık ve zehirli bir kıskançlık. İşte Stalin'in Kirov'a tutkunluğunun özeti," dedi adam.

Dikkat ettim, Demir Lazar baştan aşağıya siyahlar giymişti.

"Bu cenaze merasimleri çok abartılı yapılıyordu," dedi. "O gece Stalin, 'Beni öksüz bıraktı,' demişti Kirov için Nadya'nın kardeşi Pavel'e. Bunu öyle duygusallıkla söylemişti ki, Pavel ona sımsıkı sarılmıştı.

Cenaze aşırılıklarla doluydu. 'Bolşevik Kitsch' diyebiliriz buna," diye söylendi Demir Lazar.

"Alev alev yanan meşaleler, kırmızı kadife perdeler, tavandan sarkan flamalar ve çevrede palmiye yaprakları. Sanki bir tiyatro sahnesinin ortasındaymış gibi ölüyü aydınlatan spotlar. Bu arada Bolşoy Orkestrası cenaze marşları çalıyordu. Dediğim gibi, her şey fazla abartılıydı. Ölü, yeşile çalan yüzüyle kapağı açık tabutta yatıyordu.

Sakin duruyordu Stalin. Tuhaf bir sükunet. Parmakları midesinin üstünde kilitlenmişti.

Tam muhafızlar tabutu kapatıp çivilemeye hazırlanıyorlardı ki, Stalin dramatik bir şekilde katafalka doğru çıktı. Aynı Nadya'nın cenazesinde olduğu gibi, bütün gözler dikkat kesilmiş üstündeyken, yavaşça eğilip Kirov'u alnından öptü.

Bu insanın gerçekten içini ezen bir görüntüydü, ikisinin ne kadar yakın oldukları düşünülünce. Herkes hıçkırıklara boğulmuştu. Erkekler bile açık açık ağlıyorlardı."

"Evet, işte böyle," dedi Demir Lazar. "Belki bu ayrıntıları size kimse anlatmaz diye ben gelip anlatmayı uygun buldum."

"Çok teşekkür ederim," dedim. "Anlattıklarınız gözlerimin önünden bir film şeridi gibi geçti."

"Gidiyorum," dedi Demir Lazar. Kalkmıştı koltuktan. Onu kapıya kadar geçirdim.

Kim bilir kimin nesiydi, tam anlayamamıştım. Ama Stalin'in Kirov'la ilişkisini bana ne güzel anlatmıştı.

"Neyin nesi acaba? O cenazede bulunmuş... Karanlık bir tip," diye mırıldandım kendi kendime.

"Politbüro'dan Kaganoviç'ti o," dedi bir ses. Arkamı döndüm, genç doktor dolabın yanında, katlanmış gazete kâğıdının orada duruyordu.

"Kaganoviç mi? Hani şu korkunç generali Stalin'in?"

"Evet, oydu," dedi genç doktor.

"Yönetimden Kaganoviç'ti demek... İlgili misiniz Stalin devriyle? Bu ayrıntıyı herkes bilmez. Kaganoviç'i de görünce tanıyan yoktur herhalde günümüzde," dedim.

"İlgiliyim o dönemle," dedi doktor. "Araştırmalarım vardı, Sovyet arşivleri açıldıktan sonra bazı bilgiler edinmiştim. Olağanüstü bir devir ve o devire damgasını vurmuş bir diktatör Stalin," dedi. "Odaya gelen 'eski yüzleri' dikkatle dinliyorum kaç gündür. Bilmediğim şeyler..." diye mırıldandı.

"İlginç olaylar anlatılıyor. Şehirde, Cafe Europa'ya da gelenler, eskiyi anlatanlar var," dedim. "Özellikle cafe'nin garsonu bir Rus tarihçisi gibi en ufak ayrıntılarıyla anlatıyor olayları."

"Ne diyorsunuz!" dedi doktor heyecanla. "Keşke ben de dinleyebilsem onu."

"Benimle gelin, dinleyebilirsiniz," dedim.

"O zaman çıkarken yanınıza gazeteyi alın," dedi.

Ölüm haberini vermiş olan gazeteyi gösteriyordu bana.

"Gazeteyi yanınıza alırsanız, sizinle birlikte gelebilirim," dedi.

"Olur, çantama koyarım gazeteyi," dedim.

"Sağ olun," dedi doktor. Yeniden dolabın gölgeleri arasına çekilmişti.

Bir süre pencerenin yanındaki koltuğa oturup dışarıda hareketsiz gibi duran, ama bütün damarlarında yaşamın hızla sürdüğü şehri izledim.

Bu şehri görmeden önce, aklıma gelmezdi böyle olaylar yaşayacağım, böyle kişilerle karşılaşacağım.

Burası bir şeyleri tetiklemişti bende. Hayretler içindeydim. Prag'a gelirken, turistik bir gezi yapacağımı sanmıştım. Şimdi düşünüyordum, acaba bu hafif köhne otel odasını bırakıp, gidebilecek miydim? Evime döndüğüm zaman bitecek miydi bu eski dünyalar? Bana anlatılan bu hikâyeler sonsuza kadar anlatılmamış mı kalacaktı? Bu eski yüzler, insanlar, şehrin belki de acı tortusunu oluşturan birtakım anılar yalnızca burada, sislerin ve pusun arasına mı takılıp kalacaktı? Düşünüyordum da, şu genç doktor da anlattıkları ve fikirleriyle bir yer etmişti yaşamımda. Değişik ilgi alanları olan birisiydi besbelli, Cafe Europa'ya giderken gazeteyi yanıma almayı unutmamalıydım. Gazeteyi katlayıp geceden çantamın içine koydum.

Hotel Ambassador'daki makinemin başına geçtim. Makine ona uzattığım üç yüz kuronu aç bir kedinin süt kaymağını yalaması gibi bir anda yiyip yuttu.

Işıklar yanmış, önüme bir dünya açılmıştı. Rasgele bir iki düğmeye bastım.

Şimdi ekranda bir Budist tapınağı belirmişti. Kore olmalıydı burası. Etraftaki sarı yapraklı sonbahar ağaçları bana Seul'ü hatırlatmıştı. Kamera tapınağın içinde dolaşıyordu. Altın renk-

li Buda heykelleri sonsuza bakan gözleriyle gayet sakin ve sessizdiler.

İçimi bir huzur kaplamıştı bu yarı loş tapınağın içinde, kameranın peşi sıra dolaşırken. Buda heykellerinin ayaklarına yaklaşmıştı şimdi kamera, meyve dolu tasları görebiliyordum. Sürahiler su doluydu. Her şey bolluk ve bereket için hazırlanmış, bekliyordu.

Liu'nun dünyasıydı burası. Uzakdoğu'nun o ulaşılması zor, gizemli havası tapınağın içine süzülen bütün ışık huzmelerinde hissediliyordu, sessizdi, insanların tanrılarıyla yaklaştığı bir dünyaydı burası.

Köşeden bir Budist rahip belirmişti. Etrafı dolaşıyor, sanki kavanozların yanına bırakılmış çiçekleri ve mektupları kontrol ediyordu.

Bir ara eğildi, bir zarf aldı kavanozun yanından; şimdi zarfı elinde tutuyordu. Kısa bir süre evirip çevirdi, dikkatlice baktı.

Bana döndü. Ekranın içinden benimle konuşuyordu yaşlı Budist rahip.

"Bu mektup yanlış gelmiş bayan," dedi. "Bakın, yanlış mektup bırakmışlar buraya."

Beyaz bir zarfı bana doğru uzatıyordu.

"Geçen gün de buraya yanlışlıkla birtakım mektuplar gelmişti," dedi. "Durun bir dakika, onları da bulayım size. Şuraya bir yere saklamıştım onları."

Yaşlı rahip, Buda heykellerinin ve kavanozların arasında dolaşıyordu. Altın Buda'lardan birinin bacağının arasından birkaç zarf çekip çıkarttı.

"İşte buraya koymuşum onları," dedi. "Yanlışlıkla gelmiş bunlar buraya."

"Emin misiniz?" diye sordum.

"Tabii, eminim," dedi rahip. "Bu dünyanın değil o mektuplar."

Uzattığı zarfları ekranın kenarından aldım.

"Siz sahiplerine ulaştırabilirsiniz belki mektupları," dedi ihtiyar adam. "Ben her gün kontrol ederim buraları. Ölülere yazılan mektuplara bakarım, kim neyi okuyacak, kime ne gelmiş, ne

yazılmış; hepsi benden geçer, anlıyorsunuz ya. Ölüyü rahatsız edecek, üzecek bir şey yazılmışsa önlerim ben o mektubun okunmasını."

Hafifçe öksürdü.

"Neler var," dedi. "Bilemezsiniz ne insanlar var. Öyle şeyler yazıyorlar ki bazen mektupların içine, mutlaka benim sansürümden geçmesi gerekiyor. Ölüyü üzecek, aklını çelecek bir şey yazılmasına izin veremem ben" dedi.

Ayaklarını sürte sürte içi çiçek dolu vazoların yanından bir yere girdi.

Elime tutuşturduğu zarflara baktım. İlkinin üstünde: "Bayan Milena Jesenka" yazıyordu.

Heyecandan bayılacak gibi oldum ekranın karşısında. Elimdekiler Kafka'nın Milena'ya yazdığı mektuplardı.

Seslendim ekrana doğru.

"Başka var mı böyle yanlış gelmiş mektuplar?"

Rahip, karanlık köşeden başını çıkartıp, baktı bana.

"Bulursam veririm," dedi. "Az önce gene baktım. Size verdiklerim vardı yalnızca."

"Başka yanlış gelen mektup olursa bana iletir misiniz?"

"İletirim," dedi rahip. "Ben her gün buradayım. Ölülere mektuplar günün her saatinde gelebiliyor. Ben ayırır, veririm size."

"Sağ olun," dedim.

Casino Ambassador'da, gece ve gündüzün belli olmadığı bu mekânda, heyecan içindeydim. Makinenin başından kalkıp bardaki bir iskemleye geçtim. Ne yapacağımı kestirmeye çalışıyordum. Milena'yı bulup bu mektupları ona vermeliydim.

Kafamın içinden bin bir düşünce geçiyordu. Bu mektuplar uzun yıllar önce kitap olarak basılmış ve herkes okumuştu onları. Ben de şimdi zarfları açıp orijinallerinden okuyabilirdim bu mektupları. Kafka'nm Milena'ya yazdığı orijinal mektupları.

Zarfın birini dayanamayıp yavaşça açtım.

Bardan kâğıda vuran sarımsı ışığın altında mektubu okumaya başladım.

"Sevgili Milena..."

Sanki çoktandır gitmemiştim Cafe Europa'ya. Öyle bir eksiklik hissediyordum ruhumda. Wenceslas Meydanı'na geldiğimde havadaki ayazla karşı karşıyaydım gene. Akşam zamanıydı şimdi, ne güzeldi meydan gece yaklaşırken. Işıklar yanmıştı, cafe'ler doluydu, insanlar hızlı hızlı yürüyorlardı caddede. Cafe Europa'dan içeriye giriverdim, atkımı ve kukuletamı çıkartıp saçlarıma şöyle bir göz attım duvardaki aynada.

Geçip oturdum masama. Garson koşarak geldi.

"İyi akşamlar efendim," dedi. "İyi akşamlar. Nerelerdeydiniz? Gözlerim yollarda kaldı. Olay zincirinde gelişmeler var, sizi görmek isteyenler sırada. Benim anlatacaklarım da birikti. Bir yorum köşesi bile hazırladım sizin için. Terör yıllarını daha doğru dürüst anlatabilmek için, anlıyorsunuz ya. Ölüm listeleri, vurulacakların listeleri, sürgün listeleri, bu listelerin imzalanışı... Olayın bu yönü korkunç efendim, ama bilgiler tam olmalı. Bütün bunlar yaşandı, değil mi ama efendim. Kahvenizi hemen getiriyorum," dedi ve mutfağa doğru kayboldu. Bir iki dakika sonra getirmişti kahvemi.

"Bütün amaç düşmanları ve sosyalizmi öğretmenin imkânsız olduğu kişileri yok etmekti tabii," dedi. "Yani sınıflar arası bariyerleri silip halklara cenneti getirmekti bütün hedef. Şöyle ki efendim, sınıflar arası bütün sivrilikleri törpüleyip, düzeltmek. Bir kılmak herkesi. Onun için bazı sınıfları ortadan kaldırmak, daha doğrusu cinayet mubahtı. Hiç sormayın efendim, işte böyleydi. Yok etmek, öldürmek. Hem de sistematik bir şekilde öldürmek."

İçini çekti.

"Stalin'in beş yıllık planı onun için normaldi. İçinde endüstriyel kotalar olduğu gibi cinayet kotalarının da olduğu bir plan. Gerisi teferruat," dedi garson. Durdu bir an,

"Anlatabiliyor muyum size bunları düzgün bir şekilde," dedi. "Bilemiyorum doğrusu. Kültürlü birisi bu cinayet sistemini daha düzgün kelimelerle açıklayabilirdi size. Ağır bir konu, çok ağır. Fazla uzatmamak gerek.

Yezhov'un Politbüro'ya sunduğu 00447 numaralı emirle, 5 ve 15 Ağustos tarihleri arasında iki bölge vardı belirli kotaların kullanılacağı.

Birinci Kategori: Vurulacaklar.

İkinci Kategori: Sürülecekler.

Yezhov demişti ki, 72.950 vurulmalı, 259.450 tutuklanmalı. Bazı bölgeleri atlamışlardı. Bu bölgelerden başka listeler de çıkabilirdi daha sonra. Bu insanların aileleri de sürgüne yollanacaktı pek tabii.

Politbüro bu emri ertesi gün kabul etmişti.

İşte kıyma makinesi böyle çalışmaya başladı. Evet, bugünlük bu kadar efendim. Sonra devam ederiz."

Mutfağa doğru hızla uzaklaştı.

Kahvemi zar zor bitirdim. Yudumlar boğazımda düğümlenmişti.

Garson gene masamın yanında belirdi.

"Size özel, reçelli bir turta getirdim efendim," dedi.

Bir yandan reçelli turtayı yiyor, bir yandan da pencereden dışarıya bakıyordum.

Casino Ambassador. İkinci makineye oturmuş, oyunun başlamasını bekliyordum. En baştaki düğmeye bastım. Önümdeki ekran dalgalanıp duruldu. Büyük Budist tapınağı karşımdaydı şimdi. Altın renkli Buda heykelleri sanki yeni uyanmışlardı güne, mahmur mahmur ileriye doğru bakıyorlardı. Çiçekler ve meyveler yerlerinde duruyorlardı. Gün ışığı belli belirsiz birtakım aralıklardan tapınağın içine ince uzun çizgiler halinde sızıyor, Seul'ün orta yerindeki bu eski tapınağı dünyanın en sessiz ve gizemli yerlerinden biri haline getiriyordu. Tuhaf bir şeydi bu, ince uzun ışık çizgileri sanki beraberlerinde bir sessizliği de taşıyıp altın Buda heykellerinin ayaklarına getiriyorlardı. Buhur kokusu yayılmıştı her yere, tapınak bir bekleyiş halindeydi sanki. Yaşlı rahip ayaklarını hafifçe sürüyerek altın heykellerin ayaklarının arasından bir yerden ortaya çıkıverdi yine. Eğilmiş dolaşıyor, kül kavanozlarının yanma bırakılmış mektupları eline alıp bakıyor; kimini

yerine bırakıyor, kimini de alıp cebine sokuyordu her gün yaptığı gibi.

Beni görmüştü, yavaş yavaş bana doğru yürüyordu şimdi.

"Günaydın," dedi. "Bugün de bir iki tane sakıncalı mektup var. Dünyada okumasını istemem bir ölünün. Ruhu üzebilir bunlar, anlarsınız ya. Kadının ölen kocasına yazdığı şu satırlara bakın:

'... Sen beni bırakıp gittikten sonra yaşamımın anlamı kalmadı. Bu dünya üzerinde yarısını kaybetmiş bir elma gibiyim. Bıçak bizi ortadan kesip ayırdı. Sen kül oldun, bense dünya yüzünde yapayalnız çürümeye başladım...' Nasıl yazmış, şuna baksanıza," dedi bana. "Yazılır mı bu."

"Müthiş bir mektup bu!" dedim. "Beni çok etkiledi. İkisinin de durumunu ne güzel yazmış."

"Güzel yazmış yazmasına da," dedi rahip. "Olmaz. Böyle bir mektubu okutamam ben bir ruha. Anlıyor musunuz? Üzüntü verir bu. Bir çaresizlik, bir yok oluş havası var mektubun bütününde."

"Pekiyi ne düşünüyorsunuz?" diye sordum.

Rahip elindeki mektuba bakıyordu.

"Ne olacak işte, yeni baştan yazacağım bu mektubu," dedi. "Daha böyle çok mektup var. Yumuşatıyorum, yeniden yazıyorum, mutlu bir hava vermeye çalışıyorum satırların arasına."

Gözlerini kaldırıp ekrandan baktı bana.

"Kolay iş değil benimki," dedi. "Hiç mektup gelmeyen kavanozlar da var. Unutulmuş. Yapayalnız. Bu dünyadan habersiz. Beklerler öyle sessiz sessiz. Ben onlara da mektup yazar, kavanozlarının yanına koyarım," dedi.

İlgilenmiştim.

"Nasıl mektuplar yazıyorsunuz?" diye sordum. "Yani zor değil mi, hiç tanımadığınız, ölmüş birine mektup yazmak?"

Rahip hafifçe güldü.

"Zor olmaz mı hiç?" dedi. "Dünyanın en zor şeyi aslında bu. İsterseniz bir gün deneyin bir ölüye mektup yazmayı, ne kadar güç olduğunu anlarsınız. Bir kere mektubun yerine varıp varmadığını bilemezsin, hiçbir zaman yanıt alamazsın. Tek

taraflı bir iletişimdir bu. Öyle. Denize taş atmak gibi."

"İyi ama, ne tür şeyler yazıyorsunuz? Merak ettim doğrusu."

"Biraz dünyadan bahsederim," dedi yaşlı rahip. "İşte şundan bundan, arada sırada güncel bir olaydan... Böyle şeyler... Mesela bugün bir mektup yazmam gerekiyor," dedi.

"Hangi kavanoza?" diye merakla sordum.

"İşte şuna," dedi yavaşça. Eliyle bir kavanozu gösteriyordu.

Ekrana iyice yaklaşmıştı.

"Şu soldan üçüncü kavanoza."

"Kim o, biliyor musunuz?"

"Bir kadın," dedi. "Genç ölmüş. Geleni gideni yok. Mektup bekler yapayalnız."

Cebinden bir defterle bir kalem çıkardı. Bir şeyler yazmaya başladı.

"İşte," dedi. "Birkaç satır karaladım. Bir zarfa koyup bırakacağım yanına."

"Ne yazdınız, merak ettim," dedim.

"Şöyle," dedi yaşlı rahip.

"Sevgili Noçka, Bugün evinin önünden geçtim. Her şey yolunda görünüyordu. Penceredeki çiçeklerin sulanmış, eşikteki kedin paspasın üstüne kıvrılıp yatmıştı. Sevgilin iki kere geçti evin önünden, başını kaldırıp senin pencerene uzun uzun baktı. Kocan yeni bir elbise diktirmiş kendine koyu renk bir kumaştan, dul erkeklerin devam ettiği bir kahveye gidiyor. Seni anlatıyor arkadaşlarına her gece.

Evde, aynanın kenarına sıkıştırdığın uzak yerleri gösteren kartpostal aynı yerinde duruyor..."

"Böyle yazdım işte," dedi.

"Çok güzel," diye bağırdım. "Bir hayat! Gerçekten her şey böyle mi?"

Rahip başını salladı.

"Yazdıklarımın hepsi yalan," dedi. "Oyalansın diye yazıyorum. Bir iki gününü mutlu geçirsin diye. Sevgilisi onu çoktan unuttu, çayevinde bir başkasıyla şu an. Kocası eve bile uğramıyor, kim bilir nerede, kiminle. Çiçekleri çoktan kurudu.

Kedi paspasın üstünden gitti. O uzak yerleri gösteren kartpostalı daha o öldüğü gün birisi alıp cebine attı."

"Demek bütün yazdıklarınız yalan," diye söylendim. "Ne sevgili kalmış ne de koca. Kedi de gitmiş, çiçekler kurumuş."

"Aynen öyle maalesef," dedi yaşlı rahip. "Ama böyle yazamam ben ona değil mi? Huzurlu olması gerek öteki tarafta. Haber almayınca da merak eder."

"Kartpostalını da almışlar demek. Uzak diyarların, bir rüyanın kartpostalıydı belki de."

"Evet," dedi yaşlı adam. "Prag'ı gösteren bir kartpostaldı. Vltava Nehri. Üstünde bir köprü. Uzakta, sisler içinde kilise kuleleri ve eski saray siluetleri görünüyor. Gitmek istediği bir şehirdi belki de."

Şaşırmıştım.

"Bu kadar ayrıntıyı nereden bilebiliyorsunuz, beni hayretler içinde bıraktınız," dedim. "Kartpostalı, şehri, kuleleri, sislerin paravanasını nereden bilebiliyorsunuz ki?"

Rahip durdu bir an.

"Öldüğü gün o evden çıkarılırken, aynanın kenarına sıkıştırılmış olan o eski kartpostalı ben aldım oradan," dedi. "Artık söyleyebilirim bunu. İçim rahat. Çünkü başka mektuplarımda ona bu kartpostaldan bahsediyor, sanki görmüşüm gibi şehri anlatıyorum ona."

İyice şaşırmıştım.

"Prag," dedim yavaşça.

"Evet, Prag," dedi ihtiyar adam. "Sanki tüllere bürünmüş bir şehir. Bizim buralardan çok farklı. Bir rüya."

Düşüncelere dalmıştım.

"İşte," dedi rahip. "Şimdi zarfa koyuyorum yazdığım mektubu. Zarfı açık bırakıp iliştiriyorum kavanozun yanına."

Eğilip zarfı içi kül dolu kavanozun yanına bıraktı.

"Az sonra okur," dedi.

"Gün ağardı çoktan."

"Nasıl buldunuz reçelli turtayı?" diye sordu garson.

"Nefisti," dedim. "Çok beğendim."

"Cafe Europa'nın özel turtası bu," dedi garson.

Tabağı kaldırıp masanın üstünü nemli bezle sildi.

"Stalin'in canı sıkılınca, stres fazla bindirince, kronik boğaz ağrısı tutardı," dedi. "Ateşi çıkardı, çevresinde doktorlar... Güzel Zhenya. Baldız. Pavel'in karısı. Üstüne titrerdi Stalin'in. Âşıktı Stalin ona. Zhenya'nın kızı Kira emindi bundan. Neşeli, güçlü bir kadındı Zhenya. Pembe beyaz. Doğum yapmadan birkaç saat önce, baltayla odun kırmıştı. Kocasının ölümünden sonra fotoğraflarda hep Stalin'in dizinin dibinde oturan kadın. Dobraydı. Rahat konuşurdu Stalin'le.

Stalin onunla evlenmek istedi. Teklifi de beceriksiz bir şekilde Polis Şefi Beria aracılığıyla yaptı.

Büyük bir hataydı bu. Neden böyle yapmıştı Stalin acaba? Bu işi Beria uydurmuş olsa, mutlaka sonunda Stalin'in kulağına giderdi. Beria böyle bir şeyi göze alamazdı. Zhenya nefret ediyordu Beria'dan. Tabii korktu bu teklifi duyunca. Beria'nın onu Stalin'i zehirlemekle suçlayabileceğinden, böyle bir şeyi yapıp onun üstüne atacağından korkmuştu. Kadın, kocası Pavel'i de Beria'nın zehirlediğinden emindi," diye ekledi. "Zhenya apar topar eski bir tanıdığıyla evlendi. Stalin şok olmuştu."

Baktı bana,

"Karışık geliyor mu bunlar size?" diye sordu. "Entrikalar, ölümler, intiharlar? Hepsini anlamak zor olabilir. Öyle bir devirdi o zamanlar işte. Terör yılları. Beria gibi gözünü kan bürümüş adamlar, cüce Yezhov gibi katiller... Kıyma makinesi çatır çatır çalışıyordu. Cüce biseksüeldi. 1.51 boyunda, güler yüzlü bir adam. İlk başlarda girdiği her toplulukta sevilen güler yüzlü bir insan.

Ama, 28 Ağustos ile 15 Aralık arasında Politbüro, 22.500 kişinin ve ondan sonra da bir 48.000 kişinin daha kurşuna dizilmesine onay vermişti.

Yezhov adamlarına 'tutuklama' kotasının 767.347 kişi olduğunu söylemişti, 386.798 kişi de kurşuna dizilmişti. Yezhov Polonyalıların yok edilmesi için bir rapor hazırlamış, 350.000 kişi tutuklanmıştı, ki bunların 110.000'i Polonyalılardı. Ufak bir soykırım. Cüce Yezhov korkunçtu. Polis Şefi Beria da bir

mavi sakal," dedi garson. "Bir kahve daha ister miydiniz?" diye de sordu.

"Yarın gene gelirim," dedim.

Masanın üstüne bir avuç kuron bırakıp kalkmıştım.

"Turta öğlene doğru çıkıyor efendim," dedi garson. "Yarın size bir büyük parça ayıracağım."

"Sağol," dedim. "Görüşürüz yarın."

Çıktım Cafe Europa'dan dışarıya.

Buraya iyiden iyiye dadanmıştım. Öteki kahveye pek uğradığım yoktu. Victor Oliva'nın tablosu, saydam mavi yeşil bulut kadın ne yapıyordu acaba? Ama şimdi oraya kadar yürüyemezdim. Sanki yorgundum biraz. Kafamı dağıtmak istiyordum.

Kendimi Casino Ambassador'da buldum. Kapıdaki yaşlı kadın bana bir kart çıkartmıştı. Artık her seferinde pasaportumu bırakmama gerek yoktu.

Oturdum makinemin başına. Ekranda benim için belirecek olan dünyayı beklemeye başladım. İşi çabuklaştırmak için bir iki düğmeye bastım.

Ekran birden canlandı.

Seul'deki Budist tapınağı önümdeydi. Yaşlı rahip, elinde birtakım mektuplarla ekranın kenarına gelmişti.

"İşte bazı mektuplar," dedi. "Ayıkladım onları bu sabah ölü kavanozlarının kenarlarından. Hiç yazılmayacak şeyler yazıyorlar ölülere, kızıyorum yani bazen. Yaşayanlar çok bencil. Şimdi hepsini yeniden yazacağım."

Durdu bir an.

"Hani şu geçen günkü," dedi. "Noçka da mektup bekler benden bugün. Çok alıştı yazdığım mektuplara. İnanır mısınız, her gün bir mektup yazar oldum Noçka'ya. Mektubumun hemen okunduğunu hissediyorum. Tuhaf bir duygu bu ama, hissediyorum işte.

Noçka bıraktığım mektubu hemen okuyor. Çiçek de koydum yanına dün. Mor kır lalesi.

Şurada bir askerin külleri var. Karısı berbat mektuplar ya-

zıyor ona. Acı dolu, üzüntülü şeyler. Bu gün onun mektubunu da yazarım. Adam şehit."

Yaşlı adam bir yandan kavanozların arasında yürüyor, bir yandan da benimle konuşuyordu.

"Şurada ölmüş kocasına sürekli mektup yazan bir kadın var. Ne kadar yoruyor beni bilemezsiniz," dedi. "Adam kumar oynarmış, bir şeyler satılmış, kadın her mektubunda bunları yazıyor, ölünün kafasına kakıyor bunları. Aman, bu mektupları okumak da bana sıkıntı veriyor, yerine düzgün mektuplar yazmak da. Sürekli suçlanan bir erkek. Ruh bunalır, azap içinde kalır. İnanın çok zorlanıyorum mektupları yazarken. Havadan sudan şeyler yazıyorum. Ama kadının içindeki o kin var ya, beni çok yoruyor. Sanki bana yazılmış gibi o mektuplar," dedi.

Durdu bir an,

"Noçka'ya bugün Prag'dan söz etmek istiyorum," dedi. "Kartpostalın üstündeki o köprüden, uzaktan görülen ucu sivri kulelerden..."

Elinde tuttuğu deftere bir şeyler karalıyordu şimdi. Başını kaldırıp baktı bana.

"Şöyle yazdım ona," dedi.

"Sevgili Noçka,

Bugün senin şehre uzun uzun baktım. Hani şu kartpostalın üstündeki rüya şehre. Kuleler gökyüzünün uçuk pembe ve mor rengine karışıyor, sis hafiften dantelden örgü bir eldiven gibi yer yer şehrin ince parmaklı eline geçiyordu..."

"Harika yazmışsınız!" diye bağırdım.

İhtiyar adamın Prag tarifine şaşırmış ve hayranlık duymuştum.

"Olağanüstü bir tarif. Gördünüz herhalde Prag'ı."

"Hayır," dedi yaşlı rahip. "Seul'den dışarıya hiç çıkmadım ben."

"Aynı anlattığınız gibi o şehir," dedim. "Tıpatıp öyle. Çok şairane yazmışsınız."

İhtiyar adam memnun memnun gülümsüyordu.

"Bir iki cümle ekleyebilir miyim?" diye sordum. "İyi biliyorum şehri."

"Lütfen ekleyin," dedi rahip. "Zenginleştirin mektubu. Ben sadece kartın üstünde gördüklerimi yazabiliyorum."

Defteri ve kalemi bana uzattı.

Deftere baktım.

"Siz Korece yazmışsınız ama!"

"Zararı yok. Fark etmez o," dedi yaşlı adam.

Deftere şöyle yazdım.

"Şehrin göbeğindeki Wenceslas Meydanı'na şimdi kış akşamı yaklaşıyordur. Dükkânların ve yol kenarındaki ufak cafe'lerin ışıkları yavaş yavaş yanmaya başlamıştır. Cafe Europa'nın böğürtlen reçelli özel turtası bu saatte çıkmıştır. Cafe'nin tahta iskemlelerinde devrimden kalma birkaç Rus görünmeden oturup beni beklerler..."

Rahip yazdıklarımı okumuştu.

"Büyüleyici," diye bağırdı. "Merak uyandırıcı şeyler yazmışsınız. Nerede bu Cafe Europa? Kim bu görünmeyen Ruslar?"

"Eski bir devirden kalan insanlar," dedim.

"Hep o cafe'de mi olurlar?"

"Bazen gelirler."

"Çok merak ettim," dedi yaşlı rahip. "Demek Wenceslas Meydanı diye bir meydanda bu cafe?"

"Evet," dedim.

"Ben mektubu hemen zarfa koyup Noçka'nın kavanozunun yanma bırakıyorum," dedi. "Meraktan ölecek!"

Sonra kendi de söylediğine güldü.

"Zaten ölü ya, zararı yok, dil alışkanlığı," dedi.

Mektubu götürüp içi kül dolu kavanozun kenarına bıraktı.

Döndü bana,

"Bakın ne düşündüm," dedi. "Bazen buraya uğradığınızda, Noçka'ya bir iki satır yazar mısınız? Prag'la ilgili olabilir mesela. Ben zaten çok zor yetişiyorum bu mektuplara," diye ekledi.

"Olur, yazarım," dedim.

"Ondan hiçbir zaman yanıt gelmeyecek ama olsun, okuduğuna eminim ben," dedi.

Ekrandan şöyle bir el salladı bana.

"Yarın bekliyorum sizi. Mumların tazelenme, çiçek değiştirme günü. Vazolara taze kesilmiş çiçekler koyacağım. Tanrılara sunulan meyveleri de yenileyeceğim. Olgunlaşmış meyveleri birlikte yeriz," dedi.

"Olur, gelirim."

Ayrılmıştım Casino Ambassador'dan. Yukarıya, odama çıktım.

Odam sessiz ve sakindi. Üstümü çıkartıp masanın başına oturdum. Otelin antetli kâğıdına bir mektup yazmaya başladım.

"Sevgili Noçka,

Acaba okuyor musun bu mektupları? Tapınaktaki rahip senin bunları okuduğundan emin. Ama bu dünyayla hiçbir ilgin kalmamış olabilir. Belki de tümüyle çekip gittin buralardan ve geride kalan hiçbir şey umurunda olmayabilir...

Kim bilir... Bilemiyorum. Gene de sana yazmak değişik bir duygu. Sanki öbür tarafa birtakım mesajlar yolluyorum gibi. Rahip işledi bunu kafama. Ne tuhaf... O, sizlere gelen bütün mektupları denetleyerek kolluyor sizleri..."

Hafif bir çıtırtı duyup arkama döndüm.

"Ben Zina," dedi karanlıktaki bir gölge. "Zina. Sergo'nun karısı."

Yavaşça bana doğru yaklaştı. Şimdi biraz aydınlanmıştı yüzü. Zayıf, uzunca boylu, çıkık elmacık kemikli bir kadındı.

"Bir şey haber vermeye geldim," dedi. Telaşlı görünüyordu. Siyah uzun paltosunun önü açıktı. Ellerini çaresizlikle ovuşturuyordu.

"Söyleyin," dedim. "Buyurun, oturun."

"Oturmayacağım," dedi kadın. "Hemen gidiyorum. Bir iki şey söylemek istiyorum. Bunlar önemli şeyler bence."

Dinliyordum onu.

"Sergo öldü," dedi.

"Sergo kim?"

"Kocam. İntihar etti. Terör meselesinde Stalin'le ters düştü. Aynı Nadya gibi, kalbine ateş edip öldürdü kendini. Terör, kıy-

ma makinesi ürkütücü bir biçimde insanları yutuyor. Sergo karşı çıktı Stalin'e. Oysa seviyordu onu. Gerçek bir Bolşevik. Sergo. Anlatamadı kendini. Politbüro ile arasının birden hızla açıldığını görüyordu.

Stalin'le konuştu. Sonra eve geldi, odasına kapandı. Sonra bir silah sesi... Koştum içeriye. Kalbinden vurulmuştu."

Kadın durdu bir an. "Kalpten öldü, denildi Sergo için. Kalbinden rahatsız olduğu biliniyordu.

Gözü dönmüş cüce Yezhov. Hayatı zil zurna sarhoş olmak ve işkence odalarına girip çıkmakla geçiyor. Komiser Yezhov. Elinde ölüm listeleri..."

"Sergo öldü," dedi kadın. "Çünkü teröre inanmıyordu. Bunu Stalin'e söyledi. Biliyorsunuz, onlardandı o. Kremlin ailesinden."

İçini çekti. Bitkindi.

"Doktorlar kalp krizi raporunu imzaladılar," dedi. "Sergo'yu yatak odasından dışarıya taşıdılar ve bir masanın üstüne yatırdılar. Molotov'un fotoğrafçı olan erkek kardeşi çağırıldı ve Sergo'nun Stalin ve kodamanlarıyla fotoğrafını çekti. O anda polis şefi Beria belirmişti holde. 'Sıçan! Pis sıçan!' diye kovaladım onu. Kaçtı, gitti dışarıya," dedi Zina.

"O fotoğraf yeni açılan arşivlerde var. Stalin sakin görünüyor. Kaganoviç ve Mikoyan şoke olmuş bir haldeler. Sergo'nun başına komik bir baş ağrısı bandı sarılmış. Kremlin Ailesi'nde bir intihar. Ama bu intihar sonsuza kadar gizli tutuldu."

Zina susmuştu.

"Gidiyorum," dedi. "Terörü bilmenizi istedim. Ve Sergo'nun teröre karşı olduğunu. Gerçek bir Bolşevik'ti o. Lekesiz. Cenazesine on binler katıldı."

Zina gitmişti.

Terör tırmanıyordu. Üstümde bir baskı oluşmaya başlamıştı. Her yeni gelenin bana anlatacağı şeylerden ürker olmuştum. Bir sıkıntı sarmıştı içimi.

Kimdi bu insanlar?

Bilmiyordum, tanımıyordum onları. Zina. Sergo... Cüce Yezhov. Polis şefi Beria. Bilmediğim isimlerdi bunlar. Ama ger-

çektiler. Hepsi gerçekti. Bu tuhaf, korkunç devri yaşamış, içinden şu veya bu biçimde geçip gitmişlerdi.

Şu köhnece otel odamda, bana seslerini duyuruyorlar, hikâyelerini anlatıyorlardı. Hepsi gerçekti.

Zina bana bir fotoğrafı; kocasının ölümünden sonra çekilen o fotoğrafı tarif ediyor, bu olayın ve görüntünün beynime silinmeyecek şekilde yazılmasını sağlıyordu.

Kimdi Sergo?

Binlerce kişiden biri...

Yerime oturmuştum.

Noçka'ya yazmakta olduğum mektuba baktım. Yarım kalmıştı. Artık tamamlayamazdım onu. Ruhuma bambaşka bir elbise giydirmişti Zina anlattıklarıyla.

Bu ruhuma dar gelen, onu sıkan bir elbiseydi. Çıkartamıyordum onu üstümden.

Zor nefes alıyordum. Dışarıya çıktım. Beni sarmalayan bu atmosferden kurtulmak, biraz neşelenip eğlenmek istiyordum.

Bir at nalı daha alacaktım kendime. At nalı bana uğur getiriyordu.

Wenceslas Meydanı'ndaki ışıklar içinde, yan yana açılmış bütün hediyelik eşya satan seyyar tezgâhları dolaştım.

Açılmıştım, geçmişti sıkıntım. Bir at nalı bulmuştum. Aldım onu. Dolaşıyordum ışıklandırılmış, hediyelik eşya satan tezgâhların arasında.

Baktım, Cafe Slavia'nın önüne gelmişim yürüye yürüye. Girdim içeriye, yan masalardan birine oturdum.

Viktor Oliva'nın tablosu tam karşımdaydı. Bir süre onu izledim. Absent bulutu mavi-yeşil kadın, adamın masasının kenarında oturuyordu.

Bir kahve, yanına da bir şeyler söyledim, ısınmıştım biraz. Çantamdaki at nalını çıkartıp baktım. Çok uzun yıllar önce, Ankara'ya ilk geldiğim zaman Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin gölüne giden yolda bulduğum, hayatımın akışını değiştiren at nalına benziyordu tıpatıp.

Tekrar kâğıdına sarıp çantama koydum onu.

Zina'nın odama akşam karanlığında apar topar gelişi, Po-

litbüro'dan Sergo'nun intiharı, terör konusunda Stalin'le ters düşmesi... Kadının anlattığı o fotoğraf. Hepsi ne karmaşıktı, geçmiş bir devri simgeleyen, sanki birbirinin tekrarı gibi olaylardı hepsi.

Yezhov'u merak ediyordum; bu 1.51 boyunda olduğu söylenen, biseksüel, sarhoş ölüm makinesini. Şimdi de bir yerden çıkıverecek diye ödüm kopuyordu.

Cafe Slavia'da bir süre oturdum. Gayet sakindi burası. Hafif bir gece müziği başlamıştı şimdi. Değişik bir biçimde aydınlatılmıştı kahvenin içi. Kapının camlı bölmesinden içeriye kısacık boylu bir adam dikkatle bakıyordu şimdi. Yezhov olmalıydı bu. Oturduğum yerde birden kasılmıştım. Adam camlı kapının dışından cafe'nin içini gözleriyle adeta tarıyor, birisini arıyordu besbelli. Beni arıyor olmalıydı. Korkuyla Yezhov'a bakıyordum. Yüzü yaşlı bir çocuğunki gibiydi. Şimdi girecekti içeriye.

Garson camlı kapıyı açtı. Ufak adama bir şey verdi. Adam garsonun verdiği paketi alıp gitti. Bir dilenciydi demek benim Yezhov sandığım adam. Ya da garsonun tanıdığı birisi.

Ondan o kadar korkmama rağmen gene de merak etmiştim onu. Masaya biraz para bırakıp Cafe Slavia'dan hızla dışarıya çıktım. Yezhov'a benzettiğim adamı bulabilecek miydim acaba? Gece ayazını hesaplamamıştım. Ayaz yanaklarımı, dudaklarımı ısırıverdi dışarıya çıkar çıkmaz. Onun cüce Yezhov olduğundan emindim. Kitleleri kurşuna dizdiren, bütün gün Lubianka'daki sorgu ve işkence odalarında sarhoş, gerçekdışı bir hayat yaşayan psikopat bu olmalıydı.

Niçin peşindeydim? Bilmiyorum. Ama artık onun hiç kimseye bir şey yapamayacak kadar etkisiz olduğunu hissetmiştim belki de. Ne de çabuk uzaklaşmıştı adam. Sağa sola bakınarak yolun karşı tarafına geçtim.

Bana bakan boncuk gibi kara gözleri gözümün önündeydi hâlâ. Mucha kadınlarının kartpostallarının satıldığı dükkânı çoktan geçmiş, metronun ağzına varmıştım.

Birden gördüm onu.

Oradaydı. Kalabalığın arasından sıyrılmış, metro girişinin

iç tarafındaki bilet gişelerine yakın bir bölümde, duvarın kenarına sinmiş duruyordu. Yoğun bir kalabalık, metro istasyonundan içeriye ve dışarıya aynı anda akıyordu. Bu soğuk havada ve gece saatinde Wenceslas Meydanı'ndaki en hareketli yer burasıydı.

Hızla Yezhov'a yaklaştım. Beni görmüştü. Gözlerinde sanki bir ışık yanıp söndü.

Yanındaydım.

Tuhaf, koyu renk kılığına bakıyordum. Üstündeki boz kaban Rusya'da giyilen bir şey olmalıydı. Elleri ceplerindeydi. Ağzından hafif bir buhar çıkıyordu.

"Yezhov?" diye mırıldandım.

Bana dikkatle bakıyordu şimdi.

"Yoldaş Yezhov?"

Ellerini cebinden çıkartmıştı.

"Birine benzetmiş olmalısınız," dedi.

"Sizi tanıdım Yoldaş Yezhov."

"Adım Yezhov değil."

Emindim Yezhov olduğuna. Demek tanınmak istemiyordu. Küçük ayaklarına, sağlam siyah pabuçlarına, muntazam yüz hatlarına bakıyordum. Bu oydu.

"Cafe Slavia'da beni ararken gördüm sizi."

"Ne zaman?" diye sordu adam.

Hafif şaşırmış görünüyordu.

"Az önce. Camlı kapıdan içeriye bakıyordunuz."

"Ah, garson arkadaşım," dedi adam. "Adım Nicholas. Beni birine benzettiniz herhalde."

"Özür dilerim."

"Zararı yok," dedi adam. "İsterseniz sıcak bir şey içebiliriz birlikte."

"Bağışlayın. Sizi komiser Yezhov'a benzettim."

"Adım Nicholas. Aktörüm. Buyurun, şurada bir cafe'ye girip birer bardak sıcak bir şey içelim."

"Teşekkür ederim," dedim. "Bağışlayın beni. Sizi Yezhov diye birine benzettim."

"Kimdir acaba bu Yezhov? Eski bir arkadaş mı?"

"Hayır, hayır," dedim. "Nasıl anlatayım size. Eski bir yüz. Kalabalıktan bir çehre. Öyle bir şey..."

Adam dikkatle bakıyordu bana.

"Demek öyle," dedi. "Eski bir dost..."

"Hayır, eski bir dost değil. Tanımıyorum aslında kendisini," dedim. "Sizi çok benzettim ona. Birden. Öyle işte! O sandım sizi."

"Ben de merak ettim bu adamı şimdi," dedi. "Demek benim bir eşim var. Görmek isterdim onu. Prag'da mı oturuyor?"

"Hayır, hayır," dedim. "Prag'da değil kendisi."

Durdum bir an.

"Aslında hiç görmedim ben onu," dedim.

Adam şaşırmıştı.

"Hiç görmediniz mi? Yani siz, bana benzettiğiniz o adamı hiç mi görmediniz?"

"Hiç görmedim onu," dedim.

"İlginç," diye mırıldandı Nicholas. "Pekiyi, bana benzediğini nereden biliyorsunuz?"

"Tarif ettiler," dedim. "Anlatıyorlar."

"Şaşırdım," dedi adam. "İlginç bir şey bu. Kimler anlatıyor?"

"Eski insanlar. Birtakım kişiler."

"Oturup konuşalım," dedi Nicholas. "Ne enteresan şey bu. Sizi birisi çok etkilemiş. Onu hiç görmemişsiniz. Yolda beni görüp ona benzetiyorsunuz. Ama ben başkası çıkıyorum. Tuhaf," diye mırıldandı.

"Ama ilginç bir tanışma oldu," dedi. "Bir sıcak şarap içseydik birlikte."

Adama ayıp oluyordu. Durup dururken onu bir başkasına benzetmiş, şimdi de ipe sapa gelmez şeyler anlatıyordum ona.

"Olur, bir bardak bir şey içelim bari," dedim.

"Tamam," dedi adam. "Buralarda neresi var gidebileceğimiz?"

Çevreye bakınıyordu.

"Cafe Europa'ya gidelim," dedim. "Hemen şurada. Sıcak bir atmosferi var. Benim çok hoşuma gidiyor orası."

"Olur, gidelim," dedi Nicholas.

Az sonra Cafe Europa'nın ağır kapısını iterek girdik içeriye.

Garson görmüştü beni.

Koşarak geldi.

"Nasıl bir masa istersiniz? Nereye oturtayım sizi?" diye sordu.

"Cam kenarına oturalım. Şöyle, şurası iyi," dedi Nicholas.

Cam kenarındaki bir masaya karşılıklı oturduk.

Birer bardak sıcak şarap söylemişti Nicholas. Garson şarapları getirmek üzere mutfağa yöneldi.

"Merak ettim bu beni benzettiğiniz adamı."

"Çok az şey biliyorum hakkında," dedim. "Etkilenmişim işte. Sizi camdan içeriye bakarken görünce o zannettim."

"O sizi tanır mı?"

"Yok canım, nereden tanıyacak. Benimle hiçbir ilgisi yok onun."

Dikkatle dinliyordu beni Nicholas.

"Bilmece gibi bir şey bu, desenize," dedi. Garsonun getirdiği şarabından bir yudum aldı.

"Yeni kurulan dostluğumuzun şerefine," dedi.

Ben de bardağımı kaldırdım.

"Yeni kurulan dostluğumuzun şerefine."

"Bana biraz ondan bahseder misiniz?" dedi adam. "Şu sizin Yezhov'dan. Büsbütün merakımı uyandırdı tüm bu anlattıklarınız. Kimdir, neyin nesidir bu Yezhov? Niçin sizi bu kadar etkiliyor? Mademki hiç görmediniz onu, tanımıyorsunuz demektir. Önemli birisi mi? Bu yoğun ilginin nedenini merak ettim."

Adam haklıydı.

Yezhov'u ona nasıl anlatabileceğimi düşünüyordum. Şarabımdan biraz içtim, "Nicholas," dedim. "Size bütün olayları şimdi burada, baştan anlatmam çok zor. Uzun sürer. Her şeyi de hatırlamıyorum zaten."

Durdum bir an.

Dikkatle dinliyordu beni.

"Bu şehre yeni geldim. Prag, ayak bastığım ilk anda etkiledi beni. Avucunun içine aldı. Buraya bir haftalık tatilimi geçirmek için geldim. Merkezden uzak eski bir otelde kalıyorum."

"Hangi otelde kalıyorsunuz?"

"Panorama Hotel'de. Şimdi anlatacaklarım size delice gelebilir. Çılgın şeyler bunlar," dedim.

"Olsun, anlatın," dedi Nicholas.

"Stalin'le ilgili bazı eski yüzler, görüntüler, insanlar odama gelip bana öykülerini anlatmaya başladılar: Stalin'in gençliği, sevgilileri, kadınları..."

"Ne kadar ilginç," diye mırıldandı Nicholas.

Hayretle dinliyordu beni.

Devam ettim:

"Politbüro'dan insanlar, geçmişten, Bakü Hapishanesi'nden, Sibirya'dan... Bazılarıyla bu cafe'de buluştum. Yanıma gelip konuştular."

"Gerçek insanlar mıydı bunlar?" diye sordu Nicholas.

Şaşırmıştı.

"Bilmiyorum," dedim. "Bence gerçek insanlardı ve anlattıklarının hepsi gerçekti. Sovyet Rusya'da tarih arşivleri, gizli belgelerin saklandığı arşivler açılmıştı, işte bu insanlar seksen, doksan yıldır gizli kalmış şeyleri bana teker teker anlatıyorlardı."

"Müthiş bir şey bu!" diye mırıldandı Nicholas. "Niye size anlatıyorlardı ki?"

"Bilmiyorum. Belki ben duyarlıydım. Belki ben çok ilgiliydim onlarla. Bu şehre ayak bastığımdan bu yana, sanki hep o devri, o insanları düşünüyordum."

"Kim bilir, belki ondandır," dedi adam.

Garsona birer bardak sıcak şarap daha söylemişti.

"İki üç gündür Stalin'in terör devri anlatılmaya başlandı bana," dedim. "Özellikle 1937 yılı ve sonrası. Terörün doruğa tırmandığı yıllar. Lubianka cehennemi. Şehrin ortasındaki bu NKVD'nin merkezi, oraya evlerinden siyah limuzinlerle alınıp götürülen insanlar. Lubianka'nın sorgu ve işkence odaları. İh-

barlar... Ölüm kotaları. Kurşuna dizilen binlerce insan. Biliyorsunuz 1937'de işkence Politbüro tarafından serbest bırakılmıştı," dedim.

"Hiç bilmiyordum," dedi adam. Dehşetle dinliyordu beni.

"Ölüler yakılıp Donskoi Mezarlığı'ndaki çukurlara atılıyordu külleri. Stalin'in önündeki listeden geçiyordu Donskoi yolu," dedim.

"Bunlar müthiş şeyler," dedi adam.

"Ürkütücü, korkunç şeyler bunlar. Zukoski adlı bir adamın yazdığı *İşkence El Kitabı* bile vardı," dedim.

"Bir telefon geliyordu gece yarısı: Kremlin konuşuyor, diye. Siyah limuzin kapıda bekliyor. Ölüm arabası. Binlerce ihbar yağıyordu Stalin'in ofisine. Herkes birbirini ihbar ediyordu."

"Korkunç," dedi Nicholas.

Rengi solmuştu.

"Nereden biliyorsunuz bunları?"

"Biliyorum, anlatıyorlar bana. Araştırdım da," dedim. "Bunların hepsi bana yavaş yavaş anlatılan Stalin'in, rejimin bir parçasıydı. İntiharlar... Tuhaf ölümler, zehirlenmeler. Ama en ürkütücüsü kıyma makinesinin gece gündüz çalışması."

Adam, "Pekiyi, Yezhov kimdi?" diye sordu.

Nasıl söyleyeceğimi bilemiyordum. Şarabımı dikip bitirdim.

"Yezhov Stalin'in baş katiliydi," dedim. "Ufacık bir adam. Bir işkenceci, bir ölüm meleği. Bütün idamları ve işkenceleri organize eden adam. Kendi işkence yöntemlerini geliştirmiş bir kişi. Lubianka'dan, bir idamdan çıkıp Politbüro toplantısına gidiyordu. Kaç kez köylü mintanının kollarında kan izlerine rastlamışlardı. İşte böyle," dedim.

"Yezhov, bu. Bir an onu gördüğümü, beni takip ettiğini zannettim. Cafe Slavia'da otururken."

"Beni Yezhov mu zannettiniz?" diye sordu adam.

"Evet," dedim. "Sizi Yezhov zannettim bir an. Bağışlayın."

Ne diyeceğimi bilemiyordum. Karşımda duran adamı ben-

zete benzete bu korkunç, dur durak bilmeyen psikopat ölüm makinesine benzetmiştim.

Adam suskundu. Besbelli söylediklerimi hazmetmeye çalışıyordu.

"Anlattığınız şeyler insanlık dışı," dedi. "Dehşet verici. Beni Yezhov'a benzetmeniz de çok üzücü benim için."

"Özür dilerim," dedim. "Çok özür dilerim. Keşke anlatmasaydım bunları size. Keşke Yezhov'dan hiç bahsetmeseydim."

"Yok, yok," dedi adam. "Anlattığınız iyi oldu bütün bunları. Bilgi sahibi oldum hiç olmazsa."

"Sizi tanıdığıma mutlu oldum Nicholas," dedim. "Biliyor musunuz, tüm bunları sizinle paylaşınca rahatladım. Yaşaması, algılaması kolay şeyler değil bunlar."

"Doğru," dedi adam. "Ben de memnun oldum tanıştığımıza."

"Darılmadınız değil mi, sizi Yezhov'a benzettiğim için?" diye sordum.

"İçtenlikle söylüyorum: Darılmadım," dedi adam. "Çok ilginç buldum. Belki de yaşamımdaki en ilginç konuşma oldu bu aramızda geçen. Gene görüşebilecek miyiz?" dedi.

"Görüşürüz," dedim.

"Ne zaman, nerede?"

"Burada görüşürüz."

Kalkmıştım masadan.

"Hoşça kal Nicholas," dedim.

Çıktım Cafe Europa'dan. Saat çok geç olmuştu. Çevre tenhalaşmıştı. Bir süre yürüdükten sonra, yol kenarında bulduğum bir taksiye binip otelime döndüm.

Gece deliksiz uyumuşum. Belki Nicholas'a anlatınca birtakım şeyleri; beynim, ruhum tuhaf bir biçimde rahatlamıştı.

Casino Ambassador. Geçtim makineme oturdum. Parayı yedirdim deliğe, tuşlara dokunuyorum rasgele.

Birden sanki fildişi ipekli kumaştan bir perdeyi ince bir el yavaşça yana doğru çekti. Perdenin arkasında bir kadın yüzü belirmişti şimdi. Ekrandan bana bakıyordu. Siyah saçlarını ar-

kadan toplamıştı. Soluk bir yüzü vardı. Dudaklarına belli belirsiz pembe bir rujla dokunmuş olmalıydı.

Başını hafifçe eğerek bana selam verdi.

Aldım selamını.

Acaba Stalin'in dünyasından bir kadın mıydı bu; çok solgun ve zayıf görünüyordu.

"Ben Noçka," dedi kadın. "Anımsadınız mı beni, Budist tapınağındaki kavanozun içindeki kadın."

"Hatırlamaz olur muyum sizi Noçka," dedim. "Sonradan çok düşündüm."

"Mektuplarınızı aldım," dedi. "Prag'ı anlatışınıza hayran oldum. Otelinizde bana yazdığınız mektup da bir şekilde ulaştı bana."

Şaşırmıştım doğrusu.

"O mektup elinize geçti demek?"

"Evet, büyük bir heyecanla okudum onu."

Biraz durdu.

"Kavanozun içi sıkıcıdır," dedi. "Ama size böyle şeylerden söz etmek istemiyorum. Prag'da sözünü ettiğiniz, sizinle bir cafe'de buluşmaya gelen eski Rusları merak ettim... Hangi cafe'ydi orası?"

"Cafe Europa," dedim. "Wenceslas Meydanı'nda. Hotel Europa'nın pastanesi aslında. Çok alıştım, her gün gidiyorum. Benim için irtibat bürosu gibi bir yer orası," dedim.

"Bir irtibat bürosu..." diye fısıldadı Noçka.

"Evet, düşünüyorum da, bir irtibat bürosu, bağlantı kurabildiğim bir alan," dedim.

"Nasıl bir bağlantı?" diye sordu merakla.

"O eski yüzlerle, eski Ruslarla bağlantı kurduğum bir mekân."

"Ne kadar ilginç," dedi kadın. "Bunu düşüneceğim."

"Orada gelip benimle konuşuyorlar," dedim. "Josef Stalin devrine ait hiç bilmediğim şeyleri öğrendim."

"Ne kadar enteresan," diye mırıldandı kadın. "Ben uzun süre sevgilimle bir bağlantı kurmaya çalıştım ama başaramadım," dedi. "Artık mektupları da seyreldi. Hatta o mektupları

rahibin yazdığından bile kuşkulanıyorum. Çünkü çok iyi yürekli bir insan rahip. Mektuptaki bazı ifadeler sevgilimin ifadelerine benzemiyor. Daha yaşlı bir erkeğin dünyayı algılayışı var o satırlarda. Daha olgun, daha oturmuş bir dünya görüşü..."

Sesimi çıkartmadım.

Kadın perdeyi yavaşça kapatıyordu. Yüzünün yarısı perdenin arkasındaydı şimdi.

"Mektuplarınızı bekliyorum," dedi. "Bana eski yüzleri de anlatın, olur mu? Merak ettim onları."

"Olur, anlatırım," dedim.

Perde yavaşça kapandı.

Makinede biraz oynayıp dışarıya çıktım.

Her zaman yaptığım gibi Wenceslas Meydanı'nda inmiştim taksiden. Ayaklarım beni Cafe Europa'ya götürüyordu. Gene turtanın taze, fırından çıkmış olduğu zamanı yakalamıştım. Garson, yüzünde kocaman bir tebessüm, kahvemi ve turtamı getirmişti masaya.

"Bir bay bekliyordu sizi efendim."

"Acaba kim?"

"Yollayayım mı?"

"Hemen yollayın."

Kahvemden bir yudum almıştım ki, yanımdaki sandalyenin hafifçe çekildiğini hissettim.

Heyecanlanmıştım.

Dönüp yavaşça baktım. Nicholas oturuyordu yanımda.

"Nicholas!" dedim. "Geleceğini hiç tahmin etmemiştim."

Mavi gözleriyle bana bakıyordu, hafifçe gülümsüyordu.

"Buraya uğrayacağınızı tahmin ettim," dedi. "Belki gene görebilirim sizi diye erkenden geldim."

"Ne iyi ettin," dedim. "Ne içersin?"

"Hiçbir şey. Gerçekten hiçbir şey içmeyeceğim," dedi.

"Turtadan ye o zaman."

Israrım karşısında yüzü kızarmıştı hafifçe.

"Olur," dedi. "O zaman turtadan yiyeyim."

Hemen garsonu çağırıp bir böğürtlenli turta söyledim.

"Bana kızmış olduğunu tahmin ediyordum," dedim. "Seni Yezhov'a benzetmem, çok ağır, kırıcı bir şey. Yezhov psikopat bir katil!"

Sözümü kesti.

"İlgimi çekti Yezhov," dedi. "Merak ettim onu. Bütün gece, neredeyse sabaha kadar Yezhov'u araştırdım. İnternete girdim, fazla bilgi yok hakkında. Unutulmuş Yezhov. Yıllar silmiş onu. Adı bile yok çoğu yerde. Ama eski bir kitapta yakaladım izini. Satırların arasında," dedi. "Korkunç! Şimdi incelenseydi Yezhov acaba nasıl analiz ederlerdi onu psikiyatristler? Bunu düşündüm. Bir kitle katili. Öldürmek için kendine has yöntemler geliştirmiş. Nasıl bir beyin bu, nasıl bir ruh?"

Turtadan bir çatal aldı.

"Lubianka cehenneminin alt katında özel bölmeler yaptırmış Yezhov," dedi. "Maktule işkence edip ensesine kurşunu sıktıktan sonra, duvar bir hortumla yıkanıyormuş. Ama Yezhov'un usta bir ekibi varmış. İşkence ve sorgulama ekibi.

Yezhov bilhassa işkencede ve idamda bulunmaya özen gösteriyormuş. Çoğu maktulü kendisinin öldürdüğünü, bu işi başka kimseye pek bırakmadığını sanıyorum," dedi.

"Nereden buldun onu?" diye sordum, "Adı ne bu kitabın?"

"Kütüphaneden," dedi. "Başka ayrıntılar da öğrendim. Yezhov'un evli olduğunu, Nataşa adlı bir evlatlığı bulunduğunu, onu çok sevdiğini ve boş zamanlarında onunla oynadığını biliyor muydunuz?"

"Hayır," dedim hayretle. "Hiç bilmiyordum."

"Bir gününü nasıl geçirdiğini bile öğrendim," dedi.

"Allah Allah," diye mırıldandım. "Ne çok şey öğrenmişsin onun hakkında?"

"Onu çok merak etmem doğal," dedi. "Ona benzetilmiştim."

"Ama yalnızca fizik olarak benzetmiştim," diye mırıldandım.

"Yine de çok etkiledi beni bu," dedi Nicholas. "Kimi olsa etkilerdi. Böylece hakkında neredeyse her şeyi öğrendim. Her şeyi derken, yazılı olanları, bilinenleri."

Turtasını bitirmişti. Ağzını özenle kâğıt peçeteyle sildi.

"Fena da olmadı," dedi gülümseyerek. "Artık Stalin devrindeki terörün merkezini yöneten Yezhov adlı bir katili iyice tanıyorum. Hayatı hakkında pek çok şey biliyorum. Hatta sonradan Stalin'in emriyle nasıl öldürüldüğünü de."

"Öldürüldü mü?" diye hayretle sordum.

"Evet, öldürüldü," dedi. "Yerine atanan polis şefi Beria tarafından öldürüldü."

"Neyle suçlandı?"

Güldü.

"Önemli mi ki bu?" diye sordu. "Yok edilmesine karar verilmişti bir kere. Eski bir ajan olduğu, Stalin'i öldürme hazırlıkları içinde bulunduğu öne sürüldü."

"Peki Nicholas, bütün bunları öğrenmen sende nasıl bir duygu uyandırdı?" diye sordum.

"Tuhaf, çok tuhaf duygular uyandırdılar bende," dedi.

Uzaklara dalmıştı gözleri.

"Onun bir maşa, bir ölüm makinesi, bir terör aleti olarak kullanılmış olduğunu gördüm," dedi. "Yezhov. İyi bir baba. Sabahlara kadar Lubianka cehenneminde işkence ve idamlarla uğraşan, zil zurna sarhoş bir adam. Gündüz 11'e kadar uyuyor, öğlen yemeğini karısı ve çocuğuyla yiyordu. 'Kara karga' -insanları kapıdan alan arabalara verilen addı bu- evet, kara karga kimi evinden alıp Lubianka'ya getirirse, Yezhov ilk sorgulamayı bizzat yapıyordu. Uzun sürmezdi bu işler, işkence, itiraf, sonra beyne sıkılan bir kurşun. Hortumla duvardakilerin akıtılması ve krematoryum."

"Dehşet verici şeyler bunlar Nicholas," dedim. "Keşke hiç okumasaydın."

"Ne olacak okumaktan," diye söylendi. "İnsan bir polisiye roman okur gibi okuyor. Ama hazin bir şey var, onu suçladıklarında gerçekten şaşırıyor Yezhov. Ama onun suçsuz olduğunu söyleyecek bir tek kişi bile yok; ya da bir emir kulu olduğunu söyleyecek."

Durdu.

"Cinayete meyilli bir ruh, bir sadist," dedi yavaşça. "Ama

o kalabalığın içinden bulunup bu göreve getirilmiş. Eline sonsuz imkânlar verilmiş. Ölüm kotalarını sonuna kadar uygulayan bir adam."

Baktı bana.

"Karısı aldatırmış onu," dedi. "Hem de Rusya'nın ünlü entelektüelleriyle. Kadın kiminle ilişkiye girmişse, beyinleri birer birer Lubianka'nın idam mahzenindeki taş duvardan aşağıya akıp, yıkanmış hortumla. Karısı Yevgenia," dedi. "Isaac Babel, Mikhail Sholokhov gibi yazarların metresi. Yezhov'un ölümünden sonra adı 'Karadul' oluyor. Tehlikeli bir kadın."

Yavaşça kulağıma eğildi.

"O güçlü, prens gibi Sergo'nun ölümünde de parmağı varmış Yezhov'un," dedi. "Onun ortadan kaldırılmasında da Stalin'e yardım etmiş."

Uzaklara baktı bir an.

"İşte böyle," dedi. "Onun hakkında pek çok şey öğrendim. Daha okuyacağım. Gidiyorum şimdi."

Kalkmıştı masadan.

"Nicholas!" dedim. "Dur, gitme. O kitap... Nerede o okuduğun kitap? Onu ben de okumak isterdim."

"Bitirince getiririm," dedi. "Ama kitap Çekçe."

"Acaba okumasan mı artık. Bunlar etkilemiş seni. Okudukların. Yezhov'un karısı. Her şey."

"Hepsini iyice öğrenmeliyim," dedi. "Geleceğim buraya yeniden."

Kalkmıştı.

İki üç adımda uzaklaşıp Cafe Europa'nın kapısından dışarıya çıkmıştı. Küçücük bir adamdı. Arkasından bakakalmıştım. Okudukları müthiş etkilemişti onu, hissetmiştim. Başına siyah buluttan bir şapka giymiş gibiydi karşımda otururken.

"Dikkatli olmalıyım," diye düşündüm. Olur olmaz şeyler söylememeliyim insanlara. Durup dururken Yezhov'u araştıran, onun o korkunç hayatının derinliklerine girmeye, onu anlamaya çalışan bir adam yaratmıştım.

Garsona bir kahve daha söyledim.

Nicholas acaba hangi kitaptan okuyordu bütün bu bilgileri? Kitap Çekçe olduğuna göre, ben hiçbir şey anlamayacaktım.

"Ama o bana anlatır Yezhov'u," diye düşündüm. "Nicholas bana anlatır. Çünkü onunla dopdolu."

Yanımdaki iskemle hafifçe oynadı. Merakla dönüp baktım. Jimmy gelmiş, yanıma oturmuştu.

"Ne haber?" dedi. "Çoktandır görüşemedik. Nasıl gidiyor her şey?"

"Jimmy!" diye bağırdım. "Bu cafe'de olduğumu nereden biliyordun? Ne iyi ettin de geldin. Sana anlatacaklarım var."

Gülüyordu.

"Biliyorum bütün gün burada olduğunu," dedi. "Tapınaktaki rahip söyledi."

Şaşırmıştım.

"Demek benim Cafe Europa'da oturup kahve içtiğimi biliyor rahip?"

"Bilmez olur mu, biliyor tabii," dedi Jimmy. "Sen bahsetmişsin galiba. Prag'ı anlatırken..."

"Olabilir," dedim. "Öyle çok şey oluyor ki, kafam karmakarışık. Bazen hiçbir şey hatırlamıyorum."

Gelen garsona bir konyak söylemişti Jimmy.

"Sen ne içersin?" diye sordu bana.

"Durmadan kahve içiyorum. Bir şey içmeyeceğim," dedim.

"Özel şurup var efendim," dedi garson. "Cafe Europa'nın özel şurubu. Çok güzeldir. Getireyim mi bir bardak?"

"Olur, bir bardak şurup içeyim."

Döndüm Jimmy'e,

"Budist tapınağından bir kadın tanıdım," dedim. "Bir ölü, kavanozun içinde bir avuç kül. Ekrana geldi, konuştu benimle."

Jimmy bir kahkaha patlattı.

"Sen de bu kavanozdaki küllere çok inanıyorsun vallahi!" dedi. "Ne güzel. Bir başkası gelmiş olmasın ekrana?"

Aklıma hiç böyle bir şey gelmemişti. Ekranda gördüğüm siyah saçlı, elemli yüzlü kadını düşündüm.

"Noçka'ydı ekrandaki," dedim. "Bundan eminim. Aklımı karıştırma."

"Şaka söyledim zaten," dedi Jimmy. "Herhalde kavanozdaki kadındır gelen."

İçime bir kurt düşmüştü. Bu Jimmy de öyle bir kavanozdan çıkmamış mıydı?

Ama sonradan Liu, o kavanozu bana oyun olsun diye bir aktardan alıp odama bıraktığını söylemişti.

Pekiyi, Jimmy nereden çıkmıştı?

"Ne düşünüyorsun?" diye sordu.

"Ne bileyim ben. Bu Uzakdoğu olayları, tapınaklar, kavanozlardaki ölü külleri kafamı karıştırıyor," dedim.

"Ne gibi?"

"Sen de otel odama öyle bir kavanozdan çıkıp gelmedin mi Jimmy?"

"Doğru," dedi Jimmy. "Öyle geldim otel odana. İlk tanışmamız öyle oldu."

Ne diyeceğimi kestiremiyordum. Yezhov işine dönecekti bu. Belki de Jimmy bir ölüydü. Ama bunu ona sorarsam ne yanıt verebilirdi ki bana? Nicholas'ı da cani Yezhov'a benzetmiş, bir çuval inciri berbat etmiştim.

"Dinle," dedim. "Karışık şeyler oluyor."

"Nasıl şeyler?"

"Rusya'da Stalin devrini bilir misin?"

"Pek bilmem."

"Her neyse, o devirden bazı eski yüzlerle görüşmelerim oluyor bu cafe'de."

"Ama bu çok garip," dedi Jimmy. Dikkatle bakıyordu bana.

"Pek çok kişiyle konuştum. Yeni açılan devlet arşivlerinden bilgiler getiren, olayları ve insanları bana anlatan eski yüzler bunlar."

"Çok ilginç. Hiç böyle bir şey duymamıştım," dedi Jimmy.

"Sonra sana ayrıntılı olarak anlatırım. Aslında sanki ufak

aralıklardan, çatlaklardan bana bir devrin hikâyesi anlatılıyor. Müthiş bir şey bu. Heyecan içindeyim."

Nefes almadan dinliyordu beni.

"Her neyse," dedim. "Stalin'in 1937'de NKVD'nin başına getirdiği katil bir cüce var. Biseksüel, alkolik bir cellat. İdamları uyguluyor, işkenceleri düzenliyor. Lubianka var ya, şehir merkezinde, kocaman, uğursuz görünümlü bir bina. Üstünde saat var. İşte ölümün merkezi orası. Yezhov da orada.

Şimdi tuhaf bir şey oldu.

Ufak boylu, Yezhov'a, fotoğraflara tıpatıp benzeyen bir adama rastladım geçen gün. Sanki benim peşimdeydi. Anlıyor musun, tuhaf bir duygu bu. Yezhov'du o. Onun bana baktığını görünce, Lubianka cehenneminin dar dehlizlerini, işkence odalarını, duvara yapışmış kan, kemik ve beyin parçalarını yıkayan hortumu sanki yanı başımda hissettim. Bunlar normal adamlar değil. Gözü takıldı bana. Başkalarının benimle gelip konuştuklarını belki biliyor. İntihar eden bir iki kişinin akrabaları, yakınları gelmişti bana. İşte o an Yezhov'u görünce aklıma bunlar geldi," dedim.

Jimmy dikkat kesilmişti.

"Pekiyi ne yaptın?" diye sordu.

"Peşinden gittim. Tuhaf bir şey. Belki emin olabilmek için. Onun Yezhov olduğunu kanıtlamak için."

"Ne cesaret!" dedi Jimmy.

Garsona işaret etmiş, bir konyak daha söylemişti.

"Bu şehrin üstümde oynadığı oyunlar belki de bunlar," dedim. "Ama hepsi gerçek. İsimler, yüzler, tarihler, olaylar... Hepsi yaşanmış ve gerçek."

"Ne oldu Yezhov'a?" diye sordu Jimmy.

"Yanına gidip adını söyledim. 'Ben Yezhov değilim,' dedi. Sokaktan geçen kısa boylu bir Çekoslovak. Adı Nicholas. Oturduk, bir şeyler içtik. Adam merak etti Yezhov'u. Soruyor, ben de yanıtlıyorum. Gitmiş, araştırmış, Yezhov'dan bahseden bir kitap bulmuş. Belki de o devri anlatan. Geldi buraya, bana cücenin hayatıyla ilgili korkunç ayrıntılar verdi. Adam altüst olmuş. Yezhov'u araştırıp duruyor şimdi. Karısının Yezhov'u

aldattığını öğrenmiş kitaptan; Stalin'in ondan sonraki yeni polis şefi Beria'nın, Yezhov'u yakalatıp nasıl Lubianka'da öldürdüğünü... Böyle ayrıntıları anlattı bana."

Jimmy şaşkındı.

"Şimdi nerede o adam?"

"Gitti. Kitabı okumaya gitti. Benzetildiği kişiyi iyice tanımak, anlamak istiyor."

Jimmy bir an durdu.

"Ama bu tuhaf bir şey," dedi. "Niçin benzetildiği adamı bu kadar araştırıp inceliyor ki?"

Susmuş, düşünüyordum.

"Çok garip geldi bana," dedi Jimmy. "O gene gelince beni de çağırsana."

"Olur, çağırırım. Buraya uğrayacak. Yarın gelir. Sen ne düşündün?"

"Ne bileyim ben. Sanki Yezhov'muş gibi geldi bana. O olmalı konuştuğun kişi."

"Nasıl olur!" diye korkuyla bağırdım.

"Niye olmasın? Sen onu görünce tanımışsın. Ama o, sana Yezhov olmadığını söylemiş."

"Pekiyi nedir o kitap, niçin araştırıyor kendisini?"

"Bence kitap falan yok," dedi Jimmy.

Şaşkındım.

"Kitap yok mu?"

"Yok tabii. Kendini anlatıyor sana. Yorumluyor. Hayatını düşünüp yorumluyor."

Susup kalmıştım.

"Tanıman şaşırtmıştı onu," dedi Jimmy.

"Niçin?"

"Kim tanır onu şimdi? Bir devrin karanlıklarına gömülmüş bir manyak. Hezeyan içinde adam öldüren bir cani. Kimse onun fotoğrafını filan da görmemiştir. Kendi kurduğu mekanizmanın kurbanı oluyor sonunda."

"Doğru," diye mırıldandım. "Sonunda o da Lubianka'da öldürülüyor. Kendi uyguladığı yöntemlerle."

"Tıpkı Franz Kafka'nın hikâye ve romanlarında olduğu gibi bir durum yani," dedi Jimmy.

Hayretler içinde bu doğru saptamayı dinledim.

"Bence o Yezhov."

"Pekiyi, ben ne yapacağım şimdi?" diye çaresizlikle sordum.

Jimmy güldü.

"Hiçbir şey," dedi. "O artık sana ya da başka birine ne yapabilir ki?"

"Doğru. Artık ne yapabilir Yezhov..."

"Hiçbir şey. Ama onu dinleyeceksin. O sana hayatını anlatacak," dedi Jimmy.

Düşündüm.

"Bu müthiş ilginç bir şey olur o zaman," dedim. "Yezhov'un ağzından hayatından parçalar... Olağanüstü!"

"Tabii Yezhov'sa o," dedi Jimmy.

Kafam iyice karışmıştı. Otelime döndüm. Biraz dinlenip yeniden dışarıya çıkmayı düşünüyordum.

Odamın kapısını açar açmaz genç doktor karşıma çıkıverdi. Telaşlı bir hali vardı.

"Bir adamla bir kadın geldiler," dedi. "Ayrı ayrı geldiler. Sizi sordular. Erkek çok bekledi sizi. Şu koltukta dalgın dalgın iki saat oturdu. Gene geleceğini söyleyip az önce çıktı."

"Adını söyledi mi?" diye sordum.

"Adını vermedi."

"Ya kadın?"

"Kısaca, 'Noçka aradı dersiniz,' dedi."

"Erkeğin tipi nasıldı?"

"Ufak, tefek, mavi gözlü bir adamdı," dedi genç doktor.

"Nicholas olmalı bu," dedim. "Ya da Yezhov."

"Tuhaf bir tipti," dedi doktor. "Onda tam tanımlayamayacağım bir gariplik vardı. Neyse, gene geleceğini söyledi."

"Tamam," dedim. "Ben biraz uzanacağım."

Genç doktor dikkatle bakıyordu bana.

"Duygular, düşünceler, ruh halleri yordu sizi," dedi. "Kendinize ait olmayan bir dünyanın içine girdiniz."

"Bilmiyorum," dedim. "Belki de bana ait olan bir dünyanın içine, benim bilmediğim insanlar sızıyor. Eski, yarı kırık bir tahta kapıdan içeriye gün ışığının sızması gibi..."

Doktor güldü.

"Amma da yaptınız," dedi. "Bence öyle değil. Demir bir perdeyi hafifçe aralayıp içeriye bakan birini görüyorum ben."

"Gördüklerim korkunç şeyler, doktor," dedim. "Şu son iki gündür allak bullak oldum. İşkenceler, ölüm listeleri, sorgu odaları..."

"Biliyorum," dedi.

Oda kapısına hafifçe vuruldu.

Gittim, açtım kapıyı.

Karşımda Nicholas duruyordu.

"Buyurun, girin içeriye."

"Yalnız mısınız?"

"Yalnız sayılırım."

Girmişti içeriye. Doktor yavaşça dolabın yanındaki koyu renkli gölgenin içine sindi.

Nicholas televizyonun yanındaki koltuğa oturdu.

"Yorgun görünüyorsunuz," dedim.

"Bitkinim," dedi. "Bütün gün o kitabın sayfaları arasında Yezhov'u takip ediyorum. Onun o garip hayatı, korkunç dünyası yordu, bitirdi ruhumu. Onun acımasızlığı kahrediyor beni. Ne tuhaf bir hayat. Keşke hiç almasaydım o kitabı elime. Yaşamdan koptum sanki, o satırların arasına girdim, kendimi kaybediyorum," dedi. "Başım çatlıyor," diye ekledi. "Sabahtan beri çatlıyor başım."

Yüzü çökmüştü sanki. Ona baş ağrısı için bir ilaç verdim.

"Yutun bunu, geçirir başınızın ağrısını."

"Almayayım," dedi. "Kendi kendine geçer. Bu şehrin üstüne çöken sis, bu beni mahvediyor."

Karşımdaki adama dikkatle baktım. Nasıl konuşmam gerektiğini kestiremedim bir türlü. Yezhov ise başka konuşmalıyım, Nicholas ise başka.

"Şu kitap," dedim. "İlgimi çekiyor. Çabucak buluverdin onu. Keşke ben de okuyabilseydim. Pek çok şey aydınlanırdı kafamın içinde."

Adam bana şöyle bir baktı.

"Kafanızın içinde karanlıkta olan, aydınlanmasını istediğiniz ne var, söyleyin bana, belki yardımcı olabilirim," dedi.

"Yezhov ile ilgili başka bilgilere de ulaşmak istiyorum. Stalin hakkında merak ettiğim çok şey var. Şu korkunç kıyma makinesi nasıl çalışıyordu, emirleri kim veriyordu? Stalin'in kızı Svetlana, ne bileyim ben bunlar hakkında daha çok bilgi sahibi olmak isterdim," dedim.

"Bunlarla niçin ilgileniyorsunuz?"

"Aslında hiç ilgilenmiyorum. Buraya ayak basana kadar en ufak bir merak duymadığım konular bunlar. Geçmiş, gitmiş bir devir. Bir diktatör. Acı çekmiş insanlar...

Ne bir tanıdığım vardı, ne bildiğim. Bana uzak şeylerdi bunlar."

"Sonra ne oldu?"

"Anlattım ya," dedim. "Eski yüzler benimle bağlantıya geçip bana hayatlar, aşklar, ölümler anlatmaya başladılar."

"Anlıyorum," dedi adam. "En ağır ve en korkunç bölüm de Yezhov'un Lubianka'da yaptıkları..."

"Hayır," diye başımı salladım. "Ürkütücü olan başka şeyler de var. Yalnızca Yezhov değil korkunç olan."

"İnanç," dedi adam. "Dikta rejimi. Stalin'in paranoyası. Hepsi..."

"Evet," dedim. "Hepsi."

"Bırakın bunları düşünmeyi o zaman," dedi adam. "Çıkın bu dünyalardan. Kurtulun bu eski yüzlerden. Dinlemeyin onları. Size ne bütün bunlardan. Boş verin. Şehri gezin, başka şeylerle uğraşın. Nehirde bir gemi turuna çıkın. Müzeleri ve kiliseleri gezin. Kitapçılara göz atın. Gece kulüplerine gidin. Bu şehirde bambaşka şeyler var."

"Çok haklısın," dedim. "Yerden göğe kadar haklısın."

"Neşeli yerlere gidin. Bırakın bu eski dünyayı. Zaten her

şey çökmüş, bitmiş. Heykeller bile kalmamış yerli yerinde. Ne düşünüyorsunuz bütün bunları. Boş verin," dedi.

"Sen de boş ver o zaman o kitapta okuduklarını. Etkilenme onlardan. Kapat o kitabı, açma bir daha. Saçma sapan bir benzerlik yüzünden başını ağrıtma, kendini allak bullak etme," dedim.

Baktı bana.

"Çıkıp bir yere gidelim," dedi.

"Arkadaşlarım var. İyi insanlar. Onlara götüreyim sizi. Bu otel odası da insana basar, lanet bir şeydir bu, bilirim. Gelin sizi arkadaşlara götüreyim," dedi.

"Olur," dedim.

Giydim siyah anorağımı. Başıma yün başlığımı taktım. Boynumu sıkıca sardım.

Otelden birlikte çıktık.

Tapınaktan içeriye girdiğimde güneş batmak üzereydi. İçerisi yarı karanlıktı. Dev Buda heykellerinin parlak altın gövdelerine, içeride yeni yakılmış bir iki ışığın soluk rengi vurmuştu. Üç dev altın Buda heykeli, fırtınalı bir günde, karanlığın dünyaya yaklaştığı saatte, yakındaki dağların görünümüne benziyorlardı. Bodrum'a arabamla giderken, dağ yolundaki üstü ağaçsız, yüksek tepeleri anımsamıştım bir an. Bu tepelerin altında, ilkbaharda pespembe olan zakkum vadisi vardı. Tapınaktaki heykellerin ayaklarındaki çiçeklere ve içi kül dolu kavanozlara, zakkum vadisine bakar gibi baktım bir an. Gece zamanı varmış olurdum Bodrum'a, bu yarı karanlık zamanda geçtiğimde zakkum vadisinden.

Rahibin sesi beni daldığım hayallerden çıkardı.

"Merhaba!" diyordu bana yaşlı adam. Heykellerin arkasından birden ortaya çıkıvermişti

"Ben de şimdi mektupları kontrol ettim. Sakıncalı olanları aldım. Yenilerini yazıp bırakacağım."

Elinde tuttuğu bir deste zarfı bana doğru sallıyordu.

"Yine bir sürü yanlış mektup gelmiş. Onları ne yapacağımı

bilemiyorum. Alakasız şeyler. Geçen gün zarfların içinden birtakım uzun listeler çıktı," dedi. "İsimler, isimler... Belki yüzlerce isim. Şaşırdım. Acaba nedir bu listeler? Kimlerin isimleri bunlar?"

Yerimde duramıyordum.

"Görebilir miyim o listeleri?" diye sordum.

"Attım," dedi rahip. "Mektup değil. Bir şey değil. Yabancı isimler. Sıra sıra yazılmış. Yanlış gelmiş olmalı. Bir daha gelirse size veririm. Bakıyorum, bu listelerle ilgilendiniz," dedi.

"İlgilendim," dedim. "Acaba benim tahmin ettiğim listeler mi bunlar?"

"Ne tahmin ediyorsunuz?" diye sordu rahip. "Göçmen listeleri mi acaba?"

"Stalin'in ölüm listeleri olabilir," dedim.

Rahip hayretle baktı bana.

"Terör devrindeki listeleri mi söylüyorsunuz?" dedi şaşkınlıkla. "Olabilir. Hiç aklıma gelmemişti. Ölüm listeleri. Temizlik hareketi..." diye mırıldandı. "Kim yollar ki bunları bu tapınağa?"

"Kazara gelmiştir," dedim.

"Ama buraya, ölülere mektup geliyor. Siz de biliyorsunuz."

"Onlar da ölümle ilgili," dedim.

"Demek bir karışıklık oldu."

"Saklayacağım sizin için, bir daha gelirse," dedi rahip. "Yahudilerin, rejim düşmanlarının isimleri değil mi?"

"Karmakarışık," dedim. "Sözüm ona rejim düşmanlarının."

"Korkunç. Korkunç," diye söylendi kendi kendine. "Bu tapınağa nereden girer ki bu listeler?"

"Belki," dedim. "Dua istiyorlar."

Rahip heyecanlanmıştı.

"Doğru!" dedi. "Nasıl oldu da düşünemedim ben bunları. Dua isteyen insanların listeleri... Tüh, yırtıp attım onları."

Canı sıkılmıştı. Çevrede sinirli sinirli dolaşıyordu şimdi.

"Stalin'in ölüm listeleri," dedi.

"Ne dehşet verici bir şey."

Durdu bir an.

"Noçka'ya bir mektup yazdınız umarım," dedi. "Kavanozunun yanı boş. Mektup bekliyor."

"Yazdım," dedim. "İşte burada."

Cebimden çıkarttığım mektubu rahibe uzattım.

"Aman iyi," dedi. "Hemen bırakayım yanına. Bu ışıkta bile okuyabilir."

Gidip mektubu bir kavanozun yanına bıraktı.

"Size iyi geceler," dedim. "Mektubumu verdim, gidiyorum."

"Sağ olasınız," dedi rahip. "Unutmamışsınız onu. Ben o listelere takıldım. Nasıl oldu da yırttım attım onları. Anlamalıydım. Her neyse. Gene gelirse size hemen vereceğim onları. İyi geceler," dedi.

Tapınaktan çıktım.

Wenceslas Meydanı'nda buldum kendimi. Ayaklarım beni Cafe Europa'ya doğru götürüyordu her zamanki gibi. Kapıyı açıp girdim içeriye. Garson dipten bir yerden adeta koşarak geldi yanıma.

"Hoş geldiniz efendim," diye karşıladı beni. Her zamanki masama oturmuştum.

Garson heyecanlıydı.

"Sizi görmek için birisi bekliyor," dedi.

"Kimmiş acaba?"

"Bilmiyorum efendim. Bir kadın."

Kahvemi getirmek için mutfağa doğru hızla kayboldu.

Yanımdaki sandalye hafifçe oynadı. Birisi gelmişti.

Yavaşça dönüp baktım.

Genç, hoş, esmer bir kadın oturuyordu yanımdaki sandalyede. Üstünde yakası oldukça açık ipek bir bluz, üstünde siyah bir pelerin vardı.

Hafifçe gülümsedi bana.

"Sizi rahatsız etmiyorum ya?"

"Hayır, lütfen oturun."

"Ben Yevgenia," dedi buğulu bir sesle. "Yezhov'un karısıyım."

Dikkatle bakıyordum Yevgenia'ya. Demek o korkunç cücenin karısı buydu.

"Bir iki şey anlatmalıyım size," dedi. "Kısacık bir iki olay."

"Lütfen anlatın."

"Hızlı bir hayat yaşıyordum," dedi. "Anlıyorsunuz değil mi? Çünkü ölümle iç içe yaşıyorduk biz karı koca. Düşenler, ölenler hep yakın çevremizdendi. Entelektüel bir çevrem vardı. Önde gelen Rus yazarları, edebiyatçıları... Edebi bir grup oluşturmuştum. Toplantılar, danslar. Flört etmeyi seviyordum," dedi. "Ve cinselliği."

Gözlerime baktı.

"Her an kadınlığını hisseden bir kadındım. Romancı Sholokhov'la bir ilişkiye girmiştim. Stalin'in kulağına gitmiş. En sevdiği romancıydı. Yezhov odasına böcek yerleştirmiş, National Hotel'de bastı bizi. Bana bir tokat attı ama sonra affetti. Yezhov'un adı 'Karaböğürtlen'di. Stalin onu Politbüro'ya çağırıp Sholokhov'dan özür diletti.

Yezhov benden boşanmaya karar vermişti. Fakat bunu beni korumak için yaptığını biliyordum. Polis şefi Beria beni casuslukla suçluyordu. Bu boşanma benim hayatımı kurtardı ama yaşadığımız olaylara benim sinirlerim dayanmadı. Ben Yezhov için çok hassas bir çiçektim."

Susmuştu. Bir an durdu. Yavaşça devam etti.

"Dünyamız yavaş yavaş adi bir çamaşır gibi çekiyordu. Yezhov beni kurtarmaya çalışırken, Isaac Babel ile olan ilişkim ortaya çıktı. Bir yayıncı, sorgusu sırasında söylemişti bunu.

Yezhov beni hemen Moskova'ya çağırdı.

Daçada Nataşa'yla birlikte dehşet içinde beklemeye başladım. Hayatım sökülen bir örgü parçası gibiydi. Takılı olduğu şişten çıkmış bir örgü. Sıra sıra hızla sökülüp yok oluyordu sanki. Canım kadar çok sevdiğim kızım Nataşa için korkuyor-

dum. Sinir hastası olmuştum. Doktorlar ağır bir depresyon teşhisi koymuşlardı bana. Moskova yakınlarındaki bir sanatoryuma yatırıldım.

7 Kasım'da Beria Yezhov'un yerine atanmıştı. Yezhov perişandı. Onu bekleyen sonu tahmin edebiliyordu. Bir zamanlar efendisi olduğu Lubianka'da sorgulanma, işkence ve beynine bir kurşun. Onu seviyordum," dedi kadın. "Biliyor musunuz, onca aldatmalarıma karşın seviyordum onu. Kızıma tapıyordum. Onlar için hayatımı feda etmeye hazırdım.

Yezhov'a bir mektup yolladım hastaneden.

İntihar etmeyi teklif ettim ve bir uyku ilacı istedim ondan. Bir de küçük cüce heykelini istedim. Evimizde, bir köşede duran ufacık bir heykeldi bu.

Yezhov bana Luminal yolladı. Luminal'le birlikte cüce heykelciği de gelmişti.

Ona bir veda mektubu yolladım. Aym 19'unda Luminal'i aldım.

Saat 11'de komaya girmişçesine uyumaya başladım."

Kadın susmuştu.

Yavaşça yerinden kalktı. Pelerininin önünü kapatarak masadan sessizce uzaklaştı.

Bu acı hikâye sarsmıştı beni. Yevgenia bir canavarla evlenmişti ama sevmişti onu. Yezhov kendini kurtarmak için onu feda etmişti. Kadın, çocuğunu kurtarmak için ölmüştü. O karmakarışık, korkunç terör döneminde, yalnızca kadınlığını yaşamak, eğlenmek ve belki de dehşeti böyle unutmak istemişti.

Suçu buydu. Yalnızca bu. Bunu ona söylemek isterdim ama o çoktan kaybolup gitmişti. Geçmişin sessiz bir gölgesi gibi.

Baktım genç doktor gelmiş yanıma oturmuş.

Onu Cafe Europa'da görünce şaşırmıştım, yalnızca odamda görebiliyordum onu şimdiye kadar.

"Hoş geldiniz," dedim. "İyi misiniz?"

"Bu hikâyeler çok etkiliyor beni," dedi. "Kadının Luminal alması. O derin koma. Bunları dinlerken içim burkuluyor."

Bir şey demeden bakıyordum ona. Ne diyebilirdim ki.

Kendisi de aynı şeyi yapmıştı. Pişmandı besbelli. Bu insanların ruh halini anlamaya çalışıyor, belki de kendi intiharını böylece çözmeye uğraşıyordu.

Cafe Europa.

Ne yerdi burası!

Geçmişle bugün arasındaki kristal avizeli irtibat bürosu.

"Hadi," dedi Nicholas. "Hızlı hızlı yürüyelim. Eve yaklaştık. Hava çok soğuk."

Şehrin daha önce hiç görmediğim, bilmediğim arnavutkaldırımlı dar sokaklarında yürüyorduk.

"Ben bu yolları hiç bilmiyorum, Nicholas," dedim.

'Bunlar arka sokaklar. Kestirmeden gidiyoruz,' dedi. Bu soğukta Charles Köprüsü'nü geçemezdik. Kirpiklerim buz tuttu."

Çok çevikti. Ona yetişebilmek için nefes nefese kalmıştım. Kafka'nın dünyasının yakınlarında bir yerlerde olmalıydık. Şehrin o eski bölümünü anımsatmıştı bana bu yürüdüğümüz sokaklar.

'Bunları mektupta Noçka'ya yazmalıyım,' diye düşündüm. 'Bu sessiz yerler ilgisini çekebilir onun.' İn cin yok çevrede. Prag hafif rutubetli bugün. Böyle günlerde burnumun kemiği hafifçe sızlar. Gene sızlıyordu. Yün başlığımı kaşlarımın üstüne indirmiştim. Nefes aldıkça ağzımdan dışarıya dumanlar çıkıyordu.

"İşte geldik," dedi Nicholas. Önümüzde koskocaman beyaz bir bina vardı. Binanın üstündeki yuvarlak saat tam sekizi gösteriyordu. Çevrede kimseler görünmüyordu. Nicholas ortadaki büyük demir kapıya doğru yürüdü.

"Neresi burası?" diye sordum. "Ne büyük bina. Kasvetli bir yer. Sanki bir yerden biliyorum ben burayı."

Nicholas hafifçe güldü.

"Lubianka'ya hoş geldin," dedi.

"Lubianka mı?"

Bir çığlık attım. Dehşet içinde kalmıştım.

"Sen Yezhov'sun!" diye haykırdım yanımdaki adama.

"Tanımıştım seni! Yezhov!"

Var gücümle kaçmalıydım oradan. Kurtarmalıydım kendimi bu canavardan ve onun acımasız cehennemi Lubianka'sından.

"Dur, kaçma!" diye bağırdı. "Korkma. Sana yalnızca göstereceğim burayı."

"Ama ben görmek istemiyorum Lubianka'yı," diye bağırıyordum. Sokak bomboştu. Hiç kimse sesimi duymuyordu.

Nicholas gülmekten katılıyordu. Beni kolumdan tutup demir kapıdan içeriye zorla çekti. Avazım çıktığınca bağırıyordum. Çok kuvvetliydi. Elleri mengene gibi kollarıma yapışmıştı.

Lubianka kâbusunun içine girersem bir daha oradan sağ çıkamayacağımı biliyordum.

İtmişti beni içeriye. Demir kapı ardımızdan kapandı. Geniş bir lobiye girmiştik. Çevreye krem renkli koltuklar serpiştirilmişti. Hafif bir keman sesi geliyordu kulağıma. İçerisi hoş bir biçimde aydınlatılmıştı. Masaların üstünde, mor kristal fanusların içinde mumlar yanıyordu. Her tarafta taze kesilmiş uçuk mor ve beyaz çiçekler vardı.

Şaşırmıştım.

"Lubianka böyle bir yer mi?"

"Evet, böyle," dedi Nicholas. "Şu masaya oturalım."

İki kişilik bir masaya oturmuştuk. Hayretle çevreme bakıyordum. Salon boştu. Masa örtüsü krem ipekli bir kumaştandı. Garson yanımızda beliriverdi.

"Ne içelim?" diye sordu Nicholas.

"Bilmiyorum," diye mırıldandım.

"Birer İrlanda kahvesi içelim," dedi garsona.

Garson uzaklaştı. Nicholas döndü bana,

"Nasıl buldun Lubianka'yı?" diye sordu.

"Çok şık," diye mırıldandım. "Ne soğuk bir şaka yaptın bana Nicholas."

"Burası kentin en eski çay salonlarından biri," dedi. "İki yüzyıllık bir yer. Beğeneceğini ummuştum."

"Adı Lubianka mı?"

"Hayır, değil," dedi. Gülüyordu halime.

"Demek içinde benim Yezhov olduğuma dair hep bir şüphe var," dedi. "Nicholas olduğuma hiç inanmamışsın."

"Niçin buranın Lubianka olduğunu söyledin bana?"

"Böyle bir şey nasıl olabilir?" dedi adam. "Mümkün mü buranın Lubianka olması? Veya bu kentte, bu zamanda herhangi bir yerin Lubianka olması... İnsan aklına, mantığına sığar mı bu?"

"Olabilir, pekâlâ," dedim. "Ben son haftada ne garip olaylar yaşadım. Bu kentte ve Moskova'da neler olmuş... Burası çok rahatlıkla Lubianka olabilirdi."

"Ama değil."

Kahvelerimiz gelmişti.

"Sakinleştin mi biraz?" diye sordu Nicholas.

"Sakinleştim," dedim.

Bir keman hiç duymadığım parçalar çalıyordu uzakta bir yerde.

Kahvemden bir yudum aldım.

"Alt katta nefis bir gece kulübü var," dedi Nicholas. "Çok ünlü. Sonra oraya inebiliriz istersen."

Saatime baktım, dokuz olmuştu. Zaman nasıl geçmiş, şaşırmıştım.

"Geç saatte ineriz," dedi Nicholas. "Ünlü gösteriler var, bütün dünyadan oraya gelirler."

Kahvemi yudumlarken uzaktan gelen kemanın sesini dinliyordum bir yandan.

Gerçekten elit bir çay salonuydu bulunduğumuz yer. İçerideki özellikle yaratılmış gri-bej ışık, mumların masaların üstündeki hafif titreşimi, mekânın genişliği, renklerin uyumu buraya eski, sepya bir kartpostal havası veriyordu.

Bir fotoğrafın, yıllar önce çekilmiş ve artık sararmış bir fotoğrafın içinde gibi hissediyordum kendimi.

Nicholas'a söyledim.

"Kendimi eski, sararmış bir fotoğrafın içinde gibi hissettim birden," dedim. "Ne tuhaf. Antikacıda gördüğüm albümün içindeki bir fotoğraftayım sanki."

"Zaten bu çay salonunun adı 'Eski Fotoğraflar' dedi. O duyguyu yaşadın, değil mi?"

"Yaşadım, yaşıyorum şu anda da," dedim. 'Eski Fotoğraflar' demek buranın adı. Ne güzel."

"Beğendiğine sevindim," dedi Nicholas. Garsonu çağırmış, yiyecek hafif bir şeyler söylemişti.

"Gece kulübünün adı ne?"

"Orası da 'Eski Fotoğraflar Gece Kulübü.'"

"Ne kadar ilginç," diye mırıldandım. "Eski Fotoğraflar Gece Kulübü..."

"Evet," dedi Nicholas. "Nostaljik bir isim, değil mi?"

"Gerçekten öyle," dedim.

Cep telefonum çaldı.

Şaşırmıştım.

Prag'a ayak bastığımdan bu yana ilk kez çalıyordu cep telefonum.

Acaba kim arıyordu beni cep telefonumdan? Ben onun, çantamın bir köşesindeki varlığını bile unutmuştum.

"Alo?"

"Alo ben Jimmy."

"Merhaba!" diye bağırdım.

"Yalnız mısın?"

"Değilim."

"Yavaş konuş," dedi. "Yanında kim var?"

"Nicholas."

"Neredesin?"

"Eski Fotoğraflar Çay Salonu'ndayım."

"Nerede orası?"

"Bilmiyorum. Dur, sorayım."

Döndüm Nicholas'a.

"Buranın adresi nedir?" diye sordum.

"Eski Yahudi mezarlığının arkasındayız."

"Eski Yahudi mezarlığının arkasındaymış."

"Bir yere gitme, hemen geliyorum," dedi Jimmy. Sonra yavaşça fısıldadı:

"Dikkatli ol. Yanındaki Yezhov."

Kanımın çekildiğini hissettim birden.

Karaböğürtlen oturduğu yerden bana dikkatle bakıyordu.

"Önemli bir şey mi var, rengin sapsarı oldu," dedi.

"Yok bir şey," dedim. "Bir arkadaş. Nerede olduğumu merak etmiş. Ben de söyledim."

Karaböğürtlen hafifçe güldü.

"Eski Yahudi mezarlığı ile ilgisi yok buranın aslında," dedi.

"Niçin öyle söyledin?"

"Burası tarif edilmesi çok güç bir yer de ondan."

Bütün huzurum kaçmıştı. Yerimde zor oturuyordum.

"Ama buranın adı Eski Fotoğraflar değil mi?"

"Evet, buranın adı Eski Fotoğraflar."

Jimmy bulurdu beni. Herhangi bir taksi şoförüne bu ismi söylese, onu kapıya getirirlerdi. Arkama yaslandım, cafe'nin içine şöyle bir göz gezdirdim. Ne kadar ilginç bir yerdi burası. Gerçekten eski bir fotoğrafın içi gibiydi her şey. Bunu ışıklarla mı yapmayı başarmışlardı yoksa renklerle mi kestiremiyordum.

Karaböğürtlen sanki düşüncemi okumuştu.

"Bu etkiyi sağlayan hem kullanılan ışıklar hem de renkler," dedi. "Bir özelliği de buraya bir giren bir daha çıkamaz."

"O da ne demek?" diye sordum.

Tüylerim ürpermişti.

"Buradan çıkış yoktur," dedi Karaböğürtlen. "Nasıl ki, sararmış, siyah beyaz bir eski fotoğraftan çıkış yoksa, buradan da çıkış yoktur."

Duraklamıştım.

"O da ne demek?" diye sordum.

"Siz hiç siyah beyaz bir fotoğraftan çıkan bir kişi gördünüz mü?" diye sordu. "Fotoğraf bir kere çekilmiştir ve herkes sonsuza kadar içinde kalır."

"Dehşet verici bir şey bu!" diye bağırdım. "Bana burada bir boğuntu geldi. Sanki zamanın içine çimentolanmış gibiyim. Nefes alamıyorum! Kapıyı açıp dışarıya çıkacağım şimdi."

Karaböğürtlen gülüyordu neşeli neşeli.

"Çıkabilirseniz çıkın tabii," dedi. "Temiz hava iyi gelir."

Yerimden kalkmak için bir hamle yaptım. Ne tuhaf şey, mayalı hamur gibi yayılmıştım koltuğun içine. Sanki hafif bir felç geçiriyordum. Bir karabasandı bu. Yerimden kıpırdayamıyordum.

"Buradan nasıl kurtulabilirim?" diye bağırdım.

"Yavaş! Yavaş olun. Bize bakıyorlar," dedi Karaböğürtlen. "Ben istersem çıkabilirsiniz ancak buradan."

"Ne olur dışarıya çıkayım," dedim. "Sıkıldım burada. Şehirde dolaşmak istiyorum. Cafe Europa'da beni beklerler... Otel odama gelenler olmuştur."

"Ben bırakınca gidersiniz," dedi Karaböğürtlen. "Daha aşağıya, gece kulübüne ineceğiz."

Çaresizlikle yığıldığım yerde kaldım. Üstüme öyle bir hal gelmişti ki, kolumu bile kaldıramıyordum.

"Yezhov'sun sen, değil mi?" diye sordum. "Sen Yezhov'sun. Baştan beri doğruyu görmüşüm."

"Önemli mi bu?" diye sordu. "Benim Yezhov veya Nicholas olmam o kadar önemli mi? Ne fark eder?"

"Çok şey fark eder," dedim. "Fark etmez olur mu?"

"Yezhov'um öyleyse," dedi. "Ama artık benden korkulur mu? Bir isimden, bir görüntüden, bir kapı arkasındaki karanlıktan korkmak gibi bir şey olur bu! Şu an, bir Yezhov nedir ki? Niçin herhangi bir korkunçluğu olsun?"

Gözlerime baktı.

"Niçin korkuncum ben?" diye sordu. "Söyler misiniz bunu bana. Şu an, şu konumumla nerem korkutuyor sizi? Ben artık yaşayan bir insana ne yapabilirim?"

"Bilmiyorum," diye mırıldandım. "Ama gene de ürkütücü buluyorum seni Yezhov."

"Ne yapacağımdan korkuyorsunuz?"

"Bana işkence edip, beni öldürebilirsin. Lubianka'ya götürüp..."

"Burası Lubianka," dedi Yezhov. "Ama gördüğünüz gibi burada da korkutucu hiçbir şey yok artık."

"Burası Lubianka mı?" diye bağırdım. Dehşet içindeydim.

Yezhov çok sakindi.

"Evet. Burası Lubianka," dedi. "Ama artık eskiye dair hiçbir şey yok burada."

"Burası Lubianka'ya benzemiyor ama."

"Lubianka'nın neye benzediğini siz nereden biliyorsunuz?" diye sordu Yezhov. "Daha önce hiç bulundunuz mu orada?"

"Hayır, bulunmadım."

"O zaman nasıl bilebilirsiniz Lubianka'yı? Beyninizde düşündüğünüz, algıladığınız veya okuduğunuz haliyle bilebilirsiniz onu sadece," dedi.

"Öyle değil mi?" diye sordu.

Durdu bir an.

"Hayattaki her şey öyle değil mi zaten," dedi. "Bir algı, bir duygu, bir yerden duyulan, bir fragman, bir rüya..."

Onu dinliyordum. Sözlerinde haklıydı.

"Siz hiç Lubianka'nın içinin fotoğrafını gördünüz mü?" diye sordu.

"Hayır, görmedim."

"Hiç kimse görmemiştir ki," dedi. "Bildiğim kadarıyla Lubianka'nın içinin fotoğrafı hiç çekilmedi. Lubianka'nın fotoğrafları yalnızca bazı gözlerde, beyinlerde ve bellek aralıklarında kaldı."

Mavi gözleriyle ileriye bakıyordu.

"Benim belleğimde ve anılarımda Lubianka'nın içi," dedi. "Orada işkence gören ve ölenlerin belleklerinde, anılarında ve gözlerinde son bir fotoğraf karesi olarak kaldı Lubianka," dedi.

Yerime yapışmıştım. Söyledikleri doğruydu.

"Onun için, Lubianka da korkunç değil artık," dedi. "Yani bir yerde, Lubianka artık yok. Yalnızca benim belleğimde var."

"Senin belleğinde..."

"Evet," dedi Yezhov. "İşte burası. Bu eski siyah beyaz fotoğraf karesi. İşte benim belleğimdeki Lubianka."

Dinlediklerimi sindirmeye, bir yandan da düşünmeye çalışıyordum.

"Bunlar derin şeyler..." diye fısıldadım.

"Ama gerçek," dedi Yezhov. "Öyle değil mi? Hepsi gerçek. Artık ne ben korkuncum ne de Lubianka. Biz açık havada bir güvenin tüylü bedeni ve kanatları gibi dağılıp gitmeye mahkûmuz. Ben, beni düşünen biri olduğu sürece varım artık. Şu anda beni bilen ya da düşünen birisi olduğunu da sanmıyorum," dedi. "Sizin dışınızda," diye ekledi. "Evet siz. Siz beni düşünerek var ettiniz. Lubianka'yı da."

Hayretler içinde dinliyordum onu.

"Ben düşünmesem, yok muydun?"

"Nereden var olacağım, tarihin karanlık sayfalarına gömülmüş birisiyim ben," dedi. "Kimsem de yok. Dünyada o zamandan kalan varsa da, hatırlamak istemezler beni. Başka hatıraları vardır. Eh, o zaman da, benim bugün, şu dünyada var olmam çok zor. Ama siz düşüncenizle bana hayat verdiniz."

Susmuştu.

"Korkmayın artık benden," dedi. "Görüyorsunuz, korkunç değilim. Lubianka... Burası ise sadece bellekte kalan bir görüntü, bir anı."

Söylediği şeyler sarsmıştı beni.

Oturduğum yerde düşüncelere dalmıştım.

Ben Yezhov'un kafasının içindeki Lubianka'daydım. Yezhov da benim düşündüğüm, şu anda benim hayata geçirmeyi başardığım biriydi.

Her şey karmakarışıktı.

Acaba bütün her şey onun anlattığı gibi miydi, yoksa beni işletiyor muydu?

Gene okumuştu düşüncelerimi.

"Bütün dediklerim doğru," diye mırıldandı.

"Burayı gezelim," dedim. "Lubianka'yı görmek istiyorum. Aşağıya da inelim. Gece kulübüne."

"Olur," dedi Yezhov. "Gezelim burayı. Aşağısı, gece kulübü daha eğlencelidir. Eski yüzler, işkence odaları..."

Yüzümü buruşturdum.

"Ama korkunç değil," dedi.

"Nasıl korkunç değil? Dehşet verici şeyler bunlar," dedim.

"Korkunç değil. Çünkü ben onları korkunç olarak algılamıyorum. Öyle hatırlamıyorum," dedi. "Hoşuma gider oralar benim," diye ekledi. "Zevk aldığım yerlerdi. Benim dünyam. Öyle anımsıyorum oraları. Bir gece kulübü. Her gece gittiğim, devam ettiğim bir yer."

"Lubianka'nın dehlizleri," diye korkuyla fısıldadım.

"Evet ama," dedi. "Ben bir sadisttim, biliyorsunuz."

Çok sakindi. Ayağa kalkmıştı. Masanın üstündeki mumun ışığı belli belirsiz dalgalandı.

Ben de doğruldum yerimden. Beni koltuğa yapıştıran o görünmez zamk üstümden silinip yok olmuştu sanki.

Bu uçuk renkli dünyada dolaşmaya başladık.

Masalara, sandalyelere, fanusların içinde yanan mumlara, oraya buraya rasgele düşen ışık çizgilerine bakıyordum.

Dar bir merdivenin başına gelmiştik. Trabzan bej ipek kadifeyle kaplanmıştı. Basamaklar yumuşak bir dönüşle aşağıya doğru iniyordu.

"Gelin, aşağıya inelim," dedi Yezhov.

Ben önde, o arkada merdivenlerden aşağıya inmeye başladık.

Budist tapınağında her şey son bıraktığım gibiydi. Burnuma gelen o hafif buhur kokusu, güneş ışıklarının eğimi, yerdeki gölgeler, her şey aynıydı. Hiçbir şey değişmemişti. Yaşlı rahip altın renkli heykelin bacağının yanından çıkıvermişti meydana. Elinde bir deste zarf tutuyordu.

"Aman ne çok mektup geldi bugün," dedi. "Oku oku bitmiyor. Alakasız şeyler yazmış çoğu. Bunları nasıl koyarım ölünün kavanozunun yanına? Bunlar allak bullak eder ruhu. Neden böyle yazarlar bilmem."

Baktı bana.

"Acaba bugün dünya mektup günü filan mı?" diye sordu.

"Var mı böyle bir gün? Şaşırdım doğrusu, bu kadar çok mektup hiç gelmezdi."

Yanıma gelmişti.

"Şimdi şu mektuba bakın bir, Tanrı aşkına," dedi. "İpe sapa gelir yanı var mı bunun? Yazmış birisi işte:

Savaş sırasında Stalin. Stalingrad.

Supremo yani 'En Büyük' genellikle giyinik olarak, Kuntsevo'nun ikinci katına çıkan merdivenin altına yerleştirilmiş olan metalden bir kamp yatağında uykuya dalardı. Herhangi bir olay anında ofiste kalan ona yakın bir görevli uyandırırdı onu.

Sabahın ilk saatlerinde ona sunulan günün ilk raporunu okurdu. Politbüro üyeleri ve diğer görevliler sabaha kadar uyanık ve çalışıyor olurlardı; hepsi Stalin'in uykusuzluğunu paylaşmaya mecburdu.

Öğlende Valecka'nın getirdiği hafif bir yemeği yerdi Stalin. Genellikle Kuntsevo veya Kremlin'de geçirirdi günü, dışarıya çıkmazdı. Altmış üç yaşında olan Supremo, nerede olursa olsun, önündeki on altı saat içerisinde ona günde iki kere gelen ayrıntılı raporları okurdu. Bunların ilki öğleden sonra saat üçte, ikincisi ise cephelerle ilgili gece saat dokuzda gelen rapordu. Bu son rapor gecikirse, Stalin birdenbire değişir, ürkütücü olurdu.

Genellikle ikindi vakti, yolu hızla yarıp geçen siyah Packard'lardan oluşan konvoyuyla Kremlin'e gelirdi.

Dışarıda aranan ve silahları bıraktırılan konukları onun yanına girebilirlerdi. Arama birkaç kez yapılır, misafir, ne kadar yakın olursa olsun; bu aramadan geçtikten sonra içeriye bırakılırdı.

Konuklar içeride kontrollü, temiz ve az eşyalı bir ortamda bulurlardı kendilerini. Çevrede fazlalık olan hiçbir şey yoktu.

Gergin bir hava hüküm sürerdi genellikle. Stalin'i ilk defa görenler belki biraz daha rahat olurlardı, ama onu ikinci defa görenlerin daha gergin oldukları fark edilirdi.

Ezici bir gücü vardı. Bu güç karşısındakine hemen yansırdı. İnsana kendini olduğundan daha lüzumsuz ve gereksiz hissettiren bir havası olurdu bazen. Karşısındaki ezilirdi. Çoğu zaman korkunç enerjik, huzursuz, yorulmak bilmez ve buz gibi soğuk olurdu.

Sinirlendiği anda kontrolünü kaybeder, objektiflik yeteneğini kısa bir süre için yitirirdi.

Konuklar her an tehlikeyi hissederlerdi ama aynı zamanda bu güç karşısında büyülendiklerini gizleyemezlerdi..."

Rahip gözlerini mektuptan kaldırıp bana baktı.

"Bu ne biçim şey?" dedi. "Böyle mektup olur mu, mektup değil bu. Ama, dur bakayım... Bir yayıncının kavanozuna yollanmış bu. Belki de bir roman parçası. Bakın bu olabilir. Müthiş bir tasvir değil mi? Bir diktatörün tasviri. Ben olsam basardım bu kitabı. Tarihi bir metin olmalı bu," dedi. "Her neyse, bunu hiç değiştirmeden koyayım yayıncının kavanozunun yanına. Sanki gerçekler yazılmış. Şimdi benim yazacağım bir şey sudan kaçabilir. Öyle değil mi?"

Müthiş ilgilenmiştim elinde tuttuğu mektupla.

"Biraz daha okur musun?" dedim. "Çok ilgimi çekti."

"Arkası var bunun, merak etme," dedi rahip. "Bölüm bölüm geliyor bunlar. Yayıncının kül kavanozuna. Hani dediğim listeler vardı ya, onlar da ona yollanıyor. Bilmem ki vallahi, parça parça bir şeyler. İkinci Dünya Savaşı gibi geldi bana, siz ne dersiniz?" diye sordu.

"İkinci Dünya Savaşı," dedim. "Josef Stalin'in Kuntsevo veya Kremlin'den savaşı yönettiği zamanı anlatıyor. Biraz daha okur musun? Çok ilgimi çekti."

"Gerçekten mi?" dedi yaşlı rahip. "Olur, okuyayım. Dur bakayım, şu sayfalarda neler var:

... Piposu sönükse, bu kötüye işaretti. Eğer pipoyu içmeyip yanına koyarsa, büyük bir patlamanın yakın olduğunu gösteren bir hareketti bu. Ama piponun sapıyla bıyıklarını hafif hafif okşarsa, bu iyiydi işte. Keyfi yerinde demekti. Pipo barometre gibiydi. Kızgınlığı dehşet uyandırırdı. İnsanın gözü önünde değişiverirdi birden. Rengi soluklaşır, gözlerine acı bir ifade yerleşirdi. Bakışları ağır ve suçlayıcı olurdu.

Üç bekçi köpeği, Molotov, Malenkov ve Beria arkada otururlar, hiçbir zaman soru sormazlar, bazen ellerindeki kâğıtlara ufak notlar alırlardı. Stalin onları 'tarihe tanıklık etmek' için tutardı yanında. Bu üçlünün orada bulunma amacı, kolektif yönetim imajını vermek ve generalleri terörize etmek içindi.

Şöyle demişti anılarında General Zukhov:

'Bir şey yanlış giderse Beria'nın eline düşeceğini bilirdin. Sonun Lubianka olurdu. Ben ne zaman Stalin'le konuşmaya girsem, Beria orda olurdu."

"İşte böyle," dedi yaşlı rahip. "Ne adammış bu da böyle. Siz meraklıysanız bu yazılara, arada okurum size gelen bölümleri.

Bir striptiz yıldızının küllerine gelen mektuplar da var ama onlar başka türlü. Hep şehvet falan," dedi. "Onları da toparlıyorum. Ruhu yorar fazlası."

"İyi yapıyorsunuz," dedim.

"Noçka'ya yazdınız mı bugün?" diye sordu.

Tam çıkıyordum tapınaktan dışarıya.

"Mektubu otelde unuttum, yarın getiririm."

"Bekliyorum," dedi yaşlı adam. "Ben hep buradayım."

"Yarın görüşürüz," dedim.

Eski Fotoğraflar Gece Kulübü ya da Lubianka'nın dehlizleri. Biraz sonra oraya varacaktım.

Ben önde, Yezhov arkamda, bej ipek kadife kaplı tırabzana tutunarak önümden bir spiral şeklinde aşağıya doğru dönerek adeta yuvarlanan merdivenlerden iniyordum.

'Yezhov'un beynindeki Lubianka burası,' diye düşündüm. 'Korkmamalıyım. Bütün bu mekânlar şu anda onun beynindeki görüntüler. Onun anıları. Onun dünyasının yumuşatılmış, bugüne uyarlanmış bir biçimi. Korkmamalıyım. Korkacak bir şey yok.

Yezhov da şu an benim kafamda oluşturduğum bir imaj. Başka bir şey değil o artık. Benim düşüncemde. Düşünmeyi bıraktığım an yok olacak.'

Bunları düşünüyordum. Sakindim.

Merdivenlerden aşağıya inmiştik.

Bu bölmenin renkleri değişikti. Duvarlar siyah deri ve kadife kaplıydı. Araya kan kırmızısı saten parçalar atılmıştı. Belli belirsiz, zonklayan bir rap müziği geliyordu kulağıma. Elimi

yavaşça koridorun duvarındaki parlak kaygan siyah deriye ve yumuşak kadifeye sürdüm.

"Ses geçirmez bu duvarlar," dedi Yezhov.

Koridorun iki yanında bölmeler vardı. Siyah kadife perdelerle örtülmüştü bunlar.

"Odalar," dedi Yezhov onlara baktığımı görünce.

"İşkence odaları mı?"

"Evet."

"Dolu mu?"

"Bilmiyorum," dedi Yezhov. "Dolu olabilir."

Yandaki kadife perdenin birini yavaşça araladı.

Titreyerek içeriye doğru uzattım başımı. Gözlerimi sımsıkı yummuştum nedense. Yavaş yavaş açtım onları. Bir ölüm mekânı görecektim, acı çekilmiş bir mekân, duvarda insandan kalan izler...

Açtım gözlerimi.

Dev bir su tankına bakıyordum. Suyun içinde ellerinden ve ayaklarından zincirlenmiş, cenin pozisyonunu almış bir adam vardı. Tankın içi hava kabarcıklarıyla doluydu. Ellerindeki kelepçenin kilidini açmaya uğraşıyordu adam. Dikkatle baktım ona.

Jimmy'di bu.

"Jimmy!" diye bağırdım.

Birkaç saniye sonra Jimmy el ve ayak bileklerindeki zincirlerden kurtulmuş, şimdi tanktan dışarıya çıkmaya uğraşıyordu.

"Hadi Jimmy!" diye haykırdım. "Çabuk ol!"

Yezhov ilgiyle baktı bana.

"Tanıyor musun onu?" diye sordu.

"Tanıyorum. Arkadaşım o benim. İllüzyonist Jimmy."

"Evet, Lubianka'nın, gece kulübünün yıldızlarından biridir o," dedi Yezhov.

Şaşkındım.

"Niye şaşırdın?" diye sordu Yezhov.

"Ne bileyim ben. Şaşırdım işte."

"Hayat nedir ki," diye mırıldandı, sanki kendi kendine konuşuyordu.

"Bir avuç kül."

Jimmy çıkmıştı su dolu tanktan. Nefes nefeseydi. Birkaç saniye yere uzanıp öylece kaldı.

"Jimmy!" diye bağırdım. "Sen ne arıyorsun burada?"

"Ben geceleri burada çalışıyorum," dedi.

Baktım, Yezhov kaybolmuştu. Yandaki kadife perde hafifçe oynuyordu. Belki de oraya girmişti.

Kendimi Lubianka'nın dışında buluverdim. Merdivenleri nasıl çıktığımı, bej kadife tırabzanlı Eski Fotoğraflar Çay Salonu'nu hatırlamıyordum. Soğuk gece ayazı yüzüme bir şamar çakmıştı, olayları toparlamaya, kendime gelmeye çalışıyordum.

Yezhov ve Jimmy Lubianka'da kalmış olmalıydılar.

Sokağın ışıkları yanmıştı. Şık bir kalabalık yavaş yavaş çay salonundan içeriye giriyordu. Kürklü, uzun siyah elbiseli kadınlar, şapkalı orta yaşlı baylar dikkatimi çekmişti. Sanki eski insanlardı bunlar, kılık kıyafetlerinden öyle anlaşılıyordu. Kadınlar başlarında tüllü siyah şapkalar, omuzlarına doladıkları tilki kürkleri, sokağın arnavutkaldırımında hafif gürültüler çıkartan topuklarıyla yarı karanlıkta sessiz, gizemli bir tablo oluşturmuşlardı gözümün önünde.

Burası neresiydi? Bulunduğum sokağın adı neydi? Kaybetmemeliyim burayı, bir daha gelmek istesem nasıl ulaşabilecektim buraya?

Sokak lambasının ışığında köşedeki tabelayı okudum. *'Jakob Sokağı'* yazıyordu. Otele dönünce haritada bakıp işaretlemeliydim burayı.

Lubianka.

Bir daha bulamayabilirdim burayı.

Şık giysili kadınlar ve erkekler Eski Fotoğraflar Çay Salonu'nun kapısından içeriye girmeye devam ediyorlardı. Eski bir zamanın karı kocaları, sevgilileri, âşıkları olabilirdi bunlar. Yaşlı, kır saçlı bir erkeğin koluna girmiş genç, sarı saçları ma-

şayla şekillendirilmiş güzel bir kız hafif bir kahkaha atınca sokak birden dalgalanıverdi. Sarışın, bu koyu renkli kalabalığın sessizliğini bir anda bozup dağıtıvermişti sanki. Olduğum yerde duruyor, onlara bakıyordum.

'Geri döneyim, yeniden Eski Fotoğraflar Çay Salonu'na gireyim,' diye düşündüm.

Belki de bu kalabalık alt kattaki gece kulübüne gidiyordu. Zaman geç olmuştu. Sonsuz gecenin içinde kulüplerin ve karanlık köşelerin saati başlamıştı.

Son çift de çay salonunun kapısından içeriye girmiş, kapı yavaşça kapanmıştı. Sokak sessizdi şimdi. Köşedeki bir gece feneri hareli, solgun ışığını karanlığın üstüne serpiştiriyordu. Olduğum yerde duruyordum. Kararsızdım.

Yaşlı rahip tapınağın kapısında bekliyordu beni.

"Gelin, gelin," diye seslendi. "Ben de sizi bekliyordum."

Bir yandan da elindeki zarf destesini sallıyordu.

"Aman ne mektup geldi bu sabah, ne mektup! Gel de işin içinden çık. Ne yapacağımı bilemiyorum. Yayıncıya gelen mektuplar çok ilginç. Pek dokunmuyorum onlara. Anlarsınız ya, tarihin gerçek akışını değiştirmemek için," dedi.

"Kavanozun içindeki bir avuç kül bunlardan ne anlar bilemiyorum ama mektuplar ısrarla yollandığına göre bir bildiği vardır yollayanın.

Şuna bakın rica ederim, neler yazıyor:

...Yezhov bir vampir gibi yaşıyordu. Hayatı işkence ve içki seansları arasında gidip gelen garip bir ezilme, parçalanma ve yok oluş halindeydi. İşkence odalarından çıkıp evine gittiğinde kör kütük sarhoş oluyordu. Hayatı, yaptıklarını ne kadar algılayabiliyordu, işte burası belli değildi. Ağır görevini kaldıramıyor, işkence edebilmek için daha çok içiyordu.

Stalin, Karaböğürtlen'in çöküşünü fark etmişti. Bu katillerin üstündeki baskı korkunçtu. Stalin adamlarıyla konuşuyor, onları bir yola sokmaya çalışıyordu. Ama çoğu bu tempoya dayanabilecek kadar güçlü değillerdi. İşkenceciler içkiyle hayatta kalabiliyorlardı.

Ölümler onların başını döndürüyor, yitirdikleri gerçeklik algısını daha da uzaklara fırlatıyor, sersemletiyordu onları.

Yezhov, Stalin'in kendisinden memnun olmadığını hissediyor, bu da onu büsbütün bir alkol çıkmazının içine sürüklüyordu..."

Rahip elindeki kâğıdı katlamıştı. Döndü bana,

"Korkunç şeyler bunlar," dedi. "Terör devri. İşte yayıncıya sabah gelmiş bu yazı. Ben de ne yapacağımı şaşırıyorum. Bu yazıyı nasıl yumuşatabilirim ben? İmkânsız bu."

"Bunu olduğu gibi bırakın kavanozun yanına," dedim. "Bu bir mektup değil, bir devri, devrin yarattığı bir adamı anlatan ürkütücü bir pasaj."

"İyi ama," dedi rahip. "Ölü ürkmesin bundan."

"Ürkmez. Yayıncı bunları zaten biliyordur."

"Öyle mi dersiniz?" dedi rahip. "Öyleyse kavanozun yanına koyuyorum bu zarfı."

"Ne günlermiş..." diye mırıldandı. "Ne olacak bu Yezhov'un sonu. Okudukça ben de merak eder oldum. Bunu da yerine getirilen birisi temizleyecek gibi geliyor bana," dedi. "Hep öyle olur ya filmlerde falan. Harcayıverirler Yezhov gibilerini sonunda."

Gidip zarfı yayıncının kavanozunun yanına koydu.

"Okur birazdan," dedi. "Bir bütünün parçaları bunlar. Roman galiba."

Döndü bana.

"Çok ilginç yazılar gelir bu yayıncıya," dedi. "Ne yazık ki adam bir avuç kül artık. Ama yıllardır gelen yazıların ardı arkası kesilmedi. Her gelen şeyi okuyorum ya, bayağı bilgim arttı benim de. Bir ara hep aşk yazıları geliyordu. Şimdi de bu tarihi şeyler..." dedi.

"Herhalde çok ünlü bir yayıncıydı?" diye sordum.

"Güney Kore'nin en ünlü yayınevinin sahibi," dedi rahip. "Kaç yeniyetme yazarı parlattı, meşhur etti."

Durdu bir an,

"Noçka'ya da bugün mektup gelmedi," dedi. "Siz Prag'la ilgili bir şeyler yazdınız mı ona?"

Cebimden bir kartpostal çıkarttım.

"Bunu getirdim Noçka'ya" dedim. "Prag'da bir yerin fotoğrafı. Hoşuna gidebilir."

Rahip kartpostalı almıştı elimden, ışığa doğru tutup, şöyle bir baktı.

"Hoş bir çay salonu burası," dedi. "Prag'da mı burası?"

"Prag'da. Jakob Sokağı'nda bir çay salonu. Adı, Eski Fotoğraflar."

"Müthiş," diye mırıldandı rahip. Eski Fotoğraflar demek. Noçka bayılacak buna. Hemen bırakayım kavanozun yanına."

Hızlı adımlarla kavanozlara doğru yürüdü.

Jacob Sokağı'nda, Eski Fotoğraflar Çay Salonu'nundaydım. Kimsecikler yoktu çevrede, sokak değişik bir sessizliğe bürünmüştü.

Çocukluğumda bazı günler, böyle sessiz sokaklara girer, hafif korkardım.

Gene korkuyordum.

Karşımdaki Lubianka'ydı. Biliyordum bunu. NKVD'nin merkezi, içine girenin bir daha çıkmadığı sorgu ve işkence merkezi Lubianka.

Ama Karaböğürtlen Yezhov bana buranın kendi beyninde yarattığı bir Lubianka olduğunu söylemişti. Gerçek değildi karşımdaki mekân, bir düş gücü tarafından yaratılmış; anıların algılandığı şekilde yeniden oluşturulup dekore edilerek bana sunulmuş bir yerdi.

Yavaşça ince demirli kapısını aralayıp içeriye süzüldüm.

Kalbim küt küt atıyordu, bu karmaşık olayların içine nasıl girmiştim bir türlü anlayamıyordum. Karaböğürtlen Yezhov'un hatıralarının içinde ne arıyordum ben?

Çay salonu karanlık ve boştu. Ben içeriye girince, dipte hafif bir ışık yanmıştı. Bütün masalar toplanmış, sandalyeler düzenli bir şekilde yerlerine yerleştirilmişti. Mor cam fanusların içinde yanan mumlar çoktan sönmüş, masaların üstündeki çiçekler hafifçe boyunlarını bükmüşlerdi.

"Buyurun, birini mi aradınız?" diye bir ses duydum.

Olduğum yerden sıçramıştım korkudan.

Salonun dibinde bir kadın duruyordu. Sarı bukleli saçları bir an ışıkta parlayıp söndü sanki. Hatırlamıştım onu. İçeriye girerken şuh bir kahkaha atan sarışındı bu.

Yalnızdı şimdi, çok ciddi görünüyordu. Üstünde uzun kollu, yakası kapalı siyah bir jarse elbise vardı.

"Nasıl yardımcı olabilirim size?" diye sordu yeniden.

"Çay salonuna gelmiştim..." diye mırıldandım.

"Çay salonu çoktan kapandı," dedi kız. "Ama arzu ederseniz alt kata indirebilirim sizi."

"Kalabalık mı aşağısı?"

"Bu gece çok kalabalık değil. Ama size özel bir oda açabilirim, eğer isterseniz," dedi kız. "Daha sakin olur. İstediğiniz kişileri orada kabul edebilirsiniz."

"Olur," dedim.

"Buyurun, şuradan inelim."

Bej ipek kadife tırabzanlı merdivenleri gösteriyordu.

"Şöyle gelin."

Kız önde, ben arkada Lubianka'nın alt katına doğru inmeye başladık. Elim titreyerek tırabzanın üstünden kayıyordu. Aşağıya inmiştik. Müzik yoktu, her taraf sessizdi.

Yaşlı rahip birden altın Buda heykellerinin arasından fırlayıvermişti adeta. Benim geldiğimi tapınağın penceresinden görmüş olmalıydı. Elinde tuttuğu bir zarfı heyecanla sallayarak yanıma koştu.

"Her şey aynı size dediğim gibi gelişiyor!" diye bağırdı heyecanla. "Yezhov'u temizlediler!"

Şaşırmıştım.

"Yezhov'u temizlediler mi? Kim yaptı bunu?"

"Canım, emri tabii Stalin verdi, yeni atadığı polis şefi Beria da temizledi Yezhov'u," dedi.

"Nereden duydunuz?"

Elindeki zarfı açmış, kâğıdı bana doğru sallıyordu.

"Hepsi burada yazıyor," dedi. "Yayıncıya yeni geldi bu bö-

lüm. Ben de meraktan çatlayacağım. Polisiye romanlar gibi bu Politbüro'nun işleri."

Durdu bir an.

"Acaba yayıncının küllerine neden gelip duruyor bütün bu bilgiler? Bakın bugün bunu düşündüm, aklıma takıldı," dedi. "Bir kavanozun içindeki küllere bilgiler geliyor. Özel arşiv bilgileri bunlar. Daha önce hiç bilinmeyen şeyler. Diyorum ki, acaba öbür dünyada da kitap basılıyor mu? Onun için mi bütün bunlar yayıncının küllerine geliyor."

"Hiç zannetmiyorum öbür dünyada kitap basıldığını," dedim.

"E, niye geliyor bu zarflar yayıncıya o zaman?"

"Kim bilir... Aslında düşündürücü," dedim. "Birtakım bilgiler aktarılıyor."

"Evet, tuhaf işte bu," dedi rahip. "Ben de okuyorum bunları."

"Belki sizin için yollanıyordur bunlar?"

"Yok canım," dedi rahip. "Benim konum değil bunlar. Kırk yıl düşünsem aklıma gelmez. Ama şimdi çok ilginç buluyorum."

"Ne olmuş Yezhov'a?"

"Hiç sormayın," dedi. "Kısaca anlatayım:

Tarih 16 Ocak 1940. Stalin üç yüz kırk altı kişinin idam kararını imzalıyor. Bunların arasında ünlü yazar Isaac Babel, tiyatro direktörü Meyerhold, gazeteci Koltsov ve Yezhov da var. Isaac Babel ve Koltsov Yezhov'un karısının âşıkları. Tabii bu ilişkiler biliniyor, kadın intihar etmiş o sırada.

1 Şubat'ta Beria, Yezhov'u Sukanus'taki ofisine çağırıyor. Eğer casus olduğunu itiraf ederse Stalin'in onu affedeceğini bildiriyor. Yezhov şiddetle casus olduğunu inkâr ediyor ve şerefiyle ölmek istediğini belirtiyor.

'Bütün bu suçlamaları reddediyorum!' diye bağırıyor. 'Bir at gibi çalıştım ve bir kırba gibi içtim. Benim kaderim zaten belliydi. Bir dileğim var, işkence etmeyin bana. Sessizce vurun. Söyleyin Stalin'e, onun adı dudaklarımda öleceğim.'"

"İşte temizlediler onu," dedi rahip. "Kâğıtta diyor ki:

...Yezhov zamanın hafızasından silinip, yok edildi. Külleri 1 numaralı ortak mezardaki 1930-42 bölümünde bir deliğe döküldü. Eski Donskoi Mezarlığı'nda... Yazar Isaac Babel'in külleri de aynı delikteydi. Cani ve deha bir arada.

Stalin'in isteği dışında pek çok masum insanı öldürmüş olan, kana susamış bir manyak olarak gösterildi Yezhov. Onun devrine de 'Yezhov Zamanı' dendi."

Rahip gözlerini kâğıttan kaldırıp bana baktı.

"Bakın, burada bir başka yazı daha var," dedi.

Durup baktı elindeki kâğıda bir an.

"Sanki bir yorum. Okuyayım mı?"

"Okuyun," dedim.

"...Lavrenti Beria, cüce Yezhov'dan sonra Stalin'in baş katili. Yezhov durmak bilmiyordu. Sanki ayarı bozulmuş bir ölüm makinesi gibiydi. İçki, Lubianka'daki bizzat yürüttüğü işkenceler ve idamlar iyice gerçeğini karıştırmıştı onun.

Her neyse, konumuz şimdi Beria. Stalin'in Yezhov'un yerine geçirdiği adam.

Beria değişikti. Stalin onu 15 yıl boyunca yetiştirmişti. Beria'nın daha sofistike bir havası vardı. Yezhov tüberküloza yakalanmıştı o ara. İçki böbreklerini yemiş bitirmişti. Bir süre bir hastane köşesinde tedavi gördü. Kendini savunacak hali yoktu. Bitmişti. Güçsüz, bir ruh gibi... Öyle sarhoştu ki, bazı dosyalarını gidip Lubianka'dan almaya mecali yoktu. Beria eline geçirdi onları ve Yezhov'u ölüme mahkûm eden delilleri bir anda topladı.

Memlekette birçok şehre Yezhov'un adı verilmişti, şehir sakinleri bir sabah uyanınca kentlerinin adının değiştiğini görüverdiler. Beria zorlayarak bir de cinsel otobiyografisini yazdırmıştı Yezhov'a. İşte bu otobiyografi onu Stalin'in gözünde bitirmeye yetmişti. Yezhov'un tutuklattığı kadınlar ve kızlarla olan ilişkileri kendi kaleminden ayrıntılı olarak yazılmıştı o günlüğe.

Beria, Yezhov'un katilliğinden çok yozluğunu ön plana çıkartmıştı. Sorgusunu takiben çıktığı mahkemede ölüm emrini duyunca Yezhov bayıldı. Mamafih, yıllar sonra Beria'nın da ölüm emri okunduğunda susması için ağzına bir havlu tıkmışlardı."

Susmuştu rahip. Dikkatle yüzüme bakıyordu.

"Devam edin," dedim. "Korkunç şeyler bunlar. Burada, insana huzur veren bir Budist tapınağında bunları dinlemek ne tuhaf..."

Rahip devam etti.

"...Listeler, tutuklamalar, aydınların teker teker öldürülmesi korkunçtu. Beria iş başına gelince Lubianka'dan Yezhov'un adamlarını ayıklayıp temizlemişti pek tabii.

Onun ekibinde eski bir çimento ustası vardı ki adı Aleksandr Lanfang'dı. Bir mahkûmu döverek, kıpkırmızı kanlı bir posa haline getirebiliyordu. Sorgulama sırasında kimini kör ediyor, kimini sakat bırakıyordu. Meyerhold'un iki bacağını da kırmıştı. Parçalanmıştı kemikleri, ayakta duramıyordu.

Stalin'in paranoyası kabaran bir deniz gibiydi. Tuhaftır, hiç kimse de sesini çıkartamıyordu ona karşı. Korku muydu bu? Belli değildi. Uyuşturucu da değildi sanki nedeni.

Beria, aydınların arasına sızmıştı. Cinselliğe çok düşkündü. Siyah, üstü açık Buick arabasının içinde iki korumanın arasında bitiriverirdi işini.

Bir kadın, bir buket çiçek, sonra bir kurşun.

Beria da Yezhov gibi göz koyduğu kadınların ilkin kocalarını, babalarını veya sevgililerini yakalatırdı. Siyah Buick'te tecavüz ederdi kadına. Adı Keyfin Oğlu'na çıkmıştı.

Savaştan hemen sonra arabası ve korumalarıyla genç kız bulmak için şehrin sokaklarında turlardı.

Bir de Shvartsman vardı, daha korkunçtu o. Onun uzmanlığı kadınlara işkence etmek ve hiç tahsili olmadığı halde onların ağzından, anlaşılmayan, karmakarışık itiraflarını, inanılmaz düzgün bir gramerle roman parçası gibi yeniden yazmak üstüneydi. Benzeri, rakibi yoktu Lubianka'da."

İşte bunlar da Beria'nın adamlarından bazılarıydı...

Rahip susmuştu.

"Şimdi bu yazıları gidip yayıncının kavanozunun yanına koyuyorum," dedi.

Kavanozun yanına eğilip zarfın içindeki yazıları özenle yerine bıraktı.

"Birazdan okumuş olur," dedi. "Bu bölük pörçük parçaları birleştirir o. Herhalde bir kitap çıkacak yakında, meraktan ölüyorum. Ama gene de kuşkuluyum, acaba öbür dünyada mı yayınlanacak bu kitap?" diye mırıldandı.

"Olur mu öyle şey?"

"Kim bilir... Neler oluyor, baksanıza," dedi. "Eski Fotoğraflar Çay Salonu kartpostalını bilhassa almadım Noçka'nın yanından. İyice yaşasın orayı diye."

Dolaşıyordu çevrede, kıpır kıpırdı bu sabah; kuru karanfilleri, sönmüş zambakları çiçek demetlerinden ayıklıyor, güzel bir vitrin hazırlar gibi, tapınağın kül kavanozlarını barındırdığı bölümü gün için bir şekle sokuyordu.

"Striptiz yıldızına gelen mektuplar da çok ilginç," dedi. "Düşündüm de, o mektupları da yayıncının kavanozunun yanına koysam her gün, ortaya bomba gibi bir kitap çıkar."

Gevrek gevrek güldü.

"Şehvet ve arzu yüklü mektuplar bunlar," dedi. "Şu gelen, tarihi yazılarda anlatılanlardan bambaşka bir dünya. Çıplaklık, cinsellik, arzu ve hülyalar... Çiçeklerle dolu bir makyaj odası, kenarı ampullü ayna. Her gece bekleyen bir erkek. Şehvetin eğrilttiği bir hayran. Bence kitap olsa çok tutar. Ne de olsa kadını ve erkeği, aralarındaki o incecik zarı, iki cinsi birbirinden ayıran o tılsımı anlatıyor," dedi.

Yaşlı rahibin, striptiz yıldızının küllerine gelen mektupları yorumlaması bende hayranlık uyandırmıştı.

"Ne kadar güzel anlattınız," diye mırıldandım. "Aynı bir kitap önsözü gibi."

"Beğendiniz mi?"

"Çok beğendim," dedim.

Aklıma bir şey gelmişti.

"Keşke bunları siz kitap olarak derleseniz," dedim. "Striptizciye gelen mektupları. Önsözü de yazarsınız."

Rahip heyecanlanmıştı.

"Aman, hiç olur mu öyle şey!" diye bağırdı. "Başkasına ait mektuplar..."

"Bir ölüye gelmiş mektuplar..."

"Ama öyle demeyin," dedi. "Ölü onları okuyor. O mektuplar ona ait."

"Bu mektupları yollayanları biliyor musunuz?"

"Doğrusu bilmiyorum," dedi rahip. "Hayranları, eski aşkları filan yazıyor olmalı."

"Eski bir tapınaktaki kavanozun içindeki ölünün küllerine gelmiş mektuplar..." dedim. "Aslında hiç kimsenin değil bunlar."

"Yani telif hakkı filan?" diye sordu rahip.

"Yok öyle bir şey," dedim.

"Demek kitaplaştırabilirim."

"Bence kitaplaştırın."

"Şaşırttınız beni sabah sabah," dedi rahip. "Hiç düşünmediğim bir şey."

Durdu bir an.

"Ya yayıncı?" diye sordu. "Yayıncı ne olacak?"

"Canım size ne yayıncıdan," dedim.

"Doğru," diye mırıldandı rahip. "Hem biliyor musunuz, kaç gündür kavanozları karıştırıp karıştırmadığımı düşünür oldum. Toz alırken filan karıştırabilir kavanozları insan..."

"Ben gideyim artık," dedim. "Düşünün söylediklerimi..."

"Kitabı," diye mırıldandı rahip. "Düşüneceğim. Mesela *Maskeli Mimoza* olabilir kitabın adı," dedi.

Hayranlıkla baktım ona.

Bu eski Budist tapınağında, kavanozların arasına sıkışmış bir yetenekti besbelli.

Rahip dedi ki:

"Dinleyin. Şunu bir dinleyin, ne kadar ilginç. Yeni bilgiler geldi yayıncının küllerine. Bir de ne oldu biliyor musunuz? Sabahın erken saatinde temizlik yapıyordum. Süpürgenin ucu yayıncının kavanozuna takıldı. Haydaaa, tangır tungur yuvarlanmaya başladı yerde kavanoz. Nasıl korktum bilemezsiniz. Bir kırılsa, tamam gitti ölü! İnsan dünyada toparlayamaz o külü, uçar gider bir kısmı. Yani eskisi gibi olmaz. Bunlar bana

emanet. Neredeyse gidiyordu yayıncı, ödüm koptu. Kül havaya karıştı mı, bitti!

Her neyse işte yeni bilgiler geldi, dinleyin:

'Stalin eğleniyor' diye başlık atmışlar. *Akşam yemeği ve Sinema. Yoldaşlar dans ediyor. Kremlin'de erkek erkeğe dans.*

Polonya İstihbarat Şefi Berman şaşırıyor, Sovyet Dışişleri Bakanı onu dansa kaldırınca.

Artık akşam yemeklerinde kadınlar yok. Yaşlı kurtlar, başlarında Stalin, sabahın erken saatlerine kadar içip zil zurna sarhoş oluyorlar. Çoğu yürüyemez hale geliyor, gün ışırken yalpalayarak ayrılıyorlar Kremlin'deki akşam yemeğinden.

Sabaha karşı haykırıyor Stalin: 'Hepiniz yaşlandınız! Hepinizi değiştireceğim!'

Sabahın beşi. Yorgun, sarhoş yoldaşları yolluyor eve.

'Eve mi gideceksin, hapishaneye mi, hiç belli olmaz,' diyor Bulganin.

Stalin divanın üstüne uzanıp tarih kitapları okuyor. Her zaman uykusuz, Mozart'ın 23 numaralı piyano konçertosunu dinliyor."

Yaşlı rahip, tapınağın durgun havasının içinde dolaşıp duruyordu bir yandan. Çanaktan aldığı bir mandalinayı soyup bana uzattı.

Birdenbire eski Budist tapınağının içindeki durgun hava sallanıp dalgalandı. Başımı kaldırıp baktım. Bir kadın girmişti içeriye. Boynuna doladığı beyaz vizon kürkü yerlere kadar sarkıyor, beyaz ipek giysisi bir heykelinkini andıran gövdesini şefkatli bir el gibi sarıyordu.

Gözünde siyah gözlükler vardı, çok hoş bir kadındı. Rahip kulağıma fısıldadı.

"Yayıncının metresi, yılda bir kere gelir. Ne kadın değil mi?"

"Müthiş" diye mırıldandım. "Hollywood yıldızı gibi."

Kadın yavaşça kavanozun yanına çömedi. Bir müddet sonra doğruldu. Aynı edalı yürüyüşle tapınaktan çıkıp gitti.

"Yayıncı şanslı" dedi rahip. "Kadın bir zarf bıraktı. Dur bakayım."

Koşarak gidip kadının bıraktığı zarfı aldı. Açıp, yazıya bir göz attı.

"...Yemekten sonra Generalissimo Küçük Köşe'de film izlemeyi teklif ederdi.

Generalissimo ve korumalarının koridorlarda belirmesi bir korku yaratırdı insanda. Sivil giyimli korumalar yirmi beş adım önde ve iki metre arkasında yürürlerdi Stalin'in. Üniformalı askerlerse sürekli gözleriyle takip ederlerdi onu.

Onu gören sırtını duvara dayayıp ellerini açarak göstermeye mecburdu. Sinema Bakanı Bolsakov gecenin sorumlusuydu. Stalin'den dehşetle korkuyordu, çünkü ondan önceki iki bakan vurularak Donskoi'ye gömülmüştü. Stalin yaşlandıkça Sinema Geceleri bir törene dönüşmeye başlamıştı.

Stalin eski Amerikan filmlerini sever, bazen aynı filmi defalarca seyrederdi."

Otele vardığımda resepsiyondaki sarışın bana gülümsedi.

"Yarın sabah ayrılıyorsunuz herhalde..."

Şaşırmıştım.

"Rezervasyonumuz yarın öğlene kadar," dedi kız. "Geldiğiniz gün öyle bildirmiştiniz. Not alınmış buraya."

"Biletime bir bakayım," dedim.

Çıktım odama.

Allak bullak olmuştum. Prag'dan, bulup içine girdiğim dünyalardan, tanıdığım kişilerden ayrılacağım hiç aklıma gelmemişti. Yapamazdım bunu. Daha bilmediğim o kadar çok şey, konuşmadığım pek çok yüz, dinlemediğim yüzlerce hikâye vardı belki de.

Çıkamazdım bu dünyanın içinden.

Ne yapacağımı şaşırmıştım. Casino Ambassador, kristal avizeli irtibat bürosu Cafe Europa, eski Budist tapınağı. Ölülere gelen mektupları düzenleyen yaşlı rahip, Jimmy, Yezhov, Stalin.

Onları nasıl bırakabilirdim? Lubianka'nın içini bile doğru dürüst görmemiştim daha. Jimmy'nin kimin adamı olduğu bir

muammaydı henüz, Stalin ne yapıyordu acaba? Liu'nun hiçbir şeyden haberi yoktu. Pasaportuma havaalanında çıkış damgası vurulduğu an her şey bitecek, bu dünyalardan çıkıp gitmiş olacaktım.

Uçak biletimi bulmuştum. Yapraklarını aceleyle karıştırdım. Uçağım yarın öğleden sonra ikide kalkıyordu.

Çökmüştüm televizyonun yanındaki koltuğa, ne yapacağımı düşünmeye çalışıyordum.

Cafe Europa'da kim bilir kimler bekliyordu beni şu anda, Budist tapınağındaki rahibin anlattıkları her geçen gün daha da ilginçleşiyordu.

Ben gidersem Noçka'ya mektupları kim yazacaktı?

Kafam karmakarışıktı. Biletimi yakmayı düşündüm bir an. Birkaç gün sonra yeni bir dönüş bileti alırdım. Biraz sakinleşir gibi olmuştum şimdi.

Genç doktor yavaşça dolabın kapağının yanındaki gölgeden sıyrılıp yanıma geldi.

"Ne yapmayı düşünüyorsunuz?" diye sordu.

"Bilmiyorum," dedim. "Ama kalmak istiyorum burada. Hiç olmazsa bir süre daha."

"Sizi çok iyi anlıyorum," dedi doktor. "O zaman biletinizi değiştirmeniz gerekecek herhalde."

"Bu kadar az zaman kala bileti değiştirmezler sanıyorum," dedim. "Gene de bir seyahat acentesine gidip sorayım."

Alelacele giydim üstümü, yün başlığımı nereye koyduğumu bir türlü bulamıyordum.

"Durun, durun. Nedir bu haliniz?" diye bağırıyordu yaşlı rahip. Kendimi eski Budist tapınağının içinde, altın Buda heykellerinin ayaklarının dibinde bulmuştum bir anda. Yün şapkamı sımsıkı elimde tutuyordum, besbelli yuvarlanmıştım yere, içi ölü külleriyle dolu kavanozlar neredeyse burnumun dibindeydi. Yüzümü hızla geriye çektim.

Rahip başımda duruyordu. Kaygılıydı yüzü.

"Ne oldu da, birdenbire koşarak girdiniz içeriye? Galiba

yerdeki bir zambağa basıp kaydınız, düştünüz yere. Canınız çok acımadı ya?" diyordu bana.

"Sormayın," dedim. "Çok acelem var. Yarın uçak..."

"Ne acelesi?" dedi rahip. "Yormayın kendinizi. Baksanıza, hayatta her şey ne kadar yavaş, sessiz ve durağan. Şu tapınağın içindeki havaya yüzyıllar asılı kalmış sanki."

Rahibin tasvirleri beni şaşırtmaya devam ediyordu. Bir an, tapınağın zemininde, yattığım yerde onun söylediklerini düşündüm.

Tam gözlerimin hizasında bir kül kavanozu vardı. Hafif bir ses geldi içinden.

"Bir dakika bakar mısınız?" diyordu ses. "Bir dakika..."

"Buyurun, sizi dinliyorum," diye fısıldadım yattığım yerden.

Kavanozun içinden gelen ses:

"Ben yayıncı Fausto."

"Memnun oldum."

"Birkaç dakikanızı alabilir miyim?" dedi yayıncı Fausto'nun sesi. "Bana bu kadar yaklaşmışken size bir iki şey anlatmalıyım. Sakın kıpırdamayın yerinizden."

"Olur. Dinliyorum sizi."

Rahip başımdaydı.

"Vah vah. Kalkamıyorsunuz siz" dedi. "Anladım. Yer çekti sizi. Durun, bir yastık getireyim de başınızın altına koyayım."

Ayaklarını sürüyerek uzaklaşmıştı.

Yayıncı Fausto'nun sesini yeniden duydum.

"Riumin," dedi. "38 yaşında. Tombul. Kel. Aptal ve kötü niyetli..."

"Kim bu?" diye mırıldandım yattığım yerden.

"1951 yılındaki, Stalin'in işkencecilerinden biri," dedi. "Onun gözüne girmek için durmadan yeni düşmanlar bulup öldüren bir adam."

"Öyle mi?"

"Evet. Ondan önceki polis şefi Abakumov artık bir bakan değil, sadece bir numaradan ibaretti. On beş numara," dedi yayıncı Fausto'nun sesi. "Abakumov'un yerine Riumin gece

yarısı tayin edilmişti. Ertesi gün, yani 12 Temmuz'da Abakumov yakalandı. Evi arandığında, bütün gizli polis şeflerinde olduğu gibi bulunan rüşvetler ve birikimler kayda geçmişti: Üç bin metre değerli ipekli kumaş, takım elbiseler, porselen yemek takımları, kristal vazolar, antika bir Viyana bebek arabası... Ve daha bir çok şey. Bunların dışında kendine iki yüz işçi tutmuş, bir saray bile yaptırıyordu."

Rahip gelmişti. Elindeki yastığı başımın altına koymaya çalışıyordu.

"Birazcık kaldırın başınızı. Birazcık daha. Hah, şöyle. Şimdi daha rahatsınız, değil mi?"

"Sağolun, daha rahatım şimdi," dedim. Başımı hafifçe yastığın üstünde oynattım.

Yayıncı Fausto'nun kavanozun içinden gelen sesi:

"Gitmeyin daha," dedi. "Bir iki ufak ayrıntı vereceğim. Dinleyin:

Stalin hızla yaşlanıyordu. Damar sertliğinden ve romatizmadan mustaripti. Bazen öyle baş dönmeleri yaşıyordu ki, Kremlin'deki apartmanında yere düşüyordu. Korumalarının dikkat çemberi içindeydi.

Bir gün Bulganin'in adını unuttu. Bütün Politbüro üyelerinin yanında sordu ona.

'Bak buraya, adın ne senin?'

'Bulganin.'

'Tamam. Ben de öyle demek istemiştim.'

Romatizma ağrıları, gittikçe azan damar sertliği, günden güne artan unutkanlığı, bayılma nöbetleri, ağrıyan diş etleri ve nefret ettiği takma dişleriyle kendi halinden memnun olmayan bir yaşlı adam olmuştu Stalin. Şimdi daha tehlikeliydi. Duygusal dalgalanmaları hızlanmıştı, öfkesi her an patlamaya hazır bir fırtına gibiydi. Çevresindekiler onun bunadığına inanıyorlardı kimi zaman, ama o her şeyi kontrol altında tutabilecek güçteydi, her bir yana bir kamçı gibi şaklıyordu, yaşlanan Stalin hiddetli bir aslan gibiydi; yoldaşlara, Yahudilere, herkese ulaşıyor, yok etmek istediğine acımıyordu.

Patron oydu."

Yayıncı Fausto'nun sesi kesildi.

Rahip gene başıma gelmişti.

"Yardım edip kaldıracağım sizi," dedi. "Yer taş. Gövdenize soğuk işler."

"Biraz daha yatayım," dedim. "Biraz daha..."

Yayıncının küllerinin bulunduğu kavanoza bakıyordum.

"Daha anlatacaklarınız varsa kısa bir süre için buradayım. Sizi dinliyorum," dedim.

"Nereye gidiyorsunuz?" diye sesi geldi kavanozdan.

"Artık geri dönmem gerekiyor," dedim. "Uçağım yarın saat ikide."

"Ne güzel," diye mırıldandı yayıncının sesi. "Hareket edebiliyorsunuz. Geri dönmek... Çok güzel."

"Oysa ben stres içindeyim," dedim. "Bırakmak istemiyorum bu dünyaları. Bir kere yakalamışım, kaybedeceğim hepsini sonsuza kadar..."

Yayıncı kavanozun içinden güldü.

"Hiçbir şeyi kaybedeceğinizi sanmıyorum."

"Gerçekten böyle mi düşünüyorsunuz?"

"Evet," dedi. "Her şey sizinle birlikte bence."

"Kalkın artık!" diye bağırdı birden rahip. "Ne oldu size böyle?"

Dirseklerimin üstünde doğrularak kalktım.

Yayıncının kavanozu uzaklaşmıştı şimdi benden.

"Dinlendim biraz," dedim rahibe. "Gideyim artık."

"Ne zaman uğrarsınız?"

"Bilmiyorum."

Çıkmıştım tapınaktan. Gülen Buda heykelinden aşağıya doğru koştum.

Prag.

Sislere bürünmüştü kent. Köprülerin ve sarayların şurasında, burasında rasgele takılmış takılar gibi tek tük ışıklar yanmaya başlamıştı.

Yün başlığımı alnıma kadar indirmiştim, kirpiklerim çok hafif buz tutmuştu sanki.

Arnavutkaldırımlı sokaklarda koşuyor, Jacob Sokağı'nı arıyordum. Hiçbir yerde bulamıyordum sokağı; gölgelikli ağaçları, bir ucunda havadan sarkan sokak lambası ve kaldırımlarıyla yok olmuştu sokak.

Bindiğim taksinin şoförü de bilmiyordu böyle bir sokağı. Hiç duymamıştı adını.

"Prag'ın yerlisiyim," dedi. "Otuz yıllık taksi şoförüyüm. Hiç böyle bir sokak duymadım Prag'da."

"Ya Eski Fotoğraflar Çay Evi?"

"Onu da duymadım bayan," dedi şoför. "Bu zamana kadar kimseyi bu isimde bir yere götürmedim."

Lubianka'yı bir daha göremeyecektim. Anlamıştım.

Keşke o son gittiğimde, iyice her tarafını gezseydim.

Bütün bunlar Yezhov'un beynindeki görüntüler olduğu için artık ulaşamıyordum oralara.

Yezhov'un kendisi de yok olup gitmişti besbelli. Artık rüyaları bile dünya üzerinde değildi.

"Cafe Europa'ya çek," dedim şoföre. Arkama yaslanmış, bana bu kadar çok şey armağan etmiş olan şehre, hava kararırken bakıyordum.

Girdim Cafe Europa'dan içeriye. Kristal avizeler yanmış, aynalardan yansıyan görüntüler daha bir parlaklaşmıştı sanki.

Garson koşarak yanıma geldi.

"Nerelerdeydiniz efendim," dedi. "Merak ettim sizi. Gözüm yollarda kaldı."

"Bir sütlü kahve getirin bana," dedim.

"Hay hay efendim. Hemen."

"Arayan soran oldu mu?" diye sordum.

Siyah anorağımı çıkartmış, cebimdeki kâğıt mendille burnumu siliyordum.

"Bir paket bıraktılar size efendim," dedi garson. "Hemen getireyim."

Hızla mutfağa yönelip kayboluverdi.

Elinde ufak bir kutuyla döndü.

"Bunu size bıraktılar."

"Kim bıraktı?"

"Bilmiyorum. Adınıza bırakılmış."

Garson uzaklaştıktan sonra karton kutuyu dikkatle açtım.

İçinde kül dolu bir kavanoz duruyordu.

Şaşkınlıkla bakıyordum kavanoza.

"Ben yayıncı Fausto," dedi kavanozdan gelen ses. "Sizinle beraber gitmeye karar verdim. Beni uçakta, çantanıza koyarsınız değil mi?"

"Tabii," dedim. "Götürürüm sizi eve."

"Anlatacaklarım bitmedi çünkü," dedi yayıncı. "Öyle kolay bitecek şeyler değil bunlar. Ufak ayrıntıları ben size gelecek günlerde anlatırım."

"Kitabınız için..." diye ekledi.

"Kitabım için mi?"

"Evet, kitabınız için."

Hayretler içindeydim.

"Kitap yazacağımı nereden bildiniz?"

Yayıncı Fausto hafifçe güldü.

"Unutmayın. Ben çok ünlü bir yayıncıyım," dedi. "Pek çok kişiyi üne kavuşturdum. Pek tabii ki bana yollanan o yazıların bir kitap olacağını bileceğim. Benim işim bu."

Şaşkınlıktan dilimi yutacaktım neredeyse.

"Bütün o yazılar size..."

"Sizin romanınızı yazmanız için geldi pek tabii," dedi. "Bu arada romanınızı yayınlayacağımı da size bildirmekten zevk duyarım."

Oturduğum yerde kalakalmıştım.

Rahibin ne olacağını çok merak ettiği o yazılar, bir roman olarak yayınlanacaktı işte.

Bunu birine anlatmalıydım. Ama çevremde hiç kimsecikler yoktu.

Kristal avizelerin altında bir süre oturduktan sonra, otelime döndüm.

Odama çıkmıştım.

Yavaş yavaş bavulumu hazırlıyordum. Üstünde Mucha kadınları olan kahve fincanlarını özenle sarıp kazaklarımın arasına

koydum. Genç doktorun sesini duydum. Kapının yanındaydı.

"Gazeteyi yanınıza almayı sakın unutmayın," dedi.

Haberinin çıktığı gazeteyi söylüyordu.

"Tamam, unutmam."

Gazeteyi katlayıp bavulun en altına koydum.

Kül dolu ufak kavanozu el çantamın içine atmıştım. Güvenlik kapısından hiçbir sorun olmadan geçtim. Bavulu vermiştim, uçağa bindim, cam kenarındaki yerime oturdum. Kemerimi bağlamış, uçağın hareket etmesini bekliyordum. Çantamın içinden yayıncı Fausto'nun sesini duydum.

"Uçak kalktı mı?" diye sordu.

"Daha kalkmadı. Şimdi kalkıyor."

"Elimde şiirleri de var onun," dedi yayıncı.

Hayretler içinde kalmıştım.

"Şiir de mi yazmıştı?" diye sordum.

"Yazmıştı ya," dedi. "16 yaşındayken yazdı bu şiirleri. Sonra bu şiirlerin basılmasını istemedi. Boris Pasternak ve Andrei Tarkovsky'nin şiirleri Rusçaya çevirmesine mani oldu."

Bu yayıncının çok esaslı olduğunu anlamıştım. Stalin'in yayınlatmadığı şiirlerini bile ele geçirmişti.

"Okuyun," dedi bana. "Bunlar *Iveria* gazetesinde yayınlanmıştı."

Kavanozdaki külün bana Stalin'in şiirlerini nasıl ileteceğini düşünürken, o aklımdan geçenleri okumuş gibi:

"Karşıdaki koltuğun arkasındaki cepte," dedi.

Koltuğun cebinden şiirleri çıkartıp aldım. İlk şiiri okumaya başladım:

SABAH
Gülün goncası açıverdi
Uzandı menekşeye dokunmak için
Zambak uyanıyordu
Başını hafifçe eğerek rüzgârda

Yüksek bulutlarda tarlakuşu
Bir şarkı söylüyor nağmeli
Neşeli bülbül ise
Yumuşak bir ses ile diyordu ki:

Çiçek aç, güzel ülke
Neşelendir Iveria'lıların memleketini
Ve sen ey Gürcü, çalışarak
Anayurduna neşe getir.

Soselo
Josef Stalin

Şiiri okumuştum.
"16 yaşındaki bir çocuk için çok iyi bir şiir bu," dedim.
"Bence de istidatlı," dedi Fausto. "Ötekini de oku."
İkinci şiiri okudum:

PEYGAMBER
Bu ülkenin üstünde bir ruh gibi
Kapı kapı dolaştı
Ellerinde tuttuğu bir flüt
Tatlı tatlı çaldı onu
Rüya dolu melodileri ile
Bir güneş ışığı gibi
Gerçeği görürdünüz
Ve Tanrı aşkını.
Bu ses pek çok insanın taş kalbini yumuşattı,
Beynini aydınlattı pek çoğunun
O zamana değin karanlıkla dolu olan.
Ama bir ödülden öte,
Çalgısını çaldıkça o
Kalabalık, yabancının önüne
Zehir dolu bir kupa koydu
Ve dediler ki ona: İç bunu ey lanetli
Senin payın bu.

Biz senin gerçeklerini istemiyoruz!
Ne de senin cennetlik melodilerini!

Soselo
Josef Stalin

"Müthiş vallahi," dedim.

Fausto;

"Bir şeyler içine doğmuş sanki. Birazdan onunla ilgili bazı yeni bilgiler anlatacağım," dedi. "Stalin'e inme indiği o geceyi... Bir gece önce Beria, Malenkov, Bulganin ve Kruşçev'le yedikleri yemek, sabah saat dörde kadar sürmüştü. Her zaman olduğu gibi," diye ekledi.

"'Uyuyacağım,' demişti Stalin neşeli bir sesle. Pembe kenarlı geniş divana uzanmıştı.

'Gidebilirsiniz. Sizi çağırmayacağım.'

Dörtlü sevinmişti, her zaman bırakmazdı Stalin onları bu kadar erken.

Kapıları kapatıp çekilmişlerdi."

Uçak havalanmıştı.

"Ne oldu? Ne oldu sonra?" diye sordum kavanozdaki küle.

"O gece müthiş bir geceydi," dedi yayıncı Fausto.

"Sabah saat on bir olmuş, Stalin'in odasından hiçbir ses seda duyulmamıştı. Korumalar bir ses duyabilmek için dışarıda bekleşiyorlardı. Öğlen on ikide bir ses çıkmayınca bekçiler endişelendiler. Kimse sesini çıkartamıyor, cesaret edip içeriye giremiyordu.

Bir, iki, üç, dört sessiz saat geçmişti. Akşamüstü saat altıda ufak yemek odasındaki ışığı yakmıştı Stalin.

'Tanrıya şükür, her şey normal, bizi az sonra çağırır,' diye düşünmüştü dışarıdakiler.

Ama dört saat daha geçmiş, Stalin görünmemişti.

Korkudan kimse Stalin'in bulunduğu bölmeye giremiyordu.

Onu içeriye giren Lozgachov bulmuştu.

Yattığı yerden, 'Dzhhh,' diye bir vızıltı çıkartıyordu Stalin. 'Dzhhh.'

Ter içindeydi, yüzü kıpkırmızı ve allak bullaktı. Arada gözlerini açıyor, sanki bir umutsuzluk ve hiddetle dünyaya bakıyordu.

Divan çişle sırılsıklam olmuştu.

Onun gözünü açtığını gören Beria, korkuyla ellerine sarılmış, öpmeye başlamıştı. Oysa az önce:

'Hallettim onu! Ben başardım!' diye bağırmıştı. Yarı şaşkın dolaşıyordu hastanın etrafında. Stalin bir kez daha gözünü açıp Beria'ya baktı.

Titremeye başlamıştı Beria, divanın üstünde bir külçe gibi yatan yüzü acı dolu, kendinden geçmiş adamın sağ elini tutup üç kez öptü yeniden."

Hostes yanımda belirmişti.

"İzninizle, o kavanozu alacağım," dedi. "Tedirgin olanlar var uçakta. İnerken teslim edeceğim size."

"Ama nasıl olur?"

"Aslında bunu uçağa sokmanız yasak. Nasıl geçirebildiniz kapıdan, bilemiyorum."

Hostes kavanozu aldı.

Bulutsuz, masmavi bir gökyüzünde uçuyordum. Kavanozu aldılar diye çok canım sıkılmıştı. Düşündüm, belki o gecenin ve gününün hikâyesinin şimdilik burada bitmesi bir bakıma iyi olmuştu.

Odayı açıp Stalin'i yerde bulduklarını, iki gün ona hiçbir şekilde müdahale edilmediğini, yoldaşların gidip gelip ona uzaktan baktıklarını, bir beyin kanaması geçirmiş olan Stalin'in yanına korkudan doktorun bile yanaşamadığını, titremekten tansiyonunu ölçemediğini, ona dokunmaktan korktukları için gömleğini bile çıkartamadıklarını biliyordum.

Yemek servisi başlamıştı. Yemekten sonra kahvemi içerken yeniden Prag'a ve Cafe Europa'ya gittim sanki. Kristal avizeler benim için yanıyordu.

Panorama Hotel'deki hafif köhne odamı, banyodaki musluğun yanındaki mermerde oluşmuş ince çatlağı, bana eski dünyayı çağrıştıran tül perdeleri, eski Yahudi mezarlığını, tüllere bürünen şehri bir süre daha düşündüm.

15 Ocak – 22 Mart
2008 ANKARA

Stalin, 16 yaşında

Stalin, 1906

St. Petersburg karakolu polis dosyasında Stalin, 1912

Stalin'in ilk karısı Kato

Stalin'in annesi Keke

Stalin, 1906'da
tutuklandığı zaman

Stalin, 1917

Nadya Stalin, kızları Svetlana ile

Stalin çocukları Vasiliy ve Svetlana ile

Yeraltından güce doğru çıkış, Stalin, 38 yaşında

Stalin'in emrindeki üç katil: Genrikh Yagoda, Nikolay İvanoviç Yezhov, Lavrenti Pavloviç Beria

Lubianka

Yezhov

Yezhov'un karısı Yevgenia, evlatlığı Nataşa ile

Beria ve karısı

Stalin ölüm emirlerini imzalarken

Stalin'in büyük oğlu Yakov'un 1941'de Almanlar tarafından yakalandığı an

Yakov, hakkında verilecek kararı beklerken

Savaş esiri Yakov kendini kampın elektrikli tellerine atarak intihar ediyor.

Stalin ve Yezhov, Volga kıyısında. Yezhov, gözden düşüp öldürüldükten sonra fotoğraftan çıkarılmış. Stalin sansürünün uyguladığı "photoshop"lardan biri. İnsanların hafızalardan silinişi.

Stalin, 1953

Nazlı Eray'ın büyülü, renkli ve sürprizlerle dolu dünyasının kapısı bu kez Prag'da aralanıyor. Geçmişin gölgeleriyle dolu bir kent: Prag. Kentin loş sokaklarında dolaşan yabancı bir kadın. Tahta kaplamalı duvarları, sessiz aynaları ve kristal avizeleriyle sonsuzla bugün arasındaki tuhaf bir irtibat bürosu: Cafe Europa.
Rusya'nın unutulmaz lideri Josef Stalin'in gizemli ve tehlikeli hayatının açılan sayfaları: gençliği, ilk karısı Kato, 13 yaşındaki sevgilisi Lidia, Batum hapishanesindeki arkadaşları; yeraltı yaşamından Kremlin'e geçişi, ikinci karısı Nadya'nın esrarengiz intiharı. Çok sevdiği Kirov'un öldürülüşü.
Seul'e uzanan bir yolculuk. Buğulu tapınaklar, tuhaf rahipler, içinde ölülerin küllerinin saklandığı sıra sıra kavanozlar ve ölülere yazılan mektuplar.
Ve tekrar Moskova. İşkenceler hapishanesi Lubianka. İdam listeleri, Stalin'in ölüm makinesi yakışıklı Yezhov. Stalin'in ilk aşkı ve son gecesi. Bir fırtınanın hayatı.

Edebiyatı edebiyat adına keşfetmek ve onun o basitlik görüntüsü arkasındaki karmaşıklığı anlama

eler Kenti.

AHRAMAN

ISBN 978-605-4069-10-1

9 786054 069101

15 YTL